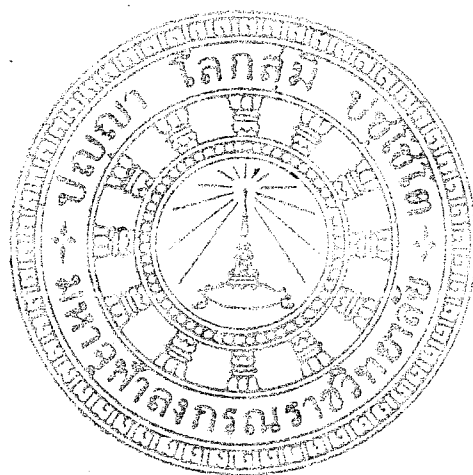

พลตรี นวীর - เสริมสุข ปัทมสถาน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย

เอกก-ทุก-ติกนิปาตปาฐ

ไทย - ธรรมะ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปกาสิตา

อนุสรณ์

พุทธศักราช ๒๕๐๐

นิทานพจน์

คำว่า เตปิฏก หรือเรียกในภาษาไทยว่า พระไตรปิฎก นั้นนี้ หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พระพุทธพจน์

พระพุทธพจน์นั้น ท่านนับเป็น ๓ ตอน คือ ปฐมพุทธพจน์ ๑ มัชฌิมพุทธพจน์ ๑ ปัจฉิมพุทธพจน์ ๑

พระอุทานที่พระพุทธเจ้าตรัสเปล่งออกครั้งแรก ขณะที่พระองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ มหาโพธิ์บัลลังก์ว่า “ยทา หเว ปาตุภวันติ ธมฺมา ฯเปฯ สุริโยว โอภาสยมนตฺถิกขิ” ดังนี้ จัดเป็นปฐมพุทธพจน์

คำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนครั้งสุดท้าย เมื่อทรงบรรทมอยู่ระหว่างต้นรังทั้งคู่ สมัยจะเสด็จปรินิพพานว่า “หนุตทานิ ภิกฺขเว อามนฺตฺขามิ โว, วยธฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ” ดังนี้ จัดเป็น ปัจฉิมพุทธพจน์

พระสังฆกรรมอันประกาศอมตธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตลอดเวลา ๔๕ พระวัสสา ซึ่งอยู่ในระหว่างกลางปฐมพุทธพจน์และปัจฉิมพุทธพจน์ทั้ง ๒ นั้น จัดเป็น มัชฌิมพุทธพจน์

พระพุทธพจน์ทั้งหมดนี้นั้น เมื่อว่าโดย ปิฎก ท่านจัดเป็น ๓ ปิฎก คือ วินยปิฎก ๑ สุตตันตปิฎก ๑ อภิธรรมปิฎก ๑ เมื่อว่าโดย นิกาย ท่านจัดเป็น ๕ นิกาย คือ ทิฆนิกาย ๑ มัชฌมิกาย ๑ สังยุตตนิกาย ๑ อังคุตตรนิกาย ๑ ขุททกนิกาย ๑ เมื่อว่าโดย องค์ ท่านจัดเป็น ๔ องค์ คือ สุตตะ ๑ เคยยะ ๑ เวยยาकरणะ ๑ กาธา ๑ อุทานะ ๑ อิติวุตตกะ ๑ ชาตกะ ๑ อัปฺภูตธัมมะ ๑ เวทลละ ๑ เมื่อว่าโดย ธรรมชั้น ท่านจัดเป็น ๘๔,๐๐๐ ธรรมชั้น

พระพุทธพจน์นั้น แม้จะได้บัญญัติให้มีชื่อต่าง ๆ เช่นนั้น ก็เป็นเพียงสมมติไปตามโลกโวหารเพื่อประโยชน์และสะดวกในการเรียกขานตามความประสงค์ของชาวโลกเท่านั้น ส่วนอรรถสาระแห่งพระพุทธพจน์นั้นยังคงความยืนประกาศอมตธรรมอันหนึ่ง

(๖)

อันเดียวกัน มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมมติโวหารนั้น ๆ ในนามเหล่านั้น ที่นิยมใช้เรียกกันเป็นส่วนมากจนรู้จักกันคืออย่างแพร่หลายในวงพุทธศาสนิกทั่วไปนั้นในนามว่า เตปิฎก หรือ พระไตรปิฎก ที่หมายความว่า ปิฎก ๓ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

วินัยปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธรพจน์ที่ทรงบัญญัติแต่งตั้งขึ้นไว้ด้วยให้เป็นพุทธอาณา คือ กฎข้อบังคับสำหรับเป็นเครื่องรักษาพุทธบริษัทให้ประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำตนและหมู่คณะให้เกิดความวิปริสารเดือดร้อน สุตตันตปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธรพจน์ที่ทรงแสดงไว้โดยโวหารเทศนาเป็นส่วนใหญ่ คือ ทรงแสดงธรรมอนุโลมตามสมมติบัญญัติของโลก อภิธรรมปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธรพจน์ที่ทรงแสดงไว้ โดยปรมัตถเทศนาเป็นส่วนใหญ่ โดยทรงแสดงธรรมมุ่งชี้สภาวะ คือ ความจริงเป็นใหญ่ ใจความก็คือ วินัยปิฎก ได้แก่ พระพุทธรพจน์ที่ทรงสอนให้มีศีลสมบัติ สุตตันตปิฎก ได้แก่ พระพุทธรพจน์ที่ทรงสอนให้มีสมาธิสมบัติ อภิธรรมปิฎก ได้แก่ พระพุทธรพจน์ที่ทรงสอนให้มีปัญญาสมบัติ บุคคลผู้มีศีลสมบัตีย่อมละความชั่วอย่างหยาบทางกายวาจาได้ เป็นศรัทธาภาน บุคคลผู้มีสมาธิสมบัตีย่อมละความชั่วอย่างกลาง ที่กลุ้มรุมทำให้เศร้าหมองได้ เป็น วิชฌัมภานา บุคคลผู้มีปัญญาสมบัติ ย่อมละความชั่วอย่างละเอียด คืออนุสัยกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานได้ เป็น สมุจเฉตภาน

การเรียนรู้พระพุทธรพจน์ คือ พระไตรปิฎกนั้นเรียกว่า ปริยัติธรรม การปฏิบัติตามที่รู้ คือ เจริญสมถภาวนา และ วิปัสสนาภาวนา เรียกว่า ปฏิบัติธรรม การได้บรรลุถึงผลแห่งการปฏิบัติ คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นที่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงเรียกว่า ปฏิเวธธรรม

พระพุทธรพจน์ คือ พระไตรปิฎก มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งอื่นใดด้วยเป็นเหตุปัจจัยให้ได้บรรลุถึงผลอันสุดท้ายคือพระนิพพานดังกล่าวมา ชาวพุทธจึงได้ช่วยกันเทิดทูนและรักษาไว้เป็นอย่างดีด้วยการศึกษาให้รู้ที่เรียกว่า คัมภีระ และการปฏิบัติตามให้ได้ผลที่เรียกว่า วิปัสสนาธุระ เป็นมรดกตกทอดสืบ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นเวลานานถึง ๒๕๐๐ ปีแล้ว

มรรค ผล นิพพาน จะปรากฏมีขึ้นได้ก็ด้วยการปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ การปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบจะเป็นไปได้ก็ด้วยอาศัยการเรียนรู้พระพุทธรพจน์คือ พระไตรปิฎก

(ค)

ด้วยเหตุนี้ พระไตรปิฎกจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยแท้ ที่นักศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูงจะพึงศึกษาเล่าเรียนให้รู้แจ้งจัดเจน เพื่อเป็นมูลฐานแห่งสมาปฏิบัติและมรรค ผล นิพพาน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ปรารภถึงเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้สถาปนาขึ้นไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ทั้งมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในพระราชปรารภ เรื่องประกาศสร้างสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย ลงวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ถาวรและพัฒนามาโดยลำดับสมพระราชประสงค์ ถึงปรากฏเห็นเป็นประจักษ์ในปัจจุบัน ก็การศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงนั้น โดยตรงก็คือศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีอันเป็นพุทธวจนะจากพระโอษฐ์เป็นส่วนมาก แต่ขณะนั้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไม่มีพระไตรปิฎกภาษาบาลี สำหรับเป็นหลักสูตรของนักศึกษาเป็นส่วนของตนโดยเฉพาะ และถึงเวลาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้นหนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นหลักสูตรของนักศึกษาชั้นสูงของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว

๒. หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลีของไทยเรานั้น ครั้นโบราณใช้จารลงในใบลานด้วยอักษรขอมบ้าง ด้วยอักษรไทยพม่าและไทยอีสานบ้าง ต่อมาได้ตีพิมพ์เป็นเล่มสมุดด้วยตัวอักษรไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรกพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในมณฑลสมัยทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๑ ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๖๑ มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระประมุขให้พิมพ์อุทิศถวายพระราชกุศลแก่ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เริ่มทำตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๙ ปัจจุบันพระไตรปิฎกเล่มสมุดอักษรไทยทั้ง ๒ สมัยนั้น สมัยแรกได้หมดสิ้นไปไม่มีจำหน่าย ที่เหลืออยู่กระดากก็เสื่อมคุณภาพไม่สามารถที่จะนำมาศึกษาเล่าเรียน สมัยที่ ๒ ยังเหลืออยู่ แต่มีจำนวนน้อย

(๗)

ไม่พอที่จะจำหน่ายแจกและนำมาศึกษาเล่าเรียน ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เพียงพอแก่ความประสงค์

๓. ประจวบมหามงคลสมัย ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ ซึ่งมาบรรจบครบปีโดยศาสนจักรนิยมในเดือนพฤษภาคม (วันเพ็ญเดือน ๖) พ.ศ. ๒๕๐๐ พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งมวล อันมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและคณะรัฐบาลเป็นประมุข ได้ร่วมกุศลจิตพร้อมใจกันประกอบพิธีการเฉลิมฉลองเป็นการเอิกเกริกมหิพา ซึ่งยังไม่เคยมีมาในส่วนอดีตกาลภาคไหนหลัง ดังที่ทางราชการประกาศให้ทราบและเชิญชวนให้ร่วมบำเพ็ญมหากุศลอยู่แล้วนั้น เนื่องในงานมหามงคลสมัยอันหาได้ยากยิ่งครั้งนี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยฝ่ายพระพุทธศาสนา มีกุศลเจตนาอันแรงกล้าในอันที่จะสร้างสิ่งอันเป็นมงคลไว้เป็นอนุสรณ์สำหรับอนุชนสักอย่างหนึ่ง และให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเหตุการณ์อันสำคัญครั้งนี้ด้วย จึงเห็นว่าสิ่งอันเป็นมงคลและเหมาะสมที่สุดนั้นคือ หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลี

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงตกลงให้ชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีขึ้นเป็นอนุสรณ์ในโอกาสครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ โดยให้ชื่อว่า มหาจุฬาเตปิฎก หรือเรียกในภาษาไทยว่า พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๕๐๐ จบ เท่ากับจำนวนพุทธศักราช ๒๕๐๐ จบหนึ่งจัดเป็นเล่มสมุดจำนวน ๔๕ เล่ม เท่ากับระยะเวลาประกาศพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือพระวินัยปิฎก ๘ เล่ม พระสุตตันตปิฎก ๒๕ เล่ม พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม เมื่อพิมพ์ ๒๕๐๐ จบ จึงเป็นหนังสือทั้งสิ้น ๑๑๒,๕๐๐ เล่ม

การชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกนั้น ได้ตั้งศาสนบัณฑิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นกรรมการตรวจทานชำระอรรถพยานุเคราะห์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ถูกต้องที่สุด โดยตรวจสอบเทียบเคียงกับฉบับต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประมัตถ์วางรูปลักษณะอักษรคงามและคง่าย โดยพิจารณาย่อหน้าให้มากและยกชื่อวรรค, ชื่อสูตร, เป็นต้น ขึ้นตั้งให้ปรากฏชัด ตีพิมพ์และเย็บเล่มอย่างประณีตสวยงามตามแบบสากลนิยม โดยเลือกใช้กระดาษตีพิมพ์และกระดาษปกอย่างประณีตและถาวร ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นที่สักการบูชาของมวลพุทธบริษัท

ทุนในการชำระและการพิมพ์ ได้ตั้งคณะกรรมการจัดหาทุนสร้างพระไตรปิฎกขึ้น ประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามสมควร ประกาศแจ้งวัตถุประสงค์และเจริญศรัทธาไปยังพุทธศาสนิกชน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระบรมวงศานุวงศ์และคณะรัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ตลอดจนประชาชนเป็นที่สุด ตามแต่จะเจริญศรัทธาบริจาคเงินสมทบทุนเป็นจำนวนเท่าไร

ส่วนการตีพิมพ์จะสำเร็จบริบูรณ์ครบทั้ง ๔๕ เล่มเมื่อไรนั้น ขึ้นอยู่ที่กำลังทุนทรัพย์ค่าตีพิมพ์เป็นประการสำคัญ ถือหลักค่อยทำค่อยไปตามควรแก่วิสัยสามารถ โดยมีความหวังอยู่ว่าจักสำเร็จลงในเวลาอันสมควร

นับว่าเป็นมหากุศลอันประเสริฐยิ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อโครงการสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ ได้ทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทั้ง ๓ พระองค์ ได้ทรงเจริญพระราชศรัทธา มีพระราชประสงค์จะทรงอุปถัมภ์การสร้างพระไตรปิฎกให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานการอุปถัมภ์เป็นมูลฐาน โดยทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานทุนสำหรับพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระองค์ละ ๗๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๒๑๐,๐๐๐ บาท มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชาบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณอันประเสริฐทั้งนี้อย่างหาสิ่งเปรียบมิได้ พร้อมทั้งเป็นที่หวังได้ว่า พระบรมราชูปถัมภ์ธรรมวิद्याทานทั้งนี้จักสำเร็จเป็นมหาสิริมงคลตลอดบันกาลให้ประชาชนชาวพุทธเจริญศรัทธา โดยเสด็จตามพระราชจริยาวัตรส่วนธรรมวิद्याทาน เป็นมูลฐานให้การสร้างพระไตรปิฎกฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ในเวลาอันสมควรโดยแท้

บัดนี้ พุทธศาสนิกชนจำนวนมากด้วยกัน โดยคำชักชวนของพระครูประกาศสมาธิคุณ (สังเวียน ฉานเสวี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และโดยความร่วมมือของสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงกรมการรักษาดินแดน มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์เพื่อสมทบทุนสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมได้จำนวน ๖๒๕,๑๕๒ บาท นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลในการนี้ ทรงพระมหากรุณาพระราชทาน

(จ)

แก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อกำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดเป็นทุนสร้างพระไตรปิฎก ๑๐ เล่ม คือ วินัยปิฎก
๗ เล่ม สุตตันตปิฎก ๒ เล่ม และพระอภิธรรม ๑ เล่ม สำเร็จแล้ว สำหรับสuttantapitaka
องค์ตติยกาย เอกก-ทุก-ติกนิบาต นี้ ได้ใช้ดอกผลของเงินทุนที่ได้รับพระราชทาน
จำนวนข้างต้นนั้นทำต้นฉบับ และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้บริจาคทรัพย์สร้าง
สuttantapitakalemna ถวายอุทิศกุศลแก่ สมเด็จพระวันรัต (เขมจารีมหาเถร) อดีตอธิบดีสงฆ์
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นพิเศษเพื่อเป็นการแสดงกตัญญูตเวทีตาธรรม

ขออานุภาพพระศรีรัตนตรัยและมหากุศลส่วนธรรมวิद्याทานทั้งนี้ จงสำเร็จ
เป็นพลบัจจยอำนาจวิบากสมบัติ ดลบันดาลให้บรรดาพุทธศาสนิกชนที่มีส่วนในการ
สร้างพระไตรปิฎกนี้ปราศจากสรรพภัยพิบัติอุปัทวันตราย มีความประสงค์จำนงหมายสิ่ง
ใดในทางที่ชอบ ขอให้สำเร็จสมมโนรททุกประการ และมีความเกษมสำราญขึ้นบานภาย
ไ้ร่วมพระสัทธรรม ในกาลทุกเมื่อ เทอญ

“จิรฺ ติฏฺฐตุ สทฺธมฺโม”

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดมหาธาตุ พระนคร

Transliteration of the Thai Alphabet and Signs

as used in the Pali text of

MAHĀCULĀ TEPITAKA

VOWELS

อ a อา ā อี i อี้ ī อุ u อู ū เอ e โอ o

CONSONANTS

ก ka	ข kha	ค ga	ฅ gha	ง ṇa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ญ ña
ฎ ṭa	ฐ tha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ na
ท ta	ถ tha	ด da	ธ dha	น na
ป pa	ฝ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	ศ sa
			ห ha	ฬ la
				ม̐ m̐

COMBINATIONS

ก ka	กา kā	กี ki	กี้ kī	กู ku	กู kū	เก ke	โก ko
ข kha	ขา khā	ชี khi	ชี่ khī	ขุ khu	ขุ khū	เข khe	โข kho

CONJUNCT-CONSONANTS

The Pali conjunct-consonants are printed in their full forms but marked by either sign [.] or [√] under them. The sign [.] is used to denote unsounded consonant; [√] is used to join two sounded consonants

For example :

กตม̐ ทสุม̐ สมเย โสมนสฺสอินฺทริย̐ หติ ?

katamam̐ tasmim̐ samaye somanassindriyam̐ hoti ?

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

เอกก-ทุก-ติกนิปาตปาฐิตยา

สงฺเกตวิญญาปนํ

ก.	- เกตุจิ สยามไปทุกเทศ	ทิสฺสมานปาโจ
กมฺ.	- กมฺโพชไปทุกเทศ	ทิสฺสมานปาโจ
จ.	- จญฺจสงฺคิปปิฏฺเฐ	ทิสฺสมานปาโจ
ม.	- มรุมฺไปทุกเทศ	ทิสฺสมานปาโจ
ส.	- สหฺไปทุกเทศ	ทิสฺสมานปาโจ
อ.	- อิงฺคสิทฺไปทุกเทศ	ทิสฺสมานปาโจ

องคุตตรนิกาย เอกก-ทุก-ติกนิปาตปาลีย กิตฺตนปตฺตํ

เอกกนิปาตปาติ

มาติกา	องฺเก
๑. รูปาทิวคฺค	๑
๒. นีวรณุปฺปทานวคฺค	๒
๓. อกมฺมณียวคฺค	๔
๔. อทฺทวคฺค	๖
๕. ปณฺธิทอจฺจนวคฺค	๗
๖. อจฺจนราสงฺฆาทวคฺค	๙
๗. วิริยารมฺภาทิวคฺค	๑๐
๘. กลฺยาณมิตฺตาทิวคฺค	๑๒
๙. ปมาทาทิวคฺค	๑๔
๑๐. ทุคฺคิยปมาทาทิวคฺค	๑๖
๑๑. อธมฺมวคฺค	๒๐
๑๒. อนาปตฺติวคฺค	๒๐
๑๓. เอกปฺกฺกวลวคฺค	๒๑
๑๔. เอกทกฺกวคฺค	๒๓
๑๕. อฏฺฐานปาติ	๒๔
๑๖. เอกธมฺมปาติ	๓๑
๑๗. ปสาทกรรมวคฺค	๔๐
๑๘. อปรอจฺจนราสงฺฆาทวคฺค	๔๐
๑๙. กายกทาสตฺติวคฺค	๔๔
๒๐. อมทวคฺค	๔๖

ဝံ့ကေ

[illegible][illegible][illegible]

มาตรา	องเก
๔. สนธารวค	๘๘
๕. สมปทวค	๙๐
เปยยาล	
๑. โกรเปยยาล	๙๑
๒. อกุตลเปยยาล	๙๓
๓. วินยเปยยาล	๙๓
๔. รากเปยยาล	๙๕

ตินิกปตปาลี

๑. ปรมปณณาสก

๑. พาลวค

๑. ภยสค	๙๖
๒. ลกขณสค	๙๗
๓. จินทิสค	๙๗
๔. อจจยสค	๙๘
๕. อโยนิโสสค	๙๘
๖. อกุตลสค	๙๙
๗. สวชชสค	๙๙
๘. สพยาปชณสค	๙๙
๙. ขสค	๑๐๐
๑๐. มลสค	๑๐๐

๒. รกการวค

๑. ณาตสค	๑๐๑
๒. สวณียสค	๑๐๒

มาตรา	องก์
๕. หตุกษัต	๑๓๑
๖. เทวทูตส	๑๓๓
๗. ยมราชส	๑๓๖
๘. จตุมหาราชส	๑๓๗
๙. สุขุมาลส	๑๓๙
๑๐. อาริปไตยยส	๑๔๒

๕. จุฬาก

๑. สมมุขีภาวส	๑๔๔
๒. ติจันส	๑๔๕
๓. อตถวส	๑๔๕
๔. กถาปวทิส	๑๔๕
๕. ปณทิส	๑๔๖
๖. สีสวนทส	๑๔๖
๗. สงขตลกขณส	๑๔๖
๘. อสงขตลกขณส	๑๔๖
๙. ปพพทราชส	๑๔๖
๑๐. อาตปปรณียส	๑๔๗
๑๑. มหาโจรส	๑๔๘

๒. ทุตียปณาสก

๑. พราหมณวก

๑. ปจมเทวพราหมณส	๑๕๐
๒. ทุตียเทวพราหมณส	๑๕๑
๓. อณณตพราหมณส	๑๕๒
๔. ปรีพพชกส	๑๕๓

มาตรา

[୩୦]

ខ្សែ

[illegible]

๕. มงฺคလာภุค

[illegible]

๖. ขเขตการคค

อุทฺทหานคาถา ๒๙๐

๗. กรมปศุสัตว์

อุทฺตมานถาตา ๒๔๒

๔. ราคาเบี้ยขาด

[illegible]

สูตรนฤตปิฎก อังคุตตรนิกาย

เอกกนิปาต

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. รูปาทิวคค

ภควโต อรหโต

[๑] เอวฺมเม สุตฺตํ: เอกํ สมยํ ภควา สวาทุถิยํ วิหริติ เชตวนเ อนาถปิณฑิกิสฺส อารามเ. ทตฺตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺนเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสเ. ภควา เอตทวโจ:

นาหํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกรูปํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีรูปํ. อิตฺถีรูปํ ภิกฺขเว ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ปจฺจมี.

[๒] นาหํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกสทฺทํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีสทฺโท. อิตฺถีสทฺโท ภิกฺขเว ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ทฺติยํ.

[๓] นาหํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกคณฺฐํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีคณฺโธ. อิตฺถีคณฺโธ ภิกฺขเว ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ทฺติยํ.

[๔] นาหํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกรสํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีรโส. อิตฺถีรโส ภิกฺขเว ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. จตุตฺถํ.

[๕] นาหํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกโฆฏฺฐพฺพํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีโฆฏฺฐพฺโพ. อิตฺถีโฆฏฺฐพฺโพ ภิกฺขเว ปฺริสฺสส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ปณฺจมํ.

[๖] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกรูปํ สมณุปสฺสํ, ยํ เอวํ อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ, ยถียํ ภิกขเว ปุริสฺรูปํ. ปุริสฺรูปํ ภิกขเว อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ. อญฺ.

[๗] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกสทฺทํ สมณุปสฺสํ, ยํ เอวํ อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ, ยถียํ ภิกขเว ปุริสฺสทฺโท. ปุริสฺสทฺโท ภิกขเว อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ. สทฺทม.

[๘] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกคณฺโธ สมณุปสฺสํ, ยํ เอวํ อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ, ยถียํ ภิกขเว ปุริสคณฺโธ. ปุริสคณฺโธ ภิกขเว อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ. อญฺ.

[๙] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกรสํ สมณุปสฺสํ, ยํ เอวํ อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ, ยถียํ ภิกขเว ปุริสฺรสํ. ปุริสฺรสํ ภิกขเว อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ. นวม.

[๑๐] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกโฆฏฺฐพฺพํ สมณุปสฺสํ, ยํ เอวํ อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ, ยถียํ ภิกขเว ปุริสโฆฏฺฐพฺพํ. ปุริสโฆฏฺฐพฺพํ ภิกขเว อิตฺติยา จิตฺตํ ปริยาทาย ทิฏฺฐติ. ทสม.

รูปาทิวคโค ปจโม.

๒. นีวรณุปปทานวคค

[๑๑] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกรมฺมํ สมณุปสฺสํ, เยน อนุปฺปนโน วา กามจฺจนโท อุปฺปชฺชติ, อนุปฺปนโน วา กามจฺจนโท ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกขเว สฺสณฺนิมิตฺตํ. สฺสณฺนิมิตฺตํ ภิกขเว อโยนิโส มนสิโกโร อนุปฺปนโน เจว กามจฺจนโท อุปฺปชฺชติ, อนุปฺปนโน จ กามจฺจนโท ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตติ. ปจม.

[๑๒] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกรมฺมํ สมณุปสฺสํ, เยน อนุปฺปนโน วา พฺยาปาโท อุปฺปชฺชติ, อนุปฺปนโน วา พฺยาปาโท ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตติ,

ยถิทํ ภิกฺขเว ปฏินิมิตฺตํ. ปฏินิมิตฺตํ ภิกฺขเว อโยนิโส มนสิกาโร อนุปฺปนโน
เจว พฺยาปาโท อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน จ พฺยาปาโท ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย สํวตฺตตีติ.
หฺตียํ.

[๑๓] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํ^๑ สมนุสฺสํ เยน อนุปฺปนํ วา
ถีนมิทฺธํ^๒ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ วา ถีนมิทฺธํ ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย สํวตฺตติ,
 ยถิทํ ภิกฺขเว อฺรติ ทณฺที^๓ วิชฺฌมฺภา^๓ ภฺตฺตสมฺมโท เจตฺโส จ ถีนํ. ถีนจฺิตฺตสฺส
 ภิกฺขเว อนุปฺปนณฺเจว ถีนมิทฺธํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนณฺจ ถีนมิทฺธํ ภฺยโยภาวาย
เวปฺลุลาย สํวตฺตตีติ. หฺตียํ.

[๑๔] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํ^๑ สมนุสฺสํ เยน อนุปฺปนํ วา
อุทฺธจฺจกุกฺกจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ วา อุทฺธจฺจกุกฺกจํ ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย
สํวตฺตติ, ยถิทํ ภิกฺขเว เจตฺโส อวฺปสฺโม. อวฺปสฺนจฺิตฺตสฺส ภิกฺขเว อนุปฺปนณฺ-
เจว อุทฺธจฺจกุกฺกจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนณฺจ อุทฺธจฺจกุกฺกจํ ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย
สํวตฺตตีติ. จตฺตถํ.

[๑๕] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํ^๑ สมนุสฺสํ เยน อนุปฺปนํ วา
วิจิจฺจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ วา วิจิจฺจํ ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย สํวตฺตติ,
 ยถิทํ ภิกฺขเว อโยนิโส มนสิกาโร. อโยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโร อนุปฺปนํ เจว
วิจิจฺจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ จ วิจิจฺจํ ภฺยโยภาวาย เวปฺลุลาย สํวตฺตตีติ.
ปณฺจมํ.

[๑๖] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํ^๑ สมนุสฺสํ เยน อนุปฺปนโน วา,
กามจฺจนฺโท นุอุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน วา กามจฺจนฺโท ปหฺยติ, ยถิทํ ภิกฺขเว อสฺสณนิมิตฺตํ.
อสฺสณนิมิตฺตํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกาโร อนุปฺปนโน เจว กามจฺจนฺโท นุอุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนโน จ กามจฺจนฺโท ปหฺยตีติ. ฉฏฺฐํ.

[๑๗] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํ^๑ สมนุสฺสํ เยน อนุปฺปนโน วา
พฺยาปาโท นุอุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน วา พฺยาปาโท ปหฺยติ, ยถิทํ ภิกฺขเว เมตฺตา

๑ ฉ. ถีนมิทฺธํ

๒ อ. ทณฺที

๓ ฉ. วิชฺฌมฺภา

เจโตวิมุตติ. เมตฺตา ภิกฺขเว เจโตวิมุตติ โยนิโส มนสิกาโร อนุปฺปนโน เจว
พฺยาปาโท นุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน จ พฺยาปาโท ปหิยฺสีติ. สจฺจํ.

[๑๘] นาหํ ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกธมฺมํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนํ วา
ถีนมิตฺถํ นุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ วา ถีนมิตฺถํ ปหิยฺสีติ, ยถิทํ ภิกฺขเว อารมฺภธาตุ
นิกกมฺภธาตุ, ปรกฺกมฺภธาตุ, อารทฺธวียสฺส ภิกฺขเว อนุปฺปนญฺเจว ถีนมิตฺถํ นุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนญฺจ ถีนมิตฺถํ ปหิยฺสีติ. อจฺจํ.

[๑๙] นาหํ ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกธมฺมํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนํ วา
อุทฺธจฺจกุกฺกจํ นุปฺปชฺชติ, อุปฺปนํ วา อุทฺธจฺจกุกฺกจํ ปหิยฺสีติ, ยถิทํ ภิกฺขเว
เจตโส วุสฺสโม, วุสฺสนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขเว อนุปฺปนญฺเจว อุทฺธจฺจกุกฺกจํ นุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนญฺจ อุทฺธจฺจกุกฺกจํ ปหิยฺสีติ. นวํ.

[๒๐] นาหํ ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกธมฺมํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนา วา
วิจิจฺจนา นุปฺปชฺชติ, อุปฺปนา วา วิจิจฺจนา ปหิยฺสีติ, ยถิทํ ภิกฺขเว โยนิโส
มนสิกาโร, โยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโร อนุปฺปนา เจว วิจิจฺจนา นุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนา จ วิจิจฺจนา ปหิยฺสีติ. ทสํ.

นีวเรณฺณปฺพานวคฺโค ทฺติโย.

๓. อกมฺมณิยวคฺค

[๒๑] นาหํ ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกธมฺมํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ภาวิตํ
อกมฺมณิยํ โหติ, ยถิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิตํ อกมฺมณิยํ โหติ.
ปจฺจํ.

[๒๒] นาหํ ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกธมฺมํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ ภาวิตํ กมฺมณิยํ
โหติ, ยถิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิตํ กมฺมณิยํ โหติ. ทฺติยํ.

๑ ส.อ. ยถิทํ จิตฺตํ. เอวํปริปี

๓ [๒๓] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ อภาวิทํ มหโต
อนตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อภาวิทํ มหโต อนตฺตถา
สํวตฺตติ. ททียํ.

๔ [๒๔] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ ภาวิทํ มหโต
อตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิทํ มหโต อตฺตถา
สํวตฺตติ. จิตฺตํ.

๕ [๒๕] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ อภาวิทํ อปาทฺตํ
มหโต อนตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อภาวิทํ อปาทฺตํ
มหโต อนตฺตถา ยํ สํวตฺตติ. ปณฺจํ.

๖ [๒๖] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ ภาวิทํ ปาทฺตํ
มหโต อตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิทํ ปาทฺตํ
มหโต อตฺตถา ยํ สํวตฺตติ. จญฺจํ.

๗ [๒๗] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ อภาวิทํ อพฺหุสฺสํ
มหโต อนตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อภาวิทํ อพฺหุสฺสํ
มหโต อนตฺตถา ยํ สํวตฺตติ. สทฺตํ.

๘ [๒๘] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ ภาวิทํ พฺหุสฺสํ
มหโต อตฺตถา ยํ สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิทํ พฺหุสฺสํ
มหโต อตฺตถา ยํ สํวตฺตติ. อญฺจํ.

๙ [๒๙] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ อภาวิทํ อพฺหุสฺสํ
ทฺทฺชาธิวาทํ โหติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อภาวิทํ อพฺหุสฺสํ ทฺทฺชาธิวาทํ
โหติ. นวํ.

๑๐ [๓๐] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ ภาวิทํ พฺหุสฺสํ
สฺทฺชาธิวาทํ โหติ, ยถียํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ภาวิทํ พฺหุสฺสํ สฺทฺชาธิวาทํ
โหติ. ทสํ.

อกมมณียวคค ททียํ.

๔. อทนต์วคค

[๓๑] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ อทนต์ มหโต
อนทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อทนต์ มหโต อนทฺถาย
สํวทฺตติ. ปจฺจมี.

[๓๒] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ ทนต์ มหโต
อทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว ทนต์ มหโต อทฺถาย
สํวทฺตติ. ทฺถียํ.

[๓๓] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ อคฺคฺตํ มหโต
อนทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อคฺคฺตํ มหโต อนทฺถาย
สํวทฺตติ. ทฺถียํ.

[๓๔] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ คฺคฺตํ มหโต
อทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว คฺคฺตํ มหโต อทฺถาย
สํวทฺตติ. จคฺคฺตํ.

[๓๕] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ อรกฺขิตํ มหโต
อนทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อรกฺขิตํ มหโต อนทฺถาย
สํวทฺตติ. ปณฺจจมี.

[๓๖] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ รกฺขิตํ มหโต
อทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว รกฺขิตํ มหโต อทฺถาย
สํวทฺตติ. ฉกฺกจํ.

[๓๗] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ อสํวํ มหโต
อนทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว อสํวํ มหโต อนทฺถาย
สํวทฺตติ. สทฺตมํ.

[๓๘] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ สํวํ มหโต
อทฺถาย สํวทฺตติ, ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกฺขเว สํวํ มหโต อทฺถาย
สํวทฺตติ. อฏฺฐจมี.

[๓๙] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมณุปสฺสสํ, ยํ เอวํ อทนต์ อคฺคฺตํ
อรกฺขิตํ อสํวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกขเว
อทนต์ อคฺคฺตํ อรกฺขิตํ อสํวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตตฺติ. นวมํ.

[๔๐] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมณุปสฺสสํ, ยํ เอวํ ทนต์ กุคฺคํ
รกฺขิตํ สํวํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกขเว จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกขเว ทนต์
กุคฺคํ รกฺขิตํ สํวํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตตฺติ. ทสมํ.

อทนต์วคฺโค จตฺตโก.

๕. ปณิหิตยจฉวกก

[๔๑] เสยฺยถาปํ ภิกขเว สาลิสฺสํ วา ยวสฺสํ วา มิจฺฉาปณิหิตํ ทตฺถเนน วา
ปาเทเนน วา อกฺกนฺตํ ทตฺถํ วา ปาทํ วา เกจฺจติ, โลหิตํ วา อูปฺปาเทสฺสตฺติ
เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? มิจฺฉาปณิหิตตฺตา ภิกขเว สุกฺกสฺส. เอวเมว โข
ภิกขเว โส วต ภิกฺขุ มิจฺฉาปณิหิตเนน จิตฺตเนน อวิชฺชํ เกจฺจติ, วิชฺชํ อูปฺปาเทสฺสติ,
นิพฺพานํ สจฺฉิกวิสฺสตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? มิจฺฉาปณิหิตตฺตา ภิกขเว
จิตฺตสฺสทฺติ. ปจฺมํ.

[๔๒] เสยฺยถาปํ ภิกขเว สาลิสฺสํ วา ยวสฺสํ วา สมฺมาปณิหิตํ ทตฺถเนน วา
ปาเทเนน วา อกฺกนฺตํ ทตฺถํ วา ปาทํ วา เกจฺจติ, โลหิตํ วา อูปฺปาเทสฺสตฺติ
จานเมตํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? สมฺมาปณิหิตตฺตา ภิกขเว สุกฺกสฺส. เอวเมว โข
ภิกขเว โส วต ภิกฺขุ สมฺมาปณิหิตเนน จิตฺตเนน อวิชฺชํ เกจฺจติ, วิชฺชํ อูปฺปาเทสฺสติ,
นิพฺพานํ สจฺฉิกวิสฺสตฺติ จานเมตํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? สมฺมาปณิหิตตฺตา ภิกขเว
จิตฺตสฺสทฺติ. ทตฺถิ.

[๔๓] อิทา^๒นํ ภิกขเว เอกจํ ปุคฺคํ ปทฺฐจจิตฺตํ เอวํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ
ปชานามิ, อิมมํ หิ เจ อยํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย, ยถาภตํ นิภฺชิตฺโต,
เอวํ นริเย. ตํ กิสฺส เหตุ? จิตฺตํ หิสฺส ภิกขเว ปทฺฐจํ. เจโตปโทสเหตุ ปน

๑ ก. ภิกฺขุสฺสทฺติ. เอวมฺปรีปี

๒ ส. อิทา

ภิกขเว เอวมิธะกัจเจ สตุทา กายสุส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺกที วินิปาถํ
นिरยํ อุปปชฺชนทีติ. ทถิยํ.

[๔๔] อิธาทํ ภิกขเว เอกัจจํ ปุคฺคํ ปสนฺนจิตฺตํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ
ปชานามิ, อิมมฺหิ เจ อยํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กรายเย, ยถาทํ นิกฺขิตฺโต,
เอวํ สกฺเค. ตํ กิสฺส เหตุ? จิตฺตํ หิสฺส ภิกขเว ปสนฺนํ. เจโตปสาทเหตุ ปน
ภิกขเว เอวมิธะกัจเจ สตุทา กายสุส เกทา ปรมมรณา สุกฺที สกฺคํ โลกํ
อุปปชฺชนทีติ. จตฺตํ.

[๔๕] เสยฺยถาปี ภิกขเว อุกฺกรหโท อวิโล ลุฬิโต กลลฺลิตฺโต, ททฺธ จกฺขมา
ปุริโส ตีเร จิโต น ปสฺเสยฺย สิปฺปีสมฺพุทฺธมฺปี สกฺขรจลฺมฺปี มจฺจนุมฺพมฺปี
จรณฺตมฺปี ติฏฺฐจณฺตมฺปี. ตํ กิสฺส เหตุ? อวิลตฺตา ภิกขเว อุกฺกสฺส. เอวเมว โข
ภิกขเว โส วต ภิกฺขุ อวิลเณน จิตฺเตน อตฺตตฺตํ วา ฌตฺสติ, ปรตฺตํ วา ฌตฺสติ,
อภยตฺตํ วา ฌตฺสติ, อุตฺตรี วา มนุสฺสธมฺมา อลมฺรียฉาณตฺสสนฺนิวเสสํ สจฺฉิกริสฺสทีติ
เนทํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? อวิลตฺตา ภิกขเว จิตฺตตฺสชาติ. ปฉจมํ.

[๔๖] เสยฺยถาปี ภิกขเว อุกฺกรหโท อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน อนาวิโล, ททฺธ
จกฺขมา ปุริโส ตีเร จิโต ปสฺเสยฺย สิปฺปีสมฺพุทฺธมฺปี สกฺขรจลฺมฺปี มจฺจนุมฺพมฺปี
จรณฺตมฺปี ติฏฺฐจณฺตมฺปี. ตํ กิสฺส เหตุ? อนาวิลตฺตา ภิกขเว อุกฺกสฺส. เอวเมว โข
ภิกขเว โส วต ภิกฺขุ อนาวิลเณน จิตฺเตน อตฺตตฺตํ วา ฌตฺสติ, ปรตฺตํ วา ฌตฺสติ,
อภยตฺตํ วา ฌตฺสติ, อุตฺตรี วา มนุสฺสธมฺมา อลมฺรียฉาณตฺสสนฺนิวเสสํ สจฺฉิกริสฺสทีติ
จานเมทํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ? อนาวิลตฺตา ภิกขเว จิตฺตตฺสชาติ. ฉมฺมจํ.

[๔๗] เสยฺยถาปี ภิกขเว ยานิ กานิจิ รุกฺขชาตานิ, ผนฺทโน เทสํ อคฺคมกฺขายติ,
ยทิตํ มุทฺตาย เจว กมฺมฉนฺตาย จ. เอวเมว โข อหํ ภิกขเว นาณฺณ
เอกธมฺมํ สมนุสฺสสามิ, ยํ เอวํ ภาวิตํ พหุลีกํ มุทฺตํ จ โหติ กมฺมฉนฺตจ,
ยถยทํ จิตฺตํ. จิตฺตํ ภิกขเว ภาวิตํ พหุลีกํ มุทฺตํ จ โหติ กมฺมฉนฺตจ โหตีติ.
สตุทามิ.

[๔๘] นาหํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, ยํ เอวํ ลหุปริวตฺตํ, ยถยิทํ จิตฺตํ. ยาวลฺลจิตฺตํ ภิกฺขเว อูปมาปํ น สฺกุรา ยาว ลหุปริวตฺตํ จิตฺตํ. อญฺจมนํ.

[๔๙] ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ, ทณฺจ โข อากนฺตฺเกหิ อูปกฺกิลเสหิ อูปกฺกิลฺลิจฺจนฺติ. นวมนํ.

[๕๐] ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ, ทณฺจ โข อากนฺตฺเกหิ อูปกฺกิลเสหิ วิปฺปมฺมตฺตํ. ทสฺมนํ.

ปณฺธิทอจฺฉวคฺโค ปณฺจโม.

๖. อจฺฉราสงฆาตวคฺค

[๕๑] ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ, ทณฺจ โข อากนฺตฺเกหิ อูปกฺกิลเสหิ อูปกฺกิลฺลิจฺจํ, ตํ อสฺสสฺสวาทํ ปุณฺณชฺชโน ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ทสฺมา “อัสสสฺสวาทํ ปุณฺณชฺชนสฺส จิตฺตภาวนา นตฺถิ” ติ วทามิ. ปจฺจนํ.

[๕๒] ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ, ทณฺจ โข อากนฺตฺเกหิ อูปกฺกิลเสหิ วิปฺปมฺมตฺตํ, ตํ สฺสวาทํ อริยสวาทโก ยถาภูตํ ปชานาติ. ทสฺมา “สฺสวาทํ อริยสวาทสฺส จิตฺตภาวนา นตฺถิ” ติ วทามิ. ทตฺถิ.

[๕๓] อจฺฉราสงฆาตมตฺตํปํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตจิตฺตํ อาเสวติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริตฺตชฺชฌาโน วิหริติ สตฺถสฺสสณฺนโร โอวาทปฏฺกโร อโมฆํ รหฺมณฺปิณฺฑํ ภูณฺชติ, โก ปน วาทิ เย นํ พหุลฺลิกโรนฺตฺติ. ทตฺถิ.

[๕๔] อจฺฉราสงฆาตมตฺตํปํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริตฺตชฺชฌาโน วิหริติ สตฺถสฺสสณฺนโร โอวาทปฏฺกโร อโมฆํ รหฺมณฺปิณฺฑํ ภูณฺชติ, โก ปน วาทิ เย นํ พหุลฺลิกโรนฺตฺติ. จตฺตณฺ.

[๕๕] อจฺฉราสงฆาตมตฺตํปํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตจิตฺตํ มนสิกรโรติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริตฺตชฺชฌาโน วิหริติ สตฺถสฺสสณฺนโร โอวาทปฏฺกโร อโมฆํ รหฺมณฺปิณฺฑํ ภูณฺชติ, โก ปน วาทิ เย นํ พหุลฺลิกโรนฺตฺติ. ปณฺจมนํ.

[๕๖] เย เกจิ ภิกขเว ฐมา อกุสลา อกุสลาภิกขา อกุสลาภิกขา, สัพเพ เท มโนปพพกมา, มโน เตสํ ฐมานํ ปจมี อุปฺปชฺชติ, อนวเทว อกุสลา ฐมาติ. ญฺจ

[๕๗] เย เกจิ ภิกขเว ฐมา กุสลา กุสลาภิกขา กุสลาภิกขา, สัพเพ เท มโนปพพกมา, มโน เตสํ ฐมานํ ปจมี อุปฺปชฺชติ, อนวเทว กุสลา ฐมาติ. สทฺธมํ.

[๕๘] นาทํ ภิกขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปี สมฺนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา อกุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ฐมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว ปมาโท. ปมตฺตสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ฐมา ปริหายนฺตฺติ. อญฺจมี.

[๕๙] นาทํ ภิกขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปี สมฺนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา กุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ฐมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว อปฺปมาโท. อปฺปมตฺตสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ฐมา ปริหายนฺตฺติ. นวมี.

[๖๐] นาทํ ภิกขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปี สมฺนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา อกุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ฐมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว โกสชฺชํ. กุสชฺชสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ฐมา ปริหายนฺตฺติ. ทสมํ.

อจุจฺจราสงฺฆาตวคฺโค ญฺจโจ.

๗. วิริยารมภาทิวคฺค

[๖๑] นาทํ ภิกขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปี สมฺนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา กุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ฐมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว วิริยารมฺโห. อารทฺธวิริยสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ฐมา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ฐมา ปริหายนฺตฺติ. ปจมี.

[๖๒] นาทิ ภิกขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปิ สมนุสฺสํมิตฺติ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ
ภิกขเว มหิจฺจตา, มหิจฺจสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ,
อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. ทฺติยํ.

[๖๓] นาคิ ภิกขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ, เยน อนฺุปฺปนฺุณา วา กุสฺลา ธมฺมา อฺุปฺปชฺชนฺุติ, อฺุปฺปนฺุณา วา อฺุกฺสฺลา ธมฺมา ปรีหายนฺุติ, ยถิทํ ภิกขเว อปฺปิจฺจุตา. อปฺปิจฺจุตฺส ภิกขเว อนฺุปฺปนฺุณา เจว กุสฺลา ธมฺมา อฺุปฺปชฺชนฺุติ, อฺุปฺปนฺุณา จ อฺุกฺสฺลา ธมฺมา ปรีหายนฺุตฺติ. ทฺติยํ.

[๖๔] นาทํ ภิกขเว อณฺเฑ อเอกรรมํปปี สมนุปัสสามิ, เยน อนุปปนฺนา วา
อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปริหาณฺติ, ยถิทํ ภิกขเว
อสนฺตญฺจिता. อสนฺตญฺจสฺส ภิกขเว อนุปปนฺนา เจว อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ,
उपपन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्तीति. จตฺตถ.

[๖๕] นาทํ ภิกขเว อวณํ เอกธมมํปปี สมณุปัสสามิ, เยน อนุปปนฺนา ว
กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา ว อกุสลา ธมฺมา ปริหาณฺติ, ยถิทํ ภิกขเว
สนทฺธจิตฺตา. สนทฺธจิตฺตํ ภิกขเว อนุปปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา
จ อกุสลา ธมฺมา ปริหาณฺตีติ. ปฉจมนํ.

[๖๖] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมฺมปฺปสฺสํมิตฺตํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ
ภิกขเว อโยนิโส มนสิกาโร. อโยนิโส ภิกขเว มนสิโกโรโต อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา
ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. จญฺจํ.

[๖๗] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ สมนุสฺสํสามิ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ
ภิกขเว โยนิโส มนสิกาโร. โยนิโส ภิกขเว มนสิกาโรโต อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา
ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. สตถมํ.

. [๖๘] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ

ภิกขเว อสมปชฌณํ. อสมปชานสฺส ภิกขเว อนุปปนฺนา เจว อกฺขลา ธมฺมา
อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กฺขลา ธมฺมา ปริหาณฺตีติ. อภฺจมํ.

[๖๙] นาทํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ, เยน อนฺนุปฺปนฺนา วา
กุสฺลา ธมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา วา อกุสฺลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ
ภิกขเว สมฺปชฺชญฺ. สมฺปชฺชานสฺส ภิกขเว อนฺนุปฺปนฺนา เจว กุสฺลา ธมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ,
อฺปฺปนฺนา จ อกุสฺลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. นวมํ.

[๗๐] นานํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
 อกฺขลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถฺยิํ
 ภิกขเว ปาปมิตฺตตา. ปาปมิตฺตตสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว อกฺขลา ธมฺมา
 อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ. ทสมํ.

วชิรญาณภาทิวคโค สดุดโม.

๘. กลุ่ชาณมิตฺตาทิวคฺค

[๗๑] นานํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมณุปสฺสํมิตฺติ, เยน อญฺญูปปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา อญฺญูปชฺชนนฺติ, อญฺญูปปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว กลฺยาณมิตฺตํ. กลฺยาณมิตฺตํสฺส ภิกขเว อญฺญูปปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา อญฺญูปชฺชนนฺติ, อญฺญูปปนฺนา จ อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตํ. ปจฺฉํ.

[๗๒] นานิ ภิกขเว อญฉิ เอกธมมปิ สมณุปัสสามิ, เยน อนุปปนฺนา วา
 อกฺขสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา กฺขสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ ภิกขเว
 อนฺนโยโค อกฺขสลาณํ ธมฺมานํ อนฺนโยโค กฺขสลาณํ ธมฺมานํ. อนฺนโยคา ภิกขเว อกฺขสลาณํ
 ธมฺมานํ อนฺนโยคา กฺขสลาณํ ธมฺมานํ อนุปฺปนฺนา เจว อกฺขสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ,
 อุปฺปนฺนา จ กฺขสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. ทถียํ.

[๗๓] นานํ ภิกขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมฺนุสฺสํมํ, เยน อญฺญปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปรีหานฺติ, ยถิทํ ภิกขเว อญฺญโยโค กุสลาณํ ธมฺมาณํ อญฺญโยโค อกุสลาณํ ธมฺมาณํ. อญฺญโยคา ภิกขเว

กุสลาณํ ฐมฺมานํ อนนฺนโยคา อกุสลาณํ ฐมฺมานํ อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ฐมา
 อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ฐมา ปริหายนฺตฺติ. ตฺติยํ.

[๗๔] นาทํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
 โขชฺฌนฺตา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา โขชฺฌนฺตา น ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺติ,
 ยถิทํ ภิกฺขเว อโยนิโส มนสิกาโร. อโยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโรโต อนุปฺปนฺนา
 เจว โขชฺฌนฺตา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ โขชฺฌนฺตา น ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺตฺติ.
จตุตฺถํ.

[๗๕] นาทํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
 โขชฺฌนฺตา อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา โขชฺฌนฺตา ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺติ, ยถิทํ
 ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกาโร. โยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโรโต อนุปฺปนฺนา เจว โขชฺฌนฺตา
 อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ โขชฺฌนฺตา ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺตฺติ. ปณฺจมํ.

[๗๖] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว ปริหานิ ยทิตํ ฌาติปริหานิ. เอตํ ปฏิกิจฺจํ
 ภิกฺขเว ปริหานีนํ ยทิตํ ปณฺญาปริหานีตฺติ. จญฺจ.

[๗๗] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว วุฑฺฒิ ยทิตํ ฌาติวุฑฺฒิ. เอตทกฺคํ ภิกฺขเว
 วุฑฺฒีนํ ยทิตํ ปณฺญาวุฑฺฒิ. ตสฺมาตฺติท ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ปณฺญาวุฑฺฒียา
 วุฑฺฒิสฺสํมา”ติ. เอวํ ทิ วา ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. สทฺตมํ.

[๗๘] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว ปริหานิ ยทิตํ โภคปริหานิ. เอตํ ปฏิกิจฺจํ
 ภิกฺขเว ปริหานีนํ ยทิตํ ปณฺญาปริหานีตฺติ. อญฺจมํ.

[๗๙] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว วุฑฺฒิ ยทิตํ โภควุฑฺฒิ. เอตทกฺคํ ภิกฺขเว
 วุฑฺฒีนํ ยทิตํ ปณฺญาวุฑฺฒิ. ตสฺมาตฺติท ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ปณฺญาวุฑฺฒียา
 วุฑฺฒิสฺสํมา”ติ. เอวํ ทิ วา ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. นวมํ.

[๘๐] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว ปริหานิ ยทิตํ ยโสปริหานิ. เอตํ ปฏิกิจฺจํ
 ภิกฺขเว ปริหานีนํ ยทิตํ ปณฺญาปริหานีตฺติ. ทสฺมํ.

กลยาณมิตฺตาทิวกุคโ อญฺจโม.

๕. ปมาทาทิวกถ

[๘๑] อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว วุฑฺฒิ ยทฺธิ ยโสวฺวุฑฺฒิ. เอตทกฺกํ ภิกฺขเว วุฑฺฒินํ ยทฺธิ ปณฺณาวุฑฺฒิ. ตสมฺมาทิท ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ปณฺณาวุฑฺฒิยา วุฑฺฒิสฺสามา”ติ. เอวํ ทิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

[๘๒] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว ปมาโท. ปมาโท ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. ทฺธิ.

[๘๓] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว อปฺปมาโท. อปฺปมาโท ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. ทฺธิ.

[๘๔] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว โกสฺสขํ. โกสฺสขํ ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. จตฺถ.

[๘๕] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว วิริยารมฺโห. วิริยารมฺโห ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. ปณฺจ.

[๘๖] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว มหิจฺจตา. มหิจฺจตา ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. จจฺจ.

[๘๗] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว อปฺปิจฺจตา. อปฺปิจฺจตา ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. สจฺจ.

[๘๘] นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ, ยถฺยทํ ภิกฺขเว อสนฺตฺถจฺจตา. อสนฺตฺถจฺจตา ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตติ. อจฺจ.

[๙๙] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ สนฺตฺตํ. สนฺตฺตํ ภาสิทวํ มหโต อนฺตฺตํ สํวตฺตํ.
 นวํ.

[๑๐๐] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ อโยนิโส มนสิกาโร. อโยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ. ทสํ.

[๑๐๑] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ โยนิโส มนสิกาโร. โยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ. เอกาทสํ.

[๑๐๒] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ อสมปฺชณฺณํ. อสมปฺชณฺณํ ภิกฺขเว มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ. ทฺวาทสํ.

[๑๐๓] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต อนฺตฺตํ
 สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ สมปฺชณฺณํ. สมปฺชณฺณํ ภิกฺขเว มหโต อนฺตฺตํ สํวตฺตํ.
 เทรสํ.

[๑๐๔] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ ปาปมิตฺตํ. ปาปมิตฺตํ ภิกฺขเว มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ. จตุทสํ.

[๑๐๕] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ กลฺยาณมิตฺตํ. กลฺยาณมิตฺตํ ภิกฺขเว มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ. ปนฺนรทสํ.

[๑๐๖] นานํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ, ยถํ ภาสิทวํ อนฺนโยโค อุกฺกสฺสํ ฐมฺมานํ อนฺนโยโค อุกฺกสฺสํ
 ฐมฺมานํ. อนฺนโยโค ภิกฺขเว อุกฺกสฺสํ ฐมฺมานํ อนฺนโยโค อุกฺกสฺสํ ฐมฺมานํ มหโต
 อนฺตฺตํ สํวตฺตํ. โสฬสํ.

[๘๗] นาทํ ภิกขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปิ สมนุสฺสํมิ, โย เอวํ มหโต อตุถาย
 สํวตฺตติ, ยถียํ ภิกขเว อนฺนุโยโค กุสลํ ฐมฺมานํ อนฺนุโยโค อกุสลํ ฐมฺมานํ,
 อนฺนุโยโค ภิกขเว กุสลํ ฐมฺมานํ อนฺนุโยโค อกุสลํ ฐมฺมานํ มหโต อตุถาย
 สํวตฺตติ. สตฺตธมฺมํ.

ปมาทาทิวคโค นวโม.

๑๐. **ทุติยปรมาทาทีวคฺค**

[๔๔] อชฺฌตฺตํ ภิขฺชเว อญฺณตฺติ กริตฺวา นาณญํ เอกญฺปิ สมฺนุสฺสํมิตฺติ, ยํ
 เอวํ มหโต อนตฺตํยํ สํวตฺตํ, ยถํยํ ภิขฺชเว ปมาโท. ปมาโท ภิขฺชเว มหโต
 อนตฺตํยํ สํวตฺตํยํ. ปจฺฉม.

[๔๔] อชฌตฺตํ ภิกฺขเว อํคนฺติ กวฺตฺวา นามณํ เอกํคํ สมนุสฺสํ, ยํ
 เอวํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ, ยถยํ ภิกฺขเว อปฺปมาโท. อปฺปมาโท ภิกฺขเว
 มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ. ทฺธิยํ.

[๑๐๐] ขุณฺณทศกัม ภิက္ขเว อังคນฺติ ภิริตฺวา นานຸຸຸຸຸຸຸ ເອກຸຸຸຸຸຸຸ ສມນຸຸຸຸຸຸຸສາມີ, ຍໍ
ເວົ້າ ມຫໂຕ ອນທຸຸຸຸຸຸຸຸ ສຳຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸ ຍດຍິທໍ ກິກຸຸຸຸຸຸ ໂກສຸຸຸຸຸຸຸຸ ໂກສຸຸຸຸຸຸຸຸ ກິກຸຸຸຸຸຸ ມຫໂຕ
ອນທຸຸຸຸຸຸຸຸ ສຳຸຸຸຸຸຸຸຸຸ ທຕິຍໍ.

[๑๐๑] อชฺฌตฺตํ ภาวเ อญฺญนํ กริตฺวา นามํ เอกํปิ สมฺนุสฺสํ,
 ยํ เอวํ มหโต อตฺถาย ลวฺตตฺติ, ยถํ ภาวเ วีรียมฺโห. วีรียมฺโห ภาวเ
 มหโต อตฺถาย ลวฺตตฺติ. จตฺถ.

[๑๐๒] ขชฌตฺตํ ภิภเว องฺคนฺติ กริตฺวา นามฺฉํ เองฺกํปํ สมฺนุสฺสามิ
 ๖.๒.๖ มหิจฺฉา ภิภเว มหฺโต อนฺตถาย สํวตฺตํ. ปญฺจํ.

[๑๐๓] อชฺฌตฺถิกํ ภิกขเว องฺคนฺติ กริตฺวา นามณํ เอภงกัปปิ สมนุสฺสสามิ
ฯเปฯ อุปปีจฺจตา ภิกขเว มหโต อตถาย ลวฺตฺตตีติ. จฏฺฐ.

[๑๐๔] อชฌมตฺตํ ภัทฺทเว อญฺญนํ กิริยา นามนํ เองกํปํ สมณูปสฺสามิ
 ฯ เปฯ อสนุทฺตจฺจํ ภัทฺทเว มนฺโต อนนฺตญาย ตฺวํตฺตํ ติติ. สทฺตมํ.

[๑๐๕] อชฌมตฺตํ วิกฺขเว องฺกนฺติ กริทฺวา นามณํ เองฺกนํ สมนฺนสฺสามิ
 ๖. ๒. ๖. ๗. สนนฺนสฺสามิ วิกฺขเว มหโต อตฺตณฺย สวตฺตตฺตํ. อญฺจมนํ.

[๑๐๖] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ
วเปว อโยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํติ. นวณฺ.

[๑๐๗] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ
วเปว โยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว มหโต อตฺถาย สํวตฺตํติ. ทสณฺ.

[๑๐๘] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ
วเปว อสฺมปฺชณฺเฏ ภิกฺขเว มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํติ. เอกาทสณฺ.

[๑๐๙] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ
วเปว สฺมปฺชณฺเฏ ภิกฺขเว มหโต อตฺถาย สํวตฺตํติ. ทฺวาทสณฺ.

[๑๑๐] พาหิรํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ, ยํ
เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํ, ยถฺยํ ภิกฺขเว ปาปมิตฺตทา. ปาปมิตฺตทา ภิกฺขเว
มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํติ. เทรสณฺ.

[๑๑๑] พาหิรํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ, ยํ
เอวํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตํ, ยถฺยํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตทา. กลฺยาณมิตฺตทา
ภิกฺขเว มหโต อตฺถาย สํวตฺตํติ. จุทฺทสณฺ.

[๑๑๒] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ, ยํ
เอวํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํ, ยถฺยํ ภิกฺขเว อนฺนโยโค อกฺขลนํ ฐมฺมานํ
อนฺนโยโค อกฺขลนํ ฐมฺมานํ. อนฺนโยโค ภิกฺขเว อกฺขลนํ ฐมฺมานํ อนฺนโยโค อกฺขลนํ
ฐมฺมานํ มหโต อนตฺถาย สํวตฺตํติ. ปณฺณรสณฺ.

[๑๑๓] อชฺฌตฺตํ ภิกฺขเว อํกนฺติ กริฏฺฐา นาวณฺเฏ เอกํคํปํ สมนุสฺสํมิ,
ยํ เอวํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตํ, ยถฺยํ ภิกฺขเว อนฺนโยโค อกฺขลนํ ฐมฺมานํ
อนฺนโยโค อกฺขลนํ ฐมฺมานํ. อนฺนโยโค ภิกฺขเว อกฺขลนํ ฐมฺมานํ อนฺนโยโค
อกฺขลนํ ฐมฺมานํ มหโต อตฺถาย สํวตฺตํติ. สฬสณฺ.

[๑๑๔] นาฬํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํมิ, โย เอวํ สทฺธมฺมสฺส
สฺมโณสย อนฺตรธานาย สํวตฺตํ, ยถฺยํ ภิกฺขเว ปมาโท. ปมาโท ภิกฺขเว
สทฺธมฺมสฺส สฺมโณสย อนฺตรธานาย สํวตฺตํติ. สทฺธสณฺ.

[๑๑๕] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ, โย เอวํ สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา, อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ, ยถฺยิํ ภิกฺขเว อปฺปมาโท. อปฺปมาโท ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. อญฺจารสํมึ.

[๑๑๖] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ, โย เอวํ สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ, ยถฺยิํ ภิกฺขเว โกสชฺชํ. โกสชฺชํ ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. เอกนวิสฺสํมึ.

[๑๑๗] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ, โย เอวํ สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ, ยถฺยิํ ภิกฺขเว วิริยารมฺโก. วิริยารมฺโก ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. วิสฺสํมึ.

[๑๑๘] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว มหิจฺจนฺตา ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. เอกวิสฺสํมึ.

[๑๑๙] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว อปฺปิจฺจนฺตา ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. พาวีสฺสํมึ.

[๑๒๐] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว อสนฺตญฺจิตฺตา ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. เทวีสฺสํมึ.

[๑๒๑] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว สนฺตญฺจิตฺตา ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. จตุวิสฺสํมึ.

[๑๒๒] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว อโยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. ปณฺจวิสฺสํมึ.

[๑๒๓] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว โยนิโส มนสิกาโร ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. ฉฬฺหวิสฺสํมึ.

[๑๒๔] นาทํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปึ สมนุปสฺสํมึ ๖เปว อสฺมปฺชญฺณํ ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สฺมโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตตฺติ. สทฺตวิสฺสํมึ.

[๑๒๕] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ ะเปว สมฺปชฺฌณํ
ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสาย อนนฺตรธานาย ลํวตฺตตํติ. อญฺญวีสํติมิ.

[๑๒๖] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ ะเปว ปาปมิตฺตตทา
ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส สมนุสฺสํสามิ อนนฺตรธานาย ลํวตฺตตํติ. เอกนตฺตํติ.

[๑๒๗] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ ะเปว กลฺยาณมิตฺตตทา
ภิกฺขเว สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสาย อนนฺตรธานาย ลํวตฺตตํติ. ทิสํติมิ.

[๑๒๘] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ ะเปว อนฺนโยโค ภิกฺขเว
อกุสลํ ฐมฺมานํ อนนฺนโยโค กุสลํ ฐมฺมานํ สทฺธมฺมสฺส สมนุสฺสํสามิ อนนฺตรธานาย
ลํวตฺตตํติ. เอกตฺตํติ.

[๑๒๙] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, โย เอวํ สทฺธมฺมสฺส
จิตฺติยา อสฺมโมสาย อนนฺตรธานาย ลํวตฺตตํติ, ยถิทํ ภิกฺขเว อนฺนโยโค กุสลํ ฐมฺมานํ
อนนฺนโยโค อกุสลํ ฐมฺมานํ. อนนฺนโยโค ภิกฺขเว กุสลํ ฐมฺมานํ อนนฺนโยโค อกุสลํ
ฐมฺมานํ สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสฺมโมสาย อนนฺตรธานาย ลํวตฺตตํติ. พทฺทํติ.

[๑๓๐] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ “ธมฺโม”ติ ทิเปนฺติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺนา พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย
เทวมนุสฺसानํ, พหุญจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปญฺญํ ปสวณฺติ, เต จิมํ สทฺธมฺมํ
อนนฺตรธาเปนฺตํติ. เตตฺตํติ.

[๑๓๑-๑๓๔] เยปิ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ “ธมฺโม”ติ ทิเปนฺติ ะเปว
อวินยํ “วินโย”ติ ทิเปนฺติ ะเปว วินยํ “อวินโย”ติ ทิเปนฺติ ะเปว อภาสิตํ อลปิตํ
ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปนฺติ ะเปว ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน
“อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปนฺติ ะเปว อนาจิณฺณํ ตถาคเตน “อาจิณฺณํ
ตถาคเตนา”ติ ทิเปนฺติ ะเปว อาจิณฺณํ ตถาคเตน “อนาจิณฺณํ ตถาคเตนา”ติ
ทิเปนฺติ ะเปว อปฺปญฺญตฺตํ ตถาคเตน “ปญฺญตฺตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปนฺติ ะเปว
ปญฺญตฺตํ ตถาคเตน “อปฺปญฺญตฺตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปนฺติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺนา พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย

เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺยํ ปสฺวนฺติ, เต จิมนํ สทฺธมฺมํ
อนฺตรธาเปเนตฺติ. ทฺวาทฺธทาฬีสํ.

ทฺติยปมาทาทิวกุโ ทสโม.

๑๑. อธมมวคฺค

[๑๔๐] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ “ธมฺโม”ติ ที่เปเนติ, เต ภิกฺขเว
ภิกฺขุ พหุชนนิกาย ปฏิปฺนฺนา พหุชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย นิกาย สฺสหาย
เทวมนุสฺसानํ. พหุญฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺยํ ปสฺวนฺติ, เต จิมนํ สทฺธมฺมํ
จเปเนตฺติ. ปจฺม.

[๑๔๑-๑๔๔] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ “ธมฺโม”ติ ที่เปเนติ ๖เปว อวินยํ
“อวินโย”ติ ที่เปเนติ ๖เปว วินยํ “วินโย”ติ ที่เปเนติ ๖เปว อภาสิตํ อลปิํ ตถาคเตน
“อภาสิตํ อลปิํ ตถาคเตนา”ติ ที่เปเนติ ๖เปว ภาสิตํ ลปิํ ตถาคเตน “ภาสิตํ
ลปิํ ตถาคเตนา”ติ ที่เปเนติ ๖เปว อนาจิณฺณํ ตถาคเตน “อนาจิณฺณํ ตถาคเตนา”ติ
ที่เปเนติ ๖เปว อาจิณฺณํ ตถาคเตน “อาจิณฺณํ ตถาคเตนา”ติ ที่เปเนติ ๖เปว
อปฺปณฺณตฺตํ ตถาคเตน “อปฺปณฺณตฺตํ ตถาคเตนา”ติ ที่เปเนติ ๖เปว ปณฺณตฺตํ
ตถาคเตน “ปณฺณตฺตํ ตถาคเตนา”ติ ที่เปเนติ. เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุชนนิกาย
ปฏิปฺนฺนา พหุชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย นิกาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ
เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺยํ ปสฺวนฺติ, เต จิมนํ สทฺธมฺมํ จเปเนตฺติ. ทสฺม.

อธมมวคฺค โเอกาทสโม.

๑๒. อนาปตฺติวคฺค

[๑๔๕-๑๔๘] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนาปตฺติ “อาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ ๖เปว
อาปตฺติ “อนาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ ๖เปว ลหุกํ อาปตฺติ “กรุกา อาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ
๖เปว กรุกํ อาปตฺติ “ลหุกา อาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ ๖เปว ทฺฐจฺจุลฺลํ อาปตฺติ
“อทฺฐจฺจุลฺลา อาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ ๖เปว อทฺฐจฺจุลฺลํ อาปตฺติ “ทฺฐจฺจุลฺลา อาปตฺติ”ติ
ที่เปเนติ ๖เปว สวาเสสํ อาปตฺติ “อนวเสสสา อาปตฺติ”ติ ที่เปเนติ ๖เปว อนวเสสํ

อาปตฺติ “สาวเสสา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ สปปฏิกมมํ อาปตฺติ “อปฺปฏิกมมา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ อปปฏิกมมํ อาปตฺติ “สปปฏิกมมา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ. เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุชฺชนหิตาย ปฏิปฺนฺนา พุชฺชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย อหิตาย ทุคฺขาย เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปญฺจํ ปสวณฺติ, เต จิมํ สทฺธมฺมํ อนฺตรธาเปฺนตีติ. ทสมํ.

[๑๖๐] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนาปตฺติ “อนาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุชฺชนหิตาย ปฏิปฺนฺนา พุชฺชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺปญฺจํ ปสวณฺติ, เต จิมํ สทฺธมฺมํ จเปฺนตีติ. เอกาทสมํ.

[๑๖๑] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาปตฺติ “อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุชฺชนหิตาย ปฏิปฺนฺนา พุชฺชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺปญฺจํ ปสวณฺติ, เต จิมํ สทฺธมฺมํ จเปฺนตีติ. ทวาทสมํ.

[๑๖๒-๑๖๔] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลหุกํ อาปตฺติ “ลหุกา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ กรุกํ อาปตฺติ “กรุกา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ ทฏฺฐจฺจุลลํ อาปตฺติ “ทฏฺฐจฺจุลลา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ อทฏฺฐจฺจุลลํ อาปตฺติ “อทฏฺฐจฺจุลลา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ สาวเสสํ อาปตฺติ “สาวเสสา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ อนวเสสํ อาปตฺติ “อนวเสสา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ สปปฏิกมมํ อาปตฺติ “สปปฏิกมมา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ ะเปฯ อปปฏิกมมํ อาปตฺติ “อปฺปฏิกมมา อาปตฺติ”ติ ที่เปฺนติ. เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุชฺชนหิตาย ปฏิปฺนฺนา พุชฺชนสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ, พหุญฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺปญฺจํ ปสวณฺติ, เต จิมํ สทฺธมฺมํ จเปฺนตีติ. วิสติมํ.

อนาปตฺติวคฺโค ทวาทสโม.

๑๓. เอกปฤคคาลวคค

[๑๗๐] เอกปฤคคโล ภิกฺขเว โลเก อฺปฺปชฺชมาโน อฺปฺปชฺชติ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสฺสหาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ. กตโม

เอกบุคฺคโล ? ทถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธो, อयํ โข ภิกฺขเว เอกบุคฺคโล โลเก
 อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสฺสหาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย
 สฺสหาย เทวมนุสฺสทานนฺติ. (๑)

[๑๗๑] เอกบุคฺคลสฺส ภิกฺขเว ปาตุภาโว ทลฺลโก โลกสฺมี. กถมสฺส
 เอกบุคฺคลสฺส ? ทถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปาตุภาโว
 ทลฺลโก โลกสฺมินฺติ. (๒)

[๑๗๒] เอกบุคฺคโล ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ อจฺฉริยมฺนุสฺโส.
 กถโม เอกบุคฺคโล ? ทถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธो, อยํ โข ภิกฺขเว เอกบุคฺคโล
 โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ อจฺฉริยมฺนุสฺโสติ. (๓)

[๑๗๓] เอกบุคฺคลสฺส ภิกฺขเว กาลกิริยา พหุโน ชนสฺส อนุตฺตปา
 โหติ. กถมสฺส เอกบุคฺคลสฺส ? ทถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, อิมสฺส โข
 ภิกฺขเว เอกบุคฺคลสฺส กาลกิริยา พหุโน ชนสฺส อนุตฺตปา โหติ. (๔)

[๑๗๔] เอกบุคฺคโล ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ อทฺติโย อสหาโย
 อปฺปฏฺโหม อปฺปฏิสฺสโม อปฺปฏฺฐิกโค อปฺปฏฺฐิกคโล อสโม อสมสฺสโม ทิปทานํ
 อคฺโค. กถโม เอกบุคฺคโล ? ทถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธो, อยํ โข ภิกฺขเว
 เอกบุคฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ อทฺติโย อสหาโย อปฺปฏฺโหม อปฺปฏิสฺสโม
 อปฺปฏฺฐิกโค อปฺปฏฺฐิกคโล อสโม อสมสฺสโม ทิปทานํ อคฺโคติ. (๕)

[๑๗๕-๑๗๖] เอกบุคฺคลสฺส ภิกฺขเว ปาตุภาโว มหโต จกฺขุสฺส ปาตุภาโว
 โหติ, มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ, มหโต โภกาสฺส ปาตุภาโว โหติ, ฉนฺนํ
 อนุตฺตริยานํ ปาตุภาโว โหติ, จตฺถนํ ปฏฺฐิมภิกฺขานํ สจฺฉิกิริยา โหติ, อนนฺทราตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, นานาธาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต โหติ, วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกิริยา โหติ, สโตปตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยา โหติ, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยา โหติ, อรหตฺตฺตฺตฺต
 โหติ. กถมสฺส เอกบุคฺคลสฺส ? ทถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, อิมสฺส โข
 ภิกฺขเว เอกบุคฺคลสฺส ปาตุภาโว มหโต จกฺขุสฺส ปาตุภาโว โหติ, มหโต อาโลกสฺส
 ปาตุภาโว โหติ, มหโต โภกาสฺส ปาตุภาโว โหติ, ฉนฺนํ อนุตฺตริยานํ
 ปาตุภาโว โหติ, จตฺถนํ ปฏฺฐิมภิกฺขานํ สจฺฉิกิริยา โหติ, อนนฺทราตฺตฺตฺตฺต
 โหติ.

น่านาธาตุปุณฺณเวโร โหติ, วิชฺชาวิมุตฺตผลสัจฺฉิกิริยา โหติ, โสตาปตฺตผลสัจฺฉิกิริยา โหติ,
สกทาคามิผลสัจฺฉิกิริยา โหติ, อนาคามิผลสัจฺฉิกิริยา โหติ, อรหตฺตผลสัจฺฉิกิริยา โหติ.
(๖-๑๗)

[๑๘๗] นาทํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกปฺภุคฺคสฺส สมนุสฺสํ, โย เอวํ ทถาคเตน
อนุทฺตํ ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺตติ, สมนุสฺสํ อนุปฺปวตฺตติ, ยถิทํ ภิกฺขเว สารีปฺตฺโต.
สารีปฺตฺโต ภิกฺขเว ทถาคเตน อนุทฺตํ ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺตติ, สมนุสฺสํ อนุปฺปวตฺตติ.
(๑๘)

ខេកបុគ្គលកុកៃ តេរតឆៃ.

๑๕. เอตทกคฺคก ๑. ปจฺมวคฺค

[๑๘๘] เขตทศกัณฑ์ ภิกษุเว มม สวากาน์ ภิกษุณั รตฺตมณฺเฑนั ยทิทํ
อณฺเณโกณฺเณทณฺเณ. (๑)

[๑๘๙] มหาปณณานิ ยทิกัม สารีปุตฺโต. (๒)

[๑๙๐] อธิมุตตานํ ยทิตํ มหาโมคฺคัลลานะ. (๓)

[๑๔๑] ฐทวาทนํ ยทิทํ มหากสฺสโป. (๔)

[๑๘๒] ทิพพจกชูกานํ ยทิทํ อนรุตฺโต.(๕)

[๑๘๓] อจจากุติกานัน ยทิทํ ภทฺทิโย กาฬิโกธายปฺตฺโต. (๖)

[๑๙๔] มณฑลสุพรรณ ยทิตทำ ลกณณภกภทิตโย^๒ (๗)

[๑๙๕] สีนหาทิกานํ ยทิตํ ปิณโฑลภารทวาช. (๘)

[๑๙๖] ธรรมกถิกานํ ยทิตํ ปุณฺณ มนุสฺสาณิปฺตํ. (๘)

[๑๕๗] สงขิตุเตน ภาสิตสสุ วิตุถาเรน อตุถํ วิฆนฺตานํ ยทิทํ

มหากจาโนติ. (๑๐)

วคโค ปจโม.

๑๔. เขตทศกฤต ๒. ทศิยวฤต

[๑๙๘] เขตทศกฤต ฤกษเว มม สวากาน์ ฤกษุณ มโนมย์ กาย์ อภินิมมิตนทาน์
ยทิท จุพปนุโก. (๑)

[๑๙๙] เจโตวิวิฏฐกฤตทาน์ ยทิท จุพปนุโก. (๒)

[๒๐๐] สมณวิวิฏฐกฤตทาน์ ยทิท มหาปนุโก. (๓)

[๒๐๑] อรณวิหารีณิ ยทิท สุภุติ. (๔)

[๒๐๒] ทกฺขิณเณยยานิ ยทิท สุภุติ. (๕)

[๒๐๓] อารณณิกานิ ยทิท เรวโต ชทิวานิโย. (๖)

[๒๐๔] ฉายีณิ ยทิท กงฺขาเรวโต. (๗)

[๒๐๕] อารทฐวีรียานิ ยทิท โสโณ โกฬิวิโส. (๘)

[๒๐๖] กถุณณวาทกฤตทานิ ยทิท โสโณ กุฏิกณฺโณ. (๙)

[๒๐๗] ลาภีณิ ยทิท สีวลี. (๑๐)

[๒๐๘] สทฺธธัมมุตฺตทานิ ยทิท วกฺกสิติ. (๑๑)

วคฺโค ทตฺติโย.

๑๔. เขตทศกฤต ๓. ตติยวฤต

[๒๐๙] เขตทศกฤต ฤกษเว มม สวากาน์ ฤกษุณิ สิกฺขากามานิ ยทิท
ราหุโล. (๑)

[๒๑๐] สทฺธธาปพฺพชิตานิ ยทิท ฐฐปาโล. (๒)

[๒๑๑] ปจฺมํ สลากํ คณฺหนฺตทานิ ยทิท กุณฺฑธาโน. (๓)

[๒๑๒] ปฏฺฐิภาณวณฺตทานิ ยทิท วงฺคิโส. (๔)

[๒๑๓] สมณฺธปาสาทิกานิ ยทิท อุปฺเสโน วงฺกนฺตปฺกฺโต. (๕)

[๒๑๔] เสนาสนปญฺญาปทานิ ยทิท ทพฺโพ มลฺลปฺกฺโต. (๖)

[๒๑๕] เทวทานิ ปิยมนापานิ ยทิท ปิณฺททวฺจฺโจ. (๗)

๑ ก. จุสฺสปนุโก

- [๒๑๖] ชิปฺปาภินฺณํ ยถิทํ พาทิโย ทารุจิริโย. (๘)
 [๒๑๗] จิตฺตกถิกานํ ยถิทํ กุมารกสฺสโป. (๙)
 [๒๑๘] ปฏิสมฺภิตาปฺปตฺถานํ ยถิทํ มหาโกฏฺฐิตฺติ. (๑๐)
 วคฺโค ตติโย.

๑๔. เอตทกถวัก ๔. จตุตถวัก

- [๒๑๙] เอตทกถํ ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุํ พหุสฺสฺถานํ ยถิทํ อานนฺโท. (๑)
 [๒๒๐] สติมนฺถานํ ยถิทํ อานนฺโท. (๒)
 [๒๒๑] คติมนฺถานํ ยถิทํ อานนฺโท. (๓)
 [๒๒๒] ธิติมนฺถานํ ยถิทํ อานนฺโท. (๔)
 [๒๒๓] อปฺปญฺจกานํ ยถิทํ อานนฺโท. (๕)
 [๒๒๔] มหาปริสํสาณํ ยถิทํ อรุเรลลกสฺสโป. (๖)
 [๒๒๕] กุลปฺปสาทกานํ ยถิทํ กาฬุทายี. (๗)
 [๒๒๖] อปฺปาพารานํ ยถิทํ พกฺกโล. (๘)
 [๒๒๗] ปุพฺพเพณิवासํ อนุสฺสรณฺถานํ ยถิทํ โสภิตฺ. (๙)
 [๒๒๘] วินยธรรานํ ยถิทํ อปฺปาลิ. (๑๐)
 [๒๒๙] ภิกฺขุโณวาทกานํ ยถิทํ นนฺทโก. (๑๑)
 [๒๓๐] อินฺทริเยสฺส คฺคตฺตทวารานํ ยถิทํ นนฺโท. (๑๒)
 [๒๓๑] ภิกฺขุโณวาทกานํ ยถิทํ มหากปฺปิโน. (๑๓)
 [๒๓๒] เทโธธาตฺตกฺขณานํ ยถิทํ สากฺโค. (๑๔)
 [๒๓๓] ปฏฺฐิภาณเยยฺยกานํ ยถิทํ ราธ. (๑๕)
 [๒๓๔] ลฺลขจี้วธรรานํ ยถิทํ โมฆราชาติ. (๑๖)
 วคฺโค จตุตฺถ.

๑๔. เอตทกถก ๕. ปณจวมกถ

[๒๓๕] เอตทกถกํ ภิกขเว มม สāvikaṃ ภิกขุṇ्हิṃ รตฺตญฺญํ ยทิตํ
มหาปชาปติโกตมี. (๑)

[๒๓๖] มหาปณฺณานํ ยทิตํ เขมา. (๒)

[๒๓๗] อิทฺธิมนฺตึṇํ ยทิตํ อุปฺปลวณฺณา. (๓)

[๒๓๘] วินยธรรานํ ยทิตํ ปฏฺฐาจารา. (๔)

[๒๓๙] ฐมฺมกถิกานํ ยทิตํ ฐมฺมทินฺนา. (๕)

[๒๔๐] ฉายีṇํ ยทิตํ นนฺทา. (๖)

[๒๔๑] อารทฺธวีรียานํ ยทิตํ โสณา. (๗)

[๒๔๒] ทิพฺพจกฺขุگانํ ยทิตํ สกฺลา. (๘)

[๒๔๓] ชิปปาภิญฺจานํ ยทิตํ ภทฺทา กุณฺฑลเกสา. (๙)

[๒๔๔] ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรตฺตึṇํ ยทิตํ ภทฺทา กาปิลาṇี. (๑๐)

[๒๔๕] มหาภิญฺญาปตฺตฺตานํ ยทิตํ ภทฺทา กจฺจํนา. (๑๑)

[๒๔๖] ลฺลขจิวรรณํ ยทิตํ กิสาโกตมี. (๑๒)

[๒๔๗] สทฺธาธิมุตฺตานํ ยทิตํ สิงฺคาลมาตาติ. (๑๓)

วคฺโค ปณฺจโม.

๑๔. เอตทกถก ๖. จญฺจวค

[๒๔๘] เอตทกถกํ ภิกขเว มม สāvikaṃ อุปาสกานํ ปจฺมํ สรรณํ กจฺจนฺตานํ
ยทิตํ ทปฺปสฺสภลฺลิกา^๒ วาณิชา. (๑)

[๒๔๙] ทายกานํ ยทิตํ สุตฺตโต คหปติ อนาถปิณฺฑิโก. (๒)

[๒๕๐] ฐมฺมกถิกานํ ยทิตํ จิตฺโต คหปติ มจฺฉิกาสนฺฑิโก. (๓)

- [๒๕๑] จตุทิ สงคหวัตถุทิ ปริสฺส สงคณฺหนฺตํ ยทิทํ หตฺถโก อาพวโก. (๔)
 [๒๕๒] ปณฺีตทายกานํ ยทิทํ มหํนาโม สกโก. (๕)
 [๒๕๓] มนํปทายกานํ ยทิทํ อุกโก กหปติ เวสาลโก. (๖)
 [๒๕๔] สํมุฏฺจากานํ ยทิทํ หตฺถิกามโก อุกคโต กหปติ. (๗)
 [๒๕๕] อเวจฺจปฺสนนํ ยทิทํ สุโร มมุพฺพโจ. (๘)
 [๒๕๖] ปุกฺกลปฺสนนํ ยทิทํ ชีวโก โกมารภฺโจ. (๙)
 [๒๕๗] วิสฺสาสกานํ ยทิทํ นกฺลปฺีตา กหปตฺี. (๑๐)

วคโก ญฺโจ.

๑๔. เขตทศกัณฐก ๗. สัตตมวค

- [๒๕๘] เขตทศกํ ภิกฺขเว มม สํวิกานํ อุปาสิกานํ ปจฺมํ สรณํ กจฺจนฺตํ
 ยทิทํ สุชาตา เสนนํธิตา^๒. (๑)
 [๒๕๙] ทายิกานํ ยทิทํ วิสาขา มิคารมاتا. (๒)
 [๒๖๐] พหุสฺสฺถานํ ยทิทํ ขุขฺขตฺตรา. (๓)
 [๒๖๑] เมตฺตาวิหารินํ ยทิทํ สามาวตฺี. (๔)
 [๒๖๒] ฉายินํ ยทิทํ อุตฺตรา นนฺทมาตา. (๕)
 [๒๖๓] ปณฺีตทายิกานํ ยทิทํ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา. (๖)
 [๒๖๔] คิลานุฏฺจากินํ ยทิทํ สุปฺปียา อุปาสิกา. (๗)
 [๒๖๕] อเวจฺจปฺสนนํ ยทิทํ กาศิยานํ. (๘)
 [๒๖๖] วิสฺสาสิกานํ ยทิทํ นกฺลมาตา กหปตานํ. (๙)
 [๒๖๗] อนุสฺสวปฺสนนํ ยทิทํ กาสี อุปาสิกา กุรฺรฆริกา^๓. (๑๐)

วคโก สตฺตโม. เขตทศกัณฐโก นิฏฺฐิต.

๑๕. อฏฺฐจกานปาติ ๑. ปจฺจวมกฺก

[๒๖๘] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กณฺหิจิ
สงฺขารํ นิจฺจุโต อปฺกจฺเจยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว
วิชฺชติ, ยํ ปุคฺคฺชโน กณฺหิจิ สงฺขารํ นิจฺจุโต อปฺกจฺเจยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๑)

[๒๖๙] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กณฺหิจิ
สงฺขารํ สฺสฺสโต อปฺกจฺเจยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว
วิชฺชติ, ยํ ปุคฺคฺชโน กณฺหิจิ สงฺขารํ สฺสฺสโต อปฺกจฺเจยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๒)

[๒๗๐] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กณฺหิจิ
ธมฺมํ อตฺตโต อปฺกจฺเจยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว
วิชฺชติ, ยํ ปุคฺคฺชโน กณฺหิจิ ธมฺมํ อตฺตโต อปฺกจฺเจยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๓)

[๒๗๑] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล มาตฺรํ
ชีวิตา วโรเปยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ
ปุคฺคฺชโน มาตฺรํ ชีวิตา วโรเปยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๔)

[๒๗๒] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล ปิตฺรํ
ชีวิตา วโรเปยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ
ปุคฺคฺชโน ปิตฺรํ ชีวิตา วโรเปยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๕)

[๒๗๓] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อรหฺนํ
ชีวิตา วโรเปยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ
ปุคฺคฺชโน อรหฺนํ ชีวิตา วโรเปยฺย, จานเมตํ วิชฺชตีติ. (๖)

[๒๗๔] อฏฺฐจกานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล
ตถาคตสฺส ปทฺทฺวจิตฺโต โลหิตํ อปฺปาทะยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานณฺจ โข

เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ ปุณฺณชฺชนํ ตถาคตสฺส ปทญฺจจิตฺโต โลหิตํ อุปฺปาเทยฺย,
จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๗)

[๒๗๕] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐจิสฺมปฺนโน ปุคฺคโล สํหํ
ภินฺนเทยฺย, เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ ปุณฺณชฺชนํ
สํหํ ภินฺนเทยฺย, จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๘)

[๒๗๖] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ทิฏฺฐจิสฺมปฺนโน ปุคฺคโล อณฺเฏ
สตถารํ อุทฺทิสฺสเยยฺย, เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ
ปุณฺณชฺชนํ อณฺเฏ สตถารํ อุทฺทิสฺสเยยฺย, จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๙)

[๒๗๗] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ เอกิสฺสสา โลกธาคฺคยา เทว
อรหนโตะ สมนฺนสฺสพฺพุธา อปฺพุพฺพํ อจฺริมํ อุปฺปชฺเชยฺย, เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ
โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ เอกิสฺสสา โลกธาคฺคยา เอโกว อรหํ สมนฺนสฺสพฺพุโธ
อุปฺปชฺเชยฺย, จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๑๐)

วคฺโค ปจโม.

๑๕. อฏฺฐจกปาถิ ๒. ทุตฺติยวคฺค

[๒๗๘] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ เอกิสฺสสา โลกธาคฺคยา เทว ราชานํ
จกฺกวตฺถิ อปฺพุพฺพํ อจฺริมํ อุปฺปชฺเชยฺย, เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ โข เอตํ
ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ เอกิสฺสสา โลกธาคฺคยา เอโก ราชจกฺกวตฺถิ อุปฺปชฺเชยฺย,
จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๑)

[๒๗๙] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ อิตฺถิ อรหํ อสฺส สมนฺนสฺสพฺพุโธ,
เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ ปุริโส อรหํ อสฺส
สมนฺนสฺสพฺพุโธ, จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๒)

[๒๘๐] อฏฺฐจกนเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ อิตฺถิ ราชจกฺกวตฺถิ,
เนตํ จกนํ วิชฺชติ. จกนญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ ปุริโส ราชจกฺกวตฺถิ,
จกนเมตํ วิชฺชตฺติ. (๓)

[๒๘๑-๒๘๓] อฏฺฐจณเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ อิตฺถิ สกฺกตํ กาเรยฺย
 ๖เปว มารตํ กาเรยฺย ๖เปว พรหมตํ กาเรยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานญจ
 โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ ปุริโส สกฺกตํ กาเรยฺย ๖เปว มารตํ กาเรยฺย ๖เปว
 พรหมตํ กาเรยฺย, จณเมตํ วิชฺชตีติ. (๔-๖)

[๒๘๔] อฏฺฐจณเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ กายทฺถจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต
 มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานญจ โข เอตํ ภิกฺขเว
 วิชฺชติ, ยํ กายทฺถจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, จณเมตํ
 วิชฺชตีติ. (๗)

[๒๘๕-๒๘๖] อฏฺฐจณเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ วจฺจิตฺส ๖เปว ยํ
 มโนทฺถจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ.
 จานญจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ มโนทฺถจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป
 วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, จณเมตํ วิชฺชตีติ. (๘-๙)

วคฺโค ทฺติโย.

๑๕. อฏฺฐจณปาถิ ๓. ตติยวคฺค

[๒๘๗] อฏฺฐจณเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ กายสฺสจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต
 มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ. จานญจ โข เอตํ ภิกฺขเว
 วิชฺชติ, ยํ กายสฺสจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, จณเมตํ
 วิชฺชตีติ. (๑)

[๒๘๘-๒๘๙] อฏฺฐจณเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ วจฺจิตฺส ๖เปว
 ยํ มโนสฺสจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป วิปาโก นิพฺพตฺเตยฺย, เนตํ จานํ วิชฺชติ.
 จานญจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ มโนสฺสจฺจริตฺส อญฺโฆ กนฺโต มนาโป วิปาโก
 นิพฺพตฺเตยฺย, จณเมตํ วิชฺชตีติ. (๒-๓)

[๒๔๐] อฏฺฐจฺานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ กายทฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺทํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, เนทํ จานํ วิชฺชติ. จานญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ กายทฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคทํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, จานเมตํ วิชฺชติ. (๔)

[๒๔๑-๒๔๒] อฏฺฐจฺานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ วจฺจิตฺตสมฺภึทํ วเปว ยํ มโนทฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺทํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, เนทํ จานํ วิชฺชติ. จานญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ มโนทฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคทํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, จานเมตํ วิชฺชติ. (๕-๖)

[๒๔๓] อฏฺฐจฺานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ กายสฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคทํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, เนทํ จานํ วิชฺชติ. จานญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ กายสฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺทํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, จานเมตํ วิชฺชติ. (๗)

[๒๔๔-๒๔๕] อฏฺฐจฺานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ วจฺจิตฺตสมฺภึทํ วเปว ยํ มโนสฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกคฺคทํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, เนทํ จานํ วิชฺชติ. จานญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ มโนสฺวจริตสมฺภึทํ ตณฺหิตานา ตปฺปจฺุจยา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุกฺทํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺฺเชยฺย, จานเมตํ วิชฺชติ. (๘-๙)

วคฺโค ทติโย. อฏฺฐจฺานปาติ นิฏฺฐิตา.

๑๖. เอกธมฺมปาติ ๑. ปจฺมวคฺค

[๒๔๖] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุสฺสีกฺโข เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปฺสมาย อภิณฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. กตโม เอกธมฺโม ?

พทุธานุสฺสติ, ออํ โช ภิกฺขเว เอกธมฺโม ภาวิตो พหุลฺลิกโต เอกนฺตนิพฺพิทาย
 วิรํกาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺกาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตีติ. (๑)

[๒๙๗] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตो พหุลฺลิกโต เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรํกาย
 นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺกาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. กตโม เอกธมฺโม ?
 ฐมฺมานุสฺสติ ... สํฆานุสฺสติ ... สีลานุสฺสติ ... จาคานุสฺสติ ... เทวทานุสฺสติ ...
 อานาปานุสฺสติ ... มรณสฺสติ ... กายกตาสติ ... อุปสมานุสฺสติ. ออํ โช ภิกฺขเว
 เอกธมฺโม ภาวิตो พหุลฺลิกโต เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรํกาย นิโรธาย อุปสมาย
 อภิญฺกาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตีติ. (๑๐)

วคฺโค ปจฺโม.

๑๖. เอกธมฺมปาติ ๒. ทุตฺติยวคฺค

[๒๙๘] นาหํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, เยน อญฺปฺปนฺนา
 วา อกฺขลา ฐมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา วา อกฺขลา ฐมฺมา ภิยฺโยภาวาย
 เวปฺปุลลํ สํวตฺตนฺตี, ยถิทํ ภิกฺขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว
 อญฺปฺปนฺนา เจว อกฺขลา ฐมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา จ อกฺขลา ฐมฺมา
 ภิยฺโยภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตนฺตีติ. (๑)

[๒๙๙] นาหํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, เยน อญฺปฺปนฺนา
 วา กฺขลา ฐมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา วา กฺขลา ฐมฺมา ภิยฺโยภาวาย เวปฺปุลลํ
 สํวตฺตนฺตี, ยถิทํ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว อญฺปฺปนฺนา เจว
 กฺขลา ฐมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา จ กฺขลา ฐมฺมา ภิยฺโยภาวาย เวปฺปุลลํ
 สํวตฺตนฺตีติ. (๒)

[๓๐๐] นาหํ ภิกฺขเว อญฺณํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํสามิ, เยน อญฺปฺปนฺนา
 วา กฺขลา ฐมฺมา อฺปฺปชฺชนฺติ, อฺปฺปนฺนา วา กฺขลา ฐมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ

ภิกฺขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา
นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. (๓)

[๓๐๑] นาทํ ภิกฺขเว อฉฺฉํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
อกุสลา ธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, ยถิทํ
ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา ธมฺมา
นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตฺติ. (๔)

[๓๐๒] นาทํ ภิกฺขเว อฉฺฉํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
มิจฺฉาทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปวทุตฺติ, ยถิทํ ภิกฺขเว
อโยนิโส มนสิกาโร. อโยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโรโต อนุปฺปนฺนา เจว มิจฺฉาทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปวทุตฺตฺติ. (๕)

[๓๐๓] นาทํ ภิกฺขเว อฉฺฉํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน อนุปฺปนฺนา วา
สมฺมาทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา วา สมฺมาทิฏฺฐิ ปวทุตฺติ, ยถิทํ ภิกฺขเว
โยนิโส มนสิกาโร. โยนิโส ภิกฺขเว มนสิกาโรโต อนุปฺปนฺนา เจว สมฺมาทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ สมฺมาทิฏฺฐิ ปวทุตฺตฺติ. (๖)

[๓๐๔] นาทํ ภิกฺขเว อฉฺฉํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน วิสฺสํ สทฺธา กายสฺส
ภทฺตา ปรมฺมรณํ อปายํ ทฺถกฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ, ยถิทํ ภิกฺขเว
มิจฺฉาทิฏฺฐิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิยา ภิกฺขเว สมนฺนาคตา สทฺธา กายสฺส ภทฺตา ปรมฺมรณํ
อปายํ ทฺถกฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺตฺติ. (๗)

[๓๐๕] นาทํ ภิกฺขเว อฉฺฉํ เอกธมฺมํปํ สมนุสฺสํ, เยน สทฺธา
กายสฺส ภทฺตา ปรมฺมรณํ สุกฺคํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ, ยถิทํ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ.
สมฺมาทิฏฺฐิยา ภิกฺขเว สมนฺนาคตา สทฺธา กายสฺส ภทฺตา ปรมฺมรณํ สุกฺคํ สกฺกํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺตฺติ. (๘)

[๓๐๖] มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคสฺส ยฉฺเจว กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ
สมตฺถํ สมาทินฺนํ, ยฉฺจ วจฺจกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺถํ สมาทินฺนํ, ยฉฺจ มโนกมฺมํ

ยถาทิฏฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยา จ เจตนา, ยา จ ปตฺตนา, โย จ ปณฺธิ, เย จ
 สงฺขารา, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา อธิญฺจาย อกฺกนฺตํ อมฺนาปาย อหิตาย ทุกฺขาย
 สํวตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ ภาวเว ปาปิกา. เสยฺยถาปี ภาวเว นิมฺพฬิ
 ภาวโกสํทกํ ติตฺตกถาฬิ ภาวํ อลฺลํ ปจฺจยา^๒ นิกฺขิตํ ยถา ปจฺจวีสํ
 อฺปาทิยติ, ยถา อปฺปโรสํ อฺปาทิยติ สฬฺหํ ตํ ติตฺตกถาฬิ กถาฬิ อสํทกถาฬิ
 สํวตฺตํ. ตํ หิสฺส เหตุ? ฬิ หิสฺส ภาวเว ปาปิกํ. เอวเมว โข ภาวเว
 มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส ปุริสํคฺคสฺส ยถา กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ,
 ยถา วจีกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยถา มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ
 สมาทินฺนํ, ยา จ เจตนา, ยา จ ปตฺตนา, โย จ ปณฺธิ, เย จ สงฺขารา, สฬฺหเพ เต
 ฐมฺมา อธิญฺจาย อกฺกนฺตํ อมฺนาปาย อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ?
 ทิฏฺฐิ หิ ภาวเว ปาปิกาติ. (๙)

[๓๐๗] สมมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภาวเว ปุริสํคฺคสฺส ยถา กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ
 สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยถา วจีกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยถา มโนกมฺมํ
 ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยา จ เจตนา, ยา จ ปตฺตนา, โย จ
 ปณฺธิ, เย จ สงฺขารา, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา อธิญฺจาย กนฺตํ มนาปาย หิตาย
 สฺขาย สํวตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ ภาวเว ภาวิกา. เสยฺยถาปี ภาวเว
 อจฺจุฬิ ภาวโกสํทกํ ติตฺตกถาฬิ ภาวํ อลฺลํ ปจฺจยา นิกฺขิตํ, ยถา
 ปจฺจวีสํ อฺปาทิยติ, ยถา อปฺปโรสํ อฺปาทิยติ, สฬฺหํ ตํ มธฺรทฺทํ สทฺทกถาฬิ
 อสํทกถาฬิ สํวตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ? ฬิ หิ ภาวเว ภาวิกํ. เอวเมว โข
 ภาวเว สมมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ปุริสํคฺคสฺส ยถา กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยถา
 วจีกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยถา มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺมํ สมาทินฺนํ, ยา
 จ เจตนา, ยา จ ปตฺตนา, โย จ ปณฺธิ, เย จ สงฺขารา, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา
 อธิญฺจาย กนฺตํ มนาปาย หิตาย สฺขาย สํวตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ
 ภาวเว ภาวิกาติ. (๑๐)

วคฺโค ทฺติโย

๑๖. เอกธมฺมปาติ ๓. ตติยวคฺค

[๓๐๘] เอกปฺกฺคโล ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนาหิตาย พหุชนาสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानํ. กตโม เอกปฺกฺคโล ? มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ วิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ สทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา อสทฺธมฺเม ปตฺติจฺจาเปติ. อयํ โข ภิกฺขเว เอกปฺกฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนาหิตาย พหุชนาสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानนฺติ. (๑)

[๓๐๙] เอกปฺกฺคโล ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนาหิตาย พหุชนาสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानํ. กตโม เอกปฺกฺคโล ? สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ อวิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา สทฺธมฺเม ปตฺติจฺจาเปติ. อयํ โข ภิกฺขเว เอกปฺกฺคโล โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนาหิตาย พหุชนาสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย สฺสหาย เทวมนุสฺसानนฺติ. (๒)

[๓๑๐] นาทํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมปํ สมนุสฺสํ, ยํ เอวํ มหาสวชฺชํ, ยถียํ ภิกฺขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิปรมาณิ ภิกฺขเว วชฺชานํติ. (๓)

[๓๑๑] นาทํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกปฺกฺคลํ สมนุสฺสํ, โย เอวํ พหุชนาหิตาย ปฏิปन्नโน พหุชนาสฺสหาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानํ. ยถียํ ภิกฺขเว มกฺขลํ โมฆปริณิ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว นทิมฺเฆ ชิปฺปํ^๒ อุกฺกเทยฺย^๓ พหุชนํ มจฺฉานํ อหิตาย ทฺกฺขาย อนนฺยาย พยฺสนาย. เอวเมว โข ภิกฺขเว มกฺขลํ โมฆปริณิ มนุสฺสชิปํ มณฺเฑ โลเก อุปฺปन्नโน พหุชนํ สทฺธมฺมา อหิตาย ทฺกฺขาย อนนฺยาย พยฺสนายาติ. (๔)

[๓๑๒] ทฺรฺกฺขาเต ภิกฺขเว ธมฺมวินยํ โย จ สมากเปติ, ยณฺจ สมากเปติ,

๑ จ.ม. มหาสวชฺชานํติ

๒ จ.ม. ชิปฺปํ

๓ ส. โอทฺทเทยฺย

โย จ สมาทปปีโต ตถตถาย ปฏิปชฺชติ, สพฺเพ เต พหุํ อปฺยณํ ปสฺวนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทุรฺกฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๕)

[๓๑๓] สุวากฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย โย จ สมาทเปติ, ยณฺจ สมาทเปติ, โย จ สมาทปปีโต ตถตถาย ปฏิปชฺชติ, สพฺเพ เต พหุํ อปฺยณํ ปสฺวนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? สุวากฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๖)

[๓๑๔] ทุรฺกฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย ทายเกน มตฺตา ชานิตฺตพฺพา โน ปฏิคฺคทาเกน. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทุรฺกฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๗)

[๓๑๕] สุวากฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย ปฏิคฺคทาเกน มตฺตา ชานิตฺตพฺพา โน ทายเกน. ตํ กิสฺส เหตุ ? สุวากฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๘)

[๓๑๖] ทุรฺกฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย โย อารทฺธวீริโย, โส ทฺวํ วิหฺรติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทุรฺกฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๙)

[๓๑๗] สุวากฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย โย กุสฺสีโต, โส ทฺวํ วิหฺรติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? สุวากฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๑๐)

[๓๑๘] ทุรฺกฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย โย กุสฺสีโต, โส สฺวํ วิหฺรติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทุรฺกฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๑๑)

[๓๑๙] สุวากฺขาเต ภิกฺขเว ฐมฺมวินยฺเย โย อารทฺธวี่ริโย, โส สฺวํ วิหฺรติ. ตํ กิสฺส เหตุ ? สุวากฺขาตตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมสฺสํสาติ. (๑๒)

[๓๒๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อปฺปมตฺตโกปี คุโธ ทฺวณฺโธ โหติ. เอวเมว โข อหํ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตโกปี ภวํ น วณฺณณฺมิ อนฺตมฺโส อจฺจราสงฺฆาตมตฺตปี. (๑๓)

[๓๒๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อปฺปมตฺตโกปี มตฺตํ ทฺวณฺโธ โหติ อปฺปมตฺตโกปี เขโฬ ทฺวณฺโธ โหติ อปฺปมตฺตโกปี ปุพฺโฬ ทฺวณฺโธ โหติ อปฺปมตฺตโกปี โลหิตํ ทฺวณฺโธ โหติ. เอวเมว โข อหํ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตโกปี ภวํ น วณฺณณฺมิ อนฺตมฺโส อจฺจราสงฺฆาตมตฺตปี. (๑๔)

วคฺโค ทติโย.

[๓๒๙] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย ธตฺตาน^๑ อตุถิ
อุปปริกฺขณฺติ. อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย ธตฺตาน อตุถิ น อุปปริกฺขณฺติ. (๘)

[๓๓๐] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย อตฺถมณฺเฑน
ธมฺมมณฺเฑน ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติ. อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย อตฺถมณฺเฑน
ธมฺมมณฺเฑน ธมฺมานุธมฺมํ น ปฏิปชฺชนฺติ. (๙)

[๓๓๑] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย สํเวชนิเยสฺส จาเนสฺส
สํวิชฺชนฺติ. อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย สํเวชนิเยสฺส จาเนสฺส น สํวิชฺชนฺติ. (๑๐)

[๓๓๒] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย สํวิคฺคา โยนิโส ปทหนฺติ.
อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย สํวิคฺคา โยนิโส น ปทหนฺติ. (๑๑)

[๓๓๓] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย ววสฺสสุคฺการมฺมณํ กริตฺวา
ลภณฺติ สมารี^๒ ลภณฺติ จิตฺตสฺสเอกคฺคํ.^๓ อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย
ววสฺสสุคฺการมฺมณํ กริตฺวา น ลภณฺติ สมารี น ลภณฺติ จิตฺตสฺสเอกคฺคํ. (๑๒)

[๓๓๔] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย อนฺนคฺครสฺสคฺคานํ ลาภิโน.
อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย อนฺนคฺครสฺสคฺคานํ น ลาภิโน อญฺเณน กปาลากเตน
ยาเปณฺติ. (๑๓)

[๓๓๕] เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เท สตุตา, เย อตฺถรสฺสธมฺมรสฺส
วิมุตฺติรสฺสธมฺมํ ลาภิโน. อถ โข เอเตว สตุตา พหุตรา, เย อตฺถรสฺสธมฺมรสฺส
วิมุตฺติรสฺสธมฺมํ น ลาภิโน. ทสฺมาตฺถิ ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อตฺถรสฺสธมฺมรสฺส
วิมุตฺติรสฺสธมฺมํ ลาภิโน ภวิสฺสามา”ติ. เอวํ หิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. (๑๔)

๗. [๓๓๖-๓๓๘] เสยฺยถาปี ภิกขเว อปฺปมตฺตํ อิมสฺมี ชมฺพทีเป อารามรามณฺเฑนํ
วนรามณฺเฑนํ ภูมิจรามณฺเฑนํ ปุทฺธจรามณฺเฑนํ. อถ โข เอเตว พหุตรํ, ยถิทํ
อุกฺกุฏวิคฺคํ นทิวทฺคํ ชาณฺณกฺกฏจํ ปพฺพตฺตวิสมํ. เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา
เท สตุตา, เย มนุสฺสา จกา มนุสฺสเสสฺส ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตุตา

๑ จ.ม. ธตฺตาน

๒ ส. จิตฺตสฺส สมารี

๓. ส. จิตฺตสฺสเอกคฺคํ

พหุทรา, เย มนุสฺสํ จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๑๕-๑๗)

[๓๓๙-๓๔๑] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย มนุสฺสํ จุตา เทเวสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย มนุสฺสํ จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๑๘-๒๐)

[๓๔๒-๓๔๔] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย เทวา จุตา เทเวสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย เทวา จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๒๑-๒๓)

[๓๔๕-๓๔๗] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย เทวา จุตา มนุสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย เทวา จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๒๔-๒๖)

[๓๔๘-๓๕๐] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย นีรยา จุตา มนุสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย นีรยา จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๒๗-๒๙)

[๓๕๑-๓๕๓] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย นีรยา จุตา เทเวสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย นีรยา จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๓๐-๓๒)

[๓๕๔-๓๕๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เท สตฺตา, เย ติรจฺจนโยนินฺยา จุตา มนุสฺสํ ปจฺจายนฺติ. อถ โข เอเตว สตฺตา พหุทรา, เย ติรจฺจนโยนินฺยา จุตา นีรเย ปจฺจายนฺติ ๖เปว ติรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจายนฺติ ๖เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจายนฺติ. (๓๓-๓๕)

[๓๕๗-๓๕๙] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุทา, เย ทิรจฺจนโยนินฺยา จุทา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว สตุทา พหุตรา, เย ทิรจฺจนโยนินฺยา จุทา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว ทิรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ, (๓๖-๓๘)

[๓๖๐-๓๖๒] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุทา, เย- เปตฺติวิสเย จุทา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว สตุทา พหุตรา, เย เปตฺติวิสยา จุทา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว ทิรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. (๓๙-๔๑)

[๓๖๓-๓๖๕] เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุทา, เย เปตฺติวิสยา จุทา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว สตุทา พหุตรา, เย เปตฺติวิสยา จุทา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว ทิรจฺจนโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๗เปว เปตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. (๔๒-๔๔)

วคฺโค จตฺตโก.
(ชมฺพุทฺธิปเปยฺยาโล นิฏฺฐิตฺโ.)

๑๗. ปสาทกรรมมวคฺค

[๓๖๖-๓๘๑] อทุรมิทํ ภิกฺขเว ลาภานํ ยทิตํ อารมฺมกตฺตํ.^๑ ปิณฺหาปาทิกตฺตํ. ปีสฺสูลิกตฺตํ. เทจฺจิวริกตฺตํ. ฐมฺมกถิกตฺตํ. วินยธรรกตฺตํ.^๒ พาหุสจฺจํ. ถาวเรยฺยํ. อากปฺป-
สมฺปทา. ปรีวารสมฺปทา. มหาปรีวารทา. โกลปฺตฺติ. วณฺณโปกฺขรทา. กल्याณวากุภรณทา. อปฺปิจฺจนทา. อปฺปาพาทตาติ. (๑-๑๖)

(โสฬส ปสาทกรรมมา นิฏฺฐิตา)

๑๘. อปรอจฺจนราสฺงมาตวคฺค

[๓๘๒] อจฺจนราสฺงมาตมตฺตํปี เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺมํ ฉานํ ภาเวติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ อริตฺตชฺชฌาโน วิหริติ สตุตฺตสฺสณฺนโร โอวาทปฏิกโร อโมฆํ รมฺมจฺปิณฺหาญํ ภูณฺชติ, โก ปน วาโท, เย นํ พหุลฺลโรนฺตฺติ. (๑)

๑ จ.ม. อารมฺมกตฺตํ

๒ ก. วินยธรรกตฺตํ

[๓๘๓-๓๘๔] อจฺจราสงฺฆาตมตฺตมปี เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทฺธิยํ ฌานํ ภาเวติ ... ทฺธิยํ ฌานํ ภาเวติ ... จตฺตถํ ฌานํ ภาเวติ ... เมตฺตํ เจโตวิมุตฺติํ ภาเวติ ... กรุณํ เจโตวิมุตฺติํ ภาเวติ ... มุทิตํ เจโตวิมุตฺติํ ภาเวติ ... อุเปกฺขํ เจโตวิมุตฺติํ ภาเวติ ะปฺป (๒-๘)

[๓๘๐-๓๘๓] กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ... เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ ... จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ ... ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. (๘-๑๒)

[๓๘๔-๓๘๗] อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมฺติ, วีริยํ อารภฺติ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. อุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย จฺหนํ ชเนติ วายมฺติ, วีริยํ อารภฺติ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมฺติ, วีริยํ อารภฺติ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. อุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฐมฺมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสย ภิชฺฌาภวํ เวปฺยุสย ภาวนํ ปาริปุริยา จฺหนํ ชเนติ วายมฺติ, วีริยํ อารภฺติ, จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. (๑๓-๑๖)

[๓๘๘-๔๐๑] จฺหนฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺมฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ... วีริยสมฺมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺมฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ... จิตฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺมฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ... วมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺฆารสมฺมฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. (๑๗-๒๐)

[๔๐๒-๔๐๖] สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวติ ... วีริยนฺทฺริยํ ภาเวติ สตินฺทฺริยํ ภาเวติ ... สมฺมาธินฺทฺริยํ ภาเวติ ... ปณฺณินฺทฺริยํ ภาเวติ. (๒๑-๒๕)

[๔๐๗-๔๑๑] สทฺธาพลํ ภาเวติ ... วีริยพลํ ภาเวติ ... สติพลํ ภาเวติ ... สมฺมาธิพลํ ภาเวติ ... ปณฺณาพลํ ภาเวติ. (๒๖-๓๐)

[๔๑๒-๔๑๘] สติสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... ฐมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... วีริยสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... ปิฏฺฐสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... สมฺมาธิสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ ... อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ. (๓๑-๓๗)

[๔๑๙-๔๒๖] สมมาทิกฺขี ภาเวติ ... สมมาสงกป্পิ ภาเวติ ... สมมาวาจ ภาเวติ ... สมมาภมฺมณํ ภาเวติ ... สมมาอาชีวํ ภาเวติ ... สมมาวายามํ ภาเวติ ... สมมาสที ภาเวติ ... สมมาสมาธิ ภาเวติ. (๓๘-๔๕)

[๔๒๗] อชฺฌตฺถํ รูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๔๖)

[๔๒๘] อชฺฌตฺถํ รูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๔๗)

[๔๒๙] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปริตฺตานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๔๘)

[๔๓๐] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี อปฺปมาณานิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๔๙)

[๔๓๑] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนทสฺสนานิ นีลนภาสานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๕๐)

[๔๓๒] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี ปิตานิ ปิตวณฺณานิ ปิตนทสฺสนานิ ปิตนภาสานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๕๑)

[๔๓๓] -อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนทสฺสนานิ โลหิตกนภาสานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๕๒)

[๔๓๔] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี โอทาทานิ โอทาทวณฺณานิ โอทาทนทสฺสนานิ โอทาทนภาสานิ, ทานิ อภิกฺขุย “ชานามิ ปสฺสามิ”ติ เอวํ สณฺณํ โหติ. (๕๓)

[๔๓๕] รุปี รูปานิ ปสฺสตี. (๕๔)

[๔๓๖] อชฺฌตฺถํ อรูปสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตี. (๕๕)

[๔๓๗] สฺกนฺเทว อธิมฺตโต โหติ. (๕๖)

[๔๓๘] สพฺพโส รูปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺฐิสณฺณานํ อตฺถกฺกมา นานตฺตสณฺณานํ อมนสฺสการา “อนนฺโต อากาโส”ติ อากาसानวฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี. (๕๗)

[๔๓๙] สพุพโส อากาสนาญายทานํ สมตักกมฺม “อนนํ วิญญานนํ”ติ
วิญญานญายทานํ อุปสมปชฺช วิหริติ. (๕๘)

[๔๔๐] สพุพโส วิญญานญายทานํ สมตักกมฺม “นตฺถิ กิณฺจี”ติ อากิณฺจญายทานํ
อุปสมปชฺช วิหริติ. (๕๙)

[๔๔๑] สพุพโส อากิณฺจญายทานํ สมตักกมฺม เวนฺสญฺยานาสญฺจายทานํ
อุปสมปชฺช วิหริติ. (๖๐)

[๔๔๒] สพุพโส เวนฺสญฺยานาสญฺจายทานํ สมตักกมฺม สญฺจาเวทยิตฺถิโรธํ
อุปสมปชฺช วิหริติ. (๖๑)

[๔๔๓-๔๕๒] ปจฺจิกฺกสินฺ ภาเวติ อาโปกสินฺ ภาเวติ เตโชกสินฺ
ภาเวติ วาโยกสินฺ ภาเวติ นีลกสินฺ ภาเวติ ปิตกสินฺ ภาเวติ โลหิตกสินฺ
ภาเวติ โอทาทกสินฺ ภาเวติ อากาสกสินฺ ภาเวติ วิญญานกสินฺ
ภาเวติ. (๖๒-๗๑)

[๔๕๓-๔๖๒] อสฺสสณฺ ภาเวติ มรณสณฺ ภาเวติ อาหาเร
ปฏิกูลสณฺ ภาเวติ สพุพโลเก อนภิรตสณฺ^๑ ภาเวติ อนิจฺจสณฺ ภาเวติ
อนิจฺเจ ทุกฺขสณฺ ภาเวติ ทุกฺখে อนตฺตสณฺ ภาเวติ ปหฺนสณฺ ภาเวติ....
วิราคสณฺ ภาเวติ นิโรธสณฺ ภาเวติ. (๗๒-๘๑)

[๔๖๓-๔๗๒] อนิจฺจสณฺ ภาเวติ อนตฺตสณฺ ภาเวติ มรณสณฺ
ภาเวติ อาหาเร ปฏิกูลสณฺ ภาเวติ สพุพโลเก อนภิรตสณฺ ภาเวติ
อฏฺฐกสณฺ ภาเวติ ปุพฺพกสณฺ^๒ ภาเวติ วินีลกสณฺ ภาเวติ
วิจฺฉิหฺนสณฺ ภาเวติ อุตฺตมฺมาตฺตสณฺ ภาเวติ. (๘๒-๙๑)

[๔๗๓-๔๘๒] พุทฺธานุสฺสตี ภาเวติ ฐมฺมานุสฺสตี ภาเวติ ตํมานุสฺสตี
ภาเวติ สีลानุสฺสตี ภาเวติ จาคานุสฺสตี ภาเวติ เทวทานุสฺสตี ภาเวติ
อานาปานสตี ภาเวติ มรณสตี ภาเวติ กายคตาสตี ภาเวติ อุปฺปมานุสฺสตี
ภาเวติ. (๙๒-๑๐๑)

๑ ฉ. อนภิรตสณฺ

๒ ก. ปุพฺพกสณฺ

[๔๘๓-๔๘๒] ปจฺมชฺฌานสหคํ สทฺธิณฺทริยํ ภาเวติ ... วีริยิณฺทริยํ ภาเวติ สติณฺทริยํ ภาเวติ ... สมฺมาธิณฺทริยํ ภาเวติ ปณฺณิณฺทริยํ ภาเวติ สทฺธทาผล ภาเวติ วีริยผลํ ภาเวติ สติผลํ ภาเวติ สมฺมาธิผลํ ภาเวติ ปณฺณทาผลํ ภาเวติ. (๑๐๒-๑๑๑)

[๔๘๓-๕๖๒] ทฺติยชฺฌานสหคํ ๖เปว ตฺติยชฺฌานสหคํ ๖เปว จตฺตชฺฌานสหคํ ๖เปว เมทฺธาสหคํ ๖เปว กรุณาสหคํ ๖เปว มุทฺทาสหคํ ๖เปว อุกฺกมุทฺทาสหคํ สทฺธิณฺทริยํ ภาเวติ วีริยิณฺทริยํ ภาเวติ สติณฺทริยํ ภาเวติ สมฺมาธิณฺทริยํ ภาเวติ ปณฺณิณฺทริยํ ภาเวติ สทฺธทาผลํ ภาเวติ วีริยผลํ ภาเวติ สติผลํ ภาเวติ สมฺมาธิผลํ ภาเวติ ปณฺณทาผลํ ภาเวติ. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยสทฺตชฺฌานโน วิหริติ สทฺธสฺสสนฺนโร โอวาทปฏฺกโร อโมฆํ รณฺณปณฺณํ ภูณฺชติ. โก ปน วาโท, เย นํ พหุลฺลิกโรนฺตฺติ. (๑๑๒-๑๘๑)

(อปรอจฺจนราสงฺฆมาทวคฺโค)

๑๕. กายกตาสติวคค

[๕๖๓] ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว มหาสมฺมทฺโท เจตฺสา ฌุญฺโฆ, อนฺโตทฺถา ทสฺส กุณฺนทฺธิโย ยา กาจิ สมฺมทฺทงฺคมา. เอวเมว ไซ ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ กายกตา สติ ภาวิตา พหุลฺลิกตา, อนฺโตทฺถา ทสฺส กุสลา ธมฺมา เย เกจิ วิชฺชาภากิยาติ. (๑)

[๕๖๔-๕๗๐] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลฺลิกโต มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ. มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ. มหโต โยคกฺเขมาย สํวตฺตติ. สติสมฺปชฺฌนํ สํวตฺตติ. ฌานทสฺสนปฏฺฐิลาภาย สํวตฺตติ. ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาราย สํวตฺตติ. วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจิกิริยา สํวตฺตติ. กตโม เอกธมฺโม ? กายกตา สติ. อโย ไซ ภิกฺขเว เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลฺลิกโต มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ. มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ. มหโต โยคกฺเขมาย สํวตฺตติ. สติสมฺปชฺฌนํ สํวตฺตติ. ฌานทสฺสนปฏฺฐิลาภาย สํวตฺตติ. ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาราย สํวตฺตติ. วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจิกิริยา สํวตฺตติ. (๒-๘)

[๕๗๑] เอกธมฺเม ภิกฺขเว ภาวิตฺเต พหุลฺลิกเต กาโยปี ปสฺสสมฺภติ, จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ, วิตฺถกฺกวจาราย วูปสมฺมณฺติ, เกวลายี วิชฺชาภากิยา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺติ. กตมสฺมี เอกธมฺเม ? กายกตาย สติยา. อิมสฺมี ไซ ภิกฺขเว เอกธมฺเม ภาวิตฺเต

พหุสีกเต กาโยปี ปสฺสสมฺภติ, จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ, วิตฺถกฺกวจารابی รูปสมฺมมฺภติ,
 เภวลาปี วิชฺชาภากิยา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี กจฺจนฺตํ. (๘)

[๕๗๒] เอกธมฺเม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกเต อนุปฺปนฺนา เจว อกฺสลา
 ธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ อกฺสลา ธมฺมา ปหฺยํติ. กตมสฺมี เอกธมฺเม ?
 กายกตาย สติยา. อิมสฺมี ไช ภิกฺขเว เอกธมฺเม ภาวิตะ พหุสีกเต อนุปฺปนฺนา เจว
 อกฺสลา ธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ อกฺสลา ธมฺมา ปหฺยํติ. (๑๐)

[๕๗๓] เอกธมฺเม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกเต อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา
 ธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ภิยฺโยภาวาย เวปฺลลํย สํวตฺตํติ.
 กตมสฺมี เอกธมฺเม ? กายกตาย สติยา. อิมสฺมี ไช ภิกฺขเว เอกธมฺเม ภาวิตะ
 พหุสีกเต อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ, อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา
 ภิยฺโยภาวาย เวปฺลลํย สํวตฺตํติ. (๑๑)

[๕๗๔] เอกธมฺเม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกเต อวิชฺชา ปหฺยํติ, วิชฺชา
 นุปฺปชฺชนฺติ, อสฺมิมานํ ปหฺยํติ, อนุสฺยา สมฺกฺขมฺมํ กจฺจนฺติ, สลฺโยชฺณา ปหฺยํติ.
 กตมสฺมี เอกธมฺเม ? กายกตาย สติยา. อิมสฺมี ไช ภิกฺขเว เอกธมฺเม ภาวิตะ พหุสีก-
 เต อวิชฺชา ปหฺยํติ, วิชฺชา นุปฺปชฺชนฺติ, อสฺมิมานํ ปหฺยํติ, อนุสฺยา สมฺกฺขมฺมํ
 กจฺจนฺติ, สลฺโยชฺณา ปหฺยํติ. (๑๒)

[๕๗๕-๕๗๖] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกโต ปญฺญาปฺปเกทาย สํวตฺตํติ.
 อนุปาทาปรีนิพฺพานาย สํวตฺตํติ. กตมสฺมี เอกธมฺโม ? กายกตาสติ. อหํ ไช ภิกฺขเว
 เอกธมฺโม ภาวิตะ พหุสีกโต ปญฺญาปฺปเกทาย สํวตฺตํติ. อนุปาทาปรีนิพฺพานาย
 สํวตฺตํติ. (๑๓-๑๔)

[๕๗๗-๕๗๘] เอกธมฺเม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกเต อนนฺกธาตูปฺปฏิเวโร โหติ.
 นานาธาตูปฺปฏิเวโร โหติ. อนนฺกธาตูปฺปฏิสมฺภิตา โหติ. กตมสฺมี เอกธมฺเม ?
 กายกตาสติ. อิมสฺมี ไช ภิกฺขเว เอกธมฺเม ภาวิตะ พหุสีกเต อนนฺกธาตูปฺปฏิเวโร
 โหติ. นานาธาตูปฺปฏิเวโร โหติ. อนนฺกธาตูปฺปฏิสมฺภิตา โหติ. (๑๕-๑๖)

[๕๗๙-๕๘๐] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตะ พหุสีกโต โสตาปตฺติผลสจฺจิกิริยาย
 สํวตฺตํติ. สกทาคามิผลสจฺจิกิริยาย สํวตฺตํติ. อนาคามิผลสจฺจิกิริยาย สํวตฺตํติ.

อหตฺตผลสัจฉิกิริยาย สํวตฺตติ. กตโม เอกธมฺโม? กายคทา สติ. อมฺ ไซ ภิกฺขเว
เอกธมฺโม ภาวิตो พหุสฺสโกโต โสตาปคฺติผลสัจฉิกิริยาย สํวตฺตติ. สกทาคามิผลสัจฉิ
กิริยาย สํวตฺตติ. อนาคามิผลสัจฉิกิริยาย สํวตฺตติ. อหตฺตผลสัจฉิกิริยาย สํวตฺตติ.

(๑๘-๒๑)

[๕๘๔-๕๘๙] เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตो พหุสฺสโกโต ปญฺญาปฏฺฐิตาภาย สํวตฺตติ.
ปญฺญาวุฑฺฒิยา สํวตฺตติ. ปญฺญาเวปฺปุลลํ สํวตฺตติ. มหาปญฺญตํ สํวตฺตติ.
ปฺปุลฺลปญฺญตํ สํวตฺตติ. วิปฺปุลปญฺญตํ สํวตฺตติ. คมฺภีรปญฺญตํ สํวตฺตติ.
อสมนฺตปญฺญตํ^๑ สํวตฺตติ. ฐูรปญฺญตํ สํวตฺตติ. ปญฺญาพาหุลลํ สํวตฺตติ.
สีมปญฺญตํ สํวตฺตติ. ลหุปญฺญตํ สํวตฺตติ. หาสปญฺญตํ^๒ สํวตฺตติ. ชวน-
ปญฺญตํ สํวตฺตติ. ทิกฺขปญฺญตํ สํวตฺตติ. นิพฺเพธิกปญฺญตํ สํวตฺตติ. กตโม
เอกธมฺโม? กายคทา สติ. อมฺ ไซ ภิกฺขเว เอกธมฺโม ภาวิตो พหุสฺสโกโต ปญฺญาปฏฺฐิ-
ตาภาย สํวตฺตติ. ปญฺญาวุฑฺฒิยา สํวตฺตติ. ปญฺญาเวปฺปุลลํ สํวตฺตติ. มหาปญฺญตํ
สํวตฺตติ. ปฺปุลฺลปญฺญตํ สํวตฺตติ. วิปฺปุลปญฺญตํ สํวตฺตติ. คมฺภีรปญฺญตํ สํวตฺตติ.
อสมนฺตปญฺญตํ สํวตฺตติ. ฐูรปญฺญตํ สํวตฺตติ. ปญฺญาพาหุลลํ สํวตฺตติ.
สีมปญฺญตํ สํวตฺตติ. ลหุปญฺญตํ สํวตฺตติ. ชวนปญฺญตํ สํวตฺตติ. ทิกฺขปญฺญ-
ตํ สํวตฺตติ. นิพฺเพธิกปญฺญตํ สํวตฺตติ. (๒๒-๓๗)

(กายคทาสทิวคฺโค.)

๒๐. อมตวคค

[๖๐๐] อมตฺนเต ภิกฺขเว น ปริภุญฺชนฺติ, เย กายคทาสตี น ปริภุญฺชนฺติ.
อมตฺนเต ภิกฺขเว ปริภุญฺชนฺติ, ये กายคทาสตี ปริภุญฺชนฺตีติ. (๑)

[๖๐๑] อมตฺนเตสํ ภิกฺขเว อปริภุญฺจํ, เยสํ กายคทา สติ อปริภุญฺจตา.
อมตฺนเตสํ ภิกฺขเว ปริภุญฺจํ, येสํ กายคทา สติ ปริภุญฺจตาติ. (๒)

[๖๐๒] อมตฺนเตสํ ภิกฺขเว ปริหีนํ, เยสํ กายคทา สติ ปริหีนา. อมตฺนเตสํ
ภิกฺขเว อปริหีนํ, येสํ กายคทา สติ อปริหีนาติ. (๓)

๑ ก. อสมนฺตปญฺญตํ

๒. ส. อ. หาสปญฺญตํ

[๖๐๓] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว วิรทฺธํ, เยสํ กายคทา สติ วิรทฺธา. อมตฺนฺเตสํ
ภิกฺขเว อารทฺธํ,^๑ เยสํ กายคทา สติ อารทฺธาติ. (๔)

[๖๐๔] อมตฺนฺเต ภิกฺขเว ปมาทิสฺส, ये กายคทาสตี ปมาทิสฺส. อมตฺนฺเต ภิกฺขเว
น ปมาทิสฺส. ये กายคทาสตี น ปมาทิสฺสติ (๕)

[๖๐๕] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว ปมฺภูจฺจํ, เยสํ กายคทา สติ ปมฺภูจา. อมตฺนฺเตสํ
ภิกฺขเว อปฺปมฺภูจฺจํ, เยสํ กายคทา สติ อปฺปมฺภูจาติ. (๖)

[๖๐๖] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อนาเสวิตํ, เยสํ กายคทา สติ อนาเสวิตา. อมตฺนฺเตสํ
ภิกฺขเว อาเสวิตํ, เยสํ กายคทา สติ อาเสวิตาติ. (๗)

[๖๐๗] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อภาวิตํ, เยสํ กายคทา สติ อภาวิตา. อมตฺนฺเตสํ
ภิกฺขเว ภาวิตํ, เยสํ กายคทา สติ ภาวิตาติ. (๘)

[๖๐๘] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อพฺหุสฺสีกตํ, เยสํ กายคทา สติ อพฺหุสฺสีกตา.
อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว พฺหุสฺสีกตํ, เยสํ กายคทา สติ พฺหุสฺสีกตาติ. (๙)

[๖๐๙] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อนภินฺนุณาตํ, เยสํ กายคทา สติ อนภินฺนุณาตา.
อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อภินฺนุณาตํ, เยสํ กายคทา สติ อภินฺนุณาตาติ. (๑๐)

[๖๑๐] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อปริณฺณณาตํ, เยสํ กายคทา สติ อปริณฺณณาตา.
อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว ปริณฺณณาตํ, เยสํ กายคทา สติ ปริณฺณณาตาติ. (๑๑)

[๖๑๑] อมตฺนฺเตสํ ภิกฺขเว อสจฺจิกตํ, เยสํ กายคทา สติ อสจฺจิกตา. อมตฺนฺเตสํ
ภิกฺขเว สจฺจิกตํ, เยสํ กายคทา สติ สจฺจิกตาติ. (๑๒)

(อิทมวโจ ภควา. อตตมฺนา เท ภิกฺขุ ภควโต ภาสีตํ อภินฺนุทฺตติ.)

(อมตวคฺโค.)

เอกกนิปาโต นิฏฺฐิตो

องคุตตรนิกาย ทุกนิปาต

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณณาสก

๑. กัมมกรรณวคค

๑. วรฺชสฺสุต

[๑] เอวฺมเม สุตํ :- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเอนาถปิ่นฺทิกกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเท”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ :

เทวฺมานิ ภิกฺขเว วรฺชานิ, กตฺมานิ เทว ? ทิฏฺฐจรมฺมิกญฺจ วรฺชํ สมฺปรายิกญฺจ วรฺชํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ทิฏฺฐจรมฺมิกํ วรฺชํ ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปสฺสติ จัรํ อากุจาริ ราชานเ คเหตฺวา วิวิธา กมฺมกรรณา กาเรนฺเต กสาหิปี ทาเพนฺเต เวตฺเตหิปี ทาเพนฺเต อทฺตทณฺฑทเกหิปี ทาเพนฺเต หตฺถิปี จินฺทนฺเต ปาทิปี จินฺทนฺเต หตฺถปาทิปี จินฺทนฺเต กณฺณปี จินฺทนฺเต นาสปี จินฺทนฺเต กณฺณนาสปี จินฺทนฺเต พิลฺงฺกถาลิกปี กโรนฺเต สงฺฆมฺมตฺติกปี กโรนฺเต ราชมฺขปี กโรนฺเต โชติมาลิกปี กโรนฺเต หตฺถปฺปชฺโชติกปี กโรนฺเต เอรกฺวฏฺฐิกปี กโรนฺเต จีรกฺวาลิกปี กโรนฺเต พพิสมฺลิกปี กโรนฺเต กหาปณิกปี กโรนฺเต ขารวปฺปจฺจณิกปี กโรนฺเต ปลิมปฺริวตฺตกปี กโรนฺเต ปลาลปฺปจฺจกปี กโรนฺเต ตตฺเตนปี เตเลน โอสิญฺจนฺเต สุนฺเชหิปี ขาทาเปนฺเต ชีวนตฺถิปี สฺสเล อุตฺตทาเสนฺเต อสินาปี สีสํ จินฺทนฺเต.

ตสฺส เอวํ โหติ “ยถารูปานํ โข ปาปกาณํ กมฺมานํ เหตุ จัรํ อากุจาริ ราชานเ คเหตฺวา วิวิธา กมฺมกรรณา กาเรนฺติ กสาหิปี ทาเพนฺติ ๖เปว อสินาปี สีสํ จินฺทนฺติ. อหฺมฺเจว โข ปน เอวรूपํ ปาปกมฺมํ กเรยฺยํ, มปี ราชานเ คเหตฺวา เอวรูปา วิวิธา กมฺมกรรณา กาเรนฺติ “กสาหิปี ทาเพยฺยํ ๖เปว อสินาปี สีสํ จินฺทयेยฺยนฺ”ติ. โส ทิฏฺฐจรมฺมิกสฺส วรฺชสฺส ภีโต น ปเรสํ ปลุมฺปนฺโต จรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทิฏฺฐจรมฺมิกํ วรฺชํ.

กตมญจ ภิกขเว สมุปรายิกัม วชฺส ? อีธ ภิกขเว เอกจฺโจ อิติ ปฏิสณฺณิจฺชติ “กายทฺถจฺจริตฺตสฺส โช ปน ปาปโก ทฺถโช วิปาโก” อภิสมฺปรายํ, วจฺจิทฺถจฺจริตฺตสฺส ปาปโก ทฺถโช วิปาโก อภิสมฺปรายํ, มโนทฺถจฺจริตฺตสฺส ปาปโก ทฺถโช วิปาโก อภิสมฺปรายํ. อหณฺณเจว โช ปน กาเยน ทฺถจฺจริตํ จเรยฺยํ, วาจาเยน ทฺถจฺจริตํ จเรยฺยํ, มนฺสา ทฺถจฺจริตํ จเรยฺยํ, กิณฺณเจว ตํ ยาทํ ^๒ น กายสฺส เกทา ปรมฺมมรณํ อปายํ ทฺถกฺกํ วิณิปาตํ นิรยํ อุปฺปชฺเชยฺยน”ติ. โส สมุปรายิกสฺส วชฺชสฺส ภีโต กายทฺถจฺจริตํ ปหาเยน กายสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, วจฺจิทฺถจฺจริตํ ปหาเยน วจฺจิสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, มโนทฺถจฺจริตํ ปหาเยน มโนสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, สฺสทฺธํ อตฺตทธานํ ปรีหเรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว สมุปรายิกัม วชฺส. อิมานิ โช ภิกขเว เทว วชฺชานิ. ตสฺมาตฺถิ ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ทิกฺกจฺจณฺมิกสฺส วชฺชสฺส ภายิสฺสสาม, สมุปรายิกสฺส วชฺชสฺส ภายิสฺสสาม, วชฺชภีรฺโน ภวิสฺสสาม วชฺชภยทสฺสาวิน”ติ. เอวํ หิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพํ. วชฺชภีรฺโน ภิกขเว วชฺชภยทสฺสาวิน เอตํ ปาฏิกงฺขํ, ยํ ปริมุจฺจิสฺสตี สพฺพวชฺเชหีติ. ปจฺม.

๒. ปธานสูตร

[๒] เทวมานิ ภิกขเว ปธานานิ ทฺถภิสมฺภวานิ โลกสฺมี. กตมานิ เทว ? ยณฺจ คีหิเน อการํ อชฺฌาวสทํ จีวรปณฺฑิตปาตเสนาสนคิลาณปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานุป- ปาทนตฺถํ ปธานํ, ยณฺจ อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตานํ สพฺพปฺริยปฏิณฺิสสคฺคตฺถํ ปธานํ. อิมานิ โช ภิกขเว เทว ปธานานิ ทฺถภิสมฺภวานิ โลกสฺมี.

เอตทฺถกํ ภิกขเว อิมสฺส ทฺวินฺนํ ปธานานํ, ยทฺทํ สพฺพปฺริยปฏิณฺิสสคฺคตฺถํ ปธานํ. ตสฺมาตฺถิ ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “สพฺพปฺริยปฏิณฺิสสคฺคตฺถํ ปธานํ ปทฺทิสฺสสาม”ติ. เอวํ หิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺถียํ.

๓. ตปณียสูตร

[๓] เทวเม ภิกขเว ธมฺมา ตปณียา. กตเม เทว ? อีธ ภิกขเว เอกจฺจสฺส กายทฺถจฺจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ กายสฺสจฺจริตํ, วจฺจิทฺถจฺจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ วจฺจิสฺสจฺจริตํ, มโนทฺถจฺจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ มโนสฺสจฺจริตํ. โส

“กายหุจจริตํ เม กตณฺ”ติ ตปฺปติ, “อกตํ เม กายสฺจจริตณฺ”ติ ตปฺปติ, “วชิหุจจริตํ เม กตณฺ”ติ ตปฺปติ, “อกตํ เม วชิสฺจจริตณฺ”ติ ตปฺปติ, “มโนหุจจริตํ เม กตณฺ”ติ ตปฺปติ, “อกตํ เม มโนสฺจจริตณฺ”ติ ตปฺปติ. อิมเ ชเ ภิกฺขเว เทว ฐมา ตปณียาติ. ตติยํ.

๔. อตปณียสุตต

[๔] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา อตปณียา. กตเม เทว? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส กายสฺจจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ กายหุจจริตํ, วชิสฺจจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ วชิหุจจริตํ, มโนสฺจจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ มโนหุจจริตํ. โส “กายสฺจจริตํ เม กตณฺ”ติ น ตปฺปติ, “อกตํ เม กายหุจจริตณฺ”ติ น ตปฺปติ, “วชิสฺจจริตํ เม กตณฺ”ติ น ตปฺปติ, “อกตํ เม วชิหุจจริตณฺ”ติ น ตปฺปติ, “มโนสฺจจริตํ เม กตณฺ”ติ น ตปฺปติ, “อกตํ เม มโนหุจจริตณฺ”ติ น ตปฺปติ. อิมเ ชเ ภิกฺขเว เทว ฐมา อตปณียาติ. จตุตถํ.

๕. อุปปณฺณาสฺสุตต

[๕] ทวฺินฺนาหํ ภิกฺขเว ฐมานํ อุปปณฺณาสี. ยา จ อสนฺตญฺจिता กุสเลสุ ฐมเมสุ, ยา จ อุปปณฺณาวณฺนิตา^๑ ปธานสฺมี. อุปปณฺณาวณฺนิ สฺสทาหํ ภิกฺขเว ปทหามิ “กามํ ตโจ จ นหารุ”^๒ จ อญฺจิ จ อวสฺสสฺสตุ สวีเร อุปสฺสสฺสตุ มํสโลหิตํ, ยนฺตํ ปุริสฺสทฺถาเมน ปุริสฺวียเณน ปุริสฺปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปฺปาณฺณิตฺวา วีริยสฺส สณฺจานํ ภวิสฺสตี”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว อุปปมาทาทิศาตา สมฺโพธิ อุปปมาทาทิศาโต อนนฺตคฺโค โยคกฺเขโม. ตุมฺเห จเปี ภิกฺขเว อุปปณฺณาวณฺณํ ปทเหยยยาถ “กามํ ตโจ จ นหารุ จ อญฺจิ จ อวสฺสสฺสตุ สวีเร อุปสฺสสฺสตุ มํสโลหิตํ, ยนฺตํ ปุริสฺสทฺถาเมน ปุริสฺวียเณน ปุริสฺปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปฺปาณฺณิตฺวา วีริยสฺส สณฺจานํ ภวิสฺสตี”ติ. ตุมฺเหปี ภิกฺขเว นจิริสฺเสว ยสฺสสฺสทฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺสุมา อนการียํ ปพฺพชนฺติ, ตทหนฺตฺตรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมเม สยํ อภินฺนวา สจฺฉนิกิตฺวา อุปสมฺบฺชช วิหริสฺสถ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ

๑ น. อุปปณฺณาวณฺนิตา

๒ น. นหารุ

สิกขิตัพพ “อปปฎิวาณํ ปทิสฺสาม ‘กามํ ตโจ จ นหารุ จ อฏฺฐิ จ อวติสฺสตุ สรีเร
อุปฺสฺสตุ มัสโสหิตํ, ยนํ ปฺริสฺสตาเมน ปฺริสฺวีเรน ปฺริสฺปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ,
นํ อปาปฺณิตฺวา วิริยสฺส สณฺจานํ ภวิสฺสตี”ติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกขิตพฺพนฺติ.
ปณฺจมี.

๖. สลฺโยชนสูตร

[๖] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว ? ยํ จ สลฺโยชนิเยสฺส ฐเมสฺส
อสฺสาทานุสฺสึตา, ยํ จ สลฺโยชนิเยสฺส ฐเมสฺส นิพฺพิทานุสฺสึตา. สลฺโยชนิเยสฺส
ภิกฺขเว ฐเมสฺส อสฺสาทานุสฺสึ วิหรนฺโต รากํ นปฺปชฺหติ, โทสํ นปฺปชฺหติ, โมหํ
นปฺปชฺหติ. รากํ อปฺปฬาย โทสํ อปฺปฬาย โมหํ อปฺปฬาย น ปริมฺจุจฺติ ชาตียา
ชราย มรณเณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, น ปริมฺจุจฺติ
ทฺทุกฺษมาติ วทามิ.

สลฺโยชนิเยสฺส ภิกฺขเว ฐเมสฺส นิพฺพิทานุสฺสึ วิหรนฺโต รากํ ปชฺหติ, โทสํ
ปชฺหติ, โมหํ ปชฺหติ. รากํ ปฬาย โทสํ ปฬาย โมหํ ปฬาย ปริมฺจุจฺติ ชาตียา
ชราย มรณเณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ปริมฺจุจฺติ
ทฺทุกฺษมาติ วทามิ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ. อฏฺฐจํ.

๗. กณฺหสูตร

[๗] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา กณฺหา. กตเม เทว ? อหิริกณฺจ อนฺตตฺตปฺปณฺจ.
อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมา กณฺหาติ. สกฺกมํ.

๘. สุกกสูตร

[๘] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา สุกกา. กตเม เทว ? หิริ จ โอตฺตปฺปณฺจ.
อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมา สุกกาติ. อฏฺฐจํ.

๙. จริยสูตร

[๙] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา สุกกา โลกํ ปาเลนฺติ. กตเม เทว ? หิริ จ
โอตฺตปฺปณฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมา สุกกา โลกํ น ปาเลยฺยํ, นยิธ
ปณฺญาเยถ “มาตา”ติ วา “มาตุจฺฉา”ติ วา “มาตุลानी”ติ วา “อาจริยภริยา”ติ
วา “ครุณํ ทารา”ติ วา, สมฺภทํ โลโก อคฺมิสฺส, ยถา อเชพฺภา กุกฺกฏฺฐุกรว

โสณสิคาลา^๑ ยสฺมา จ โช ภิกฺขเว อิม เทว ฐมา สุกกา โลกํ ปาเลนฺติ,
 ทสฺมา ปณฺณายติ^๒ “มาตา”ติ वा “มาตฺตฺจฺฉา”ติ वा “มาตฺตฺลानी”ติ वा “อาจริย-
 ภริยา”ติ वा “ครุณํ ทारा”ติ วาติ. นวम्.

๑๐. วสฺสฺสนายิกสฺสฺสฺส

[๑๐] เทวมา ภิกฺขเว วสฺสฺสนายิกา. กตมา เทว ? ปุริมิกา จ ปจฺฉิมิกา จ.
 อิม โช ภิกฺขเว เทว วสฺสฺสนายิกาติ. ทสฺม.

กมฺมกรณวคฺโค ปจฺโม.

ตสฺสฺสฺสฺส

วชฺชา ปธานา เทว ตปณียา อปณฺณายเณ ปณฺจมํ
 สยฺมโณชนนฺจ กณฺหณฺจ สุกกํ จริยา วสฺสฺสนายิกเณ วคฺโค.

๒. อธิกรณวคฺค

[๑๑] เทวมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ เทว ? ปฏิสงฺขานพลนฺจ
 ภาวนาพลนฺจ. กตมณฺจ ภิกฺขเว ปฏิสงฺขานพลํ ? อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ อิติ
 ปฏิสณฺจิกฺขติ “กายทฺถจฺจริตฺสฺส โช ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม อภิสมฺปรายนฺจ,
 วจฺจิตฺตจฺจริตฺสฺส ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม อภิสมฺปรายนฺจ, มโนทฺถจฺจริตฺสฺส
 ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม อภิสมฺปรายนฺจ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย กายทฺถจฺจริตํ
 ปหาย กายสฺสจฺจริตํ ภาวเตติ, วจฺจิตฺตจฺจริตํ ปหาย วจฺจิตฺตจฺจริตํ ภาวเตติ, มโนทฺถจฺจริตํ
 ปหาย มโนสฺสจฺจริตํ ภาวเตติ, สฺสทฺธํ อตฺถนํ ปริหริติ. อิท วุจฺจติ ภิกฺขเว ปฏิสงฺขานพลํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ภาวนาพลํ ? ตทฺธ ภิกฺขเว ยมิทํ ภาวนาพลํ, เสขเมตฺต^๓
 พลํ. เสขํ ทิ โส ภิกฺขเว พลํ อากมฺม รากํ ปชฺหติ, โทสํ ปชฺหติ, โมทํ ปชฺหติ.
 รากํ ปหาย โทสํ ปหาย โมทํ ปหาย ยํ อกฺขลํ, น ตํ กโรติ, ยํ ปาปํ, น ตํ
 เสวติ. อิท วุจฺจติ ภิกฺขเว ภาวนาพลํ. อิมานิ โช ภิกฺขเว เทว พลานีติ. (๑)

๑ จ.ม. โสณสิคาลา

๒ ส. ปณฺณายนฺติ

๓ จ.ม. เสขานเมตฺต

[๑๒] เทวมานิ ภิกขเว พลานิ. กตมานิ เทว ? ปฏิสงฺขานพลณฺจ ภาวนาพลณฺจ. กตมณฺจ ภิกขเว ปฏิสงฺขานพลํ ? อธิ ภิกขเว เอกจุใจ อิติ ปฏิสนฺนิจิกฺขติ “กายทฺถจฺจริตฺตสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ, วจฺจิตฺตจฺจริตฺตสฺส ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ, มโนทฺถจฺจริตฺตสฺส ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย กายทฺถจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาวเตติ, วจฺจิตฺตจฺจริตํ ปหาย วจฺจิตฺตจฺจริตํ ภาวเตติ, มโนทฺถจฺจริตํ ปหาย มโนสุจฺจริตํ ภาวเตติ, สุตฺตํ อตฺตทณฺณํ ปริหเรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ปฏิสงฺขานพลํ.

กตมณฺจ ภิกขเว ภาวนาพลํ ? อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ....วิริยสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ ปิตฺติสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ ปสฺสทฺถุสสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ สมาริสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ อุกฺกมุทสมฺโพชฺฌณฺคํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ภาวนาพลํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว พลานีติ. (๒)

[๑๓] เทวมานิ ภิกขเว พลานิ. กตมานิ เทว ? ปฏิสงฺขานพลณฺจ ภาวนาพลณฺจ. กตมณฺจ ภิกขเว ปฏิสงฺขานพลํ ? อธิ ภิกขเว เอกจุใจ อิติ ปฏิสนฺนิจิกฺขติ “กายทฺถจฺจริตฺตสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ, วจฺจิตฺตจฺจริตฺตสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ, มโนทฺถจฺจริตฺตสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ”ติ. โส อิติ ปฏิสงฺขาย กายทฺถจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาวเตติ, วจฺจิตฺตจฺจริตํ ปหาย วจฺจิตฺตจฺจริตํ ภาวเตติ, มโนทฺถจฺจริตํ ปหาย มโนสุจฺจริตํ ภาวเตติ, สุตฺตํ อตฺตทณฺณํ ปริหเรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ปฏิสงฺขานพลํ.

กตมณฺจ ภิกขเว ภาวนาพลํ ? อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺขเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหเรติ, วิตกฺกวิจารานํ รูปสมฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกฺภาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปิตฺติสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหเรติ, ปิตฺติยา จ วิราคา อุกฺกมุทโก จ วิหเรติ, สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวเตติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ

“อุเปกขโก สติมา สุขวิหารี”^๑ติ, ตติยิ ฉานํ อุปสมปชฺช วิหริติ, สุขสฺส จ ปหานา
 ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺกมา อทุกฺขมสฺสํ
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ จตุตฺถิ ฉานํ อุปสมปชฺช วิหริติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ภาวนาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว เทว พฺลานีติ. (๓)

[๑๔] เทวมา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนา. กตมา เทว? สงฺขิตฺตเตน จ
 วิทฺธาวเรณ จ. อิมานิ โข ภิกฺขเว เทว ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนาติ. (๔)

[๑๕] ยสฺมี ภิกฺขเว อธิกรณเ อาปนฺโน^๑ จ ภิกฺขุ โจทโก จ ภิกฺขุ น
 สารุํกํ อตฺตนาถ อตฺตนาถํ ปจฺจเวกฺขติ, ตสฺเมตํ ภิกฺขเว อธิกรณเ ปาฏิโกฏํ
 “ทิมฺมตฺตาย ชรตฺตาย วาพตฺตาย สํวตฺติสฺสติ, ภิกฺขุ จ น ผาสฺสํ วิหริสฺสณฺตี”^๒ติ.^๒
 ยสฺมีนฺจ โข ภิกฺขเว อธิกรณเ อาปนฺโน จ ภิกฺขุ โจทโก จ ภิกฺขุ สารุํกํ
 อตฺตนาถ อตฺตนาถํ ปจฺจเวกฺขติ, ตสฺเมตํ ภิกฺขเว อธิกรณเ ปาฏิโกฏํ “น ทิมฺมตฺตาย
 ชรตฺตาย วาพตฺตาย สํวตฺติสฺสติ, ภิกฺขุ จ ผาสฺสํ วิหริสฺสณฺตี”^๓ติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว อาปนฺโน ภิกฺขุ สารุํกํ อตฺตนาถ อตฺตนาถํ ปจฺจเวกฺขติ? อิท
 ภิกฺขเว อาปนฺโน ภิกฺขุ อิติ ปฏฺฐิตญฺจิกฺขติ “อหํ โข อกฺกุสล์ อาปนฺโน กณฺจเทว”^๓
 เทสํ กาเยน. ตสฺมา^๔ มํ โส ภิกฺขุ อทุกฺขสฺส อกฺกุสล์ อาปชฺชมานํ กณฺจเทว เทสํ
 กาเยน. โน เจ อหํ อกฺกุสล์ อาปชฺชเยยฺยํ กณฺจเทว เทสํ กาเยน. น มํ โส ภิกฺขุ
 ปสฺสเยยฺย อกฺกุสล์ อาปชฺชมานํ กณฺจเทว เทสํ กาเยน. ยสฺมา จ โข อหํ อกฺกุสล์
 อาปนฺโน กณฺจเทว เทสํ กาเยน. ตสฺมา มํ โส ภิกฺขุ อทุกฺขสฺส อกฺกุสล์ อาปชฺชมานํ
 กณฺจเทว เทสํ กาเยน. ทิสฺวา จ ปน มํ โส ภิกฺขุ อกฺกุสล์ อาปชฺชมานํ กณฺจเทว
 เทสํ กาเยน อนตฺตมโน อโหสิ. อนตฺตมโน สมนโน อนตฺตมนวจนํ มํ โส ภิกฺขุ
 อวจ. อนตฺตมนวจนํ เทน ภิกฺขุณา วุตฺโต สมนโน อนตฺตมโน^๕ อโหสิ. อนตฺตมโน
 สมนโน ปเรสํ อาโรเจสึ. อิติ มเมว ตตฺถ อจฺจโย อจฺจกมา สุกฺกทายกัว ภาณตฺสมินฺ”^๕ติ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว อาปนฺโน ภิกฺขุ สารุํกํ อตฺตนาถ อตฺตนาถํ ปจฺจเวกฺขติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว โจทโก ภิกฺขุ สารุํกํ อตฺตนาถ อตฺตนาถํ ปจฺจเวกฺขติ? อิท ภิกฺขเว

๑ ก. อาปตฺตาปนฺโน

๒ ก. วิหริสฺสณฺตี

๓ ม. กณฺจเทว

๔ ฉ.ม. “ตสฺมา”ติ ปทํ นตฺติ

๕ ม. อตฺตมโน

โจทโก ภิกขุ อิติ ปฏิสณฺณิกขติ “อัย โห ภิกขุ อุกฺกสฺส อปนฺโน กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. ทสฺมา อหํ อิมํ ภิกขุํ อทฺทสฺส อุกฺกสฺส อปชฺชมานํ กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. โน เจ อัย ภิกขุ อุกฺกสฺส อปชฺชเยยฺย กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. นาทํ อิมํ ภิกขุํ ปสฺสเยยฺย อุกฺกสฺส อปชฺชมานํ กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. ยสฺมา จ โห อัย ภิกขุ อุกฺกสฺส อปนฺโน กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. ทสฺมา อหํ อิมํ ภิกขุํ อทฺทสฺส อุกฺกสฺส อปชฺชมานํ กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. ทิสฺวา จ ปนาทํ อิมํ ภิกขุํ อุกฺกสฺส อปชฺชมานํ กณฺจิทเว เทสฺส กาเยน. อนตฺตมโน อโหสิ. อนตฺตมโน สมานอ อนตฺตมโนวจนาทํ อิมํ ภิกขุํ อวจํ. อนตฺตมโนวจนายํ ภิกขุ มยา วุตฺโต สมานอ อนตฺตมโน อโหสิ. อนตฺตมโน สมานอ ปเรสฺส อโหเจสิ. อิติ มเมว ตตฺถ อจฺจโย อจฺจมา สุกฺกทายกัว ภณฺทสฺมินฺ”ติ เหว โห ภิกขเว โจทโก ภิกขุ สาธุกํ อตฺตนาอ อตฺตานํ ปจฺจเวกฺขติ.

ยสฺมี ภิกขเว อธิกรณอ อปนฺโน จ ภิกขุ โจทโก จ ภิกขุ น สาธุกํ อตฺตนาอ อตฺตานํ ปจฺจเวกฺขติ, ทสฺเมตํ ภิกขเว อธิกรณอ ปาฏิกงฺขํ “ทิมฺมตฺตาย ชรตฺตาย วาพตฺตาย สํวตฺติสฺสตี, ภิกขุ จ น ผาสฺส วิหริสฺสตี”ติ. ยสฺมี จ โห ภิกขเว อธิกรณอ อปนฺโน จ ภิกขุ โจทโก จ ภิกขุ สาธุกํ อตฺตนาอ อตฺตานํ ปจฺจเวกฺขติ. ทสฺเมตํ ภิกขเว อธิกรณอ ปาฏิกงฺขํ “น ทิมฺมตฺตาย ชรตฺตาย วาพตฺตาย สํวตฺติสฺสตี, ภิกขุ จ ผาสฺส วิหริสฺสตี”ติ. (๕)

[๑๖] อถ โห อณฺณตโร พฺราหฺมโณ เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควตา สทฺธิ สมนฺโหติ, สมนฺโหตฺตํ กถํ สารณฺมัยํ วิตฺติสาเรทฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ, เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โห โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นุ โห โก โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเรกฺกเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺถกฺคิ วิณิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชนตี”ติ ? อธมฺมจริยาวิสมจริยาเหตุ โห พฺราหฺมณอ เอวมิเรกฺกเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺถกฺคิ วิณิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชนตีติ.

โก นุ ไช โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเรกฺกเจ สุตฺตา กายสฺส เปทา
ปรมมรณา สุกฺตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตํติ? ธมฺมจฺริยาสมจฺริยาเหตุ ไช พุราหฺมณ
เอวมิเรกฺกเจ สุตฺตา กายสฺส เปทา ปรมมรณา สุกฺตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตํติ.

อภิกุณฺตํ โภ โคตม, อภิกุณฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปี โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ
วา อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกชฺเชยฺย, อนฺธกาเร
วา เทลปฺปชฺไชทํ ฐาเรยฺย “จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺตํ”ติ. เอวเมว โภตา โคตเมน
อนกฺกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ กจฺฉามิ ธมฺมญฺ
ภิกฺขุสํมญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ฐาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณเปตํ สรณํ กตฺตํติ. (๖)

[๑๗] อตฺโข ชานฺตุสฺสณฺนิ^๑ พุราหฺมณเณ เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตี, สมฺโมทนียํ กถํ สารณฺนียํ วิทิสารเตตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ,
เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน ไช ชานฺตุสฺสณฺนิ พุราหฺมณเณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นุ ไช
โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเรกฺกเจ สุตฺตา กายสฺส เปทา ปรมมรณา
อปายํ ทฺถกฺตํ วิณิปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชนฺตํ”ติ? กตฺตฺตา จ พุราหฺมณ อกตฺตฺตา จ
เอวมิเรกฺกเจ สุตฺตา กายสฺส เปทา ปรมมรณา อปายํ ทฺถกฺตํ วิณิปาตํ นีรยํ
อุปฺปชฺชนฺตํติ. โก ปน โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเรกฺกเจ สุตฺตา
กายสฺส เปทา ปรมมรณา สุกฺตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตํติ? กตฺตฺตา จ พุราหฺมณ
อกตฺตฺตา จ เอวมิเรกฺกเจ สุตฺตา กายสฺส เปทา ปรมมรณา สุกฺตํ สกฺกํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺตํติ. น ไช อหํ อิมสฺส โภโต โคตมสฺส สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิทฺธาเรน
อตฺถํ อวิภตฺตสฺส วิทฺธาเรน อตฺถํ อาชานามิ, สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ
เทเลตฺตุ, ยถา อหํ อิมสฺส โภโต โคตมสฺส สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิทฺธาเรน
อตฺถํ อวิภตฺตสฺส วิทฺธาเรน อตฺถํ อาชานเยยฺยณฺตํ. เตนहि พุราหฺมณ สฺสณานิ
สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิตฺสสามีติ. “เอวํ โภ”ติ ไช ชานฺตุสฺสณฺนิ พุราหฺมณเณ ภควโต
ปจฺจสฺสณฺนิ. ภควา เอตทโวจ :-

อิธ พุราหฺมณ เอกจฺจสฺส กายทฺถจฺจริทํ กถํ โหติ, อกถํ โหติ กายสฺสจฺจริทํ, วจฺจิตฺจจฺจริทํ
กถํ โหติ, อกถํ โหติ วจฺจิตฺจจฺจริทํ, มโนทฺถจฺจริทํ กถํ โหติ, อกถํ โหติ มโนสฺสจฺจริทํ.

๑ น. ชานฺตุสฺสณฺนิ ม. ชานฺตุสฺสณฺนิ

มโนทุจจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ มโนสุจริตํ. เอวํ โข พุราหมณ กตตถา จ
อกตตถา จ เอวมิธกจเจ สตถา กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกคฺคิ
วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ. อิทํ ปน พุราหมณ เอกจฺจสฺส กายสุจริตํ กตํ โหติ,
อกตํ โหติ กายทุจจริตํ. วจีสฺสุจริตํ กตํ โหติ, อกตํ โหติ วจิทุจจริตํ. มโนสุจริตํ
กตํ โหติ, อกตํ โหติ มโนทุจจริตํ. เอวํ โข พุราหมณ กตตถา จ อกตตถา จ
เอวมิธกจเจ สตถา กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปปชฺชติ.

อภิกกนฺตํ โภ โคตม ะเปะ ะอุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺคเ
ปาณเปตํ สรณํ กตฺวา. (๗)

[๑๘] อตฺ โข อายสฺมา อานนฺโท เยเน ภควา เทนุปลงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเททฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ
ภควา เอตทโวจ “เอกํเสนาหํ อานนฺท อกรณียํ วทามิ กายทุจจริตํ วจิทุจจริตํ
มโนทุจจริตํ”ติ. ยมิตํ ภนฺเต ภควตา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ กายทุจจริตํ
วจิทุจจริตํ มโนทุจจริตํ, ทสฺมี อกรณียเ กยิรมาเน โภ อาทึนโว ปาฎิกงฺโขติ? ยมิตํ
อานนฺท มยา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ กายทุจจริตํ วจิทุจจริตํ มโนทุจจริตํ,
ทสฺมี อกรณียเ กยิรมาเน อยํ อาทึนโว ปาฎิกงฺโข : อตฺตาปี อตฺตานํ อุปวทฺติ,
อนฺวิจฺจ วิญญู ครหฺนติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจติ, สมฺมุโพห กาลํ กโรติ,
กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกคฺคิ วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ. ยมิตํ อานนฺท
มยา เอกํเสน อกรณียํ อกฺขาตํ กายทุจจริตํ วจิทุจจริตํ มโนทุจจริตํ, ทสฺมี
อกรณียเ กยิรมาเน อยํ อาทึนโว ปาฎิกงฺโขติ.

เอกํเสนาหํ อานนฺท กรณียํ วทามิ กายสุจริตํ วจีสฺสุจริตํ มโนสุจริตํ. ยมิตํ
ภนฺเต ภควตา เอกํเสน กรณียํ อกฺขาตํ กายสุจริตํ วจีสฺสุจริตํ มโนสุจริตํ, ทสฺมี
กรณียเ กยิรมาเน โภ อานิสฺสโต ปาฎิกงฺโขติ? ยมิตํ อานนฺท มยา เอกํเสน กรณียํ
อกฺขาตํ กายสุจริตํ วจีสฺสุจริตํ มโนสุจริตํ, ทสฺมี กรณียเ กยิรมาเน อยํ อานิสฺสโต
ปาฎิกงฺโข : อตฺตาปี อตฺตานํ น อุปวทฺติ, อนฺวิจฺจ วิญญู ปลฺลสฺนติ, กลฺยาโณ
กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจติ, อสมฺมุโพห กาลํ กโรติ, กายสฺส เกทา ปรมมรณา
สุคฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปปชฺชติ. ยมิตํ อานนฺท มยา เอกํเสน กรณียํ อกฺขาตํ
กายสุจริตํ วจีสฺสุจริตํ มโนสุจริตํ, ทสฺมี กรณียเ กยิรมาเน อยํ อานิสฺสโต ปาฎิกงฺโขติ. (๘)

[๑๙] อกฺขลํ ภิกฺขเว ปชฺหา, สกฺกา ภิกฺขเว อกฺขลํ ปชฺหิตฺตํ. โน เจตํ^๑ ภิกฺขเว สกฺกา อภิวิสฺส อกฺขลํ ปชฺหิตฺตํ, นานํ เอวํ วทฺเขยฺย “อกฺขลํ ภิกฺขเว ปชฺหา”ติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สกฺกา อกฺขลํ ปชฺหิตฺตํ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ “อกฺขลํ ภิกฺขเว ปชฺหา”ติ. อกฺขลญฺจ หิภํ ภิกฺขเว ปหีนํ อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตํ, นานํ เอวํ วทฺเขยฺย “อกฺขลํ ภิกฺขเว ปชฺหา”ติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อกฺขลํ ปหีนํ หิตาย สุขาย สํวตฺตํ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ “อกฺขลํ ภิกฺขเว ปชฺหา”ติ.

กฺขลํ ภิกฺขเว ภาเวถ, สกฺกา ภิกฺขเว กฺขลํ ภาเวถ. โน เจตํ ภิกฺขเว สกฺกา อภิวิสฺส กฺขลํ ภาเวถ, นานํ เอวํ วทฺเขยฺย “กฺขลํ ภิกฺขเว ภาเวถ”ติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สกฺกา กฺขลํ ภาเวถ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ “กฺขลํ ภิกฺขเว ภาเวถ”ติ. กฺขลญฺจ หิภํ ภิกฺขเว ภาเวถ อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตํ, นานํ เอวํ วทฺเขยฺย “กฺขลํ ภิกฺขเว ภาเวถ”ติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว กฺขลํ ภาเวถ หิตาย สุขาย สํวตฺตํ, ตสฺมาหํ เอวํ วทามิ “กฺขลํ ภิกฺขเว ภาเวถ”ติ. (๙)

[๒๐] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตํ. กตเม เทว ? ทุนฺนิภิกฺขิตฺตญฺจ ปทพฺพญฺชนํ อตฺถโถ จ ทุนฺนํโตะ. ทุนฺนิภิกฺขิตฺตสฺส ภิกฺขเว ปทพฺพญฺชนสฺส อตฺถโถปี ทุนฺนํโย โหติ. อิมํ โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตํ. (๑๐)

[๒๑] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตํ. กตเม เทว ? สุนฺนิภิกฺขิตฺตญฺจ ปทพฺพญฺชนํ อตฺถโถ จ สุนฺนํโตะ. สุนฺนิภิกฺขิตฺตสฺส ภิกฺขเว ปทพฺพญฺชนสฺส อตฺถโถปี สุนฺนํโย โหติ. อิมํ โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสย อนนฺตรธานาย สํวตฺตํ. (๑๑)

อธิกรณวคฺโค ทฺติโย.

๓. พาลวคฺค

[๒๒] เทวเม ภิกฺขเว พาลา. กตเม เทว ? โย จ อจฺจยํ อจฺจยโต น ปสฺสติ, โย จ อจฺจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ น ปฏิคฺคณฺหาติ. อิมํ โข ภิกฺขเว เทว พาลาติ.

เทวเม ภิกขเว ปณฺธิทา. กตเม เทว ? โย จ อจฺจยํ อจฺจยโต ปสฺสตี,
โย จ อจฺจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกฺกณฺหาติ. อิม โข ภิกขเว เทว
ปณฺธิทาติ. (๑)

[๒๓] เทวเม ภิกขเว ตถาคทํ อพฺภากิจฺชนฺติ. กตเม เทว ? ทฺวโจ วา
โทสนฺโตโร สทฺโธ วา ทฺวคฺคหิตฺเตน. อิม โข ภิกขเว เทว ตถาคทํ
อพฺภากิจฺชนฺตีติ. (๒)

[๒๔] เทวเม ภิกขเว ตถาคทํ อพฺภากิจฺชนฺติ. กตเม เทว ? โย จ อภาสิตํ
อลปิตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปติ, โย จ ภาสิตํ ลปิตํ
ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปติ. อิม โข ภิกขเว เทว ตถาคทํ
อพฺภากิจฺชนฺตีติ.

เทวเม ภิกขเว ตถาคทํ นาพฺภากิจฺชนฺติ. กตเม เทว ? โย จ อภาสิตํ อลปิตํ
ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปติ, โย จ ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน
“ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนา”ติ ทิเปติ. อิม โข ภิกขเว เทว ตถาคทํ
นาพฺภากิจฺชนฺตีติ. (๓)

[๒๕] เทวเม ภิกขเว ตถาคทํ อพฺภากิจฺชนฺติ. กตเม เทว ? โย จ เนยฺยตฺถํ
สฺสทฺตนํ “นีตฺตฺถํ สฺสทฺตนํ”ติ ทิเปติ, โย จ นีตฺตฺถํ สฺสทฺตนํ “เนยฺยตฺถํ
สฺสทฺตนํ”ติ ทิเปติ. อิม โข ภิกขเว เทว ตถาคทํ อพฺภากิจฺชนฺตีติ. (๔)

[๒๖] เทวเม ภิกขเว ตถาคทํ นาพฺภากิจฺชนฺติ. กตเม เทว ? โย จ
เนยฺยตฺถํ สฺสทฺตนํ “เนยฺยตฺถํ สฺสทฺตนํ”ติ ทิเปติ, โย จ นีตฺตฺถํ สฺสทฺตนํ “นีตฺตฺถํ
สฺสทฺตนํ”ติ ทิเปติ. อิม โข ภิกขเว เทว ตถาคทํ นาพฺภากิจฺชนฺตีติ. (๕)

[๒๗] ปฏิจฺจนนํ กมฺมณฺตสฺส ภิกขเว ทฺวินฺนํ กตฺตํ อณฺณตฺรา คติ ปาฏิกงฺขา
นิริโย วา ทิรจฺจนโยนิ วาติ. อปฺปฏิจฺจนนํ กมฺมณฺตสฺส ภิกขเว ทฺวินฺนํ กตฺตํ
อณฺณตฺรา คติ ปาฏิกงฺขา เทวา วา มนุสฺสา วาติ. (๖)

[๒๘] มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส ภิกขเว ทฺวินฺนํ กตฺตํ อณฺณตฺรา คติ ปาฏิกงฺขา
นิริโย วา ทิรจฺจนโยนิ วาติ. (๗)

[๒๙] สมมาทิจกิสส ภิกขเว ทวีนัน อตฺถนํ อณฺณตฺวา กตฺติ ปาฏิกงฺขา เทวาวา มนุสฺสา วาติ. (๘)

[๓๐] ทุสฺสึสส ภิกขเว เทว ปฏิกุคฺคาหา นีรโย วา ทิรจฺจนโยนิ วา, สึลวโต ภิกขเว เทว ปฏิกุคฺคาหา เทวาวา มนุสฺสา วาติ. (๙)

[๓๑] ทฺวาทํ ภิกขเว อตฺถวเส สมฺปสฺสฺมาโน อรณฺณวนปตฺตานี^๑ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิสฺสวามิ. กตฺเม เทว ? อตฺถโน จ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารํ สมฺปสฺสฺมาโน, ปจฺฉิมญฺจ ชนตํ อนุกมฺปมาโน. อิม โข อหํ ภิกขเว เทว อตฺถวเส สมฺปสฺสฺมาโน อรณฺณวนปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิสฺสวามิ. (๑๐)

[๓๒] เทวเม ภิกขเว ธมฺมา วิชฺชาภาคิยา. กตฺเม เทว ? สมโต จ วิปสฺสนา จ. สมโต ภิกขเว ภาวิตฺถํ กิมนฺตมฺนุโกติ^๒ จิตฺตํ ภาวียติ, จิตฺตํ ภาวิตฺถํ กิมนฺตมฺนุโกติ^๒ โย วาโร, โส ปหิยติ. วิปสฺสนา ภิกขเว ภาวิตฺถา กิมนฺตมฺนุโกติ^๒ ปณฺณา ภาวียติ, ปณฺณา ภาวิตฺถา กิมนฺตมฺนุโกติ^๒ ยถา อวิชฺชา, สธา ปหิยติ. รากุปกฺกิลฺลิจฺจํ วา ภิกขเว จิตฺตํ น วิมฺจจติ, อวิชฺชูปกฺกิลฺลิจฺจา วา ปณฺณา น ภาวียติ. อิติ โข ภิกขเว รากุวิราคํ เจโตวิมฺุตติ, อวิชฺชาวิราคํ ปณฺณาวิมฺุตติ. (๑๑)

พาลวคฺโค กตฺติโย.

๔. สมจิตฺตวคฺค

[๓๓] อสฺสปรฺริสฺสภูมิจฺจ โว ภิกขเว เทเสสฺสสํมิ สปรฺริสฺสภูมิจฺจ, ตํ สฺสณฺณสาธกํ มนสิกโรถ, ภาสึสฺสสํมิ. “เอวมนฺเต”ติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสึสฺสํ ภควา เอตทโวจ :-

กตฺมา จ ภิกขเว อสฺสปรฺริสฺสภูมิจฺจ ? อสฺสปรฺริสฺส ภิกขเว อตฺถวญฺญู โหติ อตฺถเวทิจฺจ. อสฺสภิกฺโก เทตํ ภิกขเว อปฺปณฺณตํ, ยทิตฺถํ อตฺถวญฺญูตา อตฺถเวทิตฺถา. เกวลํ เอสา ภิกขเว อสฺสปรฺริสฺสภูมิจฺจ, ยทิตฺถํ อตฺถวญฺญูตา อตฺถเวทิตฺถา. สปรฺริสฺส จ โข ภิกขเว

๑ ส.อ. อรณฺณเณ ปวนปตฺตานิ

๒ จ.ม. กมนฺตมฺนุโกติ. เอวมนฺตปริปี

กตณฺณ โหติ กตเวที. สพุภี เหนํ ภิกฺขเว อุปณฺณํ, ยทิตํ กตณฺณตา กตเวทิตา.
 เกวลา เอสา ภิกฺขเว สปปริสฺสํ, ยทิตํ กตณฺณตา กตเวทิตาติ. (๑)

[๓๔] ทวีนฺนาหํ ภิกฺขเว น สุปฺปิการํ วทามิ. กตเมสํ ทวีนฺนํ? มาตุ
 จ ปิตุ จ. เอเกน ภิกฺขเว อํเสน มาตํ ปรีหเรยฺย, เอเกน อํเสน ปิตํ
 ปรีหเรยฺย วสฺสสตาโยโก วสฺสสทชีวํ, โส จ เนสํ อัจฺฉาตฺนปริมทฺทนนฺหาปนสมฺพาทนเนน
 ปฏฺยคฺคเยยฺย^๑, เทปิตํ^๒ ตตฺถเว มุตฺตกรีสํ จเชยฺย, น เทวว ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ กตํ
 วา โหติ ปฏฺยิตํ วา. อิมิสฺสา จ ภิกฺขเว มหาปจฺฉา ปนฺทสทฺตรตนาย^๓
 มาตาปิตโร อิสฺสวาทิปจฺเจ รชฺเช ปตฺติจฺจาเปยฺย, น เทวว ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ
 กตํ วา โหติ ปฏฺยิตํ วา. ตํ กิสฺส เหตุ? พนฺทการา ภิกฺขเว มาตาปิตโร
 ปุทฺธานํ อาปาทกา โปสกา, อิมิสฺส โลกิสฺส ทสฺเสตาโร. โย จ โช ภิกฺขเว
 มาตาปิตโร อสฺสทฺธเร สทฺธาสมฺปทาย สมฺมาเปติ นิเวเสติ ปตฺติจฺจาเปติ, ทสฺสึเล
 สึลสมฺปทาย สมฺมาเปติ นิเวเสติ ปตฺติจฺจาเปติ, มจฺฉวี จากสมฺปทาย สมฺมาเปติ
 นิเวเสติ ปตฺติจฺจาเปติ, ทุปฺปณฺเณ ปณฺณาสมฺปทาย สมฺมาเปติ นิเวเสติ ปตฺติจฺจาเปติ.
 เอตฺถาวทา โช ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ กตญฺจ โหติ ปฏฺยิตกตฺวาติ. (๒)

[๓๕] อถ โช อณฺณตโร พฺราหฺมณเณ เยน ภควา เทนฺสปสฺสงฺกมิ, อุปสฺสงฺกมิตฺวา
 ภควตา สทฺธํ สมฺโมทิตํ, สมฺโมทนํ ยํ กถํ สารณํ วิทิสฺสเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ,
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โช โส พฺราหฺมณเณ ภควนฺตํ เอตทวโจ “กัวทํ ภวํ โคตโม,
 กิมกฺขายี”ติ? กิริยวาทิ จาหํ พฺราหฺมณ อกิริยวาทิ จาติ. ยถากถํ ปน ภวํ
 โคตโม กิริยวาทิ จ อกิริยวาทิ จาติ?

อกิริยํ โช อหํ พฺราหฺมณ วทามิ กายทฺถจฺจริตฺตสฺส วจฺจิทฺถจฺจริตฺตสฺส มโนทฺถจฺจริตฺตสฺส,
 อเนกวิทิตานํ ปาปกาณํ อกฺุสฺสานํ ฐมฺมานํ อกิริยํ วทามิ. กิริยญฺจ โช อหํ
 พฺราหฺมณ วทามิ กายสุจฺจริตฺตสฺส วจฺจิสฺสุจฺจริตฺตสฺส มโนสุจฺจริตฺตสฺส, อเนกวิทิตานํ
 กุสฺसानํ ฐมฺมานํ กิริยํ วทามิ. เอวํ โช อหํ พฺราหฺมณ กิริยวาทิ จ อกิริยวาทิ จาติ.

๑ จ.ม. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ ๒ จ.ม. เท จ ๓ จ.ม. ปนฺทสทฺตรตนาย

อภิกขุณฺทํ โภ โคตม ๖ เปว อูปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตฺตฺตฺต
ปาณเปตํ สรณํ คตนฺติ. (๓)

[๓๖] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก กฬปติ เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
ภควนฺทํ อภิวาเททฺวา เอกมนฺทํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺทํ นิสฺสินโน โข อนาถปิณฺฑิโก
กฬปติ ภควนฺทํ เอตทโวจ “กตฺติ นุ โข ภนฺเต โลเก ทกฺขิณฺเญยฺยา, กตฺถ จ
ทานํ ทาทพฺพนฺ”ติ ? เทว โข กฬปติ โลเก ทกฺขิณฺเญยฺยา เสโฆ จ อเสโฆ จ. อิม
โฆ กฬปติ เทว โลเก ทกฺขิณฺเญยฺยา, เอตฺถ จ ทานํ ทาทพฺพนฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทํ วทฺวาน สฺสคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา :-

“เสโฆ จ อเสโฆ จ อิมสฺมี โลเก

อาหุณฺเญยฺยา ยชฺมานานํ โหนฺติ

เท อชฺชภูตา กาเยน วาจา ย อุตฺ - เจตฺสา

เชตฺตฺตฺตํ ยชฺมานานํ เอตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลนฺ”ติ. (๔)

[๓๗] เอวเมว สุตํ :- เอกํ สมยํ ภควา สวาทฺธิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส
อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สารีปุตฺโต สวาทฺธิยํ วิหริติ ปุพฺพพาราเม
มิการมาตุปาสาเท. ตตร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกฺขเว”ติ.
“อาวุโส”ติ โข เท ภิกฺขุ อายสฺมา สารีปุตฺตสฺส ปจฺจุสฺสสํ. อายสฺมา สารีปุตฺโต
เอตทโวจ “อชฺชตฺตฺตฺตโยชนนฺจ อาวุโส ปุคฺคโล เทเสสฺสสํ พหิทฺธาตโยชนนฺจ,
ทํ สุนาถ สารกํ มนสิกรโธ, ภาสิตฺตสํ”ติ. “เอวํ อาวุโส”ติ โข เท ภิกฺขุ
อายสฺมา สารีปุตฺตสฺส ปจฺจุสฺสสํ. อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ “กตโม จาวุโส
อชฺชตฺตฺตโยชนโน ปุคฺคโล ? อิทาวุโส ภิกฺขุ สึลฺวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรํสํวโต
วิหริติ อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวิ สมายาย สิกฺขติ
สิกฺขาปเทสฺ, โส กายสฺส เกทา ปรมมรณา อณฺณตฺรํ เทวนิกายํ อุปปชฺชติ, โส
ตโต จโต อากาเม โหติ อากนฺตา อิตฺถตฺตํ. อยํ วุจฺจทาวุโส อชฺชตฺตฺตโยชนโน
ปุคฺคโล อากาเม โหติ อากนฺตา อิตฺถตฺตํ.

กตโม จาวุโส พหิทฺธาตโยชนโน ปุคฺคโล ? อิทาวุโส ภิกฺขุ สึลฺวา โหติ
ปาติโมกฺขสํวรํสํวโต วิหริติ อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวิ
สมายาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ, โส อณฺณตฺรํ สนฺทํ เจโตวิมุตฺติํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส

กายสฺส เภทา ปรมมรณา อณฺณตํ เทวณิกายํ อุปปชฺชติ, โส ตโต จโต อนาคามี
โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ. อयํ วุจฺจตา วุโส พหิทฺธาสณฺโณชโน ปุคฺคโล อนาคามี
โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ.

ปุณ จปรํ อวุโส ภิกฺขุ สึลวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรํจโต วิหริ
อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสฺส วชฺเชสฺส ภัยทสฺสวํ สฺมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺส,
โส กามานํเยว นิพฺพิทาย วิรํคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. โส กวานํเยว
นิพฺพิทาย วิรํคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. โส ฌณฺหุขยฺยา ปฏิปนฺโน
โหติ. โส โลภกฺขยฺยา ปฏิปนฺโน โหติ, โส กายสฺส เภทา ปรมมรณา อณฺณตํ
เทวณิกายํ อุปปชฺชติ, โส ตโต จโต อนาคามี โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ. อयํ
วุจฺจตา วุโส พหิทฺธาสณฺโณชโน ปุคฺคโล อนาคามี โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ.

อถ โข สมฺพหฺลฺลา สมจิตฺตา เทวตา เยน ภควา เทนุปสงฺกมํสฺส, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐจฺส, เอกมฺนตํ จิตฺตา โข ตา เทวตา ภควนฺตํ
เอตทวโจ “เอโส ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตปาสาเท
ภิกฺขุณฺ อชฺฌตฺตสณฺโณชนญฺจ ปุคฺคลํ เทเสติ พหิทฺธาสณฺโณชนญฺจ, หฏฺฐา ภนฺเต
ปริสฺสา, สาสฺว ภนฺเต ภควา เยนายสฺมา สารีปุตฺโต เทนุปสงฺกมตฺตํ อนุกมฺปํ อุปาทาย”ติ.
อริวเสสิ ภควา ตฺถนํภาเวน. อถ โข ภควา เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส
สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย, ปสาวิตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย. เอวเมว เชตวเน
อนฺตรหิตโต ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตปาสาเท อายสฺมา สารีปุตฺตสฺส ปมฺเช^๑ ปาตฺรโหสิ.
นินฺสีทิ ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน. อายสฺมาปี โข สารีปุตฺโต ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
เอกมฺนตํ นินฺสีทิ, เอกมฺนตํ นินฺสินํ โข อายสฺมา สารีปุตฺตํ ภควา เอตทวโจ:—

อิธ สารีปุตฺต สมฺพหฺลฺลา สมจิตฺตา เทวตา เยนํ เทนุปสงฺกมํสฺส, อุปสงฺกมิตฺวา
มํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐจฺส, เอกมฺนตํ จิตฺตา โข สารีปุตฺต ตา เทวตา มํ
เอตทวโจ “เอโส ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตปาสาเท ภิกฺขุณฺ
อชฺฌตฺตสณฺโณชนญฺจ ปุคฺคลํ เทเสติ พหิทฺธาสณฺโณชนญฺจ, หฏฺฐา ภนฺเต ปริสฺสา,
สาสฺว ภนฺเต ภควา เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เทนุปสงฺกมตฺตํ อนุกมฺปํ อุปาทาย”ติ.
ตา โข ปณฺ สารีปุตฺต เทวตา ทสฺสี หุตฺวา วิสฺมปี หุตฺวา ทิสฺมปี หุตฺวา

ปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต, อิมญฺจ ทิฏฺฐิจฺจวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโตติ? อตฺถิ พฺรหฺมณฺ โลกสฺมี โย อิมญฺเจว กามวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต, อิมญฺจ ทิฏฺฐิจฺจวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโตติ.

โก ปนฺ โส โก กจฺจํ โลกสฺมี, โย อิมญฺเจว กามวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต, อิมญฺจ ทิฏฺฐิจฺจวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโตติ ? อตฺถิ พฺรหฺมณฺ ปฺรตฺถิเมสฺส ชนปฺเทสฺส สวตฺถิ นาม นกรฺ, ตตฺถ โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรติ อรหํ สํมาสมฺพุทฺธ, โส หิ พฺรหฺมณฺ ภควา อิมญฺเจว กามวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต, อิมญฺจ ทิฏฺฐิจฺจวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโตติ.

เอวํ วุตฺเต อารามทฺธโท พฺรหฺมณฺ อญฺจายาสนา เอกํสํ อุตฺตฺราสงฺกํ กริตฺวา ทกฺขิณํ ชานุมณฺทลํ ปจฺวียํ นิหนฺตฺวา เยน ภควา เตนฺนชฺลิมฺปิณฺนามตฺวา ติกฺขตฺถํ อุตฺทํ อุตฺทาเนสิ

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สํมาสมฺพุทฺธสฺส, นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สํมาสมฺพุทฺธสฺส, นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สํมาสมฺพุทฺธสฺส, โย หิ โส ภควา อิมญฺเจว กามวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต, อิมญฺจ ทิฏฺฐิจฺจวคฺคานิเวสวินิพนฺธปฺลิตฺเตปรียญฺจจณฺชฺโณสํ สํตฺติกกฺกนฺโต”ติ.

อภิกฺกนฺตํ โก กจฺจํ, อภิกฺกนฺตํ โก กจฺจํ, เสยฺยถาปี โก กจฺจํ นิฏฺฐชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยยฺ, ปฏฺฐิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺ, มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกชฺชเยยฺ, อนฺธกาเร วา เทลปฺปชฺชิตํ ธาเรยฺ “จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตี”ติ. เอวเมว โกตา กจฺจํเนน อนฺเณปฺริยาเยน ธมฺโม ปกฺกสฺสโต. เอสาหํ โก กจฺจํ ตํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ กจฺจํมี ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสํมญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ กจฺจํโน ธาเรตฺถ อชฺชตฺถกฺเค ปาณเปตํ สรณํ กตฺถนฺติ. (๖)

[๓๔] เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากจฺจํโน มธฺรํ วิหฺรติ คฺคฺคาวเน. อถ โข

กณฺหารายโน^๑ พฺราหฺมโณ เยนายสฺมา มหากัจจानโน เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมา มหากัจจานเนน สทฺธิ สมฺโมทิตฺว เปฺย เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข กณฺหารายโน^๑
 พฺราหฺมโณ อายสฺมนฺตํ มหากัจจานํ เอตทวโจ “สุตฺตเมตํ โภ กัจจาน น สมโณ
 กัจจานโน พฺราหฺมणे ชินฺเธ วุฑฺฒ^๒” มหุลลเก อทฺธคเต วโยนุปฺปตฺเต อภิวาเทติ
 วา ปจฺจุเจติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตติ”ติ. ตยิทํ โภ กัจจาน ทเถว, น หิ
 ภวํ กัจจานโน พฺราหฺมणे ชินฺเธ วุฑฺฒ^๒” มหุลลเก อทฺธคเต วโยนุปฺปตฺเต
 อภิวาเทติ วา ปจฺจุเจติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตติ, ตยิทํ โภ กัจจาน น
 สมฺปนฺนเมวาทิ.

อตุถิ พฺราหฺมณฺ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน
 วุฑฺฒญฺมิ จ อกฺขาตา ทหฺรญฺมิ จ. วุฑฺฒ เจปํ พฺราหฺมณฺ โหติ อาสํติโก วา
 นาวุติโก วา วสฺสสํติโก วา ชาตียา, โส จ กามे ปริญฺชติ, กามมชฺฌาวสฺติ,^๓
 กามปริพาเหณฺ ปริทฺยหฺติ, กามวิตกฺเกหิ ชฺชชฺติ, กามปริเยสฺนายนฺ อุตฺตํโก. อถ โข
 โส พาโล น เถโรเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ. ททโร เจปํ พฺราหฺมณฺ โหติ ยฺวํ สุตฺ
 กภาพโส ภทฺเรน โยพฺพเนน สมฺนฺนาคโต ปจฺเมเนน วยสา, โส จ น กามे
 ปริญฺชติ, น กามมชฺฌาวสฺติ,^๓ น กามปริพาเหณฺ ปริทฺยหฺติ, น กามวิตกฺเกหิ
 ชฺชชฺติ, น กามปริเยสฺนายนฺ อุตฺตํโก. อถ โข โส ปณฺชิโต เถโรเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ.

เอวํ วุตฺเต กณฺหารายโน^๑ พฺราหฺมโณ อญฺจายาสฺนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กิริตฺวา
 ทหรานํ สํตํ ภิกฺขุณํ ปาเท สิริสา วนฺทติ “วุฑฺฒา ภวนฺโต วุฑฺฒญฺมียํ จิตฺตา,
 ทหรา มยํ ทหฺรญฺมียํ จิตฺตา”ติ.

อภิภฺกนฺตํ โภ กัจจาน. เปฺย อุปาสกํ มํ ภวํ กัจจานโน ธาเรตุ อชฺชชฺตคฺเค
 ปาณฺเปตํ สรณํ กตฺตติ. (๗)

[๔๐] ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย จิรา พลวนฺโต โหนฺติ, ราชานो ตสฺมี สมเย
 ทฺพพลา โหนฺติ. ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย รณฺโณ น ฌาสฺ โหติ อติยาตุํ วา นิยฺยาตุํ
 วา ปจฺจันตฺติเม วา ชนฺปเท, อนฺตญฺจาทํ, พฺราหฺมณคหฺปติกาณํปี ตสฺมี สมเย น

๑ ฉ.ม. กณฺหารายโน

๒ ฉ.ม. วุฑฺฒ

๓ ก. กามมชฺฌาวสฺติ

ผาสฺ โหติ อติยาตุํ วา นิยยาตุํ วา พาหิรานิ วา กมฺมนฺตานิ ปฏฺเฏวชิตุํ. เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย ปาปภิกฺขุ พลวนฺโต โหณฺติ, เปสฺลา ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย
ทพฺพลา โหณฺติ. ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย เปสฺลา ภิกฺขุ ตณฺเหิฏฺฐา ตณฺเหิฏฺฐาว
สํมชฺเฒ สงฺกสายนฺติ. ปจฺจนฺติเม วา ชนปเท ภชฺนฺติ,^๑ ตยิทํ ภิกฺขเว โหติ
พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺसानํ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ราชานิ พลวนฺโต โหณฺติ, จีรา ตสฺมี สมเย ทพฺพลา
โหณฺติ. ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย รมฺโฆ ผาสฺ โหติ อติยาตุํ วา นิยยาตุํ วา
ปจฺจนฺติเม วา ชนปเท อนุสฺมวฺยาตุํ, พฺร่าหฺมณคหปตฺติกานํปิ ตสฺมี สมเย ผาสฺ
โหติ อติยาตุํ วา นิยยาตุํ วา พาหิรานิ วา กมฺมนฺตานิ ปฏฺเฏวชิตุํ. เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย เปสฺลา ภิกฺขุ พลวนฺโต โหณฺติ. ปาปภิกฺขุ ตสฺมี
สมเย ทพฺพลา โหณฺติ. ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย ปาปภิกฺขุ ตณฺเหิฏฺฐา ตณฺเหิฏฺฐาว
สํมชฺเฒ สงฺกสายนฺติ. เยน วา^๒ เทน วา ปปฺตฺนฺติ,^๓ ตยิทํ ภิกฺขเว โหติ
พหุชนสุขาย พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ. (๘)

[๔๑] ทวฺินฺนาหํ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺธิปฺตฺติ น วณฺณเมมิ : คิหิสฺส วา ปพฺพชิตฺส
วา. คิหิ วา ภิกฺขเว ปพฺพชิตฺส วา มิจฺฉาปฏฺธิปฺนโน มิจฺฉาปฏฺธิปฺตฺตาริกรณเหตุ
นารารโก โหติ ฌายํ ฐมฺมํ กุสฺลํ.

ทวฺินฺนาหํ ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺธิปฺตฺติ วณฺณเมมิ : คิหิสฺส วา ปพฺพชิตฺส วา. คิหิ
วา ภิกฺขเว ปพฺพชิตฺส วา สมฺมาปฏฺธิปฺนโน สมฺมาปฏฺธิปฺตฺตาริกรณเหตุ อารารโก
โหติ ฌายํ ฐมฺมํ กุสฺลนฺติ. (๙)

[๔๒] เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุกฺคหิตฺเทหิ สุตฺตนฺเตหิ พยฺยชนปฏฺฐูปเกหิ
อตุตฺถจ ฐมฺมจ ปฏฺฐิพาหฺนฺติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุชนาหิตาย ปฏฺฐิปนฺนา
พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺसानํ. พหุจ
เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปณฺณํ ปสวณฺติ, เทจิมํ สทฺธมฺมํ อนฺตรธาเปณฺติ.

เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุกฺคหิตฺเทหิ สุตฺตนฺเตหิ พยฺยชนปฏฺฐูปเกหิ อตุตฺถจ

๑ จ.ม. อจฺจนฺติ

๒ จ.ม. วา ปน

๓ จ.ม. ปกฺกมฺนฺติ

ธมฺมณฺจ อนุโลเมนฺติ, เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุชนหิตาย ปฏิปันนา พหุชนสุขาย
พหุโน ชนสฺส อุตฺตาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ. พหุณฺจ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปญฺญํ ปสวณฺติ, เตจิมํ สทฺธมฺมํ จเปณฺตีติ. (๑๐)

สมจิตฺตวคฺโค จตฺตโก.

๕. ปรีสวคค

[๔๓] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? อุตฺตानา จ ปรีสา คมภีรา จ
ปรีสา. กตมา จ ภิกฺขเว อุตฺตानา ปรีสา? อิทฺ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ ภิกฺขุ
อฺนุทฺตา โหนฺติ อฺนุณฺพา จปฺลา มฺขรา วิกิลฺลวจา มฺมจฺสฺสตี อสมปฺชานา อสมหิตา
วิพฺภนฺตจิตฺตา ปากตฺนทฺริยา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุตฺตานา ปรีสา.

กตมา จ ภิกฺขเว คมภีรา ปรีสา? อิทฺ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ ภิกฺขุ อฺนุทฺตา
โหนฺติ อฺนุณฺพา จปฺลา อมฺขรา อวิกิลฺลวจา อปฺมจฺสฺสตี สมปฺชานา สมหิตา
เอกคฺคจิตฺตา สํวตฺนทฺริยา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว คมภีรา ปรีสา. อีมา โห ภิกฺขเว
เทว ปรีสา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีมาสํ ทฺวินฺนํ ปรีसानํ ยทฺธิทํ คมภีรา ปรีสาติ. (๑)

[๔๔] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? วคฺคา จ ปรีสา สมคฺคา จ ปรีสา.
กตมา จ ภิกฺขเว วคฺคา ปรีสา? อิทฺ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ ภิกฺขุ ภาณฺทณฺชาตา
กลฺหชาตา วิวาทาปฺนฺนา อณฺณมณฺณํ มฺขสฺสตีหิ วิทฺทฺทตา วิทฺรณฺติ. อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว วคฺคา ปรีสา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมคฺคา ปรีสา? อิทฺ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ ภิกฺขุ สมคฺคา
สมโมทมานา อวิวาทมานา ซีโรทกฺกฺกา อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสฺสนฺตา วิทฺรณฺติ.
อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมคฺคา ปรีสา. อีมา โห ภิกฺขเว เทว ปรีสา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว
อีมาสํ ทฺวินฺนํ ปรีसानํ ยทฺธิทํ สมคฺคา ปรีสาติ. (๒)

[๔๕] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? อนคฺควตฺตี จ ปรีสา อคฺควตฺตี จ
ปรีสา. กตมา จ ภิกฺขเว อนคฺควตฺตี ปรีสา? อิทฺ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ เฉว
ภิกฺขุ พาหุสฺสิกา โหนฺติ สาลิกา, โวกกฺมเน ปุพฺพกฺมา, ปวีเวเก นิกฺขิตฺตธฺรฺวา,
น วีริยํ อารณฺทิตฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนริคฺตสฺส อริคฺมาย อสจฺฉิกฺตสฺส สจฺฉิกิริยาย,

เตสํ ปจฺจิมํ ชนฺทํ ทิฏฺฐจฺานุกฺตํ อปชฺชติ. สํปี โหติ พหุลฺลิกา สาทฺลิกา, ไวกุมเน ปุพฺพกมา, ปวิเวเก นิฏฺฐิตฺตธฺรฺว, น วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคมา ย อสจฺฉนิกตสฺส สจฺฉนิกิริยา. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนคฺควตํ ปรีสา.

กตมา จ ภิกฺขเว อคฺควตํ ปรีสา? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสํ เถรา ภิกฺขุ น พหุลฺลิกา โหนฺติ น สาทฺลิกา, ไวกุมเน นิฏฺฐิตฺตธฺรฺว, ปวิเวเก ปุพฺพกมา, วีริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคมา ย อสจฺฉนิกตสฺส สจฺฉนิกิริยา. เตสํ ปจฺจิมํ ชนฺทํ ทิฏฺฐจฺานุกฺตํ อปชฺชติ. สํปี โหติ น พหุลฺลิกา น สาทฺลิกา, ไวกุมเน น นิฏฺฐิตฺตธฺรฺว, ปวิเวเก ปุพฺพกมา, วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคมา ย อสจฺฉนิกตสฺส สจฺฉนิกิริยา. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อคฺควตํ ปรีสา. อีมา โห ภิกฺขเว เทว ปรีสา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีมาสํ ทวฺินนํ ปรีสานํ ยทิตํ อคฺควตํ ปรีสาค. (๓)

[๔๖] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? อนริยา จ ปรีสา อริยา จ ปรีสา. กตมา จ ภิกฺขเว อนริยา ปรีสา? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสํ ภิกฺขุ “อิทํ ทฺกฺชนํ”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนสมุทโย”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนนิโรธ”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนริยา ปรีสา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริยา ปรีสา? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสํ ภิกฺขุ “อิทํ ทฺกฺชนํ”ติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนสมุทโย”ติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนนิโรธ”ติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ, “อํ ทฺกฺชนนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา”ติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยา ปรีสา. อีมา โห ภิกฺขเว เทว ปรีสา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีมาสํ ทวฺินนํ ปรีสานํ ยทิตํ อริยา ปรีสาค. (๔)

[๔๗] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? ปรีสากสสฺส จ ปรีสากสสฺส จ. กตโม จ ภิกฺขเว ปรีสากสสฺส? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสํ ภิกฺขุ จนฺทาคํ คจฺฉนฺติ, โทสาคํ คจฺฉนฺติ, โมหาคํ คจฺฉนฺติ, ภยาคํ คจฺฉนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปรีสากสสฺส.

กตโม จ ภิกขเว ปริสามณฺโฑ? อิทฺ ภิกขเว ยสฺสํ ปริสํ ภิกฺขุ น จนฺทาคํ
 คจฺจนฺติ, น โทสาคํ คจฺจนฺติ, น โมหาคํ คจฺจนฺติ, น ภยาคํ คจฺจนฺติ. อํ
 วุจฺจติ ภิกขเว ปริสามณฺโฑ. อีมา โข ภิกขเว เทว ปริสา. เอตทกํ ภิกขเว
 อีมาสํ ทวฺินํ ปริสานํ ยทิทํ ปริสามณฺโฑติ. (๕)

[๔๘] เทวมา ภิกขเว ปริสา. กตมา เทว? อุกกาจิตวินีตา^๑ ปริสา โน
 ปฏิปฺจฉวินีตา, ปฏิปฺจฉวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา. กตมา จ ภิกขเว
 อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปฺจฉวินีตา? อิทฺ ภิกขเว ยสฺสํ ปริสํ ภิกฺขุ เย เต
 สุตฺตํ ตถาคคภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สฺสณฺณตาปฏิสํยฺตฺตา, เตสุ
 ภณฺณมานํสุ น สฺสสฺสนฺติ, น โสทํ โอทหนฺติ, น อณฺณจิตฺตํ อฺปฺภุจเปณฺติ, น จ
 เต ฐมฺเม อุกฺกเหตุพฺพํ ปริยาปฺณิตพฺพํ มณฺณนฺติ. เย ปน เต สุตฺตํ กวิกฺกา^๒
 กาเวยฺยา จิตฺตกฺขรา จิตฺตพฺยวฺชนา พาหิรกา สวากภาสิตา, เตสุ ภณฺณมานํสุ
 สฺสสฺสนฺติ, โสทํ โอทหนฺติ, อณฺณจิตฺตํ อฺปฺภุจเปณฺติ, เต ฐมฺเม อุกฺกเหตุพฺพํ
 ปริยาปฺณิตพฺพํ มณฺณนฺติ. เต ตํ ฐมฺมํ ปริยาปฺณิตวฺา น เจว อณฺณมณฺณํ ปฏิปฺจฉนฺติ,
 น จ ปฏิวิจฺรณฺติ “อิทํ กถมิมสฺส กฺวตฺโต”ติ. เต อวิวฺญญฺเจว น วิวฺรณฺติ,
 อนฺตฺตานํกถณฺจ น อุตฺตานํกโรนฺติ, อนนฺทวิทิสฺส จ กงฺขาจํนํเยสฺส ฐมฺเมสฺส กงฺขํ
 นปฺปฏิวินนฺเตนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกขเว อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปฺจฉวินีตา.

กตมา จ ภิกขเว ปฏิปฺจฉวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา? อิทฺ ภิกขเว
 ยสฺสํ ปริสํ ภิกฺขุ เย เต สุตฺตํ กวิกฺกา^๒ กาเวยฺยา จิตฺตกฺขรา จิตฺตพฺยวฺชนา
 พาหิรกา สวากภาสิตา, เตสุ ภณฺณมานํสุ น สฺสสฺสนฺติ, น โสทํ โอทหนฺติ, น
 อณฺณจิตฺตํ อฺปฺภุจเปณฺติ, น จ เต ฐมฺเม อุกฺกเหตุพฺพํ ปริยาปฺณิตพฺพํ มณฺณนฺติ.
 เย ปน เต สุตฺตํ ตถาคคภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สฺสณฺณตาปฏิสํยฺตฺตา,
 เตสุ ภณฺณมานํสุ สฺสสฺสนฺติ, โสทํ โอทหนฺติ, อณฺณจิตฺตํ อฺปฺภุจเปณฺติ, เต จ
 ฐมฺเม อุกฺกเหตุพฺพํ ปริยาปฺณิตพฺพํ มณฺณนฺติ. เต ตํ ฐมฺมํ ปริยาปฺณิตวฺา อณฺณมณฺณํ
 ปฏิปฺจฉนฺติ, ปฏิวิจฺรณฺติ “อิทํ กถมิมสฺส กฺวตฺโต”ติ. เต อวิวฺญญฺเจว วิวฺรณฺติ,

๑ จ.ม. โอภาจิตวินีตา. เวมฺปริปี

๒ จ.ม. กวิกฺกา

อนนุตถานีกตฉจ อุตถานีกโรนติ, อนเนกวิหิตสุ จ กงฺขาจานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขิ
ปฏฺวิโนเทนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปฏฺฐิจฺฉาวิเนทา ปรีสา โน อุกฺกัจฉิวิเนทา.
อิมมา โข ภิกฺขเว เทว ปรีสา. เอตทกฺคํ ภิกฺขเว อิมาสํ ทฺวินฺนํ ปรีसानํ
ยทิตํ ปฏฺฐิจฺฉาวิเนทา ปรีสา โน อุกฺกัจฉิวิเนทาติ. (๖)

[๔๙] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? อามิสฺสรุ ปรีสา โน สทฺธมฺมฺสรุ,
สทฺธมฺมฺสรุ ปรีสา โน อามิสฺสรุ. กตมา จ ภิกฺขเว อามิสฺสรุ ปรีสา โน สทฺธมฺมฺสรุ?
อิธ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ ภิกฺขุ คิหิํ โอทาตวสนนํ สมฺมุขา อณฺณมณฺณสฺส
วณฺณํ ภาสนฺติ “อสุโก ภิกฺขุ อุกฺโกภาควิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก ปณฺณวิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก
กายสฺสขี, อสุโก ทิฏฺฐิปปตฺสฺส, อสุโก สทฺธาวิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก ธมฺมานุสารี, อสุโก
สทฺธานุสารี, อสุโก สีลวา กลฺยาณธมฺโม, อสุโก ทสฺสสีโล ปาปธมฺโม”ติ. เท เทน
ลภํ ลภนฺติ, เท ทํ ลภํ ลภิตฺวา อคฺคิธา^๑ มุจฺฉิตา อชฺโชนฺนา^๒ อนาทินวทสฺสาวิโน
อนิสฺสรณปณฺณา ปริภุชฺชนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว. อามิสฺสรุ ปรีสา โน สทฺธมฺมฺสรุ.

กตมา จ ภิกฺขเว สทฺธมฺมฺสรุ ปรีสา โน อามิสฺสรุ? อิธ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ
ภิกฺขุ คิหิํ โอทาตวสนนํ สมฺมุขา อณฺณมณฺณสฺส วณฺณํ น ภาสนฺติ “อสุโก
ภิกฺขุ อุกฺโกภาควิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก ปณฺณวิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก กายสฺสขี, อสุโก ทิฏฺฐิปปตฺสฺส,
อสุโก สทฺธาวิมฺมฺมฺสฺส, อสุโก ธมฺมานุสารี, อสุโก สทฺธานุสารี, อสุโก สีลวา
กลฺยาณธมฺโม, อสุโก ทสฺสสีโล ปาปธมฺโม”ติ. เท เทน ลภํ ลภนฺติ, เท ทํ ลภํ
ลภิตฺวา อคฺคิธา อมุจฺฉิตา อนชฺโชนฺนา อนาทินวทสฺสาวิโน นิสฺสรณปณฺณา
ปริภุชฺชนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธมฺมฺสรุ ปรีสา โน อามิสฺสรุ. อิมมา โข
ภิกฺขเว เทว ปรีสา. เอตทกฺคํ ภิกฺขเว อิมาสํ ทฺวินฺนํ ปรีसानํ ยทิตํ สทฺธมฺมฺสรุ
ปรีสา โน อามิสฺสรุติ. (๗)

[๕๐] เทวมา ภิกฺขเว ปรีสา. กตมา เทว? วิสฺมา จ ปรีสา สมา จ
ปรีสา. กตมา จ ภิกฺขเว วิสฺมา ปรีสา? อิธ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปรีสายํ อธมฺมกมฺมานิ
ปวตฺตนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ นปวตฺตนฺติ, อวินยกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, วินยกมฺมานิ

๑ จ.ม. คคิธา

๒ ม. อชฺโชนานา

นปฺปวตฺตนฺติ, อธมฺมกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ. อวินยกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ วินยกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิสฺมา ปริสา.

วิสมตฺตา ภิกฺขเว ปริสํย อธมฺมกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ. อวินยกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, วินยกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ. อธมฺมกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ. อวินยกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, วินยกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว สฺมา ปริสา? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปริสํยํ ธมฺมกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, อธมฺมกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ, วินยกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, อวินยกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, อธมฺมกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ, วินยกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, อวินยกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สฺมา ปริสา.^๑ สมตฺตา ภิกฺขเว ปริสํย ธมฺมกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, อธมฺมกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ, วินยกมฺมานิ ปวตฺตนฺติ, อวินยกมฺมานิ นปฺปวตฺตนฺติ, ธมฺมกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, อธมฺมกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ, วินยกมฺมานิ ทิปฺปนฺติ, อวินยกมฺมานิ น ทิปฺปนฺติ.^๒ อีมา ไช ภิกฺขเว เทว ปริสา. เอตทกฺกํ ภิกฺขเว อีมาสํ ทฺวินฺนํ ปริสํนํ ยทิตํ สฺมา ปริสํติ.(๘)

[๕๑] เทวมา ภิกฺขเว ปริสา. กตมา เทว? อธมฺมิกา จ ปริสา ธมฺมิกา จ ปริสา ฯ เปว อีมา ไช ภิกฺขเว เทว ปริสา. เอตทกฺกํ ภิกฺขเว อีมาสํ ทฺวินฺนํ ปริสํนํ ยทิตํ ธมฺมิกา ปริสํติ.(๙)

[๕๒] เทวมา ภิกฺขเว ปริสา. กตมา เทว? อธมฺมวาทีนํ จ ปริสา ธมฺมวาทีนํ จ ปริสา. กตมา จ ภิกฺขเว อธมฺมวาทีนํ ปริสา? อธิ ภิกฺขเว ยสฺสํ ปริสํยํ ภิกฺขุ อธิกรณํ อาทียนฺติ ธมฺมิกํ วา อธมฺมิกํ วา, เท ตํ อธิกรณํ อาทียิตฺวา น เจว อญฺญมญฺญํ สญฺญาเปนฺติ, น จ สญฺญตฺตํ อุปกจฺจนฺติ, น จ นิชฺฌาเปนฺติ, น จ นิชฺฌตฺตํ อุปกจฺจนฺติ. เท อสญฺญตฺติพลา อนิชฺฌตฺติพลา อปฺปญฺนิสฺสกฺกมฺนฺติโน ทเมว อธิกรณํ ฅามสา ปรามาสา. อภินิวิสฺส ไวหรนฺติ “อิทเมว สจฺจํ โมฆมญฺจนฺ”ติ. อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อธมฺมวาทีนํ ปริสา.

๑ — ๑ น.ม. “วิสมตฺตา....น ทิปฺปนฺติ”ติ ปาโจ น ทิสฺสติ

๒ — ๒ น.ม. “สมตฺตา... น ทิปฺปนฺติ”ติ ปาโจ น ทิสฺสเทว

๒. ทุตติยปณฺณาสก

๑. ปุคฺคฉวคฺค

[๕๓] เทวเม ภิกฺขเว ปุคฺคฉา โลเก อุปฺปชฺชमानา อุปฺปชฺชนฺติ พหุชนหิตาย พหุชนสฺสขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สฺสขาย เทวมนุสฺसानํ. กตเม เทว? ตถาคโต จ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ราชา จ จกฺกวตฺตํ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ปุคฺคฉา โลเก อุปฺปชฺชमानา อุปฺปชฺชนฺติ พหุชนหิตาย พหุชนสฺสขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สฺสขาย เทวมนุสฺसानนฺติ. (๑)

[๕๔] เทวเม ภิกฺขเว ปุคฺคฉา โลเก อุปฺปชฺชमानา อุปฺปชฺชนฺติ อจฺฉริยมฺนุสฺสา. กตเม เทว? ตถาคโต จ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ราชา จ จกฺกวตฺตํ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ปุคฺคฉา โลเก อุปฺปชฺชमानา อุปฺปชฺชนฺติ อจฺฉริยมฺนุสฺสาคฺติ. (๒)

[๕๕] ทวฺินนํ ภิกฺขเว ปุคฺคฉานํ กาลกิริยา พหุโน ชนสฺส อนฺตปฺปา โหติ. กตเมสํ ทวฺินนํ? ตถาคตสฺส จ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส รณฺโณ จ จกฺกวตฺตํ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวฺินนํ ปุคฺคฉานํ กาลกิริยา พหุโน ชนสฺส อนฺตปฺปา โหตีติ. (๓)

[๕๖] เทวเม ภิกฺขเว ญฺปารหา. กตเม เทว? ตถาคโต จ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ราชา จ จกฺกวตฺตํ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ญฺปารหาติ. (๔)

[๕๗] เทวเม ภิกฺขเว พุทฺธา. กตเม เทว? ตถาคโต จ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปจฺเจกพุทฺโธ จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว พุทฺธาติ. (๕)

[๕๘] เทวเม ภิกฺขเว อสฺนียา ผลนฺติยา น สฺนตฺสนฺติ. กตเม เทว? ภิกฺขุ จ ชีณาสโว หตฺถาชาณีโย จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว อสฺนียา ผลนฺติยา น สฺนตฺสนฺตีติ. (๖)

[๕๙] เทวเม ภิกฺขเว อสฺนียา ผลนฺติยา น สฺนตฺสนฺติ. กตเม เทว? ภิกฺขุ จ ชีณาสโว อสฺสาชาณีโย จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว อสฺนียา ผลนฺติยา น สฺนตฺสนฺตีติ. (๗)

[๖๐] เทวเม ภิกฺขเว อสฺนินฺยา ผลนฺตฺติยา น สฺนตฺสฺนฺตฺติ. กตฺเม เทว? ภิกฺขุ จ ชีณาสวํ สึโห จ มิคฺรราชา. อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว อสฺนินฺยา ผลนฺตฺติยา น สฺนตฺสฺนฺตฺติ. (๘)

[๖๑] เทวเม ภิกฺขเว อตฺถวเส สฺมปฺสฺสฺมานา กิปริสฺสา มานุสฺสี วาจํ น ภาสฺนฺตฺติ. กตฺเม เทว? มา จ มุสา ภณฺนิหฺวา, มา จ ปรี อญฺเฏน อพฺภากิภฺขิมฺหฺวาติ. อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว อตฺถวเส สฺมปฺสฺสฺมานา กิปริสฺสา มานุสฺสี วาจํ น ภาสฺนฺตฺติ. (๙)

[๖๒] ทวฺินฺนํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ อติตฺโต อปฺปฏฺวิวณฺเ มาตฺตคาโม กาลํ กโรติ. กตฺเมสฺสํ ทวฺินฺนํ? เมถุนธฺมมสฺมาปฺตฺติยา^๑ จ วิชายนฺตฺส จ. อิมสฺสํ ชฺเ ภิกฺขเว ทวฺินฺนํ ฐมฺมานํ อติตฺโต อปฺปฏฺวิวณฺเ มาตฺตคาโม กาลํ กโรติ. (๑๐)

[๖๓] อสฺนตฺสฺนฺนฺวาสญฺจ วา ภิกฺขเว เทเสสฺสํ สฺนตฺสฺนฺนฺวาสญฺจ, ตํ สฺนฺนาถ, สารุํ มนฺสิกโรถ, ภาสฺสฺสํมีติ. “เอวํ ภาณฺเต”ติ ชฺเ เท ภิกฺขุ ภกฺวโต ปจฺจุสฺสฺสํ. ภกฺวา เอตทวโจ:

กถญฺจ ภิกฺขเว อสฺนตฺสฺนฺนฺวาสํ โหติ, กถญฺจ อสฺนโต สฺนฺนฺวสฺนฺติ? อิทฺถ ภิกฺขเว เถรสฺส ภิกฺขุโน เอวํ โหติ: เถโรปี มํ น วเทยฺย, มชฺฌิโมปี มํ น วเทยฺย, นโวปี มํ น วเทยฺย. เถรมฺปาหํ น วเทยฺย, มชฺฌิมมฺปาหํ น วเทยฺย, นวมฺปาหํ น วเทยฺย. เถโร เจปี มํ วเทยฺย, อหิตานุกมฺปี มํ วเทยฺย โน หิตานุกมฺปี. โนติ นํ วเทยฺย, วิเหสฺยํปี^๒ นํ, ปสฺสํปีสฺส น ปฏฺิกเรยฺย. มชฺฌิมสฺสปี ภิกฺขุโน เอวํ โหติ ฏเปว นวสฺสปี ภิกฺขุโน เอวํ โหติ: เถโรปี มํ น วเทยฺย, มชฺฌิโมปี มํ น วเทยฺย, นโวปี มํ น วเทยฺย. เถรมฺปาหํ น วเทยฺย, มชฺฌิมมฺปาหํ น วเทยฺย, นวมฺปาหํ น วเทยฺย. เถโร เจปี มํ วเทยฺย,

๑ จ.ม. เมถุนธฺมมสฺมาปฺตฺติยา

๒ จ.ม. วิเหเจยฺย. เอวมฺปรี

อหิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย โน หิตานุกมฺปี้. โนติ นํ วเทยฺย, วิเหเสยฺยํปี้ นํ,
ปสฺสํปี้สฺส น ปฏิกเรยฺยํ. มชฺฌิโม เจปี้ มํ วเทยฺย, นโว เจปี้ มํ วเทยฺย,
อหิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย โน หิตานุกมฺปี้. โนติ นํ วเทยฺย, วิเหเสยฺยํปี้ นํ,
ปสฺสํปี้สฺส น ปฏิกเรยฺยํ. เอวํ โข ภิกฺขเว อสนฺตสนฺนิวาโส โหติ, เอวญฺจ
อสนฺโต สมนฺนิวสนฺติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว สนฺตสนฺนิวาโส โหติ, กถญฺจ สนฺโต สมนฺนิวสนฺติ? อธิ
ภิกฺขเว เถรสฺส ภิกฺขุโน เอวํ โหติ: เถโรปี้ มํ วเทยฺย, มชฺฌิโมปี้ มํ วเทยฺย,
นโวปี้ มํ วเทยฺย. เถรมฺปาหํ วเทยฺย, มชฺฌิมมฺปาหํ วเทยฺย, นวมฺปาหํ วเทยฺย.
เถโร เจปี้ มํ วเทยฺย, หิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย โน อหิตานุกมฺปี้. สारุติ นํ
วเทยฺย, น นํ วิเหเสยฺยํ, ปสฺสํปี้สฺส ปฏิกเรยฺยํ. มชฺฌิโม เจปี้ มํ วเทยฺย ...
นโว เจปี้ มํ วเทยฺย, หิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย โน อหิตานุกมฺปี้. สारุติ นํ
วเทยฺย, น นํ วิเหเสยฺยํ, ปสฺสํปี้สฺส ปฏิกเรยฺยํ. มชฺฌิมสฺสปี ภิกฺขุโน เอวํ โหติ
วเปว นวสฺสปี ภิกฺขุโน เอวํ โหติ: เถโรปี้ มํ วเทยฺย, มชฺฌิโมปี้ มํ วเทยฺย,
นโวปี้ มํ วเทยฺย. เถรมฺปาหํ วเทยฺย, มชฺฌิมมฺปาหํ วเทยฺย, นวมฺปาหํ วเทยฺย.
เถโร เจปี้ มํ วเทยฺย, หิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย, โน อหิตานุกมฺปี้. สारุติ นํ
วเทยฺย, น นํ วิเหเสยฺยํ, ปสฺสํปี้สฺส ปฏิกเรยฺยํ. มชฺฌิโม เจปี้ มํ วเทยฺย ...
นโว เจปี้ มํ วเทยฺย, หิตานุกมฺปี้ มํ วเทยฺย โน อหิตานุกมฺปี้. สारุติ นํ วเทยฺย,
น นํ วิเหเสยฺยํ, ปสฺสํปี้สฺส ปฏิกเรยฺยํ. เอวํ โข ภิกฺขเว สนฺตสนฺนิวาโส โหติ,
เอวญฺจ สนฺโต สมนฺนิวสนฺตํ. (๑๑)

[๖๔] ยสฺมี ภิกฺขเว อธิกรณํ อุกโต วจีสฺสาโร ภิฏฺฐิปปลาโส เจตโส อาฆาโต
อปฺปจฺจโย อนภิรทฺธิ อชฺฌตฺถํ อวฺปสฺนํ โหติ, ทสฺสมํ ภิกฺขเว อธิกรณํ ปาฏิกงฺขํ:
ทิมฺมตฺถาย ชรตฺถาย วาพตฺถาย สํวตฺถิสฺสติ, ภิกฺขุ จ น ผาสฺสู วิหริสฺสนฺติ. ยสฺมี จ
โข ภิกฺขเว อธิกรณํ อุกโต วจีสฺสาโร ภิฏฺฐิปปลาโส เจตโส อาฆาโต อปฺปจฺจโย
อนภิรทฺธิ อชฺฌตฺถํ สวฺปสฺนํ โหติ, ทสฺสมํ ภิกฺขเว อธิกรณํ ปาฏิกงฺขํ: น
ทิมฺมตฺถาย ชรตฺถาย วาพตฺถาย สํวตฺถิสฺสติ, ภิกฺขุ จ ผาสฺสู วิหริสฺสนฺตํ. (๑๒)

ปุกฺกวลฺลคฺโค ปจฺจโม.

๒. สขวคก

[๖๕] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? คิหิสฺสขณจ ปพฺพชิตฺสขณจ^๑. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ ปพฺพชิตฺสขณฺติ. (๑)

[๖๖] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? กามสฺสขณจ เนกขมมสฺสขณจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ เนกขมมสฺสขณฺติ. (๒)

[๖๗] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? อปริสฺสขณจ นรฺปริสฺสขณจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ นรฺปริสฺสขณฺติ. (๓)

[๖๘] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? สาสวสฺสขณจ^๒ อนาสวสฺสขณจ^๓. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ อนาสวสฺสขณฺติ. (๔)

[๖๙] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? สามิสฺสขณจ สฺขํ นรามีสฺสขณจ สฺขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ นรามีสํ สฺสขณฺติ. (๕)

[๗๐] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? อริยสฺสขณจ อนริยสฺสขณจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ อริยสฺสขณฺติ. (๖)

[๗๑] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? กายิกณฺจ สฺขํ เจตสิกณฺจ สฺขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ เจตสิกํ สฺสขณฺติ. (๗)

[๗๒] เทวmani ภิกขเว สุขานิ. กตmani เทว? สปปิตฺติกณฺจ สฺขํ นิสฺปปิตฺติกณฺจ สฺขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวฺนํ^๑ สุขานํ ยทิทํ นิสฺปปิตฺติกํ สฺสขณฺติ. (๘)

๑ ก. ปพฺพชฺชาสฺสขณจ ๒ ก. สาสวณฺจ สฺขํ ๓ ก. อนาสวณฺจ สฺขํ

[๗๓] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว? สาทสฺสขณฺจ อูปฺเปกฺขาสฺสขณฺจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทกฺคํ ภิกขเว อิมํสํ ทวฺินฺนํ สุขานํ ยทิตํ อูปฺเปกฺขาสฺสขณฺติ. (๘)

[๗๔] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว? สมาริสฺสขณฺจ อสมาริสฺสขณฺจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทกฺคํ ภิกขเว อิมํสํ ทวฺินฺนํ สุขานํ ยทิตํ สมาริสฺสขณฺติ. (๑๐)

[๗๕] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว? สปปิตฺติการมฺมณฺญสฺส สฺสํ นิสฺสปปิตฺติการมฺมณฺญสฺสํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทกฺคํ ภิกขเว อิมํสํ ทวฺินฺนํ สุขานํ ยทิตํ นิสฺสปปิตฺติการมฺมณฺ สฺสขณฺติ. (๑๑)

[๗๖] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว? สาทารมฺมณฺญสฺส สฺสํ อูปฺเปกฺขารมฺมณฺญสฺสํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทกฺคํ ภิกขเว อิมํสํ ทวฺินฺนํ สุขานํ ยทิตํ อูปฺเปกฺขารมฺมณฺ สฺสขณฺติ. (๑๒)

[๗๗] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว? อรูปารมฺมณฺญสฺส สฺสํ อรูปารมฺมณฺญสฺสํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ. เอตทกฺคํ ภิกขเว อิมํสํ ทวฺินฺนํ สุขานํ ยทิตํ อรูปารมฺมณฺ สฺสขณฺติ. (๑๓)

สฺสวคฺโค ทฺติโย.

๓. สนิมิตฺตวคฺค

[๗๘] สนิมิตฺตา ภิกขเว อูปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา โน อนิมิตฺตา, ทสฺสเสว นิมิตฺตสฺส ปหานา เอวณฺเต ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ. (๑)

[๗๙] สนิทานา ภิกขเว อูปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา โน อนิทานา, ทสฺสเสว นิทานสฺส ปหานา เอวณฺเต ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ. (๒)

[๘๐] สเหตุกา ภิกขเว อูปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา โน อเหตุกา, ทสฺสเสว เหตุสฺส ปหานา เอวณฺเต ปาปกา อกฺกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ. (๓)

[๘๑] สสงฺขารว ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อสงฺขารว, เทสฺสเยว สสงฺขารานํ ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๔)

[๘๒] สปปจฺจยา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อปปจฺจยา, ทสฺสเสว ปจฺจยสฺส ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๕)

[๘๓] สรฺูปา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อรฺูปา, ทสฺสเสว รฺูปสฺส ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๖)

[๘๔] สเวทนา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อเวทนา, ทสฺสเสว เวทนาย ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๗)

[๘๕] สสญฺญา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อสญฺญา, ทสฺสเสว สญฺญาย ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๘)

[๘๖] สวิญฺญาณา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อวิญฺญาณา, ทสฺสเสว วิญฺญาณสฺส ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๙)

[๘๗] สสงฺขการมฺมณา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา โน อสงฺขการมฺมณา, ทสฺสเสว สสงฺขทสฺส ปหานา เอวนฺเต ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา น โทหนฺตฺติ.(๑๐)

สนฺนิมิตฺตวคฺโค ทติโย.

๔. ฐมมวคค

[๘๘] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? เจโตวิมฺุตฺติ จ ปณฺณาวิมฺุตฺติ จ. อิมเ ชฺ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๑)

[๘๙] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? ปคฺคาโท จ อวิกฺเขโป จ. อิมเ ชฺ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๒)

[๙๐] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? นามณฺจ รฺูปณฺจ. อิมเ ชฺ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๓)

[๙๑] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๔)

[๙๒] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? ภาวักฺขิ จ วิภาวักฺขิ จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๕)

[๙๓] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? อหิริกญฺจ -อโนตฺตปฺปญฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๖)

[๙๔] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? หิริ จ โอตฺตปฺปญฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๗)

[๙๕] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? ไทฺวจฺสสฺสา จ ปาปมิตฺตฺตา จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๘)

[๙๖] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? ไสฺวจฺสสฺสา จ กลฺยาณมิตฺตฺตา จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๙)

[๙๗] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? ธาตุกฺสสฺสา จ มนสิการกฺสสฺสา จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๑๐)

[๙๘] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? อาปตฺติกฺสสฺสา จ อาปตฺติวฺญฺจานกฺสสฺสา จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ.(๑๑)

ฐมฺมวคฺโค จตุตฺโถ.

๕. ภาลลวคฺค

[๙๙] เทวเม ภิกฺขเว ภาลลา. กตเม เทว? โย จ อนาคตํ ภารํ วหฺติ, โย จ อากตํ ภารํ น วหฺติ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ภาลลาติ.(๑)

[๑๐๐] เทวเม ภิกฺขเว ปณฺหิตา. กตเม เทว? โย จ อนาคตํ ภารํ น วหฺติ, โย จ อากตํ ภารํ วหฺติ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ปณฺหิตาติ.(๒)

[๑๐๑] เทวเม ภิกฺขเว ภาลลา. กตเม เทว? โย จ อกปฺปิเย กปฺปิยสฺสณฺณิ, โย จ กปฺปิเย อกปฺปิยสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ภาลลาติ.(๓)

[๑๐๒] เทวเม ภิกขเว ปณฺทิตา. กตเม เทว? โย จ อภิปฺเปเย อภิปฺเปยสฺสณฺณิ,
โย จ กภฺปิเย กภฺปิยสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว ปณฺทิตาติ.(๔)

[๑๐๓] เทวเม ภิกขเว พาลา. กตเม เทว? โย จ อนาปตฺติยา อาปตฺติสฺสณฺณิ,
โย จ อาปตฺติยา อนาปตฺติสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว พาลาติ.(๕)

[๑๐๔] เทวเม ภิกขเว ปณฺทิตา. กตเม เทว? โย จ อนาปตฺติยา อนาปตฺติสฺสณฺณิ,
โย จ อาปตฺติยา อาปตฺติสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว ปณฺทิตาติ.(๖)

[๑๐๕] เทวเม ภิกขเว พาลา. กตเม เทว? โย จ อธมฺเม ธมฺมสฺสณฺณิ, โย
จ ธมฺเม อธมฺมสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว พาลาติ.(๗)

[๑๐๖] เทวเม ภิกขเว ปณฺทิตา. กตเม เทว? โย จ ธมฺเม ธมฺมสฺสณฺณิ,
โย จ อธมฺเม อธมฺมสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว ปณฺทิตาติ.(๘)

[๑๐๗] เทวเม ภิกขเว พาลา. กตเม เทว? โย จ อวินฺเย วินยสฺสณฺณิ, โย
จ วินฺเย อวินยสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว พาลาติ.(๙)

[๑๐๘] เทวเม ภิกขเว ปณฺทิตา. กตเม เทว? โย จ อวินฺเย อวินยสฺสณฺณิ,
โย จ วินฺเย วินยสฺสณฺณิ. อิมे โข ภิกขเว เทว ปณฺทิตาติ.(๑๐)

[๑๐๙] ทฺวินฺนํ ภิกขเว อาสวา วทฺธนฺตฺติ. กตเมสํ ทฺวินฺนํ? โย จ นกฺกุกฺกจายิตพฺพํ
กุกฺกุกฺกจายติ, โย จ กุกฺกุกฺกจายิตพฺพํ น กุกฺกุกฺกจายติ. อิมสํ โข ภิกขเว ทฺวินฺนํ
อาสวา วทฺธนฺตฺติ.(๑๑)

[๑๑๐] ทฺวินฺนํ ภิกขเว อาสวา น วทฺธนฺตฺติ. กตเมสํ ทฺวินฺนํ? โย จ น-
กฺกุกฺกจายิตพฺพํ น กุกฺกุกฺกจายติ, โย จ กุกฺกุกฺกจายิตพฺพํ กุกฺกุกฺกจายติ. อิมสํ โข
ภิกขเว ทฺวินฺนํ อาสวา น วทฺธนฺตฺติ.(๑๒)

[๑๑๑] ทฺวินฺนํ ภิกขเว อาสวา วทฺธนฺตฺติ. กตเมสํ ทฺวินฺนํ? โย จ อภิปฺเปเย
กภฺปิยสฺสณฺณิ, โย จ กภฺปิเย อภิปฺเปยสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกขเว ทฺวินฺนํ อาสวา
วทฺธนฺตฺติ.(๑๓)

[๑๑๒] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา น วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ อกปฺปิเย
 อกปฺปิยสฺสณฺณิ, โย จ กปฺปิเย กปฺปิยสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา น
 วาฑณฺทีติ. (๑๔)

[๑๑๓] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ อาปตฺติยา
 อนาปตฺติสฺสณฺณิ, โย จ อนาปตฺติยา อาปตฺติสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา
 วาฑณฺทีติ. (๑๕)

[๑๑๔] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา น วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ
 อาปตฺติยา อาปตฺติสฺสณฺณิ, โย จ อนาปตฺติยา อนาปตฺติสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว
 ทวิหฺนํ อสฺวา น วาฑณฺทีติ. (๑๖)

[๑๑๕] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ อธมฺเม
 ธมฺมสฺสณฺณิ, โย จ ธมฺเม ธมฺมสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา วาฑณฺทีติ. (๑๗)

[๑๑๖] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา น วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ ธมฺเม
 ธมฺมสฺสณฺณิ, โย จ อธมฺเม ธมฺมสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา น
 วาฑณฺทีติ. (๑๘)

[๑๑๗] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ อวินฺเย
 วินฺยสฺสณฺณิ, โย จ วินฺเย อวินฺยสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา วาฑณฺทีติ. (๑๙)

[๑๑๘] ทวิหฺนํ ภิกฺขเว อสฺวา น วาฑณฺทีติ. กตเมสํ ทวิหฺนํ? โย จ อวินฺเย
 อวินฺยสฺสณฺณิ, โย จ วินฺเย วินฺยสฺสณฺณิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ทวิหฺนํ อสฺวา น
 วาฑณฺทีติ. (๒๐)

พาลวคฺโค ปญฺจโม.

ทฺติโย ปณฺณาสโก สมฺมคฺโค.

๓. ตติยปณาสก

๑. อาสาทุป্পหวกค

[๑๑๙] เทวมา ภิกขเว อาสา ทุป্পหหา. กตมา เทว? ลาภาสา จ ชีวิตาสา จ. อีมา โข ภิกขเว เทว อาสา ทุป্পหาคี.(๑)

[๑๒๐] เทวเม ภิกขเว ปุคฺคลา ทูลลภา โลกสฺมี. กตเม เทว? โย จ ปุพฺพการี, โย จ กตญญุกตเวที. อีเม โข ภิกขเว เทว ปุคฺคลา ทูลลภา โลกสฺมินฺติ.(๒)

[๑๒๑] เทวเม ภิกขเว ปุคฺคลา ทูลลภา โลกสฺมี. กตเม เทว? ทิตฺโต จ ทปฺเปตา จ. อีเม โข ภิกขเว เทว ปุคฺคลา ทูลลภา โลกสฺมินฺติ.(๓)

[๑๒๒] เทวเม ภิกขเว ปุคฺคลา ทุตฺตปฺปยา. กตเม เทว? โย จ ลหุํ ลหุํ นิภฺชิปฺติ, โย จ ลหุํ ลหุํ วิสฺสชฺเชติ. อีเม โข ภิกขเว เทว ปุคฺคลา ทุตฺตปฺปยาติ.(๔)

[๑๒๓] เทวเม ภิกขเว ปุคฺคลา สุตฺตปฺปยา. กตเม เทว? โย จ ลหุํ ลหุํ น นิภฺชิปฺติ, โย จ ลหุํ ลหุํ น วิสฺสชฺเชติ. อีเม โข ภิกขเว เทว ปุคฺคลา สุตฺตปฺปยาติ.(๕)

[๑๒๔] เทวเม ภิกขเว ปจฺจยา รากฺสสฺ อุปฺปาทาย. กตเม เทว? สุภณฺนิมิตฺตญฺจ อโยนิโส จ มนสิกาโร. อีเม โข ภิกขเว เทว ปจฺจยา รากฺสสฺ อุปฺปาทายาติ.(๖)

[๑๒๕] เทวเม ภิกขเว ปจฺจยา โทสฺสสฺ อุปฺปาทาย. กตเม เทว? ปฏฺฐณฺนิมิตฺตญฺจ อโยนิโส จ มนสิกาโร. อีเม โข ภิกขเว เทว ปจฺจยา โทสฺสสฺ อุปฺปาทายาติ.(๗)

[๑๒๖] เทวเม ภิกขเว ปจฺจยา มิจฺฉาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทาย. กตเม เทว? ปรโต จ โผโส อโยนิโส จ มนสิกาโร. อีเม โข ภิกขเว เทว ปจฺจยา มิจฺฉาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทายาติ.(๘)

[๑๒๗] เทวเม ภิกขเว ปจฺจยา สมฺมาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทาย. กตเม เทว? ปรโต จ โผโส อโยนิโส จ มนสิกาโร. อีเม โข ภิกขเว เทว ปจฺจยา สมฺมาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทายาติ.(๙)

[๑๓๕] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต พาลโ อพยตโต อสปรุโส ชตํ
 อุพหํ อตฺตํ ปรีหติ, สวชฺช จ โหติ สานวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺมุญํ
 ปสวติ. กตเมหิ ทวีติ? อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวฺหา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ,
 อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวฺหา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ. อิมหิ โช ภิกขเว ทวีติ
 ฐมเมหิ สมณนาคโต พาลโ อพยตโต อสปรุโส ชตํ อุพหํ อตฺตํ ปรีหติ,
 สวชฺช จ โหติ สานวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺมุญํ ปสวตฺติ.

ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ปณฺชติโต พยตโต สปรุโส อกฺขตํ อนฺนุพหํ
 อตฺตํ ปรีหติ, อนวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺมุญํ ปสวติ.
 กตเมหิ ทวีติ? อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวฺหา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ
 ปริโยคาเหตุวฺหา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ. อิมหิ โช ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ
 สมณนาคโต ปณฺชติโต พยตโต สปรุโส อกฺขตํ อนฺนุพหํ อตฺตํ ปรีหติ,
 อนวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺมุญํ ปสวตฺติ.(๕)

[๑๓๖] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต พาลโ อพยตโต อสปรุโส ชตํ
 อุพหํ อตฺตํ ปรีหติ, สวชฺช จ โหติ สานวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺมุญํ
 ปสวติ. กตเมหิ ทวีติ? อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวฺหา อปฺปสาทนฺเีย จาเน ปสาทํ
 อุปทฺเสติ, อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวฺหา ปสาทนฺเีย จาเน อปฺปสาทํ อุปทฺเสติ. อิมหิ
 โช ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต พาลโ อพยตโต อสปรุโส ชตํ อุพหํ
 อตฺตํ ปรีหติ, สวชฺช จ โหติ สานวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺมุญํ ปสวตฺติ.

ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ปณฺชติโต พยตโต สปรุโส อกฺขตํ อนฺนุพหํ
 อตฺตํ ปรีหติ, อนวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺมุญํ ปสวติ.
 กตเมหิ ทวีติ? อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวฺหา อปฺปสาทนฺเีย จาเน อปฺปสาทํ อุปทฺเสติ,
 อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวฺหา ปสาทนฺเีย จาเน ปสาทํ อุปทฺเสติ. อิมหิ โช ภิกขเว
 ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต ปณฺชติโต พยตโต สปรุโส อกฺขตํ อนฺนุพหํ อตฺตํ
 ปรีหติ, อนวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช จ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺมุญํ ปสวตฺติ.(๖)

[๑๓๗] ทวีสุ ภิกขเว มิจฺฉาปฏิบัติชฺชมาโน พาลโ อพยฺตโต อสปรฺริโส ขตํ
 อุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, สวชฺชโ จ โหติ สานฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปณฺณํ
 ปสวติ. กตเมสุ ทวีสุ? มาตริ จ ปิตริ จ. อิมेषฺสุ โช ภิกขเว ทวีสุ มิจฺฉาปฏิบัติชฺชมาโน
 พาลโ อพยฺตโต อสปรฺริโส ขตํ อุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, สวชฺชโ จ โหติ
 สานฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปณฺณํ ปสวตฺติ.

ทวีสุ ภิกขเว สมฺมาปฏิบัติชฺชมาโน ปณฺทิตโ พยฺตโต สปรฺริโส อกฺขตํ อนฺนุปหตํ
 อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, อนนฺวชฺชโ จ โหติ อนนฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปณฺณํ ปสวติ.
 กตเมสุ ทวีสุ? มาตริ จ ปิตริ จ. อิมेषฺสุ โช ภิกขเว ทวีสุ สมฺมาปฏิบัติชฺชมาโน
 ปณฺทิตโ พยฺตโต สปรฺริโส อกฺขตํ อนฺนุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, อนนฺวชฺชโ จ โหติ
 อนนฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปณฺณํ ปสวตฺติ. (๗)

[๑๓๘] ทวีสุ ภิกขเว มิจฺฉาปฏิบัติชฺชมาโน พาลโ-อพยฺตโต อสปรฺริโส ขตํ
 อุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, สวชฺชโ จ โหติ สานฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปณฺณํ
 ปสวติ. กตเมสุ ทวีสุ? ตถาคเต จ ตถาคตสวเก จ. อิมेषฺสุ โช ภิกขเว ทวีสุ
 มิจฺฉาปฏิบัติชฺชมาโน พาลโ อพยฺตโต อสปรฺริโส ขตํ อุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ,
 สวชฺชโ จ โหติ สานฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปณฺณํ ปสวตฺติ.

ทวีสุ ภิกขเว สมฺมาปฏิบัติชฺชมาโน ปณฺทิตโ พยฺตโต สปรฺริโส อกฺขตํ อนฺนุปหตํ
 อตฺตาทนํ ปริหฺรติ, อนนฺวชฺชโ จ โหติ อนนฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปณฺณํ ปสวติ.
 กตเมสุ ทวีสุ? ตถาคเต จ ตถาคตสวเก จ. อิมेषฺสุ โช ภิกขเว ทวีสุ สมฺมา-
 ปฏิบัติชฺชมาโน ปณฺทิตโ พยฺตโต สปรฺริโส อกฺขตํ อนฺนุปหตํ อตฺตาทนํ ปริหฺรติ,
 อนนฺวชฺชโ จ โหติ อนนฺนวชฺชโ จ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปณฺณํ ปสวตฺติ. (๘)

[๑๓๙] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? สจฺจิตฺตวาทานญฺจ น จ กิลฺลิจิ โลเก
 อุปาทียติ. อิม โช ภิกขเว เทว ฐมฺมาติ. (๙)

[๑๔๐] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? โกโร จ อุปนาโห จ. อิม โช
 ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๑๐)

[๑๔๑] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา. กตเม เทว? โกธวินโย จ อุปนาหวินโย จ.
 อิม โช ภิกขเว เทว ฐมฺมาติ. (๑๑)

อายาจนวคฺโค ทตฺติโย.

๓. ทานวคค

[๑๔๒] เทวmani ภิกขเว ทานานิ กตmani เทว? อามิสทานญจ ฐมมทานญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว ทานานิ. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ ทานานํ, ยทิตํ ฐมมทานนคฺติ. (๑)

[๑๔๓] เทวme ภิกขเว ยาคา. กตme เทว? อามิสยาโค จ ฐมมยาโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว ยาคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ ยากานํ, ยทิตํ ฐมมยาโคคฺติ. (๒)

[๑๔๔] เทวme ภิกขเว จาคา. กตme เทว? อามิสจาโค จ ฐมมจาโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว จาคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ จากานํ, ยทิตํ ฐมมจาโคคฺติ. (๓)

[๑๔๕] เทวme ภิกขเว ปริจจาคา. กตme เทว? อามิสปริจจาโค จ ฐมมปริจจาโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว ปริจจาคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ ปริจจากานํ, ยทิตํ ฐมมปริจจาโคคฺติ. (๔)

[๑๔๖] เทวme ภิกขเว โภคา. กตme เทว? อามิสโภโค จ ฐมมโภโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว โภคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ โภกานํ, ยทิตํ ฐมมโภโคคฺติ. (๕)

[๑๔๗] เทวme ภิกขเว สมฺโภคา. กตme เทว? อามิสสมฺโภโค จ ฐมมสมฺโภโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว สมฺโภคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ สมฺโภกานํ, ยทิตํ ฐมมสมฺโภโคคฺติ. (๖)

[๑๔๘] เทวme ภิกขเว สวิภาคา. กตme เทว? อามิสสวิภาโค จ ฐมมสวิภาโค จ. อิเม โข ภิกขเว เทว สวิภาคา. เอตทคคํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ สวิภากานํ, ยทิตํ ฐมมสวิภาโคคฺติ. (๗)

[๑๔๙] เทวme ภิกขเว สงฺกหา. กตme เทว? อามิสสงฺกโท จ ฐมมสงฺกโท จ.

อิมะ โข ภิกขเว เทวํ สงฺกหา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ สงฺกหานํ, ยทิตํ ฐมฺมสงฺกโหติ. (๘)

[๑๕๐] เทวเม ภิกขเว อนฺนํสงฺกหา. กตเม เทว? อามิสานฺนํสงฺกโห จ ฐมฺมานํสงฺกโห จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ อนฺนํสงฺกหา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ อนฺนํสงฺกหานํ, ยทิตํ ฐมฺมานํสงฺกโหติ. (๙)

[๑๕๑] เทวมา ภิกขเว อนฺนํกมฺปา. กตมา เทว? อามิสานฺนํกมฺปา จ ฐมฺมานํกมฺปา จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ อนฺนํกมฺปา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ อนฺนํกมฺปานํ, ยทิตํ ฐมฺมานํกมฺปาติ. (๑๐)

ทานวคฺโค ทติโย.

๔. สฬการวคค

[๑๕๒] เทวเม ภิกขเว สฬการา. กตเม เทว? อามิสสฬการโห จ ฐมฺมสฬการโห จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ สฬการา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ สฬการานํ, ยทิตํ ฐมฺมสฬการโหติ. (๑)

[๑๕๓] เทวเม ภิกขเว ปฏิสฬการา. กตเม เทว? อามิสปฏิสฬการโห จ ฐมฺม-
ปฏิสฬการโห จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ ปฏิสฬการา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ
ทวีนฺนํ ปฏิสฬการานํ, ยทิตํ ฐมฺมปฏิสฬการโหติ. (๒)

[๑๕๔] เทวมา ภิกขเว เอสนา. กตมา เทว? อามิสเสสนา จ ฐมฺเมสนา จ.
อิมะ โข ภิกขเว เทวํ เอสนา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ เอสนานํ, ยทิตํ
ฐมฺเมสนาติ. (๓)

[๑๕๕] เทวมา ภิกขเว ปริเยสนา. กตมา เทว? อามิสปริเยสนา จ ฐมฺม-
ปริเยสนา จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ ปริเยสนา. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ
ปริเยสนานํ, ยทิตํ ฐมฺมปริเยสนาติ. (๔)

[๑๕๖] เทวมา ภิกขเว ปริเยญฺจิโย. กตมา เทว? อามิสปริเยญฺจิ จ ฐมฺมปริเยญฺจิ
จ. อิมะ โข ภิกขเว เทวํ ปริเยญฺจิโย. เอตทกฺกํ ภิกขเว อิมสํ ทวีนฺนํ ปริเยญฺจिनํ,
ยทิตํ ฐมฺมปริเยญฺจิติ. (๕)

[๑๕๗] เทวมา ภิกขเว ปุชา. กตมา เทว? อามิสปุชา จ ฐมมปุชา จ. อีมา โช ภิกขเว เทว ปุชา. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีมาสํ ทวีนฺนํ ปุชานํ, ยทิตํ ฐมมปุชาติ.(๖)

[๑๕๘] เทวมานิ ภิกขเว อติเถยยานิ.^๑ กตมานิ เทว? อามิสาคิเถยยญจ ฐมมาติเถยยญจ. อีมานิ โช ภิกขเว เทว อติเถยยานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีเมสํ ทวีนฺนํ อติเถยยานํ, ยทิตํ ฐมมาติเถยยณฺติ.(๗)

[๑๕๙] เทวมา ภิกขเว อิทฺธิโย. กตมา เทว? อามิสิทฺธิ จ ฐมมิตฺธิ จ. อีมา โช ภิกขเว เทว อิทฺธิโย. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีมาสํ ทวีนฺนํ อิทฺธีนํ, ยทิตํ ฐมมิตฺธีติ.(๘)

[๑๖๐] เทวมา ภิกขเว วุฑฺฒิโย. กตมา เทว? อามิสวุฑฺฒิ จ ฐมมวุฑฺฒิ จ. อีมา โช ภิกขเว เทว วุฑฺฒิโย. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีมาสํ ทวีนฺนํ วุฑฺฐีนํ, ยทิตํ ฐมมวุฑฺฐีติ.(๙)

[๑๖๑] เทวมานิ ภิกขเว รตฺถานิ. กตมานิ เทว? อามิสรตฺถญจ ฐมมรตฺถญจ. อีมานิ โช ภิกขเว เทว รตฺถานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีเมสํ ทวีนฺนํ รตฺถานํ, ยทิตํ ฐมมรตฺถนฺติ.(๑๐)

[๑๖๒] เทวเม ภิกขเว สนนฺจยา. กตเม เทว? อามิสสนนฺจโย จ ฐมมสนนฺจโย จ. อีเม โช ภิกขเว เทว สนนฺจยา. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีเมสํ ทวีนฺนํ สนนฺจยานํ, ยทิตํ ฐมมสนนฺจโยติ.(๑๑)

[๑๖๓] เทวมานิ ภิกขเว เวปุลฺลานิ. กตมานิ เทว? อามิสเวปุลฺลญจ ฐมมเวปุลฺลญจ. อีมานิ โช ภิกขเว เทว เวปุลฺลานิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว อีเมสํ ทวีนฺนํ เวปุลฺลานํ, ยทิตํ ฐมมเวปุลฺลนฺติ.(๑๒)

สุนทรารวค โค จตุตฺถ.

๕. สมนปตฺติวกฺก

[๑๖๔] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? สมนปตฺติกุสลทา จ สมนปตฺติ-
วฺภูจฺานกุสลทา จ. อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๑)

[๑๖๕] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? อาชฺชวณฺจ มทฺทวณฺจ. อิมเ ชฺเ
ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๒)

[๑๖๖] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? ชนฺติ จ โสจฺจณฺจ. อิมเ ชฺเ
ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๓)

[๑๖๗] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? สาสลยณฺจ ปฏฺิสนฺดาโร จ.
อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๔)

[๑๖๘] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? อวิหีสา^๑ จ โสเจยฺยณฺจ. อิมเ
ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๕)

[๑๖๙] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? อินฺทริเยสฺส อกฺกุตฺตทวารทา จ
โกชเน อมตฺตณฺณทา จ. อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๖)

[๑๗๐] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? อินฺทริเยสฺส กฺกุตฺตทวารทา จ
โกชเน มตฺตณฺณทา จ. อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๗)

[๑๗๑] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? ปฏฺิสงฺขานพลณฺจ ภาวนาพลณฺจ.
อิมเ ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๘)

[๑๗๒] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? สติพลณฺจ สมาธิพลณฺจ. อิมเ
ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๙)

[๑๗๓] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? สมฺโถ จ วิปสฺสนา จ. อิมเ ชฺเ
ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๑๐)

[๑๗๔] เทวเม ภิกฺขเว ฐมฺมา. กตฺเม เทว? สีลวิปตฺติ จ ทิฏฺฐิวิปตฺติ จ. อิมเ
ชฺเ ภิกฺขเว เทว ฐมฺมาติ. (๑๑)

[๑๗๕] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? สีสสมฺปทา จ ทิฏฺฐิสมฺปทา จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๒)

[๑๗๖] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? สีสวิสุตฺติ จ ทิฏฺฐิวิสุตฺติ จ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๓)

[๑๗๗] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? ทิฏฺฐิวิสุตฺติ จ ยถาทิฏฺฐิสฺส จ ปธานํ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๔)

[๑๗๘] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? อสนนฺตญฺจิตา จ กุสเลสุ ฐมาเนสุ อปฺปวิภาณิตา จ ปธานสมฺมึ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๕)

[๑๗๙] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? มุจฺจตฺตจฺจณฺจ อสมฺปชฌณฺณจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๖)

[๑๘๐] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? สติ จ สมฺปชฌณฺณจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑๗)

สมาปตฺตวิคฺคโค ปณฺจโม.

ตติโย ปณณาสโก สมตฺโต.

๑. โกธเปยฺยาล

[๑๘๑] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? โกธ จ อุปฺนาโห จ....มกฺโข จ ปพาโส^๑ จ.... อีสฺสา จ มจฺจริยณฺจ.... มายา จ สาทะยณฺจ....อิทฺธิกณฺจ อโนทฺตปฺปณฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๑-๕)

[๑๘๒] เทวเม ภิกฺขเว ฐมา. กตเม เทว? อุกฺโกธ จ อนฺุปนาโห จ.... อมกฺโข จ อปฺพาโส จ.... อนิสฺสา จ อมจฺจริยณฺจ ... อมายา จ อสาทะยณฺจ.... ทิธี จ โอกฺตปฺปณฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว เทว ฐมาติ.(๖-๑๐)

[๑๘๓] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ทุกขํ วิหรติ. กตเมหิ ทวีติ? โกเรน จ อุปนาเหน จ.... มกฺเขน จ ปพาเสน จ.... อีสฺสาย จ มจฺจริเยน จ.... มายาย จ สทาเถยฺเยน จ.... อหิริเกน จ อโนตฺตปฺเปน จ. อิมเอหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต ทุกขํ วิหรตฺติ. (๑๑-๑๕)

[๑๘๔] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต สุขํ วิหรติ. กตเมหิ ทวีติ? อุกโกเรน จ อุปนาเหน จ.... อมกฺเขน จ อปพาเสน จ.... อนิสฺสาย จ อมจฺจริเยน จ.... อมายาย จ อสทาเถยฺเยน จ.... หิริยา จ โอตฺตปฺเปน จ. อิมเอหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต สุขํ วิหรตฺติ. (๑๖-๒๐)

[๑๘๕] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปรีหานาย สํวตฺตณฺติ. กตเม เทว? โกโร จ อุปนาโห จ.... มกฺโข จ ปพาโส จ.... อีสฺสา จ มจฺจริยญฺจ.... มายา จ สทาเถยฺยญฺจ.... อหิริกญฺจ อโนตฺตปฺปญฺจ. อิม โข ภิกขเว เทว ฐมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปรีหานาย สํวตฺตณฺติ. (๒๑-๒๕)

[๑๘๖] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปรีหานาย สํวตฺตณฺติ. กตเม เทว? อุกโกโร จ อุปนาโห จ.... อมกฺโข จ อปพาโส จ.... อนิสฺสา จ อมจฺจริยญฺจ.... อมายา จ อสทาเถยฺยญฺจ.... หิริ จ โอตฺตปฺปญฺจ. อิม โข ภิกขเว เทว ฐมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปรีหานาย สํวตฺตณฺติ. (๒๖-๓๐)

[๑๘๗] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถากถํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ ทวีติ? โกเรน จ อุปนาเหน จ.... มกฺเขน จ ปพาเสน จ.... อีสฺสาย จ มจฺจริเยน จ.... มายาย จ สทาเถยฺเยน จ.... อหิริเกน จ อโนตฺตปฺเปน จ. อิมเอหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถากถํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. (๓๑-๓๕)

[๑๘๘] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถากถํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สกฺเค. กตเมหิ ทวีติ? อุกโกเรน จ อุปนาเหน จ.... อมกฺเขน จ อปพาเสน จ.... อนิสฺสาย จ อมจฺจริเยน จ.... อมายาย จ อสทาเถยฺเยน จ.... หิริยา จ โอตฺตปฺเปน จ. อิมเอหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถากถํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สกฺเค. (๓๖-๔๐)

[๑๘๙] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺณาคโต อิเธกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ
 อยํ ทุคฺคํ วัณฺณํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ. กตเมหิ ทวีติ? โกเรน จ อุปฺนาหน จ
 มกฺเขน จ ปพาเสน จ.... อิตฺถาย จ มจฺจริเยน จ.... มายาย จ สาทฺถเยน จ
 อหิริเกน จ อนฺตฺตปฺเปน จ. อิมฺหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณฺณาคโต
 อิเธกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ อยํ ทุคฺคํ วัณฺณํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ.(๔๑-๔๕)

[๑๙๐] ทวีติ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺณาคโต อิเธกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ
 สกฺคํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ. กตเมหิ ทวีติ? อุกโกเรน จ อนฺนฺนาหน จ อมกฺเขน
 จ อปฺพาเสน จ อนิตฺถาย จ อมจฺจริเยน จ อมายาย จ อสาทฺถเยน จ หิริยา
 จ โอตฺตปฺเปน จ. อิมฺหิ โข ภิกขเว ทวีติ ฐมเมหิ สมณฺณาคโต อิเธกจฺโจ กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณํ สกฺคํ สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ.(๔๖-๕๐)

โกธเปยยาลํ นิฏฺฐิตํ.

๒. อกฺุสสเปยยาล

[๑๙๑-๒๐๐] เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา อกฺุสสา....เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา กุสสา....
 เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา สวชฺชา....เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา อนวชฺชา....เทวเม ภิกขเว
 ฐมฺมา ทกฺขทฺฐยา....เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา สกฺขทฺฐยา....เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา ทกฺข-
 วิปากา.... เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา สกฺขวิปากา....เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา สพฺยาปชฺฌา....
 เทวเม ภิกขเว ฐมฺมา อพฺยาปชฺฌา. กตเม เทว? อุกโกโร จ อนฺนฺนาโห จ
 อมกฺโข จ อปฺพาโส จ อนิตฺถา จ อมจฺจริเยจ....อมายา จ อสาทฺถเยจ....หิริ จ
 โอตฺตปฺเปจ. อิม โข ภิกขเว เทว ฐมฺมา อพฺยาปชฺฌาติ.(๑-๕๐)

อกฺุสสเปยยาลํ นิฏฺฐิตํ.

๓. วินยเปยยาล

[๒๐๑] เทวเม ภิกขเว อตฺถวเส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สวากานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญกตํ.
 กตเม เทว? สัมมจฺจุตฺถาย, สัมมจฺจุตฺถาย. ทมฺมจฺจนํ ปุคฺคฺถานํ นิกฺคฺถาย, เปสฺถานํ

ภิกขุณี ฆาสฺววิหาราย. ทิฏฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ อาสวานํ
 ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ เวรानํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ เวรानํ ปฏิฆาตาย.
 ทิฏฐธมฺมิกานํ วชฺชานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ วชฺชานํ ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ
 ฌยานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ ฌยานํ ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ อุกุสฺสลาณํ ฌมฺมานํ
 สํวราย, สมฺปราชิกานํ อุกุสฺสลาณํ ฌมฺมานํ ปฏิฆาตาย. คิหิณํ อนุกมฺปาย, ปาปิจฺฉานํ
 ภิกขุณํ ปกฺขปฺจฺเจทฺทาย. อปฺปสฺสนฺนํ ปสฺสาทาย, ปสฺสนฺนํ ภิชฺยโยภาวาย. สทฺธธมฺมภูจิจฺฉิตฺยา,
 วินยฺยานุกฺคทาย. อิเม โช ภิกฺขเว เทวํ อตฺถวสฺส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สวากานํ
 สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺตฺนํ. (๑-๑๐)

[๒๐๒-๒๓๐] เทวเม ภิกฺขเว อตฺถวสฺส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สวากานํ ปาติโมกฺขํ
 ปณฺณตฺตํ.... ปาติโมกฺขทฺทเทสํ ปณฺณตฺตํ.... ปาติโมกฺขญฺจปฺนํ ปณฺณตฺตํ.... ปวารณา
 ปณฺณตฺตํ...ปวารณาญฺจปฺนํ ปณฺณตฺตํ....ตชฺชเนยฺยกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....นียสฺสกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....
 ปพฺพชาชนียกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....ปฏิสสารณียกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....อุกฺเขปเนยฺยกมฺมํ ปณฺณตฺตํ
ปริวาสทานํ ปณฺณตฺตํ....มุลายปฏิกฺกสฺสนํ ปณฺณตฺตํ....มานตฺตทานํ ปณฺณตฺตํ....
 อพฺภานํ ปณฺณตฺตํ....โอสสารณํ^๑ ปณฺณตฺตํ....นิสฺสสารณํ^๒ ปณฺณตฺตํ....อุปสมฺมปทา
 ปณฺณตฺตํ....ฉตฺติกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....ฉตฺติทฺทิตฺยกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....ฉตฺติจตุตฺถกมฺมํ ปณฺณตฺตํ....
 อปฺปณฺณตฺเต ปณฺณตฺตํ....ปณฺณตฺเต อนฺนปฺปณฺณตฺตํ....สมฺมุขาวินโย ปณฺณตฺโต....สตีวินโย
 ปณฺณตฺโต....อมฺพหฺวินโย ปณฺณตฺโต....ปฏฺวิณฺณวาทกรณํ ปณฺณตฺตํ....เยภฺยฺยสิกา ปณฺณตฺตา....
 ตสฺสปาปฺยสิกา ปณฺณตฺตา....คิณฺวตฺถารโก ปณฺณตฺโต. กตฺเม เทว? สํสฺสจฺจทาย,
 สํฆาสฺสทาย. ทมฺมํภิกฺขุณํ ปุคฺคฺสลาณํ นิกฺคทาย, เปสฺสลาณํ ภิกฺขุณํ ฆาสฺววิหาราย.
 ทิฏฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ อาสวานํ ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ
 เวรานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ เวรานํ ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ วชฺชานํ สํวราย,
 สมฺปราชิกานํ วชฺชานํ ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ ฌยานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ ฌยานํ
 ปฏิฆาตาย. ทิฏฐธมฺมิกานํ อุกุสฺสลาณํ ฌมฺมานํ สํวราย, สมฺปราชิกานํ อุกุสฺสลาณํ
 ฌมฺมานํ ปฏิฆาตาย. คิหิณํ อนุกมฺปาย, ปาปิจฺฉานํ ภิกฺขุณํ ปกฺขปฺจฺเจทฺทาย....อปฺปสฺสนฺนํ
 ปสฺสาทาย, ปสฺสนฺนํ ภิชฺยโยภาวาย. สทฺธธมฺมภูจิจฺฉิตฺยา, วินยฺยานุกฺคทาย. อิเม โช ภิกฺขเว
 เทวํ อตฺถวสฺส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สวากานํ คิณฺวตฺถารโก ปณฺณตฺโต. (๑๑-๓๐๐)

วินยเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

๑ ฉ. โอสสารณียํ

๒ ฉ. นิสฺสสารณียํ

๔. รากเปี้ยลาด

[๒๓๑] รากสฺส ภิกฺขเว อภินฺนํยา เทว ฐมา ภาเวตพฺพา. กตเม เทว? สมโธ
จ วิปฺสฺสนา จ. รากสฺส ภิกฺขเว อภินฺนํยา อิม เทว ฐมา ภาเวตพฺพาติ.

รากสฺส ภิกฺขเว ปริณฺนํยา....ปริกฺขยา....ปหานาย....ขยา....วยา....วิราคา....
นิโรธาย....จกาย....ปฏินิสฺสคฺคา อิม เทว ฐมา ภาเวตพฺพาฯเปว (๑-๑๐)

[๒๓๒-๒๔๖] โทสฺส....โมหสฺส....โกธสฺส....อุปฺนาทสฺส....มกฺขสฺส....ปพาสสฺส
....อิสฺสยา....มจฺฉริยสฺส....มายาย....สาธเยยฺส....ถมฺภสฺส....สวรมฺภสฺส....มานสฺส....
อติมานสฺส....มทสฺส....ปมาทสฺส....อภินฺนํยา....ปริณฺนํยา....ปริกฺขยา....ปหานาย....
ขยา....วยา....วิราคา....นิโรธาย....จกาย....ปฏินิสฺสคฺคา อิม เทว ฐมา
ภาเวตพฺพา. กตเม เทว? สมโธ จ วิปฺสฺสนา จ. ปมาทสฺส ภิกฺขเว ปฏินิสฺสคฺคา
อิม เทว ฐมา ภาเวตพฺพาติ. (๑๑-๑๗๐)

(อิทมฺโวจ ภควา, อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินฺนํยาติ.)

รากเปี้ยลาด นิจฺจํ.

ทุกนิปาโต สมตฺโต.

องคุตตรนิกาย

ติกนิปาต

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสก

๑. พาลวกค

๑. ภยสุตฺต

[๑] เอวเมวํ สุตํ:— เอกํ สมณํ ภควา สวาทุณฺณํ วิหฺรติ เชตวนเณ อนนตปฺปณฺทิกสฺส อารามเณ. ทตฺตร โข ภควา ภิภฺช อามนฺเตสฺส “ภิภฺชโว”ติ. “ภทฺทเน”ติ เต ภิภฺช ภควโต ปจฺจุสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ:

ยานิ กานฺนิจि ภิภฺชเว ภยานิ อปฺปชฺชนฺติ, สพฺพพานิ ทานิ พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต. ยะ เกจิ อปฺปทฺทวา อปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพ เต พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต. ยะ เกจิ อปฺปสคฺคา อปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพ เต พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต. เสยฺยถาปิ ภิภฺชเว นพาคาราวา วา ทินนาคาราวา วา อคฺคิ มุกฺโก กุฎฺฐาคารานปิ ททติ อุลลิสฺสทาวลิตฺถานิ นีวาทานิ ผุสฺสิตคฺคพานิ ปิฬิตฺทวาทปานานิ. เอวเมว โข ภิภฺชเว ยานิ กานฺนิจิ ภยานิ อปฺปชฺชนฺติ, สพฺพพานิ ทานิ พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต. ยะ เกจิ อปฺปทฺทวา อปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพ เต พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต. ยะ เกจิ อปฺปสคฺคา อปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพ เต พาลโต อปฺปชฺชนฺติ โน ปณฺทิตโต.

อิติ โข ภิภฺชเว สบฺบปฏิภโย พาลโณ อปฺปปฏิภโย ปณฺทิตโต, สอฺปปทฺทโว พาลโณ อปฺปทฺทโว ปณฺทิตโต, สอฺปปสคฺโค พาลโณ อปฺปสคฺโค ปณฺทิตโต, นตฺถิ ภิภฺชเว ปณฺทิตโต ภยํ, นตฺถิ ปณฺทิตโต อปฺปทฺทโว, นตฺถิ ปณฺทิตโต อปฺปสคฺโค.

ตสมฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลโ
 เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม อภินิวชฺเชตฺวา, เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต
 ปณฺทิตโ เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม สมากาย วตฺติสฺสามา”ติ. เอวณฺหิ वो ภิกฺขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺมํ.

๒. ลกฺขณสฺสุตต

[๒] กมฺมลกฺขโณ ภิกฺขเว พาลโ, กมฺมลกฺขโณ ปณฺทิตโ, อปทานํ โสภติ^๑
 ปญฺญาติ.^๒ ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลโ เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ ?
 กายทฺฐจฺริเตน วจฺทฺฐจฺริเตน มโนทฺฐจฺริเตน. อิมเอหิ โช ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ
 สมนฺนาคโต พาลโ เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺทิตโ เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ ? กายสุจฺริเตน
 วจฺสุจฺริเตน มโนสุจฺริเตน. อิมเอหิ โช ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺทิตโ
 เวทิตพฺโพ.

ตสมฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลโ
 เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม อภินิวชฺเชตฺวา, เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺทิตโ
 เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม สมากาย วตฺติสฺสามา”ติ. เอวณฺหิ वो ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.
 ทฺคฺคิยํ.

๓. จินตีสุตต

[๓] ตีณิมานิ ภิกฺขเว พาลสฺส พาลลฺกฺขณานิ พาลนิมิตฺตานิ พาลापทานานิ.
 กตมานิ ตีณิ ? อิทฺ ภิกฺขเว พาลโ ทฺวจฺฉินฺติจินฺตึ จ โหติ ทฺพฺภาสิตภาสึ จ
 ทฺกฺกตกมฺมการึ จ. โน เจทฺ” ภิกฺขเว พาลโ ทฺวจฺฉินฺติจินฺตึ จ อภวิสฺส ทฺพฺภาสิตภาสึ
 จ ทฺกฺกตกมฺมการึ จ, เกน นํ ปณฺทิตา ชานเณยฺยํ “พาลโ อยํ ภวํ อสปฺปริโส”ติ. ยสฺมา
 จ โช ภิกฺขเว พาลโ ทฺวจฺฉินฺติจินฺตึ จ โหติ ทฺพฺภาสิตภาสึ จ ทฺกฺกตกมฺมการึ จ,
 ตสฺมา นํ ปณฺทิตา ชานนฺติ “พาลโ อยํ ภวํ อสปฺปริโส”ติ. อิมานิ โช ภิกฺขเว ตีณิ
 พาลสฺส พาลลฺกฺขณานิ พาลนิมิตฺตานิ พาลापทานานิ.

ตีณิมาณี ภิกฺขเว ปณฺหิตสฺส ปณฺหิตลภฺขณานิ ปณฺหิตนิมิตฺตานิ ปณฺหิตาปทานานิ. กตฺมานิ ตีณิ? อิทฺ ภิกฺขเว ปณฺหิตโต สฺสจฺฉิตฺตจฺฉินฺตี จ โหติ สฺสภาสิตภาสี จ สฺสทกมฺมการี จ. โน เจตํ ภิกฺขเว ปณฺหิตโต สฺสจฺฉิตฺตจฺฉินฺตี จ อภวิสฺส สฺสภาสิตภาสี จ สฺสทกมฺมการี จ. เกณ นํ ปณฺหิตา ชาเนยฺยํ “ปณฺหิตโต อยํ ภวํ สปรฺปริโส”ติ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ปณฺหิตโต สฺสจฺฉิตฺตจฺฉินฺตี จ โหติ สฺสภาสิตภาสี จ สฺสทกมฺมการี จ, ทสฺमानํ ปณฺหิตา ชานนฺติ “ปณฺหิตโต อยํ ภวํ สปรฺปริโส”ติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปณฺหิตสฺส ปณฺหิตลภฺขณานิ ปณฺหิตนิมิตฺตานิ ปณฺหิตาปทานานิ. ทสฺมาตฺถิ ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลो เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม อภินิวชฺเชตฺวา, เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺหิตโต เวทิตพฺโพ, เต ตโย ฐมฺเม สมาทาย วตฺตติสฺสามา”ติ. เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทถียํ.

๔. อจฺจยสฺสตุต

[๔] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลो เวทิตพฺโพ. กตฺเมหิ ตีหิ? อจฺจยํ อจฺจยโต น ปสฺสติ, อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ น ปฏิกโรติ, ปรสฺส โข ปน อจฺจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ น ปฏิกุณฺหาติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลो เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺหิตโต เวทิตพฺโพ. กตฺเมหิ ตีหิ? อจฺจยํ อจฺจยโต ปสฺสติ, อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ, ปรสฺส โข ปน อจฺจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกุณฺหาติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺหิตโต เวทิตพฺโพ. ทสฺมาตฺถิ ๖ เปว จตฺตถํ.

๕. อโยนิโสสฺสตุต

[๕] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลो เวทิตพฺโพ. กตฺเมหิ ตีหิ? อโยนิโส ปณฺหํ กตฺตา โหติ, อโยนิโส ปณฺหํ วิสฺสชฺเชตฺวา โหติ, ปรสฺส โข ปน อโยนิโส ปณฺหํ วิสฺสชฺชิตํ ปริมณฺหาเลหิ ปทพฺพยฺยเนหิ สติฏฺฐเจหิ อุกฺกเทหิ นาพฺพานฺนโมทิตา โหติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลो เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? โยนิโส ปณฺฑิตํ กตฺตา โหติ, โยนิโส ปณฺฑิตํ วิสฺสชฺเชตา โหติ, ปฺรสุตฺตํ โข ปณฺ โยนิโส ปณฺฑิตํ วิสฺสชฺชิตํ ปริมณฺฑเลหิ ปทพฺพญฺชนเหิ สลิฏฺฐเจหิ อุกฺกเตหิ อพฺภานฺนโมทิตา โหติ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. ตสฺมาตฺติห ะเปว ปณฺจมํ.

๖. อกฺุสสฺสตุต

[๖] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? อกฺุสเสน กายกมฺเมน อกฺุสเสน วจีกมฺเมน อกฺุสเสน มโนกมฺเมน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? กุสเสน กายกมฺเมน กุสเสน วจีกมฺเมน กุสเสน มโนกมฺเมน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. ตสฺมาตฺติห ะเปว จญฺจํ.

๗. สวชฺชสฺสตุต

[๗] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? สวชฺชเสน กายกมฺเมน สวชฺชเสน วจีกมฺเมน สวชฺชเสน มโนกมฺเมน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? อนวชฺชเสน กายกมฺเมน อนวชฺชเสน วจีกมฺเมน อนวชฺชเสน มโนกมฺเมน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปณฺฑิตโต เวทิตพฺโพ. ตสฺมาตฺติห ะเปว สตฺตมํ.

๘. สพฺยาปชฺฌสฺสตุต

[๘] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ? สพฺยาปชฺฌเณ^๑ กายกมฺเมน สพฺยาปชฺฌเณ วจีกมฺเมน สพฺยาปชฺฌเณ มโนกมฺเมน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต พาลอ เวทิตพฺโพ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ปณฺหิโต เวทิตพฺโพ. กตเมหิ ตีหิ?
 อพฺยาปชฺฌเนน กายกมฺเมเนน อพฺยาปชฺฌเนน วจีกมฺเมเนน อพฺยาปชฺฌเนน มโนกมฺเมเนน.
 อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ปณฺหิโต เวทิตพฺโพ.

ตสมฺมาตึห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต พาลो
 เวทิตพฺโพ, เต ทโย ฐมฺเม อภินิวัชเชตฺวา, เยหิ ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ปณฺหิโต
 เวทิตพฺโพ, เต ทโย ฐมฺเม สมาทาย วตฺติสฺสามา”ติ. เอวเมวํ โว ภิกฺขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. อญฺจมํ.

๕. ขตฺตสุตฺต

[๔] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต พาลो อพฺยตฺโต อสปฺปริโส ขตฺ อูปหตฺ
 อตฺตทํนํ ปริหฺรติ, สวชฺโช จ โหติ สานฺนวชฺโช จ วิมฺบญฺนํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.
 กตเมหิ ตีหิ? กายทฺถจฺริเตน วจฺจทฺถจฺริเตน มโนทฺถจฺริเตน. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ
 ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต พาลอ อพฺยตฺโต อสปฺปริโส ขตฺ อูปหตฺ อตฺตทํนํ ปริหฺรติ,
 สวชฺโช จ โหติ สานฺนวชฺโช จ วิมฺบญฺนํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ปณฺหิโต วิยตฺโต สปฺปริโส อกฺขตฺ อณฺูปหตฺ
 อตฺตทํนํ ปริหฺรติ, อนวชฺโช จ โหติ อนนฺนวชฺโช จ วิมฺบญฺนํ, พหุญฺจ ปุญฺญํ ปสวติ.
 กตเมหิ ตีหิ? กายสฺสจฺริเตน วจฺจสฺสจฺริเตน มโนสฺสจฺริเตน. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ
 ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ปณฺหิโต วิยตฺโต สปฺปริโส อกฺขตฺ อณฺูปหตฺ อตฺตทํนํ ปริหฺรติ,
 อนวชฺโช จ โหติ อนนฺนวชฺโช จ วิมฺบญฺนํ, พหุญฺจ ปุญฺญํ ปสวตฺติ. นวมํ.

๑๐. มลฺลสุตฺต

[๑๐] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ทโย มเล อปฺปฬาย ยถากถํ นิกฺขิตฺโต,
 เอวํ นิรเย. กตเมหิ ตีหิ? ทฺฐสฺสึโล จ โหติ, ทฺฐสฺสึลฺลยมฺลญฺจสฺสึ อปฺปฬีนํ โหติ,
 อิสฺสึกึ จ โหติ, อิสฺสึสวณฺญญฺจสฺสึ อปฺปฬีนํ โหติ, มจฺฉนํรึ จ โหติ, มจฺฉนฺนํรฺมณฺญญฺจสฺสึ
 อปฺปฬีนํ โหติ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต อิมเ ทโย มเล
 อปฺปฬาย ยถากถํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

๑ ก. พยฺยตฺโต. เอวมฺปฺริ

ตีหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ตโย มเล ปหาย ยถาภตํ นิภขิตโต, เอวํ
สกุเค. กตเมหิ ตีหิ? สีลวา จ โหติ, ทสฺสียมลญฺสส ปหีนํ โหติ, อนิสฺสกี จ
โหติ, อิสฺสามลญฺสส ปหีนํ โหติ, ยมจฺฉวี จ โหติ, มจฺเจรมลญฺสส ปหีนํ โหติ.
อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต อิมะ ตโย มเล ปหาย ยถาภตํ
นิภขิตโต, เอวํ สกุเคติ. ทสมํ.

พาลวคโก ปจโม.

ตสฺสทฺธานํ.

ภยํ ลกฺขณจินฺตํ จ
อภุสฺสญฺจ สวชฺชํ

อจฺจุยฺยจ อโยนิโส
สพฺยาปชฺฌตํ มลนฺติ.

๒. รตการวค

๑. ฌาตสตุต

[๑๑] ตีหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ฌาโต^๑ ภิกขุ พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน
โหติ พหุชนาสุขาย^๒ พหุโน ชนฺสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानํ.
กตเมหิ ตีหิ? อนนฺโถมิเก กายกมฺเม สมากเปติ, อนนฺโถมิเก วจีกมฺเม สมากเปติ,
อนนฺโถมิเกสุ ฐมเมสุ สมากเปติ. อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต
ฌาโต^๑ ภิกขุ พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนาสุขาย^๒ พหุโน ชนฺสฺส อนตฺถาย
อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानํ.

ตีหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ฌาโต ภิกขุ พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ
พหุชนาสุขาย พหุโน ชนฺสฺส อนตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ. กตเมหิ
ตีหิ? อนนฺโถมิเก กายกมฺเม สมากเปติ, อนนฺโถมิเก วจีกมฺเม สมากเปติ, อนนฺโถมิเกสุ
ฐมเมสุ สมากเปติ. อิมะหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต ฌาโต ภิกขุ
พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนาสุขาย พหุโน ชนฺสฺส อนตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ. ปจมํ.

๑ ก. ฌาตโก

๒ จ.ม. พหุชนทฺกฺขาย

๒. สารณียสุตต

[๑๒] ตีณิมานิ ภิกขเว รณโณ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสฺสฺส ยาวชีวํ สารณียานิ^๒ ภาวนฺติ. กตมานิ ตีณิ? ยสฺมี ภิกขเว ปเทเส ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสฺสฺส ชาทโต โหติ, อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ รณโณ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสฺสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว ยสฺมี ปเทเส ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสฺสฺส โหติ, อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ รณโณ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสฺสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว ยสฺมี ปเทเส ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสฺสฺส สงฺคามํ อภิวินฺนิทฺวา วิชิตฺสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสฺสํ อชฺฌวาสฺสํ, อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ รณโณ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสฺสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ รณโณ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสฺสฺส ยาวชีวํ สารณียานิ ภาวนฺติ.

เอวเมว โข ภิกขเว ตีณิมานิ ภิกขุสฺส ยาวชีวํ สารณียานิ ภาวนฺติ. กตมานิ ตีณิ? ยสฺมี ภิกขเว ปเทเส ภิกขุ เกสฺมสฺสํ โธหาเรทฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเททฺวา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺวา โหติ, อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ ภิกขุสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว ยสฺมี ปเทเส ภิกขุ “อิทํ ทฺกฺชน”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อโย ทฺกฺชนมฺหาโย”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อโย ทฺกฺชนนิโรธ”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อโย ทฺกฺชนนิโรธคามินี ปฏฺฐิพา”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ ภิกขุสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว ยสฺมี ปเทเส ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺบุตฺติํ ปณฺณาวิมฺบุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺฉิกทฺวา อปฺสฺมปฺชช วิหริตฺติ, อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ ภิกขุสฺส ยาวชีวํ สารณียํ โหติ. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ ภิกขุสฺส ยาวชีวํ สารณียานิ ภาวนฺตฺติ. ทฺติยํ.

๓. อาสํสสุตต

[๑๓] ทโยเม ภิกขเว ปุคฺคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ทโย?

๑ ฉ.ม. มุทฺธาวสฺสฺส

๒ ก. สารณียานิ

นिरาโส อาสํโส วิคทาโส. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล นีราโส? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล นีเจ กุเล ปจฺจชาโต โหติ จณฺทาลกุเล วา เวณกุเล^๑ วา เนสาทกุเล วา
 รตการกุเล วา ปุคฺคสกุเล วา ทลิตฺเท อปฺปนฺนปานโกชนเ กสิรวุตฺติเก, ยตฺถ
 กสิเรน มาสจฺฉาโท ลพฺภติ. โส จ โหติ ทพฺพณฺโณ ทพฺพสิโก โอโกฏฺฐิโก
 พหฺวาพาโร^๒ กาโณ วา กุณิ วา ชณฺโช วา ปกฺขหโต วา, น ลาภี อนฺนสฺส
 ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยวสถปทีเปยฺยสฺส. โส สฺสนาติ
 “อิตฺถนฺนาโม กิร ชตฺติโย ชตฺติเยหิ ชตฺติยาภิเสเคน. อภิสิตฺโต”^๓ติ. ทสฺส น เหว
 โหติ “กทาสฺสุ”^๔ นาม มํปปี ชตฺติยา ชตฺติยาภิเสเคน อภิสิตฺตจิสฺสนฺตี”^๕ติ. อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล นีราโส.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาสํโส? อีธ ภิกฺขเว รณฺโณ ชตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส
 เชฏฺโง ปตฺโต โหติ อภิเสเคน^๖ อนภิสิตฺโต อจลปฺปตฺโต.^๗ โส สฺสนาติ “อิตฺถนฺนาโม
 กิร ชตฺติโย ชตฺติเยหิ ชตฺติยาภิเสเคน. อภิสิตฺโต”^๓ติ. ทสฺส เหว โหติ “กทาสฺสุ
 นาม มํปปี ชตฺติยา ชตฺติยาภิเสเคน อภิสิตฺตจิสฺสนฺตี”^๕ติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 อาสํโส.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล วิคทาโส? อีธ ภิกฺขเว ราชา โหติ ชตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต.
 โส สฺสนาติ “อิตฺถนฺนาโม กิร ชตฺติโย ชตฺติเยหิ ชตฺติยาภิเสเคน. อภิสิตฺโต”^๓ติ. ทสฺส
 น เหว โหติ “กทาสฺสุ”^๔ นาม มํปปี ชตฺติยา ชตฺติยาภิเสเคน อภิสิตฺตจิสฺสนฺตี”^๕ติ. ตํ
 กิสฺส เหตุ? ยา หิสฺส ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนภิสิตฺตสฺส อภิเสกาสา, สาสฺ^๖ ปฏิปฺปสฺสทฺธา.
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล วิคทาโส. อีเม โช ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.

เอวเมว โช ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขุสฺ. กตเม ตโย?
 นีราโส อาสํโส วิคทาโส. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล นีราโส? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล ทสฺสีโล โหติ ปาปธมฺโม อสฺจิ สงฺกสฺสรสฺมาจโร ปฏิจฺจนฺนกมฺมฺนโต
 อสฺสมฺโณ สมณปฺฏิญฺโณ อพฺรุหมจารี พฺรุหมจาริปฺฏิญฺโณ อนฺโตปฺปติ อวสฺสุโต กสมฺพฺพาโต.

๑ จ.ม. เวณกุเล ๒ จ.ม. พุทฺทาพาโร ๓ จ.ม. กุทาสฺสุ

๔ จ.ม. อาภิเสโก อี. อภิเสโก, ๕ สี.อี. มจลปฺปตฺโต ๖ จ.ม. ส

โส สุนาติ “อิตถุนนโม กิร ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ
 ทิฏฐเจว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริตี”ติ. ทสฺส น เหวํ โหติ
 “กทาสฺสุ นาม อหฺมปี อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ ทิฏฐเจว ฐมเม
 สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺสามิ”ติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล นีราโส.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาสโส? อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สลฺลา โหติ กลฺยาณธมฺโม.
 โส สุนาติ “อิตถุนนโม กิร ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ
 ทิฏฐเจว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริตี”ติ. ทสฺส เหวํ โหติ
 “กทาสฺสุ นาม อหฺมปี อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ ทิฏฐเจว ฐมเม
 สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺสามิ”ติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาสโส.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล วิคทาโส? อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ชีณาสโว.
 โส สุนาติ “อิตถุนนโม กิร ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ
 ทิฏฐเจว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริตี”ติ. ทสฺส น เหวํ โหติ
 “กทาสฺสุ นาม อหฺมปี อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ ปญญาวิมุตตํ ทิฏฐเจว ฐมเม
 สยํ อภิญญา สจฺจิกทฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺสามิ”ติ. ทํ กิสฺส เหตุ? ยา หิสฺส ภิกฺขเว
 ปุพฺเพ อวิมุตตสฺส วิมุตตาสา, สาสฺส^๑ ปฏิปฺปสฺสทฺธา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 วิคทาโส. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขุสฺสฺติ. ทคฺยํ.

๔. จกฺกวตฺติสฺสุต

[๑๔] โยปี โส ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา, โสปี น
 อราชกํ จกํ ปวตฺเตตีติ. เหวํ วุทฺเต อญฺเจตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก
 ปน ภาเน รณเณ จกฺกวตฺติสฺส ฐมฺมิกสฺส ฐมฺมรณเณ ราชา”ติ.^๒ “ฐมฺโม ภิกฺขุ”ติ
 ภควา อโวจ, อิท ภิกฺขุ ราชา จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว นิสฺสาย ฐมฺมํ
 สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุณฺโรนฺโต^๓ ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโร ฐมฺมเกตุ
 ฐมฺมาริปเตยฺโย ฐมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคฺติ สํวิทฺติ อนฺโตชนสฺมี.

๑ ฉ.ม. ส

๒ ม. จกฺกนฺติ

๓ ฉ.ม. กรุํ กโรนฺโต

ปฺน จปรํ ภิกฺขุ ราชชา จกกวตฺตํ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว นิสฺสาย ฐมฺมํ
 สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช ฐมฺมเกตุ ฐมฺมาริปเตโย
 ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิ ชตฺตฺติเยสฺส อนฺนยนฺเตสฺส^๒ พลกายสฺสํ พฺรหฺมณคฺคปติเกสฺส
 เนกมฺหานปเทสฺส สมณพฺรหฺมณฺเตสฺส มิคปฏฺชีสฺส. ส โช โส ภิกฺขุ ราชชา จกกวตฺตํ
 ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว นิสฺสาย ฐมฺมํ สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ
 อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช ฐมฺมเกตุ ฐมฺมาริปเตโย ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิทฺวา
 อนฺโตชนสฺสํ, ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิทฺวา ชตฺตฺติเยสฺส ๖เปว อนฺนยนฺเตสฺส
 พลกายสฺสํ... พฺรหฺมณคฺคปติเกสฺส เนกมฺหานปเทสฺส สมณพฺรหฺมณฺเตสฺส มิคปฏฺชีสฺส,
 ฐมฺเมเนว จกํ ปวตฺเตติ,^๓ ตํ โหติ จกํ อปฺปฏฺวิตฺตํ เกณจิ มนุสฺสสฺสฏฺเทน
 ปจจตฺติเกน ปาณินา.

เอวเมว โช ภิกฺขุ^๔ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว
 นิสฺสาย ฐมฺมํ สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช
 ฐมฺมเกตุ ฐมฺมาริปเตโย ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิ กายกมฺมสฺสํ “เอวรूपํ
 กายกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรूपํ กายกมฺมํ น เสวิตพฺพน”ติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว
 นิสฺสาย ฐมฺมํ สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช
 ฐมฺมเกตุ ฐมฺมาริปเตโย ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิ วจฺจกมฺมสฺสํ “เอวรूपํ
 วจฺจกมฺมํ เสวิตพฺพํ, เอวรूपํ วจฺจกมฺมํ น เสวิตพฺพน”ติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว
 นิสฺสาย ฐมฺมํ สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช ฐมฺมเกตุ
 ฐมฺมาริปเตโย ฐมฺมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตฺตํ สํวิทฺธิ มโนกมฺมสฺสํ “เอวรूपํ มโนกมฺมํ
 เสวิตพฺพํ, เอวรूपํ มโนกมฺมํ น เสวิตพฺพน”ติ.

ส โช โส ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา ฐมฺมเยว
 นิสฺสาย ฐมฺมํ สกฺกโรนฺโต ฐมฺมํ กรุทฺโธโรนฺโต ฐมฺมํ อปจายมาโน ฐมฺมทฺธโช ฐมฺมเกตุ

สฺสตนฺต. ๑๒/๑๔

๑ จ.ม. กรุทฺโธโรนฺโต

๒ ก. ส.ก.อ. อนฺนยนฺเตสฺส

๓ จ.ม. วตฺเตติ

๔ ม. ภิกฺขเว

ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคฺตํ สํวิทฺธิทฺวา กายกมฺมสมฺมํ, ธมฺมิกํ รกฺขาวรณ-
 คฺคฺตํ สํวิทฺธิทฺวา วจฺกมฺมสมฺมํ, ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคฺตํ สํวิทฺธิทฺวา มโนกมฺมสมฺมํ,
 ธมฺมเมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏฺวติยํ สมณฺเนน วา
 พฺรหฺมณฺเนน วา เทเวเนว วา มาเรเนว วา พุรฺหมุณฺนา วา เกณจิ วา โลกสมฺมินฺ”ติ. จตฺตถ.

๕. ปเจตนสุตต

[๑๕] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหรติ อธิปตฺแทนิ มิคทาเย. ตตร โข ภควา
 ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺนเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโส. ภควา
 เอตทวโจ :

ภุทฺตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว ราชา อโหสิ ปเจตโน^๑ นาม. อถ โข ภิกฺขเว ราชา ปเจตโน
 รกฺการํ อามนฺเตสิ “อิโต เม สมฺม รกฺการ จนนํ มาसानํ อจฺจเยน สงฺคาโม
 ภวิสฺสติ, สกฺขิสฺสสิ”^๒ เม สมฺม รกฺการ นวํ จกฺกยฺกํ กาทฺน”ติ. “สกฺโกมิ เทว”ติ
 โข ภิกฺขเว รกฺกาโร รมฺโฆ ปเจตนสฺส ปจฺจสฺสโส. อถ โข ภิกฺขเว รกฺกาโร จหิ
 มาเสหิ จารตฺตฺนเห นิเอกํ จกฺกํ นิฏฺฐาเปสิ. อถ โข ภิกฺขเว ราชา ปเจตโน รกฺการํ
 อามนฺเตสิ “อิโต เม สมฺม รกฺการ จนนํ ทิวสํ อจฺจเยน สงฺคาโม ภวิสฺสติ,
 นิฏฺฐิตํ นวํ จกฺกยฺกน”ติ. อิมเหติ โข เทว จหิ มาเสหิ จารตฺตฺนเห นิเอกํ จกฺกํ
 นิฏฺฐิตน”ติ. สกฺขิสฺสสิ ปน เม สมฺม รกฺการ อิมเหติ จหิ ทิวเสหิ ทฺตฺติยํ จกฺกํ
 นิฏฺฐาเปตฺนติ. “สกฺโกมิ เทว”ติ โข ภิกฺขเว รกฺกาโร จหิ ทิวเสหิ ทฺตฺติยํ จกฺกํ
 นิฏฺฐาเปตฺวา นวํ จกฺกยฺกํ อาทาย เยน ราชา ปเจตโน เทนฺตฺตฺตฺกมิ, อุปฺตฺตฺกมิทฺวา
 ราชานํ ปเจตนํ เอตทวโจ “อิทฺนเต เทว นวํ จกฺกยฺกํ นิฏฺฐิตน”ติ. ยถา เต
 อิทํ สมฺม รกฺการ จกฺกํ จหิ มาเสหิ นิฏฺฐิตํ จารตฺตฺนเห, ยถา เต อิทํ จกฺกํ
 จหิ ทิวเสหิ นิฏฺฐิตํ, อิมสํ กิ นานาภรณํ, เนส”^๓ กิณฺจ นานาภรณํ ปสฺสสามิ.
 อตฺถสํ เทว นานาภรณํ, ปสฺสสุ เทโว นานาภรณนฺติ.

อถ โข ภิกฺขเว รกฺกาโร ยํ ตํ จกฺกํ จหิ ทิวเสหิ นิฏฺฐิตํ, ตํ ปวตฺเตสิ. ตํ
 ปวตฺตติตํ สมานํ ยาวตฺติกา อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตฺติกํ กนฺตฺวา จิงฺกุลายิตฺวา ภูมียํ ปปติ.

๑ จ.ม. สเจตโน

๒ ก. ก. อ. สกฺขสิ

๓ จ.ม. เนสํ

ยํ ปนํ ตํ จกํ จหิ มาเสหิ นิจฺจํ ฌารตฺตุนเหติ, ตํ ปวตฺตติ, ตํ ปวตฺตติํ สมนํ ยาวตिका อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตีกํ ฌนฺตฺวา อกฺขาหตํ มณฺเฒ อฏฺฐาสี.

โก นุ โข สมม รกการ เหตุ โก ปจฺจโย? ยมิตํ จกํ จหิ ทิวเสหิ นิจฺจํ, ตํ ปวตฺตติํ สมนํ ยาวตिका อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตีกํ ฌนฺตฺวา จิงฺกุลายิตฺวา ภูมียํ ปปติ. โก ปนํ สมม รกการ เหตุ โก ปจฺจโย, ยมิตํ จกํ จหิ มาเสหิ นิจฺจํ ฌารตฺตุนเหติ? ตํ ปวตฺตติํ สมนํ ยาวตिका อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตีกํ ฌนฺตฺวา อกฺขาหตํ มณฺเฒ อฏฺฐาสี. ยมิตํ เทว จกํ จหิ ทิวเสหิ นิจฺจํ, ทสฺส เนมิปํ สวฏฺกา สโทสา สกสวา, อราปํ สวฏฺกา สโทสา สกสวา, นาภิปํ สวฏฺกา สโทสา สกสวา. ตํ เนมิยาปํ สวฏฺกตฺตา สโทสทฺตา สกสวตฺตา, อรานปํ สวฏฺกตฺตา สโทสทฺตา สกสวตฺตา, นาภียาปํ สวฏฺกตฺตา สโทสทฺตา สกสวตฺตา ปวตฺตติํ สมนํ ยาวตिका อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตีกํ ฌนฺตฺวา จิงฺกุลายิตฺวา ภูมียํ ปปติ. ยํ ปนํ ตํ เทว จกํ จหิ มาเสหิ นิจฺจํ ฌารตฺตุนเหติ, ทสฺส เนมิปํ อวฏฺกา อโทสา อกสวา, อราปํ อวฏฺกา อโทสา อกสวา, นาภิปํ อวฏฺกา อโทสา อกสวา. ตํ เนมิยาปํ อวฏฺกตฺตา อโทสทฺตา อกสวตฺตา, อรานปํ อวฏฺกตฺตา อโทสทฺตา อกสวตฺตา, นาภียาปํ อวฏฺกตฺตา อโทสทฺตา อกสวตฺตา ปวตฺตติํ สมนํ ยาวตिका อภิสงฺขารสฺส คติ, ทาวตีกํ ฌนฺตฺวา อกฺขาหตํ มณฺเฒ อฏฺฐาสี.

สียา โข ปนํ ภิกฺขเว ตุมฺหากํ เอวมสฺส “อณฺโณ นฺน เตน สมเยน โส รกการโ อโหสี”ติ. น โข ปเนตํ ภิกฺขเว เอวํ ทฏฺฐพฺพํ, อหํ เตน สมเยน โส รกการโ อโหสี, ททาหํ ภิกฺขเว กุสโล ทารวฏฺกานํ ทารุโทสานํ ทารุกสวานํ. เอตฺรหิ โข ปนาหํ ภิกฺขเว อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ กุสโล กายวฏฺกานํ กายโทสานํ กายกสวานํ, กุสโล วจฺจวฏฺกานํ วจฺจโทสานํ วจฺจกสวานํ, กุสโล มโนวฏฺกานํ มโนโทสานํ มโนกสวานํ. ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเฒ วา กายวฏฺโก อปฺปหิโน กายโทโส กายกสวา, วจฺจวฏฺโก อปฺปหิโน วจฺจโทโส วจฺจกสวา, มโนวฏฺโก อปฺปหิโน มโนโทโส มโนกสวา. เอวํ ปปตฺติทา เท ภิกฺขเว อิมสฺมา ฌมฺมวินยา, เสยฺยถาปํ ตํ จกํ จหิ ทิวเสหิ นิจฺจํ.

ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเฒ วา กายวฏฺโก ปหิโน กายโทโส

กายกสาโว, วจีวโก ปทีโน วจีโทโส วจีกสาโว, มโนวโก ปทีโน มโนโทโส
มโนกสาโว. เอวํ ปติฏฺฐิตา เท ภิกฺขเว อิมสฺมี ฐมฺมวินเย, เสยฺยถาปี ทํ จกฺกํ
ฉถิ มาเสหิ นิฏฺฐิตํ จารตุญฺเห.

ตสมฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “กายวํกํ ปชฺหิสฺสาม กายโทสํ กายกสาवं,
วจีวํกํ ปชฺหิสฺสาม วจีโทสํ วจีกสาवं, มโนวํกํ ปชฺหิสฺสาม มโนโทสํ มโนกสาวัน”ติ.
เอวเมว วิ ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปญฺจม.

๖. อปณฺณกสูตร

[๑๖] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนํนาคโต ภิกฺขุ อปณฺณกปฏิปทํ^๑ ปฏิปन्नโน
โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ อาสวานํ ขยาย. กตเมหิ ตีหิ? อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อินฺทริเยสฺส กุตฺตทฺวารो โหติ, โภชเน มตฺตณฺณ โหติ, ชาคริยํ อนฺนยฺตุโต^๒
โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทริเยสฺส กุตฺตทฺวารो โหติ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จกฺขณา รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคฺคาหิ โหติ นานูปยุตฺตคฺคฺคาหิ, ยถวาทิกรณเมณํ
จกฺขณฺทริยํ อสฺสํวํ วิหรณฺทํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ,
ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขณฺทริยํ, จกฺขณฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน
สทฺทํ สุตฺวา ๖เปว ฆาเนน คณฺธํ ฆายิตฺวา ๖เปว ชิวฺหยา รสํ สายิตฺวา ๖เปว
กาเยน โสฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๖เปว มนฺสา ฐมฺมํ วิญฺฌาย น นิमितฺตคฺคฺคาหิ โหติ
นานูปยุตฺตคฺคฺคาหิ, ยถวาทิกรณเมณํ มนินฺทริยํ อสฺสํวํ วิหรณฺทํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทริยํ,
มนินฺทริเย สํวรํ อาปชฺชติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทริเยสฺส กุตฺตทฺวารो โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชเน มตฺตณฺณ โหติ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา
โยนิโส อหารํ อหาเรติ เนว ทวายน น มทายน น มณฺทนาย น วิญฺญนาย,
ยวาทเว อิมสฺส กายสฺส จิตฺตยา ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา^๓ พฺรหฺมจฺริยานุคฺคหาย, อิติ

๑ ส.อ. อปณฺณกํ ปฏิปทํ

๒ จ.ม. ชาคริยมณฺนยฺตุโต

๓ จ.ม. วิหีสฺสปฺรติยา

ปุราณณจ เวทนี ปฏินงฺขามิ, นวณจ เวทนี น อุปปาเทสฺสามิ, ยาทฺฐา จ เม
ภวิสฺสตี, อนนฺวชฺชตา จ ผาสฺสุหาโร จาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชนเ มตฺตณฺณ
โหติ.

กถณจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยํ อนฺนุตฺโต โหติ? อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวสํ
จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อวฺวณฺเณยฺหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ, รตฺตียา ปจฺมํ ยามํ
จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อวฺวณฺเณยฺหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ, รตฺตียา มชฺฌิมํ ยามํ
ทกฺขิณเณ ปสฺสเสน สึทฺเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเท ปาทํ อจฺจาธาย สโต สมฺปชาโน
อุจฺจานสณฺณํ มนสิกริตฺวา, รตฺตียา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจุจฺจาย จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย
อวฺวณฺเณยฺหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยํ อนฺนุตฺโต
โหติ. อิมฺหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อปณฺณกปฏิปทํ ปฏิปฺนโน
โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ อาสวานํ ขยายาติ. ญฺจ.

๓. อตฺตพฺยาพาทสุตฺต

[๑๖] ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา อตฺตพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ, ปฺรพฺยาพาทายปี้
สํวตฺตนฺติ, อุภยพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ. กถเม ตโย? กายทฺถจฺริตํ วจฺิทฺถจฺริตํ
มโนทฺถจฺริตํ. อิมฺ โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา อตฺตพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ,
ปฺรพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ, อุภยพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ.

ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา เนว อตฺตพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ, น ปฺรพฺยาพาทายปี้
สํวตฺตนฺติ, น อุภยพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ. กถเม ตโย? กายสุจฺริตํ วจฺิสุจฺริตํ
มโนสุจฺริตํ. อิมฺ โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา เนว อตฺตพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ, น
ปฺรพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺติ, น อุภยพฺยาพาทายปี้ สํวตฺตนฺตฺติ. สตฺตม.

๔. เทวโลกสุตฺต

[๑๗] สเจ โว ภิกฺขเว อณฺณตฺตติยา ปรีพฺพชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ
“เทวโลกุปฺตติยา อาวุโส สมณฺเ โคตเม พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสธา”ติ. น ตฺเมหุ ภิกฺขเว

เอวํ ปุญฺจา อญฺเญยฺยาถ หราเยยฺยาถ ชิกฺขุญฺเญยฺยาถติ. เอวํ ภนฺเต. อิติ กิร ตุมฺเห
ภิกฺขเว ทิพฺเพน อายุํหา อญฺเญยฺยาถ หราเยถ ชิกฺขุญฺเญยฺยาถ, ทิพฺเพน วณฺเณน, ทิพฺเพน
สุเชน, ทิพฺเพน ยสฺเสน, ทิพฺเพน อธิปเตยฺเยน อญฺเญยฺยาถ หราเยถ ชิกฺขุญฺเญยฺยาถ, ปเคว
โฆ ปน ภิกฺขเว ตุมฺเหทฺธิ กายทฺทจฺจิเรน อญฺเญยฺยาถ ทฺทพฺพํ หรายิตฺทพฺพํ ชิกฺขุญฺเญยฺยาถ.
วจฺจิทฺทจฺจิเรน มโนทฺทจฺจิเรน อญฺเญยฺยาถ ทฺทพฺพํ หรายิตฺทพฺพํ ชิกฺขุญฺเญยฺยาถ. อญฺม.

๕. ปจมปาปณิกสูตร

[๑๙] ตีหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมณฺนาทโต ปาปณิกโก อภพฺโพ อนนฺธิตํ วา โภคํ
อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา โภคํ ผาตี กาทํ. กตเมหิ ตีหิ? อิทฺ ภิกฺขเว ปาปณิกโก
ปุพฺพพณฺธุสมยํ น สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ อริฏฺฐจาทิ, มชฺฌนฺตฺกสมยํ^๑ น สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ
อริฏฺฐจาทิ, สายนฺตฺกสมยํ^๒ น สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ อริฏฺฐจาทิ. อิเมหิ โฆ ภิกฺขเว ตีหิ
องฺเคหิ สมณฺนาทโต ปาปณิกโก อภพฺโพ อนนฺธิตํ วา โภคํ อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา
โภคํ ผาตี กาทํ.

เอวเมว โฆ ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมณฺนาทโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนนฺธิตํ วา
กุสฺลํ ฐมฺมํ อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ ผาตี กาทํ. กตเมหิ ตีหิ? อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺธุสมยํ น สกฺกจํ สมารินฺนิตฺตุํ อริฏฺฐจาทิ, มชฺฌนฺตฺกสมยํ^๑ น สกฺกจํ
สมารินฺนิตฺตุํ อริฏฺฐจาทิ, สายนฺตฺกสมยํ^๒ น สกฺกจํ สมารินฺนิตฺตุํ อริฏฺฐจาทิ. อิเมหิ
โฆ ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมณฺนาทโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนนฺธิตํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ
อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ ผาตี กาทํ.

ตีหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมณฺนาทโต ปาปณิกโก ภพฺโพ อนนฺธิตํ วา โภคํ
อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา โภคํ ผาตี กาทํ. กตเมหิ ตีหิ? อิทฺ ภิกฺขเว ปาปณิกโก
ปุพฺพพณฺธุสมยํ สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ อริฏฺฐจาทิ, มชฺฌนฺตฺกสมยํ สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ
อริฏฺฐจาทิ, สายนฺตฺกสมยํ สกฺกจํ กมฺมณฺตุํ อริฏฺฐจาทิ. อิเมหิ โฆ ภิกฺขเว ตีหิ องฺเคหิ
สมณฺนาทโต ปาปณิกโก ภพฺโพ อนนฺธิตํ วา โภคํ อริคนฺตุํ, อริคนฺตุํ วา โภคํ
ผาตี กาทํ.

๑ ก. มชฺฌนฺตฺกสมยํ

๒ น. สายนฺตฺกสมยํ

เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนนฺธิตํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ อธิคฺชนฺตุํ, อธิคฺคํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ ผาตี กาคฺตุํ. กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺธุสมมํ สกฺกจํ สมารินิมิตฺตํ อธิจฺจุจาทิ, มชฺฌนฺนิกสมมํ สกฺกจํ สมารินิมิตฺตํ อธิจฺจุจาทิ, สายณฺธุสมมํ สกฺกจํ สมารินิมิตฺตํ อธิจฺจุจาทิ. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนนฺธิตํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ อธิคฺชนฺตุํ, อธิคฺคํ วา กุสฺลํ ฐมฺมํ ผาตี กาคฺชนฺติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยปาปณิกสฺสุต

[๒๐] ตีหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต ปาปณิกโก นจิริสฺสเสว มหฺนตฺตํ เวปฺปุลลตฺตํ^๑ ปาปฺณาติ โภเคสฺส. กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกฺขเว ปาปณิกโก จกฺขุมา จ โหติ วิรุโธ จ นิสฺสยสมฺปนฺโน จ. กถญจ ภิกฺขเว ปาปณิกโก จกฺขุมา โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปณิกโก ปณฺธิยํ ชานาติ “อิทํ ปณฺธิยํ เอวํ กิตํ, เอวํ วิกฺกยมาณํ เอตฺตํ กํ มลํ ภวิสฺสตี เอตฺตํโก อุตฺโย”^๒ติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปณิกโก จกฺขุมา โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปาปณิกโก วิรุโธ โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปณิกโก กุสฺโล โหติ ปณฺธิยํ เกตฺตญจ วิกฺกเกตฺตญจ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปณิกโก วิรุโธ โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปาปณิกโก นิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปณิกโก^๓ เย เต คหปตี วา คหปติปฺตฺตา วา อทฺธมา มหฺทฺธนา มหาโภคา, เต เอวํ ชานนฺติ “อัย โข ภวํ ปาปณิกโก จกฺขุมา วิรุโธ จ ปฏฺวิโล ปฺตฺตทการญจ โปเสตฺถ, อมฺหากญจ กาเลน กาลํ อนุปฺปาทุนฺ”^๔ติ. เต นฺ โภเคหิ นิปตฺนฺติ “อิโต สมฺม ปาปณิกโก โภเคหริตฺวา^๕ ปฺตฺตทการญจ โปเสหิ, อมฺหากญจ กาเลน กาลํ อนุปฺปเทหิ”^๖ติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปณิกโก นิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต ปาปณิกโก นจิริสฺสเสว มหฺนตฺตํ เวปฺปุลลตฺตํ ปาปฺณาติ โภเคสฺส.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิริสฺสเสว มหฺนตฺตํ เวปฺปุลลตฺตํ ปาปฺณาติ กุสฺเลสฺส ฐมฺเมสฺส. กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุมา จ โหติ วิรุโธ จ นิสฺสยสมฺปนฺโน จ.

๑ ฉ. มหฺตฺตํ เวปฺปุลลตฺตํ ม.อิ. มหฺนตฺตํ วา เวปฺปุลลตฺตํ วา

๒ ส. อุตฺโยติ

๓ ก. ปาปณิกโก

๔ ฉ.ม. กิริตฺวา

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขมา โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขณฺ”ติ
 ยถาภุทํ ปชานาติ “อัยํ ทุกฺขสมุทฺทโย”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ “อัยํ ทุกฺขนิโรธो”ติ
 ยถาภุทํ ปชานาติ “อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขมา โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิธฺโร โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารทฺธวீริโย วิหริติ
 อุกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ อุปสมฺมปทาย ทามวา ทพฺพปรกฺกโม
 อนิกฺขิตฺตฺตฺธโร กุสฺสเลสุ ฐมฺเมสุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิธฺโร โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ
 พหุสฺสตา อากตาคมา ฐมฺมธฺรา วินยธฺรา มาตีกาธฺรา, เต กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิทฺวา
 ปริปุจฺจติ ปริปณฺหติ “อิทํ ภนฺเต กถํ, อิมสฺส โก อตุโถ”ติ ? ตสฺส เต อายสฺมนฺโต
 อวิวญฺณเจว วิวรณฺติ, อนฺนุตฺตานีกตมฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ, อนเนกวิหิตेषु จ กงฺขาญฺจานิเยสุ
 ฐมฺเมสุ กงฺขํ ปฏฺฐิวิโนเทนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ. อิเมหิ
 โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิริสฺสเว มหฺนตฺตํ เวปุลฺลตฺตํ
 ปาปฺณาติ กุสฺสเลสุ ฐมฺเมสุติ. ทสมํ.

รตฺถการวคฺโค ทฺติโย.

ปจมภาณวโร นิฏฺฐิตो.

ตสฺสสุทฺธานํ

ฉาโต สารณียो ภิกฺขุ
 อปณฺณกตฺตา เทโว จ

จกฺกวตฺตี ปเจตโน
 ทฺเว ปาปณิเกน จาติ.

๓. ปุคฺคฉวคฺค

๑. สมฺมัทธสฺสคฺค

[๒๑] เอวมฺเม สุตํ :- เอกํ สมฺมํ ภกฺวา สวาทฺธิยํ วิหริติ เชตวเน

อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา จ สวิฏฺโจ^๑ อายสฺมา จ มหาโกฏฺฐิโต^๒
 เยนายสฺม สารีปฺตฺโต เตนฺอุปสงฺกมီสุ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมทา สารีปฺตฺเตน สทฺธิ
 สมโมทิสฺส, สมฺโมทนียํ กถํ สारณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส; เอกมนฺตํ
 นิสฺสินฺ โข อายสฺมนฺตํ สวิฏฺจํ อายสฺมา สารีปฺตฺโต เอตทโวจ

“ตโยเม อาวุโส สวิฏฺจ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย?
 กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปตฺโต” สทฺธาวิมฺตฺโต. อีเม โข อาวุโส ตโย ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อีเมสํ อาวุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ กตโม เท ปุคฺคโล ขมติ
 อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จา”ติ?

ตโยเม อาวุโส สารีปฺตฺต ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย?
 กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปตฺโต สทฺธาวิมฺตฺโต. อีเม โข อาวุโส ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. อีเมสํ อาวุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ ยวฺย^๔ ปุคฺคโล สทฺธาวิมฺตฺโต, อยํ เม
 ปุคฺคโล ขมติ อีเมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จ. ตํ กิสฺส
 เหตุ? อิมสฺสอาวุโส ปุคฺคลสฺส สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตฺนติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโกฏฺฐิตํ เอตทโวจ “ตโยเม อาวุโส
 โกฏฺฐิต ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย? กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปตฺโต
 สทฺธาวิมฺตฺโต. อีเม โข อาวุโส ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อีเมสํ
 อาวุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ กตโม เท ปุคฺคโล ขมติ อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จา”ติ?

ตโยเม อาวุโส สารีปฺตฺต ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย?
 กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปตฺโต สทฺธาวิมฺตฺโต. อีเม โข อาวุโส ตโย ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อีเมสํ อาวุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ ยวฺย ปุคฺคโล กายสฺกฺขิ,
 อยํ เม ปุคฺคโล ขมติ อีเมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จ.
 ตํ กิสฺส เหตุ? อิมสฺสอาวุโส ปุคฺคลสฺส สมานินฺทริยํ อธิมตฺตฺนติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโต อายสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ เอตทโวจ “ตโยเม อาวุโส
 สารีปฺตฺต ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย? กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปตฺโต

สุตฺตฺนต. ๑๒/๑๕

๑ ฉ.ม. สมิทฺโธ

๒ ฉ.ม. มหาโกฏฺฐิโก

๓ ม. ทิฏฺฐิปปตฺโต. เอวฺมปริปี

๔ ม. โยยํ

สทฺธาวิมุตฺโต. อิม โข อวฺุโส ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อิมสํ
อวฺุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ กตมํ เท ปุคฺคโล ชมติ อภิกฺกนฺตทโร จ ปณฺีตทโร
จา”ติ?

ทโยเม อวฺุโส โภจฺจติ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ทโย?
กายสฺกฺขิ ทิฏฺฐิปปฺตฺโต สทฺธาวิมุตฺโต. อิม โข อวฺุโส ทโย ปุคฺคลา สนฺโต
สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อิมสํ อวฺุโส ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ ยวฺายํ ปุคฺคโล ทิฏฺฐิปปฺตฺโต,
อํ เม ปุคฺคโล ชมติ อิมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตทโร จ ปณฺีตทโร จ.
ทํ กิสฺส เหตุ? อิมสฺสาวฺุโส ปุคฺคสฺส ปณฺณินฺหุริยํ อธิมตฺตนฺติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมนฺทํ จ สวิฏฺฐํ อายสฺมนฺทํ จ มหาโภจฺจติ
เอตทโวจ “พฺยาगतํ โข อวฺุโส อเมหฺมิ สพฺเพเหว ยถาสกํ ปฏฺิภาณํ, อายมาวฺุโส
เยน ภควา เทนุปสงฺกมฺิสฺสาม, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อารุเจสฺสาม, ยถา โน
ภควา พฺยากริสฺสตี, ทถา นํ ธารเอสฺสาม”ติ. “เอวมาวฺุโส”ติ โข อายสฺมา จ สวิฏฺฐโ
อายสฺมา จ มหาโภจฺจติ อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ปจฺจสฺสสฺส. อถ โข อายสฺมา จ
สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ สวิฏฺฐโ อายสฺมา จ มหาโภจฺจติ เยน ภควา เทนุปสงฺกมฺิสฺ,
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺทํ นิสฺสีทฺส. เอกมนฺทํ นิสฺสินฺโน โข
อายสฺมา สารีปฺตฺโต, ยาวตโก อโหสิ อายสฺมตา จ สวิฏฺฐเณ อายสฺมตา จ มหา-
โภจฺจิตฺเตน สทฺธี กถาสลฺลาโป, ทํ สพฺพํ ภควโต อารุเจสิ.

น เขวตฺถ สารีปฺตฺต สฺกฺรํ เอกํเสน พฺยาगतํ “อํ อิมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ
อภิกฺกนฺตทโร จ ปณฺีตทโร จา”ติ. จานํ เหตุํ สารีปฺตฺต วิชฺชติ, ยวฺายํ ปุคฺคโล
สทฺธาวิมุตฺโต, สวฺายํ^๑ อรหตฺตาย ปฏฺิปนฺโน, ยวฺายํ ปุคฺคโล กายสฺกฺขิ, สวฺายํ^๑
สทฺทาคามี วา อนาคามี วา, โย จายํ ปุคฺคโล ทิฏฺฐิปปฺตฺโต, สเปสฺส^๒ สทฺทาคามี
วา อนาคามี วา.

น เขวตฺถ สารีปฺตฺต สฺกฺรํ เอกํเสน พฺยาगतํ “อํ อิมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ
อภิกฺกนฺตทโร จ ปณฺีตทโร จา”ติ. จานํ เหตุํ สารีปฺตฺต วิชฺชติ, ยวฺายํ ปุคฺคโล
กายสฺกฺขิ, สวฺายํ อรหตฺตาย ปฏฺิปนฺโน, ยวฺายํ ปุคฺคโล สทฺธาวิมุตฺโต, สวฺายํ

สกทาคามี วา อนาคามี วา, โย จายํ ปุคฺคโล ทิฏฺฐิปปตฺโต, โสปสฺส สกทาคามี วา อนาคามี วา.

น เขวฺวตฺถ สารีปุตฺต สุกรํ เอกํเสน พยาภาตํ, “อโย อิมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ”ติ. จานํ เหนํ สารีปุตฺต วิชฺชติ, ยวฺวายํ ปุคฺคโล ทิฏฺฐิปปตฺโต, สุวํ อรหตฺตาย ปฏฺิปนโน, ยวฺวายํ ปุคฺคโล สทฺธาวิมุตฺโต, สุวํ สกทาคามี วา อนาคามี วา, โย จายํ ปุคฺคโล กายสฺสขิ, โสปสฺส สกทาคามี วา อนาคามี วา.

น เขวฺวตฺถ สารีปุตฺต สุกรํ เอกํเสน พยาภาตํ, “อโย อิมสํ ทิณฺณํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ”ติ. ปจฺมํ.

๒. คิลานสุตฺต

[๒๒] ตโยเม ภิกฺขเว คิลานา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมี. กตเม ตโย? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ คิลานํ ลภนฺโต วา สปปายานิ โภชนานิ อลภนฺโต วา สปปายานิ โภชนานิ, ลภนฺโต วา สปปายานิ เกสฺสฺซานิ อลภนฺโต วา สปปายานิ เกสฺสฺซานิ, ลภนฺโต วา ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ อลภนฺโต วา ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ เนว วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา.

อิตฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ คิลานํ ลภนฺโต วา สปปายานิ โภชนานิ อลภนฺโต วา สปปายานิ โภชนานิ, ลภนฺโต วา สปปายานิ เกสฺสฺซานิ อลภนฺโต วา สปปายานิ เกสฺสฺซานิ, ลภนฺโต วา ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ อลภนฺโต วา ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา.

อิตฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ คิลานํ ลภนฺโตว สปปายานิ โภชนานิ โน อลภนฺโต, ลภนฺโตว สปปายานิ เกสฺสฺซานิ โน อลภนฺโต, ลภนฺโตว ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ โน อลภนฺโต วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวฺวายํ คิลานํ ลภนฺโตว สปปายานิ โภชนานิ โน อลภนฺโต, ลภนฺโตว สปปายานิ เกสฺสฺซานิ โน อลภนฺโต, ลภนฺโตว ปฏฺิรูปํ อูปฏฺิจากํ โน อลภนฺโต วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา. อิมํ โข ภิกฺขเว คิลานํ ปฏฺิจจ คิลานภตฺตํ อนฺนญฺเฒาตํ, คิลานเกสฺสฺซํ อนฺนญฺเฒาตํ, คิลานูปฏฺิจาโก อนฺนญฺเฒาโต. อิมญฺจ ปน ภิกฺขเว คิลานํ ปฏฺิจจ อณฺเฒเปี คิลานา อูปฏฺิจาตพฺพา. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย คิลานา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมี.

เอวเมว โข ภิกขเว ตโยเม คิลานุปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย? อิทฺ ภิกขเว เอกฺจฺโจ ปุคฺคโล ลภฺนฺโต วา ตถาคตํ ทสฺสนาย อลภฺนฺโต วา ตถาคตํ ทสฺสนาย, ลภฺนฺโต วา ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย อลภฺนฺโต วา ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย, เนว โอฺกฺกมฺมฺติ นียามํ กุสฺเลสุ ฐมฺเมสุ สมฺมตฺตา.

อิตฺ ปน ภิกขเว เอกฺจฺโจ ปุคฺคโล ลภฺนฺโต วา ตถาคตํ ทสฺสนาย อลภฺนฺโต วา ตถาคตํ ทสฺสนาย, ลภฺนฺโต วา ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย อลภฺนฺโต วา ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย, โอฺกฺกมฺมฺติ นียามํ กุสฺเลสุ ฐมฺเมสุ สมฺมตฺตา.

อิตฺ ปน ภิกขเว เอกฺจฺโจ ปุคฺคโล ลภฺนฺโต ตถาคตํ ทสฺสนาย โน อลภฺนฺโต, ลภฺนฺโต ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย โน อลภฺนฺโต, โอฺกฺกมฺมฺติ นียามํ กุสฺเลสุ ฐมฺเมสุ สมฺมตฺตา.

ตทฺว ภิกขเว ยฺวํ ปุคฺคโลว ตถาคตํ ทสฺสนาย โน อลภฺนฺโต, ลภฺนฺโตว ตถาคตปฺปเวทิตํ ฐมฺมวินยํ สวนาย โน อลภฺนฺโต, โอฺกฺกมฺมฺติ นียามํ กุสฺเลสุ ฐมฺเมสุ สมฺมตฺตา. อิมํ โข ภิกขเว ปุคฺคลํ ปฏฺิจฺจ ฐมฺมเทสฺนา อนฺนญฺจาทา, อิมญฺจ ปน ภิกขเว ปุคฺคลํ ปฏฺิจฺจ อณฺเณสฺปี ฐมฺโม เทเสตฺทพฺโพ. อิมํ โข ภิกขเว ตโย คิลานุปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทฺติยํ.

๓. สงฺขารสํตฺต

[๒๓] ตโยเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย? อิทฺ ภิกขเว เอกฺจฺโจ ปุคฺคโล สพฺยาปชฺฌ^๑ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌํ วจฺสีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌํ วจฺสีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปฺปชฺชติ. ตเมเนํ สพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ สพฺยาปชฺฌา ผสฺสา ผสฺนฺติ. โส สพฺยาปชฺฌเณหิ ผสฺเสหิ ผฏฺโฐจฺจ สมานํ สพฺยาปชฺฌํ เวทณํ เวทียติ เอกนฺตทฺทุกฺขํ, เสยฺยถาปี สตฺตา เนรยิกา.

๑ จ.ม. สพฺยาปชฺฌ. เอวฺมฺปริปี

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ปุคฺคโล อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, อพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, อพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปปชฺชติ. ทเมณํ อพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปปนฺนํ สمانํ อพฺยาปชฺฌา ผสฺสา ผุสฺสนฺติ. โส อพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ ผุญฺโຈ สમાโน อพฺยาปชฺฌํ เวทณํ เวทียติ เอกนตฺตํ, เสยฺยถาปี เทวา สุกฺกิญฺหา.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ปุคฺคโล สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปปชฺชติ. ทเมณํ สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปปนฺนํ สมานํ สพฺยาปชฺฌาปี อพฺยาปชฺฌาปี ผสฺสา ผุสฺสนฺติ. โส สพฺยาปชฺฌเมหิปี อพฺยาปชฺฌเมหิปี ผสฺเสหิ ผุญฺโຈ สમાโน สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ เวทณํ เวทียติ ไวกิณฺณสฺสทุกฺขํ, เสยฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อิเม โช ภิกฺขเว ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทตฺถิ.

๔. พหุการสฺสุต

[๒๔] ทโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา ปุคฺคลสฺส พหุการา. กทมเ ทโย? ยํ ภิกฺขเว ปุคฺคลํ อากมฺม ปุคฺคโล พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ, ฐมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สํมํ สรณํ คโต โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อิมสฺส ปุคฺคลสฺส พหุการो.

ปุณ จ ปรี ภิกฺขเว ยํ ปุคฺคลํ อากมฺม ปุคฺคโล “อิทํ ทุกฺขนํ”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, “อยํ ทุกฺขสมุทฺทยो”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, “อยํ ทุกฺขนิโรธो”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, “อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ. อยํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อิมสฺส ปุคฺคลสฺส พหุการो.

ปุณ จ ปรี ภิกฺขเว ยํ ปุคฺคลํ อากมฺม ปุคฺคโล อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อยํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อิมสฺส ปุคฺคลสฺส พหุการอ. อิเม โช ภิกฺขเว ทโย ปุคฺคลา ปุคฺคลสฺส พหุการา.

อิมเห จ ปน ภิกฺขเว ตีหิ ปุคฺคเลหิ อิมสฺส ปุคฺคลสฺส นตฺถนฺนํ ปุคฺคโล
 พหุการตโรติ วทามิ. อิมสฺสจ ปน ภิกฺขเว ตินฺนํ ปุคฺคลัน อิมินา ปุคฺคเลน น
 สุปฺปฏิการํ วทามิตฺติ, ยทิตฺถํ อภิวาทนปจฺจุจฺจนอนฺชล็กมฺมสํมิจิกมฺมจิวรปฺนํทปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจยภสซฺชปฏิกขารานุปฺปทาเนนาติ. จตฺตถํ.

๕. วชิรฺปมฺสฺสฺต

[๒๕] ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวชิรฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย?
 อรฺกฺขปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล, วิชฺชปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล, วชิรฺปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล. กตโม จ
 ภิกฺขเว อรฺกฺขปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล โกรโณ โหติ
 อุปายาสพฺหฺโล, อปฺปมฺบี วุตฺโต สมานอ อภิสซฺชติ กุปฺปติ พฺยาปซฺชติ ปตฺติถฺยติ,
 โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตฺกโรติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺถจฺจารุโก^๑ กฺกุเจน
 วา กจฺจาย วา ฆณฺณิโต^๒ ภฺยโยโส มตฺตาย อาสวํ เทติ.^๓ เอวเมว โช ภิกฺขเว
 อีธเอกจฺโจ ปุคฺคโล โกรโณ โหติ อุปายาสพฺหฺโล, อปฺปมฺบี วุตฺโต สมานอ อภิสซฺชติ
 กุปฺปติ พฺยาปซฺชติ ปตฺติถฺยติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตฺกโรติ. อยํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว อรฺกฺขปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว วิชฺชปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 “อิทํ ทฺถขณฺ”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อยํ ทฺถขณฺสมฺมทโย”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อยํ
 ทฺถขณฺนิโรธो”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อยํ ทฺถขณฺนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว จกฺขมา ปฺริโส รตฺตนฺธการตมิสสาย วิชฺชนฺตริกาย
 รูปานิ ปสฺสเสยฺย, เอวเมว โช ภิกฺขเว อีธเอกจฺโจ ปุคฺคโล “อิทํ ทฺถขณฺ”ติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ, “อยํ ทฺถขณฺสมฺมทโย”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, “อยํ ทฺถขณฺนิโรธอ”ติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ, “อยํ ทฺถขณฺนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภฺตํ ปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 วิชฺชปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว วชิรฺปมฺจิตฺโต ปุคฺคโล? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมตฺติ ปณฺณาวิมฺมตฺติ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺณวา
 สจฺจนิทฺวา อุปสมฺบซฺช วิหริ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว วชิรฺสส นตฺถิ กิณฺจิ อภชฺช

๑ ส. ทฺถจฺจารุกา

๒ ส. ฆณฺณิทา

๓ ส. อสฺสวโนติ

มณฺเฑ ปาสาณํ วา, เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล อาสวานํ ขยา...
อุปสมปชฺช วิหริติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วชิรฺรูปมจิตฺโต ปุคฺคโล. อิมํ โข ภิกฺขเว
ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสมฺมินฺนํติ. ปณฺจมํ.

๖. เสวิตัพพสุตฺต

[๒๖] ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสมฺมํ. กตเม ตโย?
อตุถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโล น เสวิตัพฺโพ น ภชิตัพฺโพ น ปยิริปาสิตัพฺโพ, อตุถิ
ภิกฺขเว ปุคฺคโล เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริปาสิตัพฺโพ, อตุถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
สกกุกฺขวา กรุกฺขวา เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริปาสิตัพฺโพ. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
น เสวิตัพฺโพ น ภชิตัพฺโพ น ปยิริปาสิตัพฺโพ? อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล
หิโน โหติ สึเลน สมารินา ปณฺณาย. เอวรูปํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล น เสวิตัพฺโพ น
ภชิตัพฺโพ น ปยิริปาสิตัพฺโพ อณฺณตฺวํ อนุกฺขยา อณฺณตฺวํ อนุกฺมปฺปา.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริปาสิตัพฺโพ? อิทํ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล สหิโส โหติ สึเลน สมารินา ปณฺณาย. เอวรูปํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริปาสิตัพฺโพ. ทํ กิสฺส เหตุ? สึลสามณฺณคตํ สํ
สึลกถา จ โน ภวิสฺสติ, ตา จ โน ปวตฺตณิ^๑ ภวิสฺสติ, ตา จ โน ผาสฺ
ภวิสฺสติ. สมาริสสามณฺณคตํ สํ สมาริกถา จ โน ภวิสฺสติ, ตา จ โน ปวตฺตณิ^๑
ภวิสฺสติ, ตา จ โน ผาสฺ ภวิสฺสติ. ปณฺณาสามณฺณคตํ สํ ปณฺณากถา จ โน
ภวิสฺสติ, ตา จ โน ปวตฺตณิ^๑ ภวิสฺสติ, ตา จ โน ผาสฺ ภวิสฺสติ. ทสฺมา
เอวรูปํ ปุคฺคโล เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริปาสิตัพฺโพ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สกกุกฺขวา กรุกฺขวา เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ
ปยิริปาสิตัพฺโพ? อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อธิโก โหติ สึเลน สมารินา
ปณฺณาย. เอวรูปํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สกกุกฺขวา กรุกฺขวา เสวิตัพฺโพ ภชิตัพฺโพ ปยิริ-
ปาสิตัพฺโพ. ทํ กิสฺส เหตุ? อิติ อปริปฺรํ วา สึลกฺขนฺธํ ปรีปฺเรสฺสํ, ปรีปฺรํ
วา สึลกฺขนฺธํ ทตฺถ ทตฺถ ปณฺณาย อนุกฺคเหสฺสํ. อปริปฺรํ วา สมาริกฺขนฺธํ

ปริปุเรสสามิ, ปริปุริ วา สมาริกขณฺธํ ทตฺถ ทตฺถ ปณฺณาย อนฺนุคฺคเหสฺสามิ.
 อปริปุริ วา ปณฺณากฺขณฺธํ ปริปุเรสสามิ, ปริปุริ วา ปณฺณากฺขณฺธํ ทตฺถ ทตฺถ
 ปณฺณาย อนฺนุคฺคเหสฺสามิ. ตสฺมา เอวฺรโป ปุคฺคโล สกฺกตฺวา คุรฺกตฺวา เสวิตฺพุโ
 ภชิตฺพุโ ปยิริปาสิตฺพุโ. อิม โข ภิกฺขเว ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สฺวิขฺชมนฺนา
 โลกสฺมินฺติ.

นินฺทิตฺติ ปริโส นินฺทิตฺติ

น จ หายถ กทาจิ ตฺลยฺเสวี

เสฏฺฐจฺมฺปนํ อุตฺติ ชิปฺโป

ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตโร ภเชถาติ. ฦจ.

๗. ชิกฺขุฉิตฺตพฺพสุตฺต

[๒๗] ทโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สฺวิขฺชมนฺนา โลกสฺมี. กตเม ทโย?
 อตฺถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ชิกฺขุฉิตฺตพุโ น เสวิตฺพุโ น ภชิตฺพุโ น ปยิริปาสิตฺพุโ,
 อตฺถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อชฺฌเปกฺขิตฺตพุโ น เสวิตฺพุโ น ภชิตฺพุโ น ปยิริปาสิตฺพุโ,
 อตฺถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เสวิตฺพุโ ภชิตฺพุโ ปยิริปาสิตฺพุโ. กตโม จ
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล ชิกฺขุฉิตฺตพุโ น เสวิตฺพุโ น ภชิตฺพุโ น ปยิริปาสิตฺพุโ?
 อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทฺสสฺสโล โหติ ปาปธมฺโม อสฺสิจิ สงฺกสฺสรสฺมาจาโร
 ปฏฺฐิจฺจนนํกมฺมนฺโต อสฺสสมฺมโน สมนฺนปฏฺฐิณฺโณ อพฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจาริปฏฺฐิณฺโณ
 อนฺโตปฺปติ อวสฺสโต กสมฺพฺชาโต, เอวฺรโป ภิกฺขเว ปุคฺคโล ชิกฺขุฉิตฺตพุโ น
 เสวิตฺพุโ น ภชิตฺพุโ น ปยิริปาสิตฺพุโ. ตํ กิสฺส เหตุ? กิณฺจาปี ภิกฺขเว
 เอวฺรปฺสฺส ปุคฺคลสฺส น ทิฏฺฐจฺานุกฺติ อาปชฺชติ, อถ โข นํ ปาปโก กิตฺติสทฺโท
 อพฺรหฺมจฺจจฺติ “ปาปมิตฺโต ปุริสปุคฺคโล ปาปสหาโย ปาปสมฺปวฺงโก”ติ. เสยฺยถาปี
 ภิกฺขเว อหิ คฺคฺคโต กิณฺจาปี น ทํสฺติ,^๑ อถ โข นํ มกฺขเชติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 กิณฺจาปี เอวฺรปฺสฺส ปุคฺคลสฺส น ทิฏฺฐจฺานุกฺติ อาปชฺชติ, อถ โข นํ ปาปโก กิตฺติสทฺโท
 อพฺรหฺมจฺจจฺติ “ปาปมิตฺโต ปุริสปุคฺคโล ปาปสหาโย ปาปสมฺปวฺงโก”ติ. ตสฺมา
 เอวฺรโป ปุคฺคโล ชิกฺขุฉิตฺตพุโ น เสวิตฺพุโ น ภชิตฺพุโ น ปยิริปาสิตฺพุโ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อชฺฌเปกฺขิตฺตพฺโพ น เสวิตพฺโพ น ภชิตพฺโพ น
 ปยิริปาสิตพฺโพ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล โกธโน โหติ อูปายาสพฺพโล, อปฺปมฺบิ
 วุตฺโต สมานอ ภิสฺสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปตฺติถฺยติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ
 ปาตูกโรติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺถจฺจุรโก กฺกฺเขน วา กจฺลาย วา ฆมฺมฺมิตฺโต ภิชฺชโยโส
 มตฺตตาย อาสวํ เทติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ปุคฺคโล โกธโน โหติ
 อูปายาสพฺพโล, อปฺปมฺบิ วุตฺโต สมานอ ภิสฺสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปตฺติถฺยติ,
 โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ตินฺทุทกฺกาลาตํ
 กฺกฺเขน วา กจฺลาย วา ฆมฺมฺมิตฺตํ ภิชฺชโยโส มตฺตตาย จิจฺจิจฺฉายติ จิจฺฉิจฺฉายติ. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ปุคฺคโล โกธโน โหติ อูปายาสพฺพโล, อปฺปมฺบิ วุตฺโต สมานอ
 ภิสฺสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปตฺติถฺยติ, โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ.
 เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุณฺฑกูโป กฺกฺเขน วา กจฺลาย วา ฆมฺมฺมิตฺโต ภิชฺชโยโส มตฺตตาย
 ทฺถกฺกนฺโธ โหติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ปุคฺคโล โกธโน โหติ
 อูปายาสพฺพโล, อปฺปมฺบิ วุตฺโต สมานอ ภิสฺสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปตฺติถฺยติ,
 โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตูกโรติ. เอวรูป ภิกฺขเว ปุคฺคโล อชฺฌเปกฺขิตฺตพฺโพ
 น เสวิตพฺโพ น ภชิตพฺโพ น ปยิริปาสิตพฺโพ. ตํ กิสฺส เหตุ? อุกฺโกเสยฺยปี มํ,
 ปริภาเสยฺยปี มํ, อนตฺถมฺบิ มํ กรายติ. ตสฺมา เอวรูป ปุคฺคโล อชฺฌเปกฺขิตฺตพฺโพ
 น เสวิตพฺโพ น ภชิตพฺโพ น ปยิริปาสิตพฺโพ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เสวิตพฺโพ ภชิตพฺโพ ปยิริปาสิตพฺโพ? อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล สึลฺลา โหติ กลฺยาณธมฺโม, เอวรูป ภิกฺขเว ปุคฺคโล เสวิตพฺโพ
 ภชิตพฺโพ ปยิริปาสิตพฺโพ. ตํ กิสฺส เหตุ? กิณฺจาปี ภิกฺขเว เอวรูปสฺส ปุคฺคลสฺส
 น ทิฏฺฐานํคํ อปชฺชติ, อถ โข นํ กลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺพกฺกจฺฉติ “กลฺยาณเมตฺตโต
 ปุริสปุคฺคโล กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงโก”ติ. ตสฺมา เอวรูป ปุคฺคโล
 เสวิตพฺโพ ภชิตพฺโพ ปยิริปาสิตพฺโพ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สมนฺโต
 สวฺวิชฺชมานา โลกสฺสมินฺติ.

นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี
 น จ หาเยถ กทาจิ ตุลยเสวี
 เสฏฐมฺปนมฺ อุกเทติ ชิปโป
 ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตรี ภเชถาติ. สตฺตมฺ.

๘. กุณภาณีสุตต

[๒๘] ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย?
 กุณภาณี ปุปฺผภาณี มรฺฐภาณี. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล กุณภาณี? อีธ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล สภาคโต วา ปริสาคโต วา^๑ ฌาติมชฺฌคโต วา ปุคฺคมชฺฌคโต วา
 ราชกุลมชฺฌคโต วา อภินีโต สกฺขิปฺปฺภุโจ “เอหฺมฺโภ ปุริส ยํ ชานาสี, ตํ วเทหี”ติ.
 โส อชานํ วา อาห “ชานามิ”ติ, ชานํ วา อาห “น ชานามิ”ติ, อปสฺสํ วา
 อาห “ปสฺสามิ”ติ, ปสฺสํ วา อาห “น ปสฺสามิ”ติ, อิติ อตฺตเหตุ วา ปรเหตฺ
 วา อามิสฺสกิจฺจเหตุ วา สมฺปชานมฺสา ภาสิตา โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 กุณภาณี.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุปฺผภาณี? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สภาคโต
 วา ปริสาคโต วา^๑ ฌาติมชฺฌคโต วา ปุคฺคมชฺฌคโต วา ราชกุลมชฺฌคโต วา
 อภินีโต สกฺขิปฺปฺภุโจ “เอหฺมฺโภ ปุริส ยํ ชานาสี,^๒ ตํ วเทหี”ติ. โส อชานํ วา
 อาห “น ชานามิ”ติ, ชานํ วา อาห “ชานามิ”ติ, อปสฺสํ วา อาห “น ปสฺสามิ”ติ,
 ปสฺสํ วา อาห “ปสฺสามิ”ติ, อิติ อตฺตเหตุ วา ปรเหตฺ วา อามิสฺสกิจฺจเหตุ วา
 น สมฺปชานมฺสา ภาสิตา โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุปฺผภาณี.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล มรฺฐภาณี? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ผรุสํ
 วาจํ ปหาย ผรุสาย วาจา ยปฏิวโรโต โหติ, ยา สา วาจา เนพา กณฺณสุขา
 เปมฺนิยา หทยจฺจมา โปรี พฺหุชนกฺกตา พฺหุชนมนฺนาปา, ตถารูปี วาจํ ภาสิตา โหติ.
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล มรฺฐภาณี. อีเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมินิ”ติ. อญฺจม.

๑ ฉ.ม. สภาคโต วา ปริสาคโต วา

๒ ฉ. ปชานาสี

๘. อนฺธสตฺต

[๒๙] ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ตโย? อนฺโธ เอกจกฺขุ ทฺวิจกฺขุ. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนฺโธ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตถารูปํ จกฺขุ น โหติ, ยถารูปํ จกฺขุ น อนฺธํ ภาโก อธิจฺเจยฺย, อธิคํ ภาโก ผาตี กเรยฺย.^๑ ตถารูปํ ปิสฺสํ จกฺขุ น โหติ, ยถารูปํ จกฺขุ น กุสลากุสเล ธมฺเม ชาเนยฺย, สวชฺชชานวชฺเช ธมฺเม ชาเนยฺย, หีนปฺปณฺีเต ธมฺเม ชาเนยฺย, กณฺหสฺสกุสปฺปฏิกฺกาเ ธมฺเม ชาเนยฺย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนฺโธ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เอกจกฺขุ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตถารูปํ จกฺขุ โหติ, ยถารูปํ จกฺขุ น อนฺธํ ภาโก อธิจฺเจยฺย, อธิคํ ภาโก ผาตี กเรยฺย.^๑ ตถารูปํ ปิสฺสํ^๒ จกฺขุ น โหติ, ยถารูปํ จกฺขุ น กุสลากุสเล ธมฺเม ชาเนยฺย, สวชฺชชานวชฺเช ธมฺเม ชาเนยฺย, หีนปฺปณฺีเต ธมฺเม ชาเนยฺย, กณฺหสฺสกุสปฺปฏิกฺกาเ ธมฺเม ชาเนยฺย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เอกจกฺขุ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทฺวิจกฺขุ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตถารูปํ จกฺขุ โหติ, ยถารูปํ จกฺขุ น อนฺธํ ภาโก อธิจฺเจยฺย, อธิคํ ภาโก ผาตี กเรยฺย. ตถารูปํ ปิสฺสํ^๒ จกฺขุ โหติ,^๓ ยถารูปํ จกฺขุ น กุสลากุสเล ธมฺเม ชาเนยฺย, สวชฺชชานวชฺเช ธมฺเม ชาเนยฺย, หีนปฺปณฺีเต ธมฺเม ชาเนยฺย, กณฺหสฺสกุสปฺปฏิกฺกาเ ธมฺเม ชาเนยฺย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทฺวิจกฺขุ. อีเม โช ภิกฺขเว ตโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ.

น เจว โภคา ตถารูปา

อุภยตฺถ กลิคฺคาโห

อถาปรายมกฺขาโต

ธมฺมาธมฺเมน สํสฺสฺสจฺเ^๔

น จ ปุณฺณานิ กุพฺพติ

อนฺธสฺส หตฺตจกฺขุโน.

เอกจกฺขุ จ ปุคฺคโล

ภิกฺกาณี ปรีเยสฺสตี.

๑ ส. ผาติกเรยฺย

๓ จ.ม. นโหติ

๒ จ.ม. ตถารูปํ ปนสฺส

๔ จ.ม. สจฺสโต

เถยเยน ภูฏกมฺเมน	มฺสวาเทน จฺญาย
กุสโล โหติ สํหาตุ ^๑	กามโมคฺชี จ มาณโว
อิโต โส นิริยํ คนฺตฺวา	เอกจฺกฺข วิหณฺณติ.
ทฺวิจฺกฺข ปน อกฺขาโต	เสฏฺโฐ ปุริสํ ปุคฺคโล
ธมฺมสทฺตฺเทหิ โภเกหิ	อฺภูจฺจานนํ ฐนํ.
ททาติ เสฏฺฐสงฺกปโป	อพฺยคฺคมาณโส ^๒ นโร
อุเปติ ภทฺทกํ จานํ	ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจติ.
อนฺธมฺจ เอกจฺกฺขมฺจ	อารกา ปรีวชฺชเย
ทฺวิจฺกฺข ปน เสเวถ	เสฏฺฐํ ปุริสํ ปุคฺคณฺติ. นวม.

๑๐. อวฺกฺขชฺสตุต

[๓๐] ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมึ. กตเม ตโย?
 อวฺกฺขชฺสปญฺโฆ ปุคฺคโล อฺจุจฺจนฺตปญฺโฆ ปุคฺคโล ปุคฺคปญฺโฆ ปุคฺคโล. กตโม จ
 ภิกฺขเว อวฺกฺขชฺสปญฺโฆ ปุคฺคโล? อิทฺธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารามํ คนฺตา
 โหติ อภิกฺขณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ สนฺติเก ธมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ ธมฺมํ เทเสนฺติ อาทิ-
 กลฺยาณํ มชฺฌกฺกลฺยาณํ ปรีโยสํนํ กลฺยาณํ สาทถํ สพฺพยฺยชฺชนํ เกวลปรีปนฺณํ ปรีสุทฺธํ
 พุรฺหมจฺจริยํ ปกาเสนฺติ. โส ตสฺมึ อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา กถา เหนวาทิ มนสิกโรติ,
 น มชฺฌํ มนสิกโรติ, น ปรีโยสํนํ มนสิกโรติ, วุฏฺฐิตปี ๓ ทมฺหา อาสนา ตสฺสา
 กถา เหนวาทิ มนสิกโรติ, น มชฺฌํ มนสิกโรติ, น ปรีโยสํนํ มนสิกโรติ.
 เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺโภ นิกฺกฺชชฺช^๓ ตทฺร อุทกํ อาสิทฺตํ วิวฏฺฐติ โน สณฺจติ.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว อีเรกจฺโจ ปุคฺคโล อารามํ คนฺตา โหติ อภิกฺขณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ
 สนฺติเก ธมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ ธมฺมํ เทเสนฺติ อาทิกฺกลฺยาณํ มชฺฌกฺกลฺยาณํ
 ปรีโยสํนํ กลฺยาณํ สาทถํ สพฺพยฺยชฺชนํ เกวลปรีปนฺณํ ปรีสุทฺธํ พุรฺหมจฺจริยํ ปกาเสนฺติ.
 โส ตสฺมึ อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา กถา เหนวาทิ มนสิกโรติ, น มชฺฌํ มนสิกโรติ,
 น ปรีโยสํนํ มนสิกโรติ, วุฏฺฐิตปี ๓ ทมฺหา อาสนา ตสฺสา กถา เหนวาทิ มนสิกโรติ,

๑ จ.ม. สงฺฆาตุ

๒ ก. อพฺยคฺคมาณโส

๓ จ.ม. นิกฺกฺชชฺช

น มชฺฌํ มนสิกโรติ, น ปริโยสํ มนสิกโรติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อวฺกุชฺชปญฺโถ ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว อจฺจนฺคปญฺโถ ปุคฺคโล? อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารามํ คณฺทา โหติ อภิกฺขณฺํ ภิกฺขุณฺํ สนฺติเก ฐมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ ฐมฺมํ เทเสนฺติ อาทิกถฺยาณํ มชฺฌกถฺยาณํ ปริโยสํกถฺยาณํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ เกวล-
ปรีปฺพณฺํ ปรีสุทฺธํ พุทฺทมจฺริยํ ปกาเสนฺติ. โส ตสฺมี อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา กถา
อาทิมฺปิ มนสิกโรติ, มชฺฌมฺปิ มนสิกโรติ, ปริโยสํมฺปิ มนสิกโรติ, วุจฺจิตฺ จ โข
ทมฺหา อาสเน ตสฺสา กถา เนวาทิ มนสิกโรติ, น มชฺฌํ มนสิกโรติ, น
ปริโยสํ มนสิกโรติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปรีตสฺส อจฺจนฺค นานาชฺชกานิ
อาทิตฺถนํ ทิลา ทณฺฑุลา โมทกา พทฺธา. โส ทมฺหา อาสเน วุจฺจหนฺโต
สทิสฺสโมสา ปกิเรยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว อีเรกจฺโจ ปุคฺคโล อารามํ คณฺทา โหติ
อภิกฺขณฺํ ภิกฺขุณฺํ สนฺติเก ฐมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ ฐมฺมํ เทเสนฺติ อาทิกถฺยาณํ
มชฺฌกถฺยาณํ ปริโยสํกถฺยาณํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปรีปฺพณฺํ ปรีสุทฺธํ
พุทฺทมจฺริยํ ปกาเสนฺติ. โส ตสฺมี อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา กถา อาทิมฺปิ มนสิกโรติ,
มชฺฌมฺปิ มนสิกโรติ, ปริโยสํมฺปิ มนสิกโรติ, วุจฺจิตฺ จ โข ทมฺหา อาสเน
ตสฺสา กถา เนวาทิ มนสิกโรติ, น มชฺฌํ มนสิกโรติ, น ปริโยสํ มนสิกโรติ.
อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อจฺจนฺคปญฺโถ ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคปญฺโถ ปุคฺคโล? อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารามํ คณฺทา
โหติ อภิกฺขณฺํ ภิกฺขุณฺํ สนฺติเก ฐมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ ฐมฺมํ เทเสนฺติ อาทิกถฺยาณํ
มชฺฌกถฺยาณํ ปริโยสํกถฺยาณํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปรีปฺพณฺํ ปรีสุทฺธํ พุทฺทมจฺริยํ
ปกาเสนฺติ. โส ตสฺมี อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา กถา อาทิมฺปิ มนสิกโรติ, มชฺฌมฺปิ
มนสิกโรติ, ปริโยสํมฺปิ มนสิกโรติ, วุจฺจิตฺปี ทมฺหา อาสเน ตสฺสา กถา อาทิมฺปิ
มนสิกโรติ, มชฺฌมฺปิ มนสิกโรติ, ปริโยสํมฺปิ มนสิกโรติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺโภ
อุกฺกชฺช, ททฺธ อุกํ อาสิทฺธํ สณฺจติ โน วิวญฺญติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อีเรกจฺโจ
ปุคฺคโล อารามํ คณฺทา โหติ อภิกฺขณฺํ ภิกฺขุณฺํ สนฺติเก ฐมฺมสฺสวณาย, ตสฺส ภิกฺขุ
ฐมฺมํ เทเสนฺติ อาทิกถฺยาณํ มชฺฌกถฺยาณํ ปริโยสํกถฺยาณํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ
เกวลปรีปฺพณฺํ ปรีสุทฺธํ พุทฺทมจฺริยํ ปกาเสนฺติ. โส ตสฺมี อาสเน นิสินฺโน ตสฺสา

กถาย อาทิมปิ มนสิกรโติ, มชฺฌมปิ มนสิกรโติ, ปริโยสานมปิ มนสิกรโติ, วุฏฺฐิตปิ
 ตมฺหา อาสนา ทสฺสา กถาย อาทิมปิ มนสิกรโติ, มชฺฌมปิ มนสิกรโติ, ปริโยสานมปิ
 มนสิกรโติ. อยฺม วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุณฺณปณฺณ ปุคฺคโล. อิมเ ชย ภิกฺขเว ทโย
 ปุคฺคลา สนนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมุตฺติ.

อวกฺขชฺชปณฺณ ปุริโส

อภิกฺขณฺปิ เจ โหติ

อาที กถาย มชฺฌมฺจ

อุคฺคเหตุํ น สกฺโกติ

อุจฺจนฺตปณฺณ ปุริโส

อภิกฺขณฺปิ เจ โหติ

อาที กถาย มชฺฌมฺจ

นิสินฺโน อาสเน ทสฺมี

วุฏฺฐิต นปฺปชานาติ

ปุณฺณปณฺณ จ ปุริโส

อภิกฺขณฺปิ เจ โหติ

อาที กถาย มชฺฌมฺจ

นิสินฺโน อาสเน ทสฺมี

ธาวะติ เสฏฺฐสงฺกปโป

ธมฺมานุสรมฺมปฺปิปฺปโน

ทุมฺเมโธ อวิจกฺขณ

กนฺตา ภิกฺขุณฺ สนนฺติเก.

ปริโยสานมฺจ ทาทิโส

ปณฺณา หิสฺส น วิชฺชติ.

เสยโย เอเตน วุจฺจติ

กนฺตา ภิกฺขุณฺ สนนฺติเก.

ปริโยสานมฺจ ทาทิโส

อุคฺคเหตุวาน พยฺยชฺชนํ

กหิตํ หิสฺส^๑ มุสฺสติ.

เสยโย เอเตน^๒ วุจฺจติ

กนฺตา ภิกฺขุณฺ สนนฺติเก.

ปริโยสานมฺจ ทาทิโส

อุคฺคเหตุวาน พยฺยชฺชนํ.

อพฺยคฺคมนโส^๓ นโร

ทกฺขสฺสสฺสทกโร สียาติ. ทสมํ.

ปุคฺคลวคฺโค ทติโย.

ตสฺสทฺททานํ

สวฺวิจฺจ^๔คิลาณสงฺขารา

เสวิจฺจุจฺจนฺตภาณิ

พหุการา วชิเรน จ

อนโร จ อวกฺขชฺชทาติ.

๑ จ.ม. กหิตมฺปิสฺส

๒ จ. เอเตหิ

๓ ก. อพฺยคฺคมานโส

๔ จ. สมิตฺท, ม. เสฏฺฐ

๔. เทวทูตวคค

๑. สพรหมกสุตต

[๓๑] สพรหมกานิ ภิกขเว ทานิ กุลาณิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ. สปุพฺพาจริยานิ ภิกขเว ทานิ กุลาณิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ. สาหุเนยยกานิ ภิกขเว ทานิ กุลาณิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ. “พฺรหฺมา”ติ ภิกขเว มาตาปิตูนํ^๑ เอตํ อธิวจัน, “ปุพฺพาจริยา”ติ ภิกขเว มาตาปิตูนํ^๑ เอตํ อธิวจัน, “อาหุเนยฺยา”ติ ภิกขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวจัน. ตํ กิสฺส เหตุ? พหุการา ภิกขเว มาตาปิตโร ปุตฺตานํ อาปาทกา โปสกา อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสทาโรติ.

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ
ทสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย
อนนฺเนน อถ ปาเนน
อุจฺฉาตเนน นหฺวาปเนน^๒

ทาย ปริจริยาย
อิธว^๓ นํ ปสฺสเนติ,

ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเว
ปชาย อนุกมฺปกา.
สกุภเรยฺย จ ปณฺทิตो
วตฺถเนน สยเนน จ
ปาทานํ โธวเนน จ.

มาตาปิตุสฺส ปณฺทิตา
เปจฺจ สกุเค ปโมทตฺติ.^๔ ปจฺม.

๒. อานนทสุตต

[๓๒] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ

“สฺยิยา นฺ โข กนฺเต ภิกฺขุโน ทถารูโป สมาริปฺภิลลาโภ, ยถา อิมสฺมิณฺจ สวีนฺณณณเก กาเย อหฺงการมมฺงการมานานฺตฺยา นาสฺส, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสฺส

๑ ก. มาตาปิตูนํ

๓ ส. อิธ เจว

๒ ส. นหฺวาปเนน

๔ ส. สกุเค จ โมทตฺติ

อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, ยณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรโต อหํการมมํการมานานุสยา น โหหนฺติ, ตณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
 อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยา”ติ. ลียา อานนฺท ภิกฺขุโน ตถารูปํ สมาริปฏฺฐาโก, ยถา
 อิมสฺมิณฺจ สวิณฺณณเก กาเย อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, พหิทฺธา จ
 สพฺพนิमितฺเตสฺส อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, ยณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรโต อหํการมมํการมานานุสยา น โหหนฺติ, ตณฺจ เจโตวิมุตฺตํ
 ปญฺญาวิมุตฺตํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ.

ยถากถํ ปน ภนฺเต ลียา ภิกฺขุโน ตถารูปํ สมาริปฏฺฐาโก, ยถา อิมสฺมิณฺจ
 สวิณฺณณเก กาเย อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสฺส
 อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, ยณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรโต อหํการมมํการมานานุสยา น โหหนฺติ, ตณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
 อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ ?

อิธานนฺท ภิกฺขุโน เอวํ โหติ “เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺธิตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺฆารสมฺโม
 สพฺพุปฺธิปฏฺฐินิสฺสสุโค ตณฺหุภฺชโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานนฺ”ติ. เอวํ โช อานนฺท
 ลียา ภิกฺขุโน ตถารูปํ สมาริปฏฺฐาโก, ยถา อิมสฺมิณฺจ สวิณฺณณเก กาเย
 อหํการมมํการมานานุสยา นาสฺส, พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสฺส อหํการมมํการ-
 มานานุสยา นาสฺส, ยณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรโต อหํการ-
 มมํการมานานุสยา น โหหนฺติ, ตณฺจ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ อุปสมฺปชฺช
 วิหเรยฺยาติ. อิทณฺจ ปน เมตํ อานนฺท สนฺธาย ภาสิตํ ปารายเน ปุณฺณกปฺเลว

“สงฺฆาย โลกสฺมิ” ปโรปรานิ^๒

ยสฺสสิณฺชิตํ นตฺถิ กุหิณฺจ โลก:

สนฺโต วิธฺโม อนิโฆ^๓ นีราโส

อทาวี โส ชาติชฺชนฺติ พุรุสํ”ติ. ทฺติยํ.

๓. สารีปุตตสูตร

[๓๓] อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต เยน ภควา เทนุสสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ “สงฺขิตฺเตนปี โข อหํ สารีปุตฺต ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, วิตฺถาเรนปี โข อหํ สารีปุตฺต ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, สงฺขิตฺตวิตฺถาเรนปี โข อหํ สารีปุตฺต ฐมฺมํ เทเสยฺยํ, ฐมฺมสฺส^๑ อญฺญาตาโร จ ทฺถลภา”ติ. เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุตฺต กาโล, ยํ ภควา สงฺขิตฺเตนปี ฐมฺมํ เทเสยฺย, วิตฺถาเรนปี ฐมฺมํ เทเสยฺย, สงฺขิตฺตวิตฺถาเรนปี ฐมฺมํ เทเสยฺย, ภวิสฺสนฺติ ฐมฺมสฺส อญฺญาตาโรติ.

ตสมฺมาติห สารีปุตฺต เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อิมสฺมิญฺจ สวินฺณณเก กาเย อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น ภวิสฺสนฺติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสฺส อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น ภวิสฺสนฺติ, ยถา เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรโต อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น โหนฺติ, ตถา เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ อุปสมฺปชฺช วิหฺริสฺสามา”ติ. เอวณฺหิ โข สารีปุตฺต สิกฺขิตพฺพํ.

ยโต จ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุโน อิมสฺมิญฺจ สวินฺณณเก กาเย อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น โหนฺติ, พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสฺส อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น โหนฺติ, ยถา เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรโต อหฺงการมมฺงการมานานฺสยา น โหนฺติ, ตถา เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ อุปสมฺปชฺช วิหฺริติ. อयํ วุจฺจติ สารีปุตฺต ภิกฺขุ อจฺเจชฺชิตฺ^๒ ตณฺหํ, วิวฺญฺญิยฺสสโณชนํ, สมฺมา มานาภิสฺมยา อนฺตมกาสี ทฺถขสฺส, อิทฺถจ ปน เมตํ สารีปุตฺต สนฺธาย ภาสิตํ ปารายเน อุตฺยปณฺเฑ:

“ปหานํ กามสฺสณฺณํ	โทมนสฺसान จูภยํ
ถีนสฺส จ ปนฺทนํ	กุกฺกุจฺจานํ นีวารณํ.
อุเปกฺขาสฺสทิสฺสทฺธํ	ธมฺมตกฺกปฺเรชวํ
อญฺญาวิโมกฺขํ ปพฺพภูมิ	อวิชฺชายปฺปเภทนฺน”ติ ตติยํ.

๔. นิตานสูตร

[๓๔] ตีณิมานิ ภิกขเว นิตานานิ กมฺมานํ สมุทฺทาย. กตฺมานิ ตีณิ? โลโก นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, โทโส นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, โมโห นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย.

ยํ ภิกขเว โลภปกตํ กมฺมํ โลภञ्ชํ โลภนิตานํ โลภสมุทฺทํ. ยตฺตสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ, ตตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ. ยตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ตตฺถ ตสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวเตติ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปริยาเย.

ยํ ภิกขเว โทสปกตํ กมฺมํ โทสञ्ชํ โทสนิตานํ โทสสมุทฺทํ. ยตฺตสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ, ตตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ. ยตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ตตฺถ ตสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวเตติ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปริยาเย,

ยํ ภิกขเว โมหปกตํ กมฺมํ โมหञ्ชํ โมहनิตานํ โมหสมุทฺทํ. ยตฺตสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ, ตตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ. ยตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ตตฺถ ตสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวเตติ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปริยาเย.

เสยฺยถาปี ภิกขเว ฬีชานิ อชฺฌตฺตานิ อปฺปตีนิ อวาทาตปฺหตฺตานิ สาราทานิ สฺขสฺสยิตฺตานิ สฺสขตฺตเต สฺสปริกมฺมกตฺตาย ภุมฺมียา นิกฺขิตฺตฺตานิ, เทโว จ สมฺมาธารํ อนฺุเปเวจฺเจยฺย, เอวสฺสตฺตานิ ภิกขเว ฬีชานิ วุฑฺฒี วิรุฬฺหี เวปุลล์ อาปฺชฺเชยฺย. เอวเมว โข ภิกขเว ยํ โลภปกตํ กมฺมํ โลภञ्ชํ โลภนิตานํ โลภสมุทฺทํ. ยตฺตสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ, ตตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ. ยตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ตตฺถ ตสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวเตติ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปริยาเย.

ยํ โทสปกตํ กมฺมํ ๖เป๖ ยํ โมหปกตํ กมฺมํ โมหञ्ชํ โมहनิตานํ โมหสมุทฺทํ. ยตฺตสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ, ตตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ยตฺถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ, ตตฺถ ตสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวเตติ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปริยาเย. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ นิตานานิ กมฺมานํ สมุทฺทาย.

ตีณิมานิ ภิกขเว นิตานานิ กมฺมานํ สมุทฺทาย. กตฺมานิ ตีณิ? อโลโก นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, อโทโส นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, อโมโห นิตานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย.

ยํ ภิกฺขเว อโลภปคํ กมฺมํ อโลภञฺช อโลภนิทานํ อโลภสมุทฺทํ, โลภะ วิคเต
 เอวํ ตํ กมฺมํ ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺลํ ทาลาวตฺถกํ อนภาวํ กตํ
 อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมํ.

ยํ ภิกฺขเว อโทสปคํ กมฺมํ อโทสञฺช อโทสนิทานํ อโทสสมุทฺทํ, โทสะ วิคเต เอวํ
 ตํ กมฺมํ ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺลํ ทาลาวตฺถกํ อนภาวํ กตํ อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมํ.

ยํ ภิกฺขเว อโมหปคํ กมฺมํ อโมหञฺช อโมहनิทานํ อโมหสมุทฺทํ, โมหะ วิคเต
 เอวํ ตํ กมฺมํ ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺลํ ทาลาวตฺถกํ อนภาวํ กตํ
 อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมํ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว พิชานิ อชฺฌทานิ อปฺปติํนิ อวาทาตปหทานิ สาราทานิ
 สฺขสยิทานิ, ทานิ ปฺริโส อคฺคินา ทาเหยย, อคฺคินา ททิตฺวา มสฺสี กระยฺย, มสฺสี
 กตฺวา^๑ มหาวาเต วา โสผุเนยฺย, นทียา วา สีมฺโสตาย ปวาเหยย. เอวสฺสทานิ
 ภิกฺขเว พิชานิ อฺจุฉินฺนํมฺลานิ ทาลาวตฺถกาทานิ อนภาวํ กทานิ อายตฺติ
 อนุปฺปาทมฺมานิ. เอวเมว โช ภิกฺขเว ยํ อโลภปคํ กมฺมํ อโลภञฺช อโลภนิทานํ
 อโลภสมุทฺทํ, โลภะ วิคเต เอวํ ตํ กมฺมํ ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺลํ ทาลาวตฺถกํ
 อนภาวํ กตํ อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมํ.

ยํ อโทสปคํ กมฺมํ ๖เป๖ ยํ อโมหปคํ กมฺมํ อโมหञฺช อโมहनิทานํ
 อโมหสมุทฺทํ, โมหะ วิคเต เอวํ ตํ กมฺมํ ปหีนํ โหติ ๖เป๖ อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมํ.
 อิมานิ โช ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺทายาติ.

โลภञฺช โทสชฌเจว

โมหชฌจาปี วิทฺทสฺส

ยนฺเตน ปคํ กมฺมํ

อปฺปํ วา ยทิ วา พหุ

อิธเว ตํ เวทนียํ

วตฺถุํ อณฺณํ น วิชฺชติ

ตสฺมา โลภญฺจ โทสญฺจ

โมหชฌจาปี วิทฺทสฺส

วิชฺชํ อฺยุปาทายํ ภิกฺขุ

สพฺพา ทฺถกตฺติโย ชเหติ. จตฺตถุ.

๕. หตฺถกสฺสตุต

[๓๕] เอวเมว สฺสํ เอกํ สมยํ ภควา อฺพาวิยํ วิหริติ โคมกฺเค สีสฺสาวเน

๑. ฉ.ม. กริตฺวา

ปณฺณสฺสณฺดร. อตฺโข หตฺถโก อาพวโก ชงฺฆาวิหารี อนฺจกฺกมฺมาโน อนฺจวิจฺจมาโน
 อทฺทส ภควนฺตํ โคมกฺเค สีสฺสวาเน ปณฺณสฺสณฺดร. นิสินฺนํ, ทิสฺวาน เยน ภควา
 เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิเวทฺเตว เภกมฺนํ นิสิตฺติ, เภกมฺนํ นิสินฺโน
 ไซ หตฺถโก อาพวโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “กจฺจิ ภนฺเต ภควา สุขมสฺสยิตฺถ”ติ.
 เอวํ กุมาร สุขมสฺสยิตฺถ, เย จ ปน โลกํ สุขํ เสนฺติ, อนํ เทสํ อณฺณตโรติ.

สีตา ภนฺเต เหมนฺติกา รตฺติ อนฺตรภฺจโก หิมปาตสมโย, ขรา โภกณฺฏกทฺท
 ภูมิ, ตนฺโก ปณฺณสฺสณฺดร, วิรพานิ รุกฺขสฺส ปตฺตานิ, สีตานิ กาสายานิ วตฺถานิ,
 สีโต จ เวรมฺภวโต วายติ, อถ จ ปน ภควา เอวมาห “เอวํ กุมาร สุขมสฺสยิตฺถ,
 เย จ ปน โลกํ สุขํ เสนฺติ, อนํ เทสํ อณฺณตโร”ติ.

เตนहि กุมาร ทณฺเณเวตฺถ ปฏิปฺจุจิสฺสามิ, ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากรเยยฺยสิ.
 ตํ ก็ มณฺณสิ กุมาร? อิตฺตสฺส กหปตฺตสฺส วา กหปตฺติปฺตฺตสฺส วา กุญฺฐสฺส อุลลิสฺสทาวลิตฺตํ
 นีวาคํ ผุสฺสิตฺถกํ ปิฬิตฺวาตปํ. ตตฺตสฺส ปถฺลนฺโก โคณกตฺถโต ปฏิกตฺถโต
 ปฏฺฐิตกตฺถโต กทลิมิกปวรปจฺจตฺถโร^๑ สอฺตฺถจฺจโท อุกโตโลหิตกุปฺปาโน, เทลปฺปทีโป
 เจตฺถ ฌาเยยฺย, จตฺสโส ปชาปติโย มนาปามนาเปน ปจฺจุปฺปจฺจिता อสฺสุ. ตํ ก็ มณฺณสิ
 กุมาร? สุขํ วา โส สเยยฺย โน วา, กสํ วา เต เอตฺถ โหตฺติ. สุขํ โส ภนฺเต
 สเยยฺย, เย จ ปน โลกํ สุขํ เสนฺติ, โส เทสํ อณฺณตโรติ.

ตํ ก็ มณฺณสิ กุมาร? อปฺปี นุ ตสฺส กหปตฺตสฺส วา กหปตฺติปฺตฺตสฺส วา อฺปปชฺเชยฺย
 รากฺขา ปรีพาทา กายิกา วา เจตฺสกา วา, เยहि โส รากฺเชहि ปรีพาทเหิ ปรีทยหฺมาโน
 ทุกฺขํ สเยยฺยติ. เอวํ ภนฺเตติ.

เยहि ไซ โส กุมาร กหปติ วา กหปตฺติปฺตฺถโต วา รากฺเชहि ปรีพาทเหิ
 ปรีทยหฺมาโน ทุกฺขํ สเยยฺย. โส วาโก ตถาคตฺสฺส ปทีโน อฺจุจฺฉินฺนฺมฺโล
 ทาลาวตฺถกโต อนภาวํ กโต อายติ อนฺนปฺปาทรมฺโม, ตสฺมาหํ สุขมสฺสยิตฺถ.

คำ ก็ มณฺณสิ กุมาร? อปี นุ ทสฺส กหปติสฺส วา กหปติปุตฺตสฺส วา อุปฺปชฺเชยฺย
โทสชา ปริพาหา วเปว โมหชา ปริพาหา กายิกา วา เจตสิกกา วา, เยहि โส
โมหเชหิ ปริพาเหหิ ปริชายฺหมาโน ทุกฺขํ สยฺเยยฺยติ. เอวํ ภาณเตจิ.

เยहि โข โส กุมาร กหปติ วา กหปติปุตฺโต วา โมหเชหิ ปริพาเหหิ
ปริชายฺหมาโน ทุกฺขํ สยฺเยย. โส โมโห ตถากตฺตสฺส ปธีโน อุกฺคินฺนุโมโล ตาลา-
วตฺตูกโต อนภาวํ กโต อายตํ อนุปฺปาทธมฺโม. ทสฺมาหํ สุขมสฺสยิตฺถนฺติ.

สพฺพทา เว สุขํ เสติ

พฺรหฺมโณ ปรีนิพฺพุโต

โย น ลิปฺปติ ภาเมสฺสุ

สีตฺถิกโต นิรุปริ.

สพฺพทา อสฺสทฺติโย เจตฺวา

วิเนยฺย หกฺเข ทวี.

อุปฺสนโต สุขํ เสติ

สนฺตี ปปฺปยุยฺย เจตฺโสติ. ปญฺจม.

๖. เทวทูตสุตต

[๓๖] ตีณิมาโน ภิกฺขเว เทวทูตานิ. กตมานิ ตีณิ? อิทฺธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
ตฺถาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ, วาจาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺจริทํ จรติ. โส ทฺวาเยน
ทฺวจฺจริทํ จริตฺวา วาจาเยน ทฺวจฺจริทํ จริตฺวา มนฺสา ทฺวจฺจริทํ จริตฺวา กายสฺส เกทา
ปรมฺมมรณา อปายํ ทฺกคฺคํ วิณีปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺชติ. ตเมเนํ ภิกฺขเว นิรยปาลา
นานาพาหาสุ กเหตฺวา ยมสฺส รณฺโณ ทสฺสเนหิ “อํ เทว ปุริโส อเสตฺเตยฺโย
อเปตฺเตยฺโย อสามณฺโณ อพฺรหฺมณฺโณ, น กุเล เชฏฺฐจาปจายี, อิมสฺส เทโว ทณฺท์
ปณฺณตฺ”ติ.

ตเมเนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา ปจฺมํ เทวทูตํ สมนฺนุชฺชติ สมนฺนุคฺคาหติ สมนฺนุภาสติ
“อมฺโห ปุริส น ทฺวํ อทฺทส มนฺตฺสเสสฺส ปจฺมํ เทวทูตํ ปาตฺตฺกฺกนฺ”ติ. โส เอวมาห
“นาทฺทส ภาณเต”ติ.

ตเมเนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา เอวมาห “อมฺโห ปุริส น ทฺวํ อทฺทส มนฺตฺสเสสฺส
อิตฺถิ วา ปุริส วา อาสีตฺถิก วา นาจฺจตฺถิก วา วสฺสสฺสจฺจิก วา ชาตฺถิยา ชินฺณํ โคปานสิวฺงกํ
โกคฺคํ ทณฺท์ทปรายนํ ปเวธมานํ กจฺจนฺตํ อาทฺรํ คตฺถโยพฺพนํ ชนฺทททนฺตํ ปลิตฺเกสํ
วิณฺญํ ชลฺลิตฺตสิวํ วลิตํ ทิลกาทกคฺคกฺกนฺ”ติ. โส เอวมาห “อทฺทส ภาณเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ เอวมาห “อมฺโห ปุริสํ สสฺส เต วิมฺบุสฺสํ สโต
มหลฺลสฺส น เอตทโหสิ” “อหํปิ โขมฺหิ ชราธมฺโม ชรํ อนตฺตโต, หนฺทาหํ
กลฺยาณํ กโรมิ กาเยน วาจาเยน มนสา”ติ. โส เอวมาห “นาสภฺขิสฺสํ ภนฺเต,
ปมาทสฺส ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ เอวมาห “อมฺโห ปุริสํ ปมาทวตฺตาย^๑ น กลฺยาณมกาสี
กาเยน วาจาเยน มนสา, สคฺخمํ ตํ^๒ อมฺโห ปุริสํ ตถา กริสฺสณฺติ, ยถา^๓ ปมตฺตํ.
ตํ โข ปเนตํ^๔ ปาปกมฺมํ เนว มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาตฺรา กตํ, น
ภคินียา กตํ, น มิตฺตวามฺเจหิ กตํ, น ฉาตฺติสาโลหิตฺเทหิ กตํ, น เทวตาทิ กตํ, น
สมณพฺรหฺมณฺเห กตํ, อถ โข ตยาเวตํ ปาปกมฺมํ กตํ, ตวญฺเฒว สสฺส^๕ วิปากํ
ปฏิสฺสเวทิสฺสตี”ติ. (๑)

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ ปจฺมํ เทวทฺทํ สมณฺญชิตฺวา สมณฺญคาคหิตฺวา
สมณฺญาสิตฺวา ทฺติยํ เทวทฺทํ สมณฺญชิตฺวา สมณฺญคาคหิตฺวา สมณฺญาสิตฺวา “อมฺโห ปุริสํ
น ตวํ อทฺทส มนุสฺสํ ทฺติยํ เทวทฺทํ ปาญญกฺกน”ติ. โส เอวมาห “นาทฺทส
ภนฺเต”ติ. ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ เอวมาห “อมฺโห ปุริสํ น ตวํ อทฺทส
มนุสฺสํ อิตฺถิ วา ปุริสํ วา อาพาธกํ ทฺกฺขิตํ พาพฺพหฺกิลานํ สเก มุตฺตกฺกริเส
ปฺลปิณฺณํ เสมานํ อญฺเฒหิ วุฏฺฐาปิยมานํ อญฺเฒหิ สํเวลิยมานน”ติ. โส เอวมาห
“อทฺทสํ ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ เอวมาห “อมฺโห ปุริสํ สสฺส เต วิมฺบุสฺสํ สโต
มหลฺลสฺส น เอตทโหสิ” “อหํปิ โขมฺหิ พฺยาธมฺโม พฺยาธิ อนตฺตโต, หนฺทาหํ
กลฺยาณํ กโรมิ กาเยน วาจาเยน มนสา”ติ. โส เอวมาห “นาสภฺขิสฺสํ ภนฺเต, ปมาทสฺส
ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชํ เอวมาห “อมฺโห ปุริสํ ปมาทวตฺตาย น
กลฺยาณมกาสี กาเยน วาจาเยน มนสา, สคฺخمํ ตํ อมฺโห ปุริสํ ตถา กริสฺสณฺติ, ยถา
ปมตฺตํ. ตํ โข ปเนตํ ปาปกมฺมํ เนว มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภาตฺรา

๑. จ.ม. ปมาทวตฺตาย

๒. จ.ม. สคฺخمํ ตํ

๓. ก. ยถา เต

๔. จ.ม. ปน เต เอตํ

๕. จ.ม. ตวญฺเฒวเวทิสฺส

กตํ, น ภคินียา กตํ, น มิตฺตามจุเจหิ กตํ, น ฉาติสาลิหิตฺเทหิ กตํ, น เทวตาทิ
กตํ, น สมณพฺรหฺมณฺเหหิ กตํ. อถ โช ตยาเวตํ ปาปกมมํ กตํ, ตวฺณฺณเวว ตสฺส
วิปากํ ปฏฺฐิเวทิสฺสตี”ติ. (๒)

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา ทฺติยํ เทวทูตํ สมณฺญชิตฺวา สมณฺญคฺคาหิตฺวา
สมณฺญาสิตฺวา ตฺติยํ เทวทูตํ สมณฺญชิตฺวา สมณฺญคฺคาหิตฺวา สมณฺญาสิตฺวา “อมฺโห ปุริส
น ตวํ อทุทฺธส มนุสฺสเสสฺส ตฺติยํ เทวทูตํ ปาตุญฺชน”ติ. โส เอวมาห “นาทฺทส
ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา เอวมาห “อมฺโห ปุริส น ตวํ อทุทฺธส มนุสฺสเสสฺส
อิตฺถิ วา ปุริสํ วา เอกาหมตํ วา ทฺวีนฺมตํ วา ตีหมตํ วา อุตฺตรมาตกํ วินีลํ
วิปฺพพฺกชาตน”ติ. โส เอวมาห “อทุทฺธส ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา เอวมาห “อมฺโห ปุริส ตสฺส เท วัณฺณสฺส สโต
มหลฺลกสฺส น เอตทฺทโหสิ ‘อหํปี้ โขมฺหิ มรณฺธมฺโม มรณํ อนตฺตีโต, หนฺนทา
กฺลยาณํ กโรมิ กาเยน วาจาเยน มนสา”ติ. โส เอวมาห “นาสฺกฺขิสฺส ภนฺเต,
ปมาทฺสฺส ภนฺเต”ติ.

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา เอวมาห “อมฺโห ปุริส ปมาทฺททาย น
กฺลยาณมกาสิ กาเยน วาจาเยน มนสา, ตกฺขม ตํ อมฺโห ปุริส ตถา กริสฺสนฺติ, ยถา
ปมตฺตํ. ตํ โช ปเนตํ ปาปกมมํ เนว มาตฺรา กตํ, น ปิตฺรา กตํ, น ภคินียา
กตํ, น มิตฺตามจุเจหิ กตํ, น ฉาติสาลิหิตฺเทหิ กตํ, น เทวตาทิ กตํ, น
สมณพฺรหฺมณฺเหหิ กตํ. อถ โช ตยาเวตํ ปาปกมมํ กตํ, ตวฺณฺณเวว ตสฺส วิปากํ
ปฏฺฐิเวทิสฺสตี”ติ. (๓)

ตเมนนํ ภิกฺขเว ยโม ราชา ตฺติยํ เทวทูตํ สมณฺญชิตฺวา สมณฺญคฺคาหิตฺวา
สมณฺญาสิตฺวา ตฺตฺถิ โหติ. ตเมนนํ ภิกฺขเว นิริยปาธา ปณฺจวิพฺพนฺธํ นาม
กมฺมกฺรณํ กโรนฺติ, ตตฺถํ อโยชฺฉิํ หตฺถเณ คเมนฺติ, ตตฺถํ อโยชฺฉิํ ทฺติยสฺมี หตฺถเณ
คเมนฺติ, ตตฺถํ อโยชฺฉิํ ปาเท คเมนฺติ, ตตฺถํ อโยชฺฉิํ ทฺติยสฺมี ปาเท คเมนฺติ,
ตตฺถํ อโยชฺฉิํ มชฺฌเณ อฺรสฺมี คเมนฺติ. โส ตตฺถ ทฺตฺถา ติพฺพา ขรา กฏฺกา
เวทฺหนา เวทียติ, น จ ทาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ ปาปกมมํ พฺยนฺตีโหติ.

ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา สงฺกทตฺติวฺวา กุจารีหิ ทจฺเจนฺติ. โส ตตฺถ ทุกฺขา
ติพฺพา ขรา กฏฺกา เวทนา เวทียติ, น จ ทาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ
ปาปกมฺมํ พยุํนฺตีโหติ.

ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา อุทฺธปาทํ อโรสํ คเหตฺวา วาสีหิ ทจฺเจนฺติ....
ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา รเถ โยเซตฺวา อาทิตฺตาย ภูมียา สมฺปชฺชติตฺตาย
สวฺโขติฏฺฏาย สาเรณฺติปี ฐาจาสาเรณฺติปี.... ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา มหนฺตํ
องฺการปพฺพทํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชติตํ สวฺโขติฏฺฏํ อโรเปณฺติปี อโรเปณฺติปี....
ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา อุทฺธปาทํ อโรสํ คเหตฺวา ตตฺตาย โลหกฺมฺภียา
ปกฺกชิปนฺติ อาทิตฺตาย สมฺปชฺชติตฺตาย สวฺโขติฏฺฏาย. โส ตตฺถ เณตฺตเทหํ ปจฺจมาโน
สกีปี อุทฺธํ คจฺฉติ, สกีปี อโร คจฺฉติ, สกีปี ติริยํ คจฺฉติ, โส ตตฺถ ทุกฺขา
ติพฺพา ขรา กฏฺกา เวทนา เวทียติ, น จ ทาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ
ปาปกมฺมํ พยุํนฺตีโหติ. ทเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา มหานิรเย ปกฺกชิปนฺติ. โส โช
ปนํ ภิกฺขเว มหานิรโย.

จตุกกณฺโณ จตุทฺวาร

วิกฺกโต ภาคโส มิโต

อโยปารปริยฺนโต

อยสา ปฏิกฺกชฺชิต

หสฺส อโยมยา ภูมิ

ชลิทา เทชสา ยฺธา.

สมนฺตา โยชนสฺสํ

ผริตฺวา ติฏฺฐติ สพฺพทาติ. จฺจุจํ.

๗. ยมราชสูตร

[๓๗] ภูตปฺพทํ ภิกฺขเว ยมสฺส รณฺโณ เอตทโหสิ “เย กิร โภ โลเก
ปาปกาณิ กมฺมานิ กโรนฺติ, เต เอวรูปา วิวิธา กมฺมกรณา กรียนฺติ. อโห วทาหํ
มนุสฺสสฺสํ ลเภยฺยํ, ตถาคโต จ โลเก อุปฺปชฺชเยยฺย อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ตถาจาหํ
ภควนฺตํ ปยิริปาเสยฺยํ, โส จ เม ภควา ฐมฺมํ เทเสยฺย, ตสฺส จาหํ ภควโต ฐมฺมํ
อาชาเนยฺยนฺ”ติ. ตํ โช ปนาหํ ภิกฺขเว น อณฺณสฺส สมณฺสสฺสา พราหมณฺสสฺ
วา สุตฺวา เอวํ วทามิ, อปฺปจ โช ภิกฺขเว ยเทว เม สามํ ฉาตํ สามํ ทิฏฺฐํ
สามํ วิทิตํ, ตเทวาทํ วทามิ.

จิตฺติกา เทวทูตเทหิ
เต ทิฆมรุตํ โสจันติ

เย ปมชฺชนฺติ มาณวา
หีนกายุปกา นรา.

เย จ โฆ เทวทูตเทหิ
จิตฺติกา นปมชฺชนฺติ

สนฺโต สปุริสา อิศ
อริยธมฺเม กุทาจน.

อุปาทาเน ภยํ ทิสฺวา
อนุปาทา วิมฺจุจฺจนฺติ

ชาติมรณสมฺภเว
ชาติมรณสงฺขเย.

เต เขมปฺปตฺตา^๑ สฺสชิตา^๒
สพฺพเวรภยาคีตา

ทิจฺจธมฺมาภินิพฺพุตา
สพฺพทกฺขํ อุปจฺจุจฺจนฺติ. สยฺยตมํ

๘. จตุมหาราชสูตร

[๓๘] อฏฺฐมียํ ภิกฺขเว ปกฺขสฺส จตฺตนํ มหาราชานํ อมฺจุจา ปาริสชฺชา อิมํ
โลกํ อนฺวิจฺรณฺติ “กจฺจิ พหุ มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา^๓ เปตฺเตยฺยา สามณฺณา
พฺรหฺมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสนฺติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ
กโรนฺติ”ติ. จาตฺตทหฺสียํ ภิกฺขเว ปกฺขสฺส จตฺตนํ มหาราชานํ ปฺตฺตา อิมํ โลกํ
อนฺวิจฺรณฺติ “กจฺจิ พหุ มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา สามณฺณา
พฺรหฺมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสนฺติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ กโรนฺติ”ติ ?
ตทหฺ ภิกฺขเว อุโปสเถ ปณฺณเรเส จตฺตาโร มหาราชานो สามณฺเณว อิมํ โลกํ
อนฺวิจฺรณฺติ “กจฺจิ พหุ มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา สามณฺณา
พฺรหฺมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสนฺติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ
กโรนฺติ”ติ ?

สเจ ภิกฺขเว อุปฺปกา โหนฺติ มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา สามณฺณา
พฺรหฺมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสนฺติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ

สูตรตนฺต. ๑๒/๑๘

๑ จ.ม. อปฺปมตฺตา, ส. โขปฺปมตฺตา

๒ จ.ม. สฺสชิตโน

๓ จ.ม. เมตฺเตยฺยา. เอวามฺปริปี

กโรนฺติ. ตเมนนํ ภิกฺขเว จตฺตารโ มหาราชาโน เทวานํ ทาวทีसानํ สุธมฺมมัย
สภายํ สนนฺตินิกฺขนานํ สนนฺติปิตฺตานํ อารโจะนฺติ “อุปฺปกา โข มารีสา มนุสฺสา
มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา สามณฺณา พุทฺทมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ
อุปวสฺนติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ กโรนฺติ”ติ. เตน โข ภิกฺขเว เทวา ทาวทีสา
อนตฺตมณา โหณฺติ “ทิพฺพา วต โภ กายา ปริหายิสฺสฺนติ, ปริปุเรสฺสฺนติ อสุรกายา”ติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว พหุ โหณฺติ มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา
สามณฺณา พุทฺทมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสฺนติ ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺ
ณานิ กโรนฺติ. ตเมนนํ ภิกฺขเว จตฺตารโ มหาราชาโน เทวานํ ทาวทีसानํ สุธมฺมมัย
สภายํ สนนฺตินิกฺขนานํ สนนฺติปิตฺตานํ อารโจะนฺติ “พหุ โข มารีสา มนุสฺสา มนุสฺเสสฺส
เมตฺเตยฺยา เปตฺเตยฺยา สามณฺณา พุทฺทมณฺณา กุเลเชฏฺฐจาปจายิโน, อุโปสถํ อุปวสฺนติ
ปฏฺฐากโรนฺติ, ปุณฺณานิ กโรนฺติ”ติ. เตน ภิกฺขเว เทวา ทาวทีสา อตฺตมณา โหณฺติ
“ทิพฺพา วต โภ กายา ปริปุเรสฺสฺนติ, ปริหายิสฺสฺนติ อสุรกายา”ติ.

ภุทฺตปฺพุพฺ ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ทาวทีเส อนฺนํยมาโน ทายํ
เวลายํ อิมํ คถํ อภาสิ:-

จาทุทฺทสี ปณฺจทฺสี
ปาฏิหาริยปฺกฺขณฺจ
อุโปสถํ อุปวเสยฺย

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐจมี
อฏฺฐจกฺกสฺสมากตํ
โยปัสส^๑ มาทิสฺโส นโรติ.

สา โข ปเนสา ภิกฺขเว สกฺเคน เทวานมินฺเทน คถา ทุกฺกิตฺตา น สุกฺกิตฺตา,
ทฺพฺภาสิตา น สุภาสิตา. ทํ กิสฺส เหตุ ? สกฺโก หิ ภิกฺขเว เทวานมินฺโท อวิตฺราโค
อวิตฺโทโส อวิตฺโมโห.

โย จ โข โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสฺสิตวา^๒ พุทฺทมจฺริโย กตกรณฺโง
โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺทโก ปรีกฺขิตฺตภาสณฺโณชโน สมมทณฺณาวิมุคฺโต, ตสฺส โข เอตํ^๒
ภิกฺขุโน กลลํ วจนายน:-

จาทุทฺทสี ปณฺจทฺสี
ปาฏิหาริยปฺกฺขณฺจ
อุโปสถํ อุปวเสยฺย

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐจมี
อฏฺฐจกฺกสฺสมากตํ
โยปัสส มาทิสฺโส นโรติ.

ตํ กิสฺส เหตุ? โส หิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตฺตราโค วิตฺโนโส วิตฺโมโหติ. สกฺกมํ

๘. ทุตฺติยจตุมหาราชสูตฺต

[๓๘] ภุทฺตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมฺินฺโท เทเว ทาวตฺตีเส อนฺนฺยมาโน
ทายํ เวลายํ อิมํ คาลํ อภาสิ:-

จาทฺตทฺทสฺสี ปญฺจทสฺสี

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี

ปาฏฺฐิหาริยปฺกฺขณฺจ

อฏฺฐจฺจนฺตสฺสมากตํ

อุโปสถํ อุปฺวเสยฺย

โยปฺปสฺส มาทิสฺโส นโรติ.

สา โข ปเนสา ภิกฺขเว สกฺกเกน เทวานมฺินฺเทน คาลา ทฺวคฺคิตฺตา น สฺกฺกิตฺตา,
ทฺวพฺภาสิตฺตา น สฺกฺกาสิตฺตา. ตํ กิสฺส เหตุ? สกฺโก หิ ภิกฺขเว เทวานมฺินฺโท อปริมฺตฺโต
ชาติยา ชรามรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, อปริมฺตฺโต
ทฺวขสฺสมาติ วทามิ.

โย จ โข โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสฺสิตฺวา กตฺถกรณฺนีโย พฺรหฺมจฺริโย
โอหิตภาโร อนฺนปฺปตฺตสทฺตฺโต ปรีกฺขชีณภวสณฺนิชฺโช โสมมทณฺณาวิมฺตฺโต, ตสฺส โข
เอตํ ภิกฺขุโน กลลํ วาจาเย:-

“จาทฺตทฺทสฺสี ปญฺจทสฺสี,

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี

ปาฏฺฐิหาริยปฺกฺขณฺจ

อฏฺฐจฺจนฺตสฺสมากตํ

อุโปสถํ อุปฺวเสยฺย,

โยปฺปสฺส มาทิสฺโส นโร”ติ.

ตํ กิสฺส เหตุ? โส หิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริมฺตฺโต ชาติยา ชรามรณฺเนน โสเกหิ
ปรีเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ปริมฺตฺโต ทฺวขสฺสมาติ วทามิ. อฏฺฐมํ

๙. สุขุมาลสูตฺต

[๓๙] สุขุมาลो อหํ ภิกฺขเว ปรมฺสุขุมาลो อจฺจนฺตสุขุมาลो, มม สฺกํ ภิกฺขเว
ปีตฺตํ นิเวสเนน โปกฺขรณฺนีโย การิตฺตา โหนฺติ. เอกตฺถ สฺกํ ภิกฺขเว อุปฺปลํ วปฺปติ^๑
เอกตฺถ ปทฺมํ เอกตฺถ ปุณฺฑริกํ ยาวเทว มมตฺถาย. น โข ปนฺนสฺสาหํ ภิกฺขเว
อกาสิกํ^๒ จินฺทนํ ธาเรมิ, กาสิกํ สฺ เม ตํ ภิกฺขเว เวจฺนํ โหติ, กาสิกา กณฺจกา

กาสิกํ นิवासํ กาสโก อุตฺตราสงฺโก. รตฺตินทิวํ โข ปน สฺ เม ตํ ภิกฺขเว
เสตจฺจนฺตํ ธารียติ “มา นํ ผุสึ สึตํ วา อุนฺหํ วา รโซ วา ติณํ วา อุตฺตาโว วา”ติ.

ทสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว ตโย ปาสาทา อเหตุํ: เอโก เหมนฺตโก, เอโก คิมฺหิโก
เอโก วสฺสโก. โส โข อหํ ภิกฺขเว วสฺสโก ปาสาทา วสฺสโก จตฺตารอ มาเส
นิปฺปริเสหิ ตฺริเยหิ ปรีจายมาโน^๑ น เหมจฺจาปาสาทํ โอโรหามิ. ยถา โข ปน
ภิกฺขเว อณฺเณสํ นิเวสเนสฺส^๒ ทาสกมฺมกรโปริสฺสสฺส กณฺชาภํ โภชนํ ทียติ พิลฺงกฺกตฺตียํ.
เอวเมวสฺส เม ภิกฺขเว ปิตุํ นิเวสเน ทาสกมฺมกรโปริสฺสสฺส สาลิมฺโสทโน ทียติ.

ทสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอวรูปาย อิทฺธิยา สมนฺนาคทสฺส เอวรูปเณ จ
อจฺจนฺตสฺสขมาเถน^๓ เอตทโหสิ “อสฺสทวา โข ปุณฺณชฺชโน อุตฺตนา ชราธมฺโม สมานํ
ชฺรํ อนตฺตีโต ปรี ชินฺณํ ทิสฺวา อฏฺฐียติ หรายติ ชิกฺขุจฺจนฺติ อุตฺตนาญเณว อตฺติตฺวา.
อหํปิ โขมฺหิ ชราธมฺโม ชฺรํ อนตฺตีโต, อหณฺเจว โข ปน ชราธมฺโม สมานํ ชฺรํ
อนตฺตีโต ปรี ชินฺณํ ทิสฺวา อฏฺฐียะยํ หราเยยํ ชิกฺขุเจยํ, น เมตํ อสฺส ปฏฺฐิรูปนุ”ติ.
ทสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว อิติ ปฏฺฐิสถจิกฺขโต โย โยพฺพนเณ โยพฺพนมโต, โส สพฺพโส
ปหียิ.

“อสฺสทวา โข ปุณฺณชฺชโน อุตฺตนา พฺยาริธมฺโม สมานํ พฺยาริ อนตฺตีโต ปรี
พฺยาริตํ ทิสฺวา อฏฺฐียติ หรายติ ชิกฺขุจฺจนฺติ อุตฺตนาญเณว อตฺติตฺวา. อหํปิ โขมฺหิ
พฺยาริธมฺโม พฺยาริ อนตฺตีโต, อหณฺเจว โข ปน พฺยาริธมฺโม สมานํ พฺยาริ อนตฺตีโต
ปรี พฺยาริตํ ทิสฺวา อฏฺฐียะยํ หราเยยํ ชิกฺขุเจยํ, น เมตํ อสฺส ปฏฺฐิรูปนุ”ติ.
ทสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว อิติ ปฏฺฐิสถจิกฺขโต โย อาโรคฺเย อาโรคฺยมโต, โส สพฺพโส
ปหียิ.

“อสฺสทวา โข ปุณฺณชฺชโน อุตฺตนา มรณธมฺโม สมานํ มรณํ อนตฺตีโต ปรี
มตํ ทิสฺวา อฏฺฐียติ หรายติ ชิกฺขุจฺจนฺติ อุตฺตนาญเณว อตฺติตฺวา. อหํปิ โขมฺหิ มรณธมฺโม
มรณํ อนตฺตีโต, อหณฺเจว โข ปน มรณธมฺโม สมานํ มรณํ อนตฺตีโต ปรี มตํ

๑ จ.ม. ปรีจายมาโน

๒ จ.ม. นิเวสเน

๓ จ.ม. สฺสขมาเถน

ทิสฺวา อฏฺฐิเญยฺยํ หราเญยฺยํ ชิกฺขุเญยฺยํ, น เมตํ อสฺส ปฏฺฐิปปนฺ"ติ. ทสฺส มยฺหํ
ภิกฺขเว อิติ ปฏฺฐิตจฺกฺขโต โย ชีวิตฺเต ชีวิตมโต, โส สพฺพโส ปหียฺติ.

ตโยเม ภิกฺขเว มทา. กตเม ตโย? โยพฺพนมโต อาโรกฺยมโต ชีวิตมโต.
โยพฺพนมทมฺโต ภาวํ ภิกฺขเว อสฺสทฺวา ปุณฺณชโน กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติ, วาจาย
ทฺวจฺจิตํ จรติ, มนสา ทฺวจฺจิตํ จรติ. โส กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติวฺวา วาจาย ทฺวจฺจิตํ
จรติวฺวา มนสา ทฺวจฺจิตํ จรติวฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกฺกตฺติ วินิปาตํ
นिरยํ อุปฺปชฺชติ. อาโรกฺยมทมฺโต ภาวํ ภิกฺขเว อสฺสทฺวา ปุณฺณชโน ะเปว
ชีวิตมทมฺโต ภาวํ ภิกฺขเว อสฺสทฺวา ปุณฺณชโน กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติ, วาจาย
ทฺวจฺจิตํ จรติ, มนสา ทฺวจฺจิตํ จรติ. โส กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติวฺวา วาจาย ทฺวจฺจิตํ
จรติวฺวา มนสา ทฺวจฺจิตํ จรติวฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกฺกตฺติ วินิปาตํ
นिरยํ อุปฺปชฺชติ.

โยพฺพนมทมฺโต ภาวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.
อาโรกฺยมทมฺโต ภาวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. ชีวิตมทมฺโต
ภาวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

พฺยาธิธมฺมา ชราธมฺมา

อโธ มรณธมฺมิโน

ยถาธมฺมา ตถาสนฺตา

ชิกฺขุจฺจนฺติ ปุณฺณชนา.

อหฺมเจตํ ชิกฺขุเญยฺยํ

เอวํ ธมฺเมสุ ปาณิสฺสุ

น เมตํ ปฏฺฐิปปสฺส

มม เอวํวิหาริโน.

โสหํ เอวํ วิหรนฺโต

ณตฺวา ธมฺมํ นิรุปริ

อาโรกฺเย โยพฺพนสฺมิณฺจ

ชีวิตสฺมิณฺจ เย มทา^๑

สพฺเพ มเท อภิโกสฺมิ

เนกขมฺเม ทฺวฺจฺจ ฆมตํ^๒

ทสฺส เม อหฺม อุตฺสาไห

นิพฺพุทฺถํ อภิปสฺสโต.

นาหํ ภพฺโพ เอตฺรหิ

กามานิ ปฏฺฐิเสวิตุ

อนิเวทฺติ ภวิสฺสามิ

พรหมจฺริยปรายโนติ. นวม.

๑. ก. โย มโต.

๒. ก. เนกขมฺมํ ทฺวฺจฺจ ฆมโต

๑๐. อาธิปไตยยสูตร

[๔๐] ตีณิมานิ ภิกขเว อาธิปไตยยานิ. กตมานิ ตีณิ? อตฺตาทิปเตยฺยํ โลกาธิปไตยยํ ฐมฺมาธิปไตยยํ. กตมญฺจ ภิกขเว อตฺตาทิปเตยฺยํ? อิทฺธ ภิกขเว ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมฺลคโต วา สฺสณฺณการคโต วา อิติ ปฏิสณฺณจิกฺขติ “น โข ปนํหํ จีวรเหตุ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตํ น ปิณฺฑปาตเหตุ น เสนาสนเหตุ น อิติทวาทเหตุ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตํ. อปฺปิจ โขมฺหิ โอตินฺโณ ชาตียา ชรามรณฺนํ สโรเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ ทฺวเขตินฺโณ ทฺวเขปเรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส ทฺวเขทฺทนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถา”ติ. อหฺมฺเจว โข ปน ยาทิสเก กาเม โธหาฯ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตํ, ทาทิสเก วา^๑ กาเม ปรีเยสฺสยํ ทโต วา^๒ ปาปฺปิฏจทรํ^๓ น เมตํ อสฺส^๔ ปฏฺฐิรูปนฺ”ติ. โส อิติ ปฏิสณฺณจิกฺขติ “อารทฺธํ โข ปน เม วีริยํ ภวิสฺสติ อสฺสณฺนํ, อุปฺปฏิจาท สติ อปฺปมฺมุจฺจา,^๕ ปสฺสทฺโร กาโย อสารทฺโร, สมหิตํ จิตฺตํ เอกกคฺชนฺ”ติ. โส อตฺตาทนฺเวยว อธิปฺตี^๖ กริตฺวา อกฺขลํ ปชฺหติ, กฺขลํ ภาวติ, สวชฺชํ ปชฺหติ, อนวชฺชํ ภาวติ, สฺสทฺธํ อตฺตาทนํ ปรีหริติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว อตฺตาทิปเตยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกขเว โลกาธิปไตยยํ? อิทฺธ ภิกขเว ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺข-
มฺลคโต วา สฺสณฺณการคโต วา อิติ ปฏิสณฺณจิกฺขติ “น โข ปนํหํ จีวรเหตุ
อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตํ น ปิณฺฑปาตเหตุ น เสนาสนเหตุ น อิติทวาทเหตุ
อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตํ. อปฺปิจ โขมฺหิ โอตินฺโณ ชาตียา ชรามรณฺนํ สโรเกหิ
ปรีเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ. ทฺวเขตินฺโณ ทฺวเขปเรโต, อปฺเปวณาม
อิมสฺส เกวลสฺส ทฺวเขทฺทนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถา”ติ. อหฺมฺเจว โข ปน เอวํ
ปพฺพชิตํ สมนํ กาเมวทกฺกํ วา วิทกฺกเยยฺยํ, พฺยาปาทวิทกฺกํ วา วิทกฺกเยยฺยํ,
วิทฺสววิทกฺกํ วา วิทกฺกเยยฺยํ, มหา โข ปนํยํ โลกสนฺนํวาโส, มหฺนตสฺสํ โข ปน
โลกสนฺนํวาเส สนฺติ สมณพฺราหฺมณา อิทฺธิมนฺโต ทิพฺพจกฺขกา ปรีจิตฺตวิทฺทโน, เต

๑ ส.อ.ม. ยาทิสเก จ ๒ ม. จ ๓ ก. ปาปฺปิฏจทรํ

๔ จ.ม. อสฺสชาติ ปทํ นตฺถิ ๕ จ.ม. อสฺสมมฺมุจฺจา ๖ ก. อาธิปไตยยํ เอวํปรีปี

ทฺวโรปิ ปสฺสณฺติ, อาสนฺนาปิ น ทิสฺสณฺติ, เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานฺนฺติ,^๑ เตปิ มํ
 เอวํ ชาเนยฺยํ “ปสฺสธ โก อิมํ กุลปฺพุตฺตํ สทฺธา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺ
 สมานํ โวกิตฺตํ วิหริติ ปาปเกหิ อกฺกุสเลหิ ธมฺเมหิ”ติ. เทวทฺวาปิ โข สณฺติ
 อิทฺธิมนฺตฺติโนโย ทิพฺพจกฺขุกา ปฺรจิตฺตวิทฺติโนโย, ทา ทฺวโรปิ ปสฺสณฺติ, อาสนฺนาปิ น
 ทิสฺสณฺติ, เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานฺนฺติ, ทาปิ มํ เอวํ ชาเนยฺยํ “ปสฺสธ โก อิมํ
 กุลปฺพุตฺตํ สทฺธา อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺ สมานํ โวกิตฺตํ วิหริติ ปาปเกหิ
 อกฺกุสเลหิ ธมฺเมหิ”ติ. โส อิติ ปฏฺฐิสลฺลจิกฺขติ “อารทฺธํ โข ปน เม วีริยํ ภวิสฺสติ
 อสฺสลฺลํ, อปฺปจฺฉิตฺตา สติ อปฺปมฺภุจฺจา, ปสฺสทฺทฺโร กาโย อสฺสารทฺทฺโร สมหิตฺตํ จิตฺตํ
 เอกกฺกณฺ”ติ. โส โลกํเยว อธิปตී กริตฺวา อกฺกุสลํ ปชฺหติ, กุสลํ ภาวติ,
 สวชฺชํ ปชฺหติ, อนวชฺชํ ภาวติ, สทฺธํ อตฺตํ ปรีหริติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 โลกอาริปเตยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ธมฺมาริปเตยฺยํ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต
 วา สฺสณฺณการคโต วา อิติ ปฏฺฐิสลฺลจิกฺขติ “น โข ปนํหํ จีวรเหตฺว อการสฺมา
 อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺ น ปิณฺฑปาทเหตฺว น เสนาสนเหตฺว น อิติภวภวเหตฺว อการสฺมา
 อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺ. อปฺปจฺ ไซมฺหิ โอตฺติณฺโณ ชาตียา ชรามรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ
 ทฺกฺขเหหิ โทมนสฺเสหิ อฺปปายาเสหิ. ทฺกฺกฺโขตฺติณฺโณ ทฺกฺกฺขปเรโต, อปฺปเปวณาม อิมสฺส
 เกวลสฺส ทฺกฺกฺกฺกฺชนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถถาติ. สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม
 สนฺทิกฺกุจฺโก อกาลิโก เอหิปสฺสสิโก โอบนฺยิโก ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ”ติ. สณฺติ
 โข ปน^๒ สพฺพหฺมจฺจาริ ชานํ ปสฺสํ วิหฺรณฺติ. อหฺมฺเจว โข ปน เอวํ สฺวากฺขาเต
 ธมฺมวินยฺเย ปพฺพชฺชิตฺ สมานํ กุสฺสิตฺโต วิหเรยฺยํ ปมตฺโต, น เมตํ อสฺส ปฏฺฐิรฺูปนํ”ติ.
 โส อิติ ปฏฺฐิสลฺลจิกฺขติ “อารทฺธํ โข ปน เม วีริยํ ภวิสฺสติ อสฺสลฺลํ, อปฺปจฺฉิตฺตา
 สติ อปฺปมฺภุจฺจา, ปสฺสทฺทฺโร กาโย อสฺสารทฺทฺโร. สมหิตฺตํ จิตฺตํ เอกกฺกณฺ”ติ. โส
 ธมฺมํเยว อธิปตී กริตฺวา อกฺกุสลํ ปชฺหติ, กุสลํ ภาวติ, สวชฺชํ ปชฺหติ,
 อนวชฺชํ ภาวติ, สทฺธํ อตฺตํ ปรีหริติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ธมฺมาริปเตยฺยํ.
 อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ อาริปเตยฺยานีติ.

นตฺถิ โลเก รโห นาม ปาปกมฺมํ ปกฺขุพฺพโต
 อตฺตา เต ปุริส ชานาติ สจฺจํ วา ยถิ วา มฺสา.
 กลฺยาณํ วท โภ สกฺขิ อตฺตานํ อติมณฺณสี
 โย สนฺทํ อตฺตานิ ปาปํ อถ นํ^๑ ปริกฺขหฺส.

ปสฺสสนฺติ เทวา จ ตถาคตา จ
 โลกสฺมี พาลํ วิสมํ จรณฺตํ
 ทสฺมา हि อตฺตาริโปโก สโต จเร^๒
 โลการิโป จ นิปโก จ ฌายิ.

ธมฺมาริโป จ อนฺธมฺมจารี
 น หียติ สจฺจปรกฺกโม มฺนิ
 ปสฺยหฺ มารํ อภิภฺยฺย อนฺตํ
 โย จ ผุสฺสี ชาติขยํ ปธานวา.

โส ทาทิโส โลกวิทู สฺเมโธ
 สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อตมฺมโย มฺนีติ. ทสมํ.

เทวทูตวฺกโก จตฺตโก.

ตสฺสทฺททานํ

พฺรหฺมา อานนฺทสวารีปฺตโต นิทานํ ทตฺตเกน จ
 ทฺฐา ทเว จ ราชานํ สฺขมาลาธิปเตยฺเยน จาติ.

๕. จุฬวคค

๑. สมมุขีภาวสุตฺต

[๔๑] ทิณฺณํ ภิกฺขเว สมมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตโต พหุํ ปญฺฉํ ปสฺวติ.
 กตเมสํ ทิณฺณํ? สทฺธาย ภิกฺขเว สมมุขีภาวา สทฺโธ กุลปฺตโต พหุํ ปญฺฉํ ปสฺวติ,

๑ จ.ม. อตฺตานํ

๒ จ.ม. อตฺตาริโปเตยฺโยโก

เทยฺยธมฺมสฺส ภิกฺขเว สมฺมุขีภาว สทฺธโร กุลปฺปโต พหุํ ปุณฺณํ ปสวติ,
ทกฺขิณฺเอยฺยานํ ภิกฺขเว สมฺมุขีภาว สทฺธโร กุลปฺปโต พหุํ ปุณฺณํ ปสวติ. อิมสฺมิ
โข ภิกฺขเว คิณฺณํ สมฺมุขีภาว สทฺธโร กุลปฺปโต พหุํ ปุณฺณํ ปสวตฺติ. ปจฺมํ.

๒. ติจานสูตร

[๔๒] ตีหิ ภิกฺขเว จานฺเห สทฺธโร ปสนฺโน เวทิตฺตฺพโ. กถเมหิ ตีหิ?
สึลฺลวณฺณํ ทสฺสนกาโม โหติ, สทฺธรมฺมํ สึลฺลกาโม โหติ, วิคตมฺลจฺเจวณฺ เจตสา
อการํ อชฺฌาวสฺติ มุตฺตจาโก ปยตฺปาณิ โวสฺสศกฺกรโต ยาจโยโก ทานสํวิภากรโต.
อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ จานฺเห สทฺธโร ปสนฺโน เวทิตฺตฺพโ.

ทสฺสนกาโม สึลฺลวณฺ

สทฺธรมฺมํ สึลฺลกาโม

วิเนยฺย มจฺเจวณฺ

ส เว สทฺธโร วิจฺจจฺจติ. ทฺธิยํ.

๓. อตฺถวสสูตร

[๔๓] ตโย ภิกฺขเว อตฺถวส สมฺปสฺสมานนฺ อลฺลเมว ปเรสํ ธมฺมํ เทเสตุํ.
กถเม ตโย? โย ธมฺมํ เทเสติ, สึลฺล อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึ จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึ จ.
โย ธมฺมํ สุนาติ, สึลฺล อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึ จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึ จ. โย เจว ธมฺมํ
เทเสติ, โย จ ธมฺมํ สุนาติ, อุกฺโก อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึโน จ โหนฺติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึโน
จ. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตโย อตฺถวส สมฺปสฺสมานนฺ อลฺลเมว ปเรสํ ธมฺมํ
เทเสตฺตฺติ. ทฺธิยํ.

๔. กถาปวตติสูตร

[๔๔] ตีหิ ภิกฺขเว จานฺเห กถา ปวตฺตินิ โหติ. กถเมหิ ตีหิ? โย ธมฺมํ
เทเสติ, สึลฺล อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึ จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึ จ. โย ธมฺมํ สุนาติ, สึลฺล
อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึ จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึ จ. โย เจว ธมฺมํ เทเสติ, โย จ ธมฺมํ
สุนาติ, อุกฺโก อตฺถปฏฺฐิสฺสเวทึโน จ โหนฺติ ธมฺมปฏฺฐิสฺสเวทึโน จ. อิมหิ โข ภิกฺขเว
ตีหิ จานฺเห กถา ปวตฺตินิ โหตฺติ. จตฺตมํ.

๕. ปณฺทิตสูตฺต

[๕๕] ทีณฺณิมา นิกฺขเว ปณฺทิตปณฺณตฺตานิ สปุปริสปณฺณตฺตานิ. กตฺมานิ ทีณฺนิ? ทานํ นิกฺขเว, ปณฺทิตปณฺณตฺตํ สปุปริสปณฺณตฺตํ, ปพฺพชฺชา นิกฺขเว ปณฺทิตปณฺณตฺตา สปุปริสปณฺณตฺตา, มาตาปิตูนํ นิกฺขเว อุปฏฺฐานํ ปณฺทิตปณฺณตฺตํ สปุปริสปณฺณตฺตํ. อิมานิ ไช นิกฺขเว ทีณฺนิ ปณฺทิตปณฺณตฺตานิ สปุปริสปณฺณตฺตานิ.

สพฺภิ ทานํ อุปณฺณตฺตํ

อหิสฺสา สณฺณโม ทโม

มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ

สนฺตฺตานํ พุทฺทมฺหาริณํ.

สํ เอตานิ จานานิ

ยานิ เสเวถ ปณฺทิตโต

อริโย ทสฺสณสมฺปนฺโน

ส โลกํ ภชฺสเท สิวณฺติ. ปณฺจมํ.

๖. สีสฺวานตสูตฺต

[๕๖] ยํ นิกฺขเว สีสฺวานโต ปพฺพชฺชา กามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรณฺติ, ททฺธ มนุสฺสสา ตีหิ จาเนหิ พหุํ ปุณฺณํ ปสฺวณฺติ. กตฺเมหิ ตีหิ? กาเยน วาจาย มนฺสา. ยํ นิกฺขเว สีสฺวานโต ปพฺพชฺชา กามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรณฺติ, ททฺธ มนุสฺสสา อิมเอหิ ตีหิ จาเนหิ พหุํ ปุณฺณํ ปสฺวณฺตีติ. จญฺจํ.

๗. สงฺขตลกฺขณสูตฺต

[๕๗] ทีณฺณิมา นิกฺขเว สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ. กตฺมานิ ทีณฺนิ? อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ ปณฺณายติ. อิมานิ ไช นิกฺขเว ทีณฺนิ สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ. สทฺธมํ.

๘. อสงฺขตลกฺขณสูตฺต

[๕๘] ทีณฺณิมา นิกฺขเว อสงฺขตสฺส อสงฺขตลกฺขณานิ. กตฺมานิ ทีณฺนิ? น อุปฺปาโท ปณฺณายติ, น วโย ปณฺณายติ, น จิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ ปณฺณายติ. อิมานิ ไช นิกฺขเว ทีณฺนิ อสงฺขตสฺส อสงฺขตลกฺขณานิ. อญฺจมํ.

๙. ปพฺพตฺราษสูตฺต

[๕๙] หิมวณฺตํ นิกฺขเว ปพฺพตฺราษํ นิสฺสาย มหาสาธา ตีหิ วทฺสึหิ วทฺสณฺติ.

กตมาหิ ตีหิ? สาขาทตฺตปลาเสน วาฑฺฒนฺติ, ทจปฺปฏิกาย วาฑฺฒนฺติ, เฝกฺกุสาเรน วาฑฺฒนฺติ. หิมวณฺตํ ภิกฺขเว ปพฺพทราฐํ นิสฺสาย มหาสาลา อีมาหิ ตีหิ วาฑฺฒีหิ วาฑฺฒนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว สทฺธํ กุลปตี นิสฺสาย อนฺโตชโน ตีหิ วาฑฺฒีหิ วาฑฺฒนฺติ. กตมาหิ ตีหิ? สทฺธาย วาฑฺฒนฺติ, สีเสน วาฑฺฒนฺติ, ปณฺณาย วาฑฺฒนฺติ. สทฺธํ ภิกฺขเว กุลปตี นิสฺสาย อนฺโตชโน อีมาหิ ตีหิ วาฑฺฒีหิ วาฑฺฒนฺตฺติ.

ยถาปี ปพฺพโต เสโล

ทํ รุกฺขา อุปนฺนิสฺสาย

ทเดว สีลสมฺปนฺนํ

อุปนฺนิสฺสาย วาฑฺฒนฺติ

อมจุจา ฅาภิสงฺฆา จ

คฺยาสุส สีลวโต สีลํ

ปสฺสमानานุกฺกพฺพนฺติ

อิธ ฐมฺมํ จริทฺวาน

นฺนทฺติโน เทวโลกสฺมิ

อรณฺณสฺมิ พฺรหฺวาเน

วาฑฺฒนฺเต เท วนปฺปตี.

สทฺธํ กุลปตี อิธ

ปฺตฺตททรา จ พนฺธวา.

เย จสฺส อนฺนํวิโน.

จาคํ สุจฺริทานิ จ.

เย ภวนฺติ วิจกฺขณา

มกฺกํ สกฺตีกามินํ

โมทนฺติ กามกามิโนติ. นวมํ.

๑๐. อาตปฺปกรณียสํสุต

[๕๐] ตีหิ ภิกฺขเว จาเนหิ อาตปฺปํ กรณียํ. กตเมหิ ตีหิ? อนฺุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อุกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ อนฺุปฺปาทาย อาตปฺปํ กรณียํ, อนฺุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย อาตปฺปํ กรณียํ, อุปฺปนฺนํ สารีริกานํ เวทนานํ ทฺกฺขานํ ทิพฺพานํ ขรานํ กฺกฺกานํ อสทาณํ อมฺนาปานํ ปาณฺหฺรานํ อธิวสนาย อาตปฺปํ กรณียํ. อีเมหิ ตีหิ ภิกฺขเว จาเนหิ อาตปฺปํ กรณียํ.

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อุกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ อนฺุปฺปาทาย

อาตปโป กโรติ, อนุปปนฺนํ กุสลํ ฐมฺมํ อุปฺปาทย อาตปโป กโรติ,
 อุปฺนฺนํ สารีริกํ เวทนํ ทุกฺขํ ตีพฺพํ ฆรํ กญฺจํ อสาทนํ
 อมฺนาปํ ปาณฺทรํ อธิวสฺสํ อาตปโป กโรติ. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อาตปโป นีปโก สโต สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาชาติ. ทสมํ.

๑๑. มหาโจรสุตต

[๕๑] ตีหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนาคโต มหาโจโร สฺนุธิมฺปิ จินฺหติ,
 นิลุโลปมฺปิ หรติ, เอกการิกมฺปิ กโรติ, ปริปนฺเถปี ติจฺจติ. กตเมหิ ตีหิ? อิท
 ภิกฺขเว มหาโจโร วิสมนฺสฺสโต จ โหติ, กหนนฺสฺสโต จ โหติ, พลวนฺสฺสโต จ
 โหติ. กถญจ ภิกฺขเว มหาโจโร วิสมนฺสฺสโต โหติ? อิท ภิกฺขเว มหาโจโร
 นทิวํทํ วา นิสฺสโต โหติ ปพฺพตวิสมํ วา. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร
 วิสมนฺสฺสโต โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว มหาโจโร กหนนฺสฺสโต โหติ? อิท ภิกฺขเว มหาโจโร คินฺคณํ
 วา นิสฺสโต โหติ รุกฺขกณํ วา โรธํ^๑ วา มหาวนฺสฺสํ วา. เอวํ โข ภิกฺขเว
 มหาโจโร กหนนฺสฺสโต โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว มหาโจโร พลวนฺสฺสโต โหติ? อิท ภิกฺขเว มหาโจโร ราชานํ
 วา ราชมฺหามตฺตานํ วา นิสฺสโต โหติ. ทสฺส เอวํ โหติ “สเจ มํ โกจิ กิณฺจ
 วุชฺชติ, อิเม เม ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณฺิสฺสนฺตี”ติ.
 สเจ นํ โกจิ กิณฺจ อาห, ตฺยาสฺส ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตา วา ปริโยธาย
 อตฺถํ ภณฺนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร พลวนฺสฺสโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
 ตีหิ องฺเคหิ สมฺนาคโต มหาโจโร สฺนุธิมฺปิ จินฺหติ, นิลุโลปมฺปิ หรติ,
 เอกการิกมฺปิ กโรติ, ปริปนฺเถปี ติจฺจติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปฺหตํ อตฺตานํ
 ปริหฺรติ, สวชฺชํ จ โหติ สานุชฺชํ จ วิญฺญนํ. พหุญจ อปฺปญฺจํ ปสวติ.

กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนัสฺสโต จ โหติ กหนนัสฺสโต จ
พลวนัสฺสโต จ.

กถญจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนัสฺสโต โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสเมน
กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน
มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนัสฺสโต โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ กหนนัสฺสโต โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ปาปภิกฺขุ กหนนัสฺสโต โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ พลวนัสฺสโต โหติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ ราชานํ
วา ราชมฺหามตฺตทานํ วา นัสฺสโต โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ “สเจ มํ โกจิ กิณฺจ
วฏฺฐติ, อิเม เม ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณฺิสฺสนฺตี”ติ.
สเจ มํ โกจิ กิณฺจ อห, ตฺยาสฺส ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตา วา ปริโยธาย
อตฺถํ ภณฺนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ พลวนัสฺสโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปฺหตํ อตฺตทานํ ปริหริ, สวชฺโซ จ
โหติ สานุชฺโซ จ วิญฺญนํ, พหุญจ อปฺยุญํ ปสวตีติ. เอกาทสํ.

จุฬวคฺโค ปณฺจโม.

ตสฺสสตฺถานํ

สมมุขิฏฺฐจฺจนตฺตวสํ

ปวตฺติ ปณฺชิตสึลวํ

สงฺขตํ ปพฺพตาทปฺป

มหาโจเรเนกาทสาคิ.^๑

ปจฺโม ปณฺณาสโก สมตฺโต.

๒. ทุติยปณาสก

๑. พราหมณวกค

๑. ปฐมเทวพราหมณสูตร

[๕๒] เอกัม สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ ไช
เทว พฺราหฺมณา ชินฺณา วุฑฺฒา มหฺลลกา อทฺธกฺขา วโยนุปฺปตฺตา วิสวสฺสสตฺติกา
ชาติยา เยน ภควา เทนุปสงฺกมฺสฺส, อุปสงฺกมิทฺวา ภกฺวตา สทฺธิ สมฺโมทิสฺส, สมฺโมทนียํ
กถํ สारณฺมัยํ วิทิสฺวาเรทฺวา เอกมนฺทํ นิสฺสีทิสฺส, เอกมนฺทํ นิสฺสินฺนา ไช เท พฺราหฺมณา
ภกฺวณฺทํ เอททวโจ “มยฺมสฺส โภ โคทม พฺราหฺมณา ชินฺณา วุฑฺฒา มหฺลลกา
อทฺธกฺขา วโยนุปฺปตฺตา วิสวสฺสสตฺติกา ชาติยา, เท จมฺหา อกฺกกลฺยาณา อกฺกกฺขสฺสา
อกฺกทฺธิรฺกฺขทาณา, โอวทฺตุ โน ภวํ โคทโม, อนุสาสฺตุ โน ภวํ โคทโม, ยํ อมฺหากํ
อสฺส ทิสมฺมรฺกํ ทิตาย สฺชายา”ติ.

ตทฺฆมฺมํ ทฺเมห พฺราหฺมณา ชินฺณา วุฑฺฒา มหฺลลกา อทฺธกฺขา วโยนุปฺปตฺตา
วิสวสฺสสตฺติกา ชาติยา, เท จตฺถ อกฺกกลฺยาณา อกฺกกฺขสฺสา อกฺกทฺธิรฺกฺขทาณา, อุปนฺนียติ
ไช อยํ พฺราหฺมณา โลโก ชราย พฺยาธินา มรณฺเน, เอวํ อุปนฺนียมาเน ไช
พฺราหฺมณา โลเก ชราย พฺยาธินา มรณฺเน โย อิทฺถ กาเยน สญฺจโม วาจา
สญฺจโม มนฺสา สญฺจโม, ทํ ทสฺส เปตสฺส ทาณญฺจ เลณญฺจ ทิปฺปญฺจ สรณญฺจ
ปรายนฺนจาทิ.

อุปนฺนียติ ชีวิตมปฺปมาเย^๑
ชรฺูปนฺนิตสฺส น สนฺนติ ทาณา
เอตํ ภยํ มรณฺเน เปกฺขมาโน
ปฺปญฺยานิ กยิราถ สฺชาวหานิ.

๑ จ.ม. ชีวิตมปฺปมาเย

โยธ กาเยน สณณโม วาจา ย อท เจตสา
 คํ สสส เปตสส สขาย โหติ
 ยํ ชีวมาโน ปกโรติ ปุณณนติ. ปจมี.

๒. ทุตียเทวพราหมณสตุต

[๕๓] อถ โข เทว พราหมณา ชินณา วุฑฒา มหุลลกา อทรรคทา
 วโยนุปปตทา วิสวสสสติกา ซาติยา, เยน ภควา เทนุปสงกมัสส, อปสงกมิตวา
 ภควนํ อภิวาเทตวา เอกมนํ นิสสิทิสฺส, เอกมนํ นิสสินฺหา โข เต พราหมณา
 ภควนํ เอตทโวจํ “มยฺมสสฺส โภ โคตม พราหมณา ชินณา วุฑฒา มหุลลกา
 อทรรคทา วโยนุปปตทา วิสวสสสติกา ซาติยา, เต จมฺหา อกตกลฺยาณา อกตกลฺลา
 อกตภีรุตฺตาณา, โอวาทฺตฺ โน ภวํ โคตโม, อนุสาสตฺ โน ภวํ โคตโม, ยํ อมฺหากํ
 อสส ทิมรุตํ หิตาย สขายา”ติ.

ตคฺช ตฺเมห พราหมณา ชินณา วุฑฒา มหุลลกา อทรรคทา วโยนุปปตทา
 วิสวสสสติกา ซาติยา, เต จตฺถ อกตกลฺยาณา อกตกลฺลา อกตภีรุตฺตาณา, อาทิตฺโต
 โข อยํ พราหมณา โลเก ชราย พฺยาธินา มรณฺเน, เอวํ อาทิตฺโต โข พราหมณา
 โลเก ชราย พฺยาธินา มรณฺเน, โย อิทฺธ กาเยน สณณโม วาจา สณณโม มนสา
 สณณโม, คํ สสส เปตสส ตาณญจ เลณญจ ที่ปญจ สรณญจ ปรายนญจาทิ.

อาทิตฺตสฺมี อการสฺมี	ยํ นีหริติ ภาชนํ
คํ สสส โหติ อตฺถาย	โน จ ยํ ตตฺถ ทายุหิ.
เอวํ อาทิตฺตเก โลเก ^๑	ชราย มรณฺเน จ
นีหเรถว ทาเนน	ทินนํ โหติ สุนีหํ. ^๒
โยธ กาเยน สณณโม	วาจา ย อท เจตสา.
คํ สสส เปตสส สขาย โหติ	
ยํ ชีวมาโน ปกโรติ ปุณณนติ. ทุตีย.	

๑ ส.อ. เอวํ อาทิตฺโต โลเก

ฉ.ม. เอวํ อาทิตฺโต โข โลเก

๒ ม. สุนิพทํ

๓. อณฺณตรพราหมณสูตร

[๕๔] อถ โข อณฺณตรโร พฺราหฺมโณ เยน ภควา เทนุสสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตี ว เปว เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโมทิตี โภ โกตม วุจฺจติ, กิตฺตาวทา นุ โข โภ โกตม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสโก โอปนยิโก” ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ?

รตฺโต โข พฺราหฺมณ ราเคน อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, เจตสิกฺกปี้ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. ราเค ปทึเน เนว อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น เจตสิกฺกํ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. [๑] เอวํปี้ โข พฺราหฺมณ สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ.

ทฺกฺกฺโข โข พฺราหฺมณ โทเสน อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, เจตสิกฺกปี้ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. โทเส ปทึเน เนว อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น เจตสิกฺกํ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. เอวํปี้ โข พฺราหฺมณ สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ ว เปว

มฺุโฬห โข พฺราหฺมณ โมहेน อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, เจตสิกฺกปี้ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. โมहे ปทึเน เนว อตฺตพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น พรพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น อุกฺยพฺยาพารายปี้ เจเตติ, น เจตสิกฺกํ ทฺกฺขํ โทมนสฺสํ

๑ จ.ม. โอปนยิโก [๑] เอตฺถนฺตเร จ.ม. ปโตตฺเตสฺส ปาโจ เอวํ ทิสฺสตี-รตฺโต โข ว เปว กาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ, วาจาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ, มนฺสาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ. ราเค ปทึเน เนว กาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ, น วาจาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ, น มนฺสาเยน ทฺกฺกฺจริตํ จรติ. รตฺโต โข ว เปว อตฺตตฺถมฺปิ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ, ปฺรตฺถมฺปิ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ, อุกฺยตฺถมฺปิ นปฺปชานาติ. ราเค ปทึเน อตฺตตฺถมฺปิ ยถาภฺตํ ปชานาติ, ปฺรตฺถมฺปิ ยถาภฺตํ ปชานาติ, อุกฺยตฺถมฺปิ ยถาภฺตํ ปชานาติ.

ปฐิสเวเทติ. เอวปี โข พราหมณ สนฺทิฏฺฐิโก ฐมโม โหติ อกาลิโก เอหิปัสสิโก
โอบนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๖ เป ๖ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ฐาเรตุ อชฺชตฺตเค
ปาดนเปตํ สรรณํ กตฺตติ. ตติย.

๔. ปริพพาชกสูตร

[๕๕] อถ โข อณฺณตโร พราหมณปริพพาชโก เยเน ภควา เตนุสสงฺกมิ ๖ เป ๖
เอกมนฺตํ นิสินโน โข โส พราหมณปริพพาชโก ภควนฺตํ เอกทโวจ “สนฺทิฏฺฐิโก
ฐมโม สนฺทิฏฺฐิโก ฐมโมติ โภ โคตม วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข โภ โคตม
สนฺทิฏฺฐิโก ฐมโม โหติ อกาลิโก เอหิปัสสิโก โอบนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ
วิญญูหิติ.”

รตุโต โข พราหมณ ราเคน อภิกฺุโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปี
เจเตติ, พรพฺยาพารายปี เจเตติ, อุกฺยพฺยาพารายปี เจเตติ, เจตสิกํปี ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฐิสเวเทติ. ราเค ปทีเน เนว อตฺตพฺยาพารายปี เจเตติ, น
พรพฺยาพารายปี เจเตติ, น อุกฺยพฺยาพารายปี เจเตติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฐิสเวเทติ.

รตุโต โข พราหมณ ราเคน อภิกฺุโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยเน ทฺวจฺจริตํ จรติ,
วาชาย ทฺวจฺจริตํ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺจริตํ จรติ. ราเค ปทีเน เนว กาเยเน ทฺวจฺจริตํ
จรติ, น วาชาย ทฺวจฺจริตํ จรติ, น มนฺสา ทฺวจฺจริตํ จรติ.

รตุโต โข พราหมณ ราเคน อภิกฺุโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตตฺถึปี ยถากฺุตํ
นปฺปชานาติ, ปฺรตฺถึปี ยถากฺุตํ นปฺปชานาติ, อุกฺยตฺถึปี ยถากฺุตํ นปฺปชานาติ.
ราเค ปทีเน อตฺตตฺถึปี ยถากฺุตํ ปชานาติ, ปฺรตฺถึปี ยถากฺุตํ ปชานาติ, อุกฺยตฺถึปี
ยถากฺุตํ ปชานาติ. เอวปี โข พราหมณ สนฺทิฏฺฐิโก ฐมโม โหติ ๖ เป ๖

ทฺกุโ จ โข พราหมณ ๖ เป ๖ มุโห โข พราหมณ โมเหเน อภิกฺุโต
ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปี เจเตติ, พรพฺยาพารายปี เจเตติ, อุกฺยพฺยาพารายปี
เจเตติ, เจตสิกํปี ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฐิสเวเทติ. โมเห ปทีเน เนว อตฺตพฺยาพารายปี

เจเตติ, น พรพฺยาพาทายปี เจเตติ, น อุกฺกยพฺยาพาทายปี เจเตติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ.

มูโฬฺหฺ โข พฺราหฺมณ โมเหเน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทฺจฺจริตํ จรติ, วาจาเย ทฺจฺจริตํ จรติ, มนสา ทฺจฺจริตํ จรติ. โมเห ปทฺธีเน เนว กาเยน ทฺจฺจริตํ จรติ, น วาจาเย ทฺจฺจริตํ จรติ, น มนสา ทฺจฺจริตํ จรติ.

มูโฬฺหฺ โข พฺราหฺมณ โมเหเน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตตฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ปรตฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อุกฺกยตฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. โมเห ปทฺธีเน อตฺตตฺตํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ปรตฺตํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อุกฺกยตฺตํ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข พฺราหฺมณ สนฺทิกฺกโก ฐมฺโม โหติ อกาลิกโก เอหิปสฺสโก โอปนยิกโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ.

อภิกฺกนฺตํ โภ โกตม ๖ เปว อฺปาสกํ มํ ภวํ โภโกตโม ธาเรตุ อชฺชตฺตเค ปาณเปตํ สรณํ กตฺวาติ. จตฺตํ.

๕. นิพฺพตฺตต

[๕๖] อถ- โข ชานุสฺสเณ พฺราหฺมเณ เยน ภควา เทนุสฺสํ ๖ เปว เอกมฺนํ นิสินฺโน โข ชานุสฺสเณ พฺราหฺมเณ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สนฺทิกฺกํ นิพฺพานํ สนฺทิกฺกํ นิพฺพานนฺติ โภ โกตม วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา น โข โภ โกตม สนฺทิกฺกํ นิพฺพานํ โหติ อกาลิกํ เอหิปสฺสํ โอปนยิกํ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพํ วิญญูหิ”ติ.

รตุโต โข พฺราหฺมณ ราเคน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ, ปรพฺยาพาทายปี เจเตติ, อุกฺกยพฺยาพาทายปี เจเตติ, เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. ราเค ปทฺธีเน เนว อตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ, น ปรพฺยาพาทายปี เจเตติ, น อุกฺกยพฺยาพาทายปี เจเตติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. เอวํ โข พฺราหฺมณ สนฺทิกฺกํ นิพฺพานํ โหติ.

ทฺฐโห โข พฺราหฺมณ ๖ เปว มูโฬฺหฺ โข พฺราหฺมณ โมเหเน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ, ปรพฺยาพาทายปี เจเตติ, อุกฺกยพฺยาพาทายปี เจเตติ, เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. โมเห ปทฺธีเน เนว อตฺตพฺยาพาทายปี

เจเตติ, น พรพยาพารายปี เจเตติ, น อญพยาพารายปี เจเตติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ
โหมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. เอวํ โข พุราหมณ สนฺทิกฺกํ นิพฺพานํ โหติ.

ยโต โข อัย พุราหมณ อนวเสสํ รากุขยํ ปฏิสฺสเวเตติ, อนวเสสํ โทสกุขยํ
ปฏิสฺสเวเตติ, อนวเสสํ โมหกุขยํ ปฏิสฺสเวเตติ. เอวํ โข พุราหมณ สนฺทิกฺกํ นิพฺพานํ
โหติ อกาลิกํ เอหิปสฺสํ โอปนยิกํ ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺพํ วิญญูหิตํ. อภิกฺกนฺตํ โภ โกตม
วเปว อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชชคฺคฺเค ปาณเปตํ สรณํ กตฺตฺติ. ปญฺจม.

๖. ปโลกสุตต

[๕๗] อถ โข อญฺฉตโร พุราหมณมหาสาโล เยน ภควา เทนุสสงฺกมิ วเปว
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส พุราหมณมหาสาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ “สุตฺตมเมตํ
โภ โกตม ปุพฺพกานํ พุราหมณานํ วุฑฺฒานํ มหาลลฺกานํ อาจริยปาจริยานํ ภาสฺमानานํ
‘ปุพฺเพ’^๑ สฺสํ อัย โลโก อวีจิ มณฺเฒ ฝุโฏ โหติ มนุสฺสเสหิ กุกฺกุฏสุมฺปาติกา
กามนิคมชนปทราชธานีโยติ. โภ นุ โข โภ โกตม เหตุ โภ ปจฺจโย? เยเนตรหิ
มนุสฺसानํ ขโย โหติ ตนฺตฺตํ ปญฺญาติ, คามายี อคามา โหนฺติ, นิกมายี
อนิกมา โหนฺติ, นครายี อนครา โหนฺติ, ชนปทายี อชนปทา โหนฺติ”ติ.

เอตรหิ พุราหมณ มนุสฺสา อธมฺมวราครตฺตา วิสมโลภาภิกฺขุตา มิจฺฉาธมฺมปเรตา.
เต อธมฺมวราครตฺตา วิสมโลภาภิกฺขุตา มิจฺฉาธมฺมปเรตา ตินฺหานิ สตุถานิ กเหตุว
อญฺฉมณฺณสฺส ชีวิตา ไวรโรเปนฺติ, เทน พฺหุ มนุสฺสา กาลํ กโรนฺติ. อัยปี โข
พุราหมณ เหตุ อัย ปจฺจโย, เยเนตรหิ มนุสฺसानํ ขโย โหติ ตนฺตฺตํ ปญฺญาติ,
คามายี อคามา โหนฺติ, นิกมายี อนิกมา โหนฺติ, นครายี อนครา โหนฺติ, ชนปทายี
อชนปทา โหนฺติ.

ปุณ จ ปรี พุราหมณ เอตรหิ มนุสฺสา อธมฺมวราครตฺตา วิสมโลภาภิกฺขุตา
มิจฺฉาธมฺมปเรตา. เตสํ อธมฺมวราครตฺตานํ วิสมโลภาภิกฺขุตานํ มิจฺฉาธมฺมปเรตานํ
เทโว น สมฺมา ธาโร อนุปฺปเวจฺจติ, เทน ทฺวภิกฺขํ โหติ ทฺวสฺสสํ เสตฺถจิกํ
สลาภาวตฺตํ, เทน พฺหุ มนุสฺสา กาลํ กโรนฺติ. อัยปี โข พุราหมณ เหตุ อัย

๑ ส. ยโต จ โข

๒ ก. ส. อ. ปุพฺพสฺสํ

ปัจจุโย, เยเนตฺรหิ มนุสฺसानํ ขโย โหติ ตนฺตํ ปณฺณายติ, คามายี อคามา โหนฺติ,
นิคมายี อนิคมา โหนฺติ, นครายี อนครา โหนฺติ, ชนปฺทายี อชนปฺทา โหนฺติ.

ปุณ จ ปรี พุราหฺมณ เอตฺรหิ มนุสฺสา อธมฺมวาทคตฺตา วิสมโลภากิฏฺฐา
มิจุฉาธมฺมปฺเรตา. เทสํ อธมฺมวาทคตฺตานํ วิสมโลภากิฏฺฐานํ มิจุฉาธมฺมปฺเรตานํ
ยกฺขา วาเพ อมนุสฺเส โอสฺสชฺชนฺติ, เทน พหุ มนุสฺสา กาลํ กโรนฺติ. อयฺมปี
โช พุราหฺมณ เหตุ อยฺม ปัจจุโย, เยเนตฺรหิ มนุสฺसानํ ขโย โหติ ตนฺตํ ปณฺณายติ,
คามายี อคามา โหนฺติ, นิคมายี อนิคมา โหนฺติ, นครายี อนครา โหนฺติ,
ชนปฺทายี อชนปฺทา โหนฺตฺติ.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๖ เป ๖ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตฺตเค
ปาดนฺเปตํ สรณํ กตฺตฺติ. จญฺจ.

๗. วจฺจโคตฺตสฺสุต

[๕๘] อถ โข วจฺจโคตฺโต^๑ ปรีพฺพชโก เยน ภกฺวา เทนฺอุปสงฺกมิ,
อุปสงฺกมิตฺวา ภกฺวตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิทิสารทฺฐวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิตฺวา. เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพชโก ภกฺวนฺตํ
เอตทวโจ “สุตฺตมเมตํ โภ โคตม สมฺโม โคตโม เอวมาห ‘มยฺหเมว ทานํ
ทาทพฺพํ, นาณฺณเวสํ ทานํ ทาทพฺพํ. มยฺหเมว สวากานํ ทานํ ทาทพฺพํ, นาณฺณเวสํ
สวากานํ ทานํ ทาทพฺพํ. มยฺหเมว ทินฺนํ มหปฺผลํ, นาณฺณเวสํ ทินฺนํ มหปฺผลํ.
มยฺหเมว สวากานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ, นาณฺณเวสํ สวากานํ ทินฺนํ มหปฺผลนฺตฺติ. เอ เต
โภ โคตม เอวมาหํสุ ‘สมฺโม โคตโม เอวมาห มยฺหเมว ทานํ ทาทพฺพํ, นาณฺณเวสํ
ทานํ ทาทพฺพํ. มยฺหเมว สวากานํ ทานํ ทาทพฺพํ, นาณฺณเวสํ สวากานํ ทานํ
ทาทพฺพํ. มยฺหเมว ทินฺนํ มหปฺผลํ, นาณฺณเวสํ ทินฺนํ มหปฺผลํ. มยฺหเมว สวากานํ
ตินฺนํ มหปฺผลํ, นาณฺณเวสํ สวากานํ ทินฺนํ มหปฺผลนฺตฺติ. กจฺจิ เต โภโต โคตมสฺส
วุตฺตวาทิตฺวา, น จ ภวณฺตํ อญฺเฐน อพฺภากิฏฺชนฺติ, ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยาโกโรนฺติ.
น จ โกจิ สหฺรณฺมิโก วาทานฺปาโต^๒ คารยฺหํ จานํ อากจฺจุตฺติ? อนพฺภกฺขาตฺตคาม

๑ ม. วจฺจปฺตฺโต

๒ ม. วาทานฺวาโท

หิ มยฺ ภวณฺทํ โคตมนฺ”ติ.

เย เต วจฺจน เอวมาหฺสฺ “สมโณ โคตโม เอวมาห ‘มยฺหเมว ทานํ ทาทพฺพํ
วเปว นาณญเณสํ สวากานํ ทินฺนํ มหปฺพลนฺ”ติ. น เม เต วุตฺตวาทีโน, อพฺภาจิกฺขณฺติ
จ ปน มํ เต^๑ อสฺสา อญฺเณ. โย โข วจฺจน ปรี ทานํ ททณฺทํ วาเรติ, โส
ติณฺณํ อนฺตรายกโร โหติ ติณฺณํ ปารีปนฺติโก. กตเมสํ ติณฺณํ? ทายกสฺส
ปฺญณฺตรายกโร โหติ, ปฏิกุคฺคาทกานํ ลภณฺตรายกโร โหติ, ปุพฺพเพว โข ปนสฺส
อตุตฺตา ขโต จ โหติ อฺปฺหโต จ. โย โข วจฺจน ปรี ทานํ ททณฺทํ วาเรติ,
โส อิมสํ ติณฺณํ อนฺตรายกโร โหติ ติณฺณํ ปารีปนฺติโก.

อหํ โข ปน วจฺจน เอวํ วทามิ: เยปิ เต จณฺทณิกาย วา โอลิกลฺลฺลฺล วา
ปาลณา, ตตรปฺปี โย ถาลิโรวณฺ^๒ วา สรวโรวณฺ วา จทฺเทติ “เย ตตฺถ ปาลณา
เต เตนฺ ยาเปณฺทฺ”ติ, ตโตนิทานํ อหํ วจฺจน ปฺญณฺสฺส อากมฺมํ วทามิ, โก ปน
วาโท มนฺตฺสฺสกุเท. อปฺปิจาหํ วจฺจน สึลฺลวโต ทินฺนํ มหปฺพลํ วทามิ, โน ตถา
ทสฺสึลฺลสฺส.”^๓ โส จ โหติ ปญฺจกฺวิปฺปทีโน ปญฺจกฺสมนฺนาคโต.

กตมานิ ปญฺจกฺกานิ ปหีนานิ โหนฺติ? กามจฺจนฺโท ปหีนํ โหติ, พฺยาปาโท
ปหีนํ โหติ, ถีนมิทฺธํ ปหีนํ โหติ, อฺทฺธจฺจกฺกจฺจํ ปหีนํ โหติ, วิจิกฺกจฺจา ปหีนํ
โหติ. อิมานิ ปญฺจกฺกานิ ปหีนานิ โหนฺติ.

กตเมหิ ปญฺจกฺเกหิ สมนฺนาคโต โหติ? อสฺสเกเชน สึลฺลกฺขนฺธเณ สมนฺนาคโต
โหติ, อสฺสเกเชน สมาริกฺกขนฺธเณ สมนฺนาคโต โหติ, อสฺสเกเชน ปญฺญาภกฺขนฺธเณ
สมนฺนาคโต โหติ, อสฺสเกเชน วิมุตฺติภกฺกขนฺธเณ สมนฺนาคโต โหติ, อสฺสเกเชน
วิมุตฺติภกฺกทสฺสนกฺขนฺธเณ สมนฺนาคโต โหติ. อิมेหิ ปญฺจกฺเกหิ สมนฺนาคโต โหติ.
อิติ ปญฺจกฺวิปฺปทีเน ปญฺจกฺสมนฺนาคเต ทินฺนํ มหปฺพลนฺติ วทามิ.

อิติ กณฺหาสุ เสทาสฺ

โรหิณฺสีสุ หรีสุ วา

กมฺมาสาสุ สฺฐปาสฺ

โคสุ ปาเรวทาสฺ วา.

ยาสุ กาสฺจิจิ เอทาสฺ

ทนฺโต ชายติ ปุณฺคโว

๑ จ.ม. เต อิติ ปาโจ นตฺถิ

๒ ม. ถาลกโรวณฺ

๓ ก. ทสฺสึลฺล

โธโรโยห พลสมฺปนฺโน	กลฺยาณชวณิกฺกโม
ตเมว ภาวะ ยฺยชฺชนฺติ	นาสฺส วณฺณํ ปริกฺขเร.
เอวเมว มนุสฺสเสสุ	ยสฺมี กสฺมิณฺจิ ชาตฺติเย
ชตฺติเย พุราหฺมณเณ เวสฺสเ	สฺสทเท จณฺทาลปฺกฺกเส.
ยาสฺ กาสฺจิ เอตาสฺ	ทนฺโต ชายติ สฺสพฺพโต
ธมฺมญฺโจ สีสลสมฺปนฺโน	สจฺจวาที หิริมน.
ปหฺนชาตฺมรโณ	พฺรหฺมจฺริยสฺส เกวลี
ปนฺนภาโร วิสยฺกฺกโต	กตฺกจิโจ อนาสโว.
ปารคฺย สพฺพธมฺมานํ	อนุปาทาย นิพฺพุโต
ตสฺมี เว วิวเร เชตฺเต	วิปฺลา โหติ ทกฺขิณา.
พาลา จ อวิชานนฺตา	ทุมฺเมธา อสฺสทาวโน
พหิทฺธา เทนฺติ ทานานิ	น หิ สนฺเต อุปาสเร.
เย จ สนฺเต อุปาสนฺติ	สปรปฺณเณ ธีรสมฺมเต
สทฺธา จ เนสํ สฺสคเต	มฺลชาตา ปตฺติจฺจทา.
เทวโลกญฺจ เต ยนฺติ	กฺเล วา อิทฺ ชายเร
อนุปฺพุเพน นิพฺพานํ	อริคฺคจฺจนฺติ ปณฺชิตาติ. สตฺตม.

๘. ติกณฺณสฺสุต

[๕๔] อถ โข ติกณฺโณ พฺรหฺมโณ เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนํ นิสิตฺติ, เอกมฺนํ นิสินฺโน โข ติกณฺโณ พฺราหฺมโณ ภควโต สมฺมุขา เทวิชฺชานํ สทฺทํ พฺราหฺมณานํ วณฺณํ ภาสติ “เอวเมว เทวิชฺชา พฺราหฺมณา, อิตฺปิ เทวิชฺชา พฺราหฺมณฺสา”ติ.

ยถากถํ ปน พุราหมณฺ พุราหมณา พุราหมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณาเปเนตฺติ? อิท
โก โคตม พุราหมโณ อุกโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิตีโต จ สํสฺสทฺธกฺกนิโก
ยาว สทฺธมา ปิตามหฺยคา อุกฺกิตฺโต อนฺนปุกฺกญฺโจ ชาติวาเทน, อชฺชฌายโก มนฺตรโร
คิณฺณํ เวทานํ ปารกฺข สนิมฺมทฺทกฺกณฺณํ สากฺขรปฺปเกทานํ อิติหาสปณฺจมานํ ปทโก
เวยฺยยากฺรโณ โลกายตมหาปฺริสทฺทกฺขณฺสฺส อนนฺวโยติ. เอวํ โข โก โคตม พุราหมณา
พุราหมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณาเปเนตฺติ.

อณฺณถา โข พุราหมณฺ พุราหมณา พุราหมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณาเปเนติ,
อณฺณถา จ ปน อริยสฺส วินเย เทวิชฺชํ โหติ. ยถากถํ ปน โก โคตม อริยสฺส
วินเย เทวิชฺชํ โหติ? สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ฐมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส
วินเย เทวิชฺชํ โหติ. เตนहि พุราหมณฺ สฺสณฺหาสิ สาธุกํ มนฺสิกโรหิ, ภาสิสฺสสามิตฺติ.
“เอวํ โก”ติ โข ติกณฺณโณ พุราหมโณ ภควโต ปจฺจุสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ:

อิต พุราหมณฺ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฐมเมหิ สวิตกฺกํ
สวิจารํ วิเวกํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, วิตกฺกวิจารานํ รูปสมฺมา
อชฺชฌตฺถํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาริธํ ปิติสฺสํ ทฺติยํ
ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, ปิตียา จ วิรคา อูปะกฺขโก จ วิหริติ สโต จ
สมฺปชาโน, สฺสชณฺจ กายเณ ปฏฺฐิสฺสเวทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ “อูปะกฺขโก
สติมา สุขวิหารี”ติ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, สฺสชสฺส จ ปหานา ทฺทกฺขสฺส
จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสสถานํ อตฺตณฺจมา อทุกฺขมสฺสํ อูปะกฺขาสติปาริสุทฺธิ
จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺเธ ปรีโยทาเต อนนฺจณฺเน วิคตฺตูปกฺกิลเส
มฺมทฺทกฺกเต กมฺมณฺเญ จิตเต อาเนนฺชปฺปตฺเต ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีณานาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ.
โส อนนฺทวิทิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ. เสยฺยถิทํ: เอกมฺปี ชาตี เทวปี ชาติโย
ติสฺโสปี ชาติโย จตฺสโสปี ชาติโย ปณฺจปี ชาติโย ทสปี ชาติโย วิสฺมปี ชาติโย
ทิสฺมปี ชาติโย จตฺตาฬิสฺมปี ชาติโย ปณฺณาสมฺปี ชาติโย ชาตีสทฺมปี ชาตีสทฺสทฺมปี
ชาตีสทฺสทฺสทฺมปี อนนฺทเกปี สํวณฺณกปฺเป อนนฺทเกปี วิวณฺณกปฺเป อนนฺทเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป
“อมฺมตฺราสึ เอวํนาโม เอวํโคตโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํสฺสทฺทกฺกปฏฺฐิสฺสเวทิตํ
เอวมาณฺยปรียนฺโต, โส ตโต จโต อมฺมตฺโร อุกฺกปาที. ตตฺราปาสึ เอวํนาโม เอวํโคตโต

เอวฺวณฺโณ เอวมาหาโร เอวฺสขทฺทฺชปฺปฏิสฺสเวทึ เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต
อิธฺยปฺปนฺโน”ติ. อิติ สากาโร สอฺทฺทฺสํ อนนฺทวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรตี. อยมสฺส
ปจฺจมา วิชฺชา อธิคฺชา โหติ, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อฺปฺปนฺนา, ตโม วิหโต,
อาโลโก อฺปฺปนฺโน, ยถาคํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโร.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺเธ ปริโยทาเต อนนฺทณฺเณ วิคฺคฺชปฺกฺกิลเส
มฺหทฺทฺเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต สทฺธานํ จุตฺตปาทณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมตี.
โส ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สทฺเต ปสฺสตี จวมาเน อปฺปชฺชมาเน
ทึเน ปณฺเฑเต สฺวณฺณเณ ทฺพพฺพณฺณเณ สฺสคเต ทฺกฺกเต, ยถากมฺมปฺเค สทฺเต ปชานาติ “อิม
วต โภณฺโต สทฺตา กายทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา, วจฺจฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา,
มโนทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา, อริยานํ อฺปวาทกา มิจฺจนาทิจฺจิกา มิจฺจนาทิจฺจิกมฺมสมฺมาทํนา,
เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺกฺกตึ วินิปาทํ นิรยํ อฺปฺปนฺนา. อิม วา
ปนฺ โภณฺโต สทฺตา กายสฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา, วจฺจฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา,
มโนสฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา, อริยานํ อนฺุปวาทกา สมฺมาทิจฺจิกา สมฺมาทิจฺจิกมฺมสมฺมาทํนา,
เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สฺสคตึ สฺสคํ โลกํ อฺปฺปนฺนา”ติ. อิติ ทิพฺเพน
จกฺขฺนา วิสฺสทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สทฺเต ปสฺสตี จวมาเน อปฺปชฺชมาเน ทึเน
ปณฺเฑเต สฺวณฺณเณ ทฺพพฺพณฺณเณ สฺสคเต ทฺกฺกเต, ยถากมฺมปฺเค สทฺเต ปชานาติ. อยมสฺส
ทุตฺติยา วิชฺชา อธิคฺชา โหติ, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อฺปฺปนฺนา, ตโม วิหโต,
อาโลโก อฺปฺปนฺโน, ยถาคํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโร.

โส เอวํ สมหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺเธ ปริโยทาเต อนนฺทณฺเณ วิคฺคฺชปฺกฺกิลเส
มฺหทฺทฺเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญชปฺปตฺเต อาสวานํ ชยณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมตี,
โส “อิทํ ทฺกฺกชนํ”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ, “อโย ทฺกฺกชนสมฺทโย”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ,
“อโย ทฺกฺกชนโรโร”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ, “อโย ทฺกฺกชนโรโรคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถากฺกตํ
ปชานาติ. “อิม อาสวา”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ, “อโย อาสวสมฺทโย”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ,
“อโย อาสวโรโร”ติ ยถากฺกตํ ปชานาติ, “อโย อาสวโรโรคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถากฺกตํ
ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปี จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ, ภวาสวาปี
จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ, อวิชฺชาสวาปี จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ, วิมฺมตฺตสฺมี “วิมฺมตฺตมิ”ติ ฌานํ โหติ,

“ซีณา ซาติ, วุสสิทัง พุรัมหมจิริย, กถัง กรณียัง, นาปรัง อิตถุตตยา”ติ ปชานาติ.
 อยมสฺส ตติยา วิชฺชา อธิกา โหติ, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม
 วิหโต, อาโลโก อุปฺปนโน, ยถาคัม อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรติติ.

อนฺจุจาวจสีลสฺส

นิปกลสฺ จ ฉายีโน

จิตฺตํ ยสฺส วสฺสีกุทํ

เอกกุทํ สฺสสมาหิตํ.

ทํ เว ตโมนุทํ ธีรํ

เทวิชฺช มจฺจุหายินํ

หิตํ เทวมนุสฺसानํ

อาหุ สพฺพปฺปหายินํ.

ตีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺนํ

อสมฺมุพฺพวิหารินํ

พทุธํ อนฺติมสาร์วี^๑

ทํ นมสฺสนติ โคตม.

ปฺพเพนิวาสํ โย เวที

สกุคาปายณฺจ ปสฺสติ

อโธ ซาติกุขํ ปตฺโต

อภิญญาไวสิตฺ มุนิ.

เอตาหิ ตีหิ วิชฺชาหิ

เทวิชฺช โหติ พุราหมโณ

ทมหํ วทามิ เทวิชฺช

นาณญํ ลปิตฺลาปนฺนติ.

เอวํ โข พุราหมณ อริยสฺส วินเย เทวิชฺช โหตีติ. อญฺญตา โภ โคตม
 พุราหมณานํ เทวิชฺช, อญฺญตา จ ปน อริยสฺส วินเย เทวิชฺช โหติ. อิมสฺส
 จ โภ โคตม อริยสฺส วินเย เทวิชฺชสฺส พุราหมณานํ เทวิชฺช กลํ นาคุมฺหิติ โสฬสี.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๆเปว อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตฺตเก ปาณูปัตติ
 สรณํ คตนฺติ. อญฺจม.

๘. ชานุสโสณิสุตต

[๖๐] อถ โข ชานุสโสณิ พุราหมโณ เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิ ๆเปว เอกมนฺตํ
 นิสินฺโน โข ชานุสโสณิ พุราหมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยสฺสสฺส โภ โคตม
 ยญฺโญ วา สทุธํ วา ถาลิปาโก วา เทยฺยธมฺมํ วา เทวิชฺเชสุ พุราหมณฺเสสุ ทานํ

ทเทยฺยา”ติ. ยถา กถํ ปน พฺราหฺมณ พฺราหฺมณา พฺราหฺมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณเปณฺตีติ.
อิธ โข โภ โคตม พฺราหฺมโณ อุกฺโข สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิตีโต จ สํสฺสฺสคณฺโณโก
ยาว สุตตมา ปิตามหฺยกา อุกฺขิตฺโต อนุปกฺกฏฺโจะ ชาตฺวาเทน, อชฺฌายโก
มนฺตรโร ทิณฺณํ เวทานํ ปารคฺคิ สนิมฺมกฺกณฺณํ สากฺขรปฺปเกทานํ อิติหาสปณฺจมานํ
ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมมหาปฺริสฺสคฺขณฺโส อนวโยติ. เอวํ โข โภ โคตม
พฺราหฺมณา พฺราหฺมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณเปณฺตีติ.

อนฺนถา โข พฺราหฺมณ พฺราหฺมณา พฺราหฺมณํ เทวิชฺชํ ปณฺณเปณฺติ, อนฺนถา จ
ปน อริยสฺส วินเย เทวิชฺชโหติ. ยถา กถํ ปน โภ โคตม อริยสฺส วินเย เทวิชฺช
โหติ, สารุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส วินเย เทวิชฺช
โหติ. เตนहि พฺราหฺมณ สฺสนาहि สารุกํ มนสิโกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ โภ”ติ
โข ชานฺตุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ ภควโต ปจฺจุสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ :-

อิธ ปน พฺราหฺมณ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ะเปว จตฺตถํ ฉานํ อุปสมฺบฺพุชฺช วิหฺรติ.

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสทุเร ปฺริโยทาเต อนนฺถคณฺเ วิคฺคูปกฺกิลเส
มฺหุฏฺเท กมฺมณฺเ จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต ปุพฺพเพนิวาสานุสฺสติณานาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ.
โส อนเภาวฺหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ อนนฺตสฺสริ ะเปว อยมสฺส ปจฺมา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ,
อวิชฺชา วิหฺตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหฺโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาถํ
อุปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต.

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสทุเร ปฺริโยทาเต อนนฺถคณฺเ วิคฺคูปกฺกิลเส
มฺหุฏฺเท กมฺมณฺเ จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต สุตฺตานํ จตฺตปฺปตฺตณานาย จิตฺตํ
อภินินฺนาเมติ. โส ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสทุเรน อตฺติกกนฺตมานุสฺเสน สุตฺเต ปสฺสติ
ะเปว อยมสฺส ทฺติยา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ, อวิชฺชา วิหฺตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา,
ตโม วิหฺโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาถํ อุปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต.

โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปฺริสฺสทุเร ปฺริโยทาเต อนนฺถคณฺเ วิคฺคูปกฺกิลเส มฺหุฏฺเท
กมฺมณฺเ จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยณานาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส
“อิทํ ทุกฺขน”ติ ยถาภฺยํ ปชานาติ ะเปว “อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ
ยถาภฺยํ ปชานาติ. “อิมเ อาสวา”ติ ยถาภฺยํ ปชานาติ ะเปว “อํ อาสวานิโรธคามินี

ปฏฺฐิพา”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปี จิตฺตํ
 วมุจฺจติ, ภวาสวาปี จิตฺตํ วมุจฺจติ, อวิชฺชาสวาปี จิตฺตํ วมุจฺจติ, วมุตฺตสฺมี
 “วมุตฺต”มิตฺติ ฌานํ โหติ, “ชีณา ชาติ, วุสฺสํ พุทฺธมฺจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ
 อิตฺตตฺตยา”ติ ปชานาติ. อยมสฺส ตติยา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ, อวิชฺชา วิหฺตา,
 วิชฺชา อปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส
 อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรติ.

โย สीलพฺพตสมฺปนฺโน

ปหิตตฺโต สสมาหิต.

จิตฺตํ ยสฺส วสฺสํ

เอกคฺคํ สสมาหิต.

ปฺพเพนิวาสํ โย เวทํ

สคฺคาปายณฺจ ปสฺสติ

อโธ ชาตฺถิขยํ ปตฺโต

อภิญฺญาไวสฺสโต มฺหิ.

เอตาหิ ทิหิ วิชฺชาหิ

เทวฺชฺช โหติ พุราหมฺโน

ตมํ วทามิ เทวฺชฺช

นาณํ ลปิตฺลาปนฺนติ.

เอวํ โข พุราหมณ อริยสฺส วินเย เทวฺชฺช โหตีติ. อญฺญตา โภ โคตม
 พุราหมณานํ เทวฺชฺช, อญฺญตา จ ปน อริยสฺส วินเย เทวฺชฺช โหติ. อิมสฺส จ
 โภ โคตม อริยสฺส วินเย เทวฺชฺชสฺส พุราหมณานํ เทวฺชฺช กลํ นาคุมฺติ โสพสี.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ะเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ฐาเรตุ อชฺชตฺถเค
 ปาณเปตํ สรรณํ กตฺนฺติ. นวม.

๑๐. สงฺการวสุตฺต

[๖๑] อถ โข สงฺการโว พุราหมฺโน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควตา สหฺวํ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สारณียํ วิทิสฺสเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ,
 เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข สงฺการโว พุราหมฺโน ภควนฺตํ เอตทโวจ “มยมสฺส โภ
 โคตม พุราหมณา นาม ยณฺณํ ยชาเมปปี, ตตฺร โภ โคตม โย เจว ยณฺณํ^๑
 ยชฺติ โย จ ยชาเปติ, สพฺเพ เต อนเณสารีริกํ ปุณฺณปฏฺฐิทํ ปฏฺฐิปปนฺนา โหนฺติ,

ยทิทํ ยถุณาริกรณํ. โย ปนายํ โภ โกตม ยสฺส วา สสฺส วา กุลา อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต เอกมตฺตานํ ทเมติ, เอกมตฺตานํ สเมติ, เอกมตฺตานํ
ปรีนิพฺพาเปติ. เอวมสฺสายํ เอกสารีริกํ ปุณฺณปฏิปทํ ปฏิปนฺโน โหติ, ยทิทํ
ปพฺพชฺชาริกรณนฺ”ติ.

เตนहि พฺราหฺมณ ตถเบเวตฺถ ปฏิปุจฺฉิสฺสามิ. ยถา เท ชเมยฺย, ตถา น
พฺยากเรยฺยาสิ. ทํ ก็ มณฺณสิ พฺราหฺมณ ? อิทฺ ตถาคโต โลเก อปฺปชฺชติ อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปรีสทฺมมสารถิ
สทฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, โส เอวมาห “เอตฺถายํ มกฺโข อยํ ปฏิปทา,
ยถา ปฏิปนฺโน อหํ อนุตฺตโร พฺรหฺมจริโยกรํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกทฺวา ปเวเทมิ,
เอตฺ” ตุมฺเหปํ ตถา ปฏิปชฺชต, ยถา ปฏิปนฺนา ตุมฺเหปํ อนุตฺตโร พฺรหฺมจริโยกรํ
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกทฺวา อปฺสมปชฺช วิหริสฺสตา”ติ. อิติ อยํ เจว^๒ สทฺถา ฐมฺม
เทเสติ, ปเร จ ตถตฺตาย ปฏิปชฺชนฺติ. ตานิ โข ปน โหนฺติ อนเณกานิปี สตานิ,
อนเณกานิปี สหสฺसानิ, อนเณกานิปี สตสฺสสฺसानิ.

ทํ ก็ มณฺณสิ พฺราหฺมณ ? อิจฺจายํ เอวํ สนฺเต เอกสารีริกา วา ปุณฺณปฏิปทา
โหติ อนเณกสารีริกา วา, ยทิทํ ปพฺพชฺชาริกรณนฺติ. อิจฺจายํปี้^๓ โภ โกตม เอวํ
สนฺเต อนเณกสารีริกา ปุณฺณปฏิปทา โหติ, ยทิทํ ปพฺพชฺชาริกรณนฺติ.

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท สงฺการวํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ “อิมาสํ เต
พฺราหฺมณ ทฺวินนํ ปฏิปทานํ กตฺมา ปฏิปทา ชมฺติ อปฺปฏฺจจฺจรา จ อปฺปสฺมารมฺภจฺจรา
จ มหปฺพลจฺจรา จ มหานิสฺสจฺจรา จา”ติ. เอวํ วุตฺเต สงฺการโว พฺราหฺมณเณ อายสมฺนํ
อานนฺทํ เอตทโวจ “เสยฺยถาปี ภวํ โคตโม ภวณฺจจฺจานนฺโท, เอเต เม ปุชฺชา
เอเต เม ปาสฺสา”ติ.

ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท สงฺการวํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ “น โข ตฺยาหํ
พฺราหฺมณ เอวํ ปุจฺฉามิ เก วา เต ปุชฺชา, เก วา เต ปาสฺสา”ติ. เอวณฺจ
ไช^๔ ตฺยาหํ พฺราหฺมณ ปุจฺฉามิ “อิมาสํ เต พฺราหฺมณ ทฺวินนํ ปฏิปทานํ กตฺมา

๑ ม. เอตํ

๒ ม. สยํ เจว

๓ ม. อิจฺจายนฺเต จ. อิจฺจายปี้

๔ จ.ม. เอวํ โข

ปฏฺิปปทา ขมฺติ อปฺปญฺจตฺรา จ อปฺปสฺมารมฺภตฺรา จ มหปฺผลตฺรา จ มหानิสฺสตรา
จา”ติ. ทตฺติยมฺปํ โข สงฺการโว พฺราหฺมโณ อายสฺมนตํ อานนฺทํ เอตทโวจ “เสยฺยถาปี
ภวํ โคตโม ภาวจฺจานนฺโท, เอเต เม ปุชฺชา, เอเต เม ปาสฺสา”ติ.

ทตฺติยมฺปํ โข อายสฺมา อานนฺโท สงฺการวํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ “น โข ตฺยาหํ
พฺราหฺมณ เอวํ ปุจฺจามิ, เก วา เต ปุชฺชา, เก วา เต ปาสฺสา”ติ. เอวเมว โข
ตฺยาหํ พฺราหฺมณ ปุจฺจามิ ‘อิมาสํ เต พฺราหฺมณ ทฺวินนํ ปฏฺิปปทานํ กตฺมา ปฏฺิปปทา
ขมฺติ อปฺปญฺจตฺรา จ อปฺปสฺมารมฺภตฺรา จ มหปฺผลตฺรา จ มหानิสฺสตรา จา”ติ.
ทตฺติยมฺปํ โข สงฺการโว พฺราหฺมโณ อายสฺมนตํ อานนฺทํ เอตทโวจ “เสยฺยถาปี ภวํ
โคตโม ภาวจฺจานนฺโท, เอเต เม ปุชฺชา, เอเต เม ปาสฺสา”ติ.

อด โข ภควโต เอตทโหสิ “ยาว ทตฺติยมฺปํ โข สงฺการโว พฺราหฺมโณ อานนฺเทน
สทฺธมฺมิกํ ปณฺหํ ปญฺโจ สํสาเทติ” โน วิสฺสชฺเชติ, ยนฺนุนานํ ปริโมเจยฺยน”ติ.
อด โข ภควา สงฺการวํ พฺราหฺมณํ เอตทโวจ “กานฺนุชฺช^๒ พฺราหฺมณ ราชนฺเตปุเร
ราชปฺริสฺถาน^๓ สฺนฺนิสฺสินฺหานํ สฺนฺนิปฺติตานํ อนฺตรากถา อุตฺปาที”ติ. อยํ ขฺวชฺช โภ
โคตม ราชนฺเตปุเร ราชปฺริสฺถาน สฺนฺนิสฺสินฺหานํ สฺนฺนิปฺติตานํ อนฺตรากถา อุตฺปาที
“ปฺพุพฺพสฺส^๔ อปฺปตฺรา เจว ภิกฺขุ อเหสฺสุ, พฺหุตฺรา จ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมมา
อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสสฺสุ. เอตฺรหิ โข^๕ พฺหุตฺรา เจว ภิกฺขุ, อปฺปตฺรา จ
อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสนฺตี”ติ. อยํ ขฺวชฺช โภ โคตม ราชนฺเตปุเร
ราชปฺริสฺถาน สฺนฺนิสฺสินฺหานํ สฺนฺนิปฺติตานํ อนฺตรากถา อุตฺปาทีติ.

ตฺถิ โข อิมานิ พฺราหฺมณ ปาฏิหาริยานิ. กตฺมานิ ตฺถิ? อิทฺธิปาฏิหาริยํ
อาเทสฺนาปาฏิหาริยํ อนุสาสนฺปาฏิหาริยํ. กตฺมณฺจ พฺราหฺมณ อิทฺธิปาฏิหาริยํ? อิทฺ
พฺราหฺมณ เอกจฺโจ อเนกจฺโจ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโกติ, เอโกปี หุตฺวา พฺหุรา
โหติ, พฺหุราปี หุตฺวา เอโก โหติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ
ติโรปพฺพทํ อสฺชชฺมาโน กจฺจติ เสยฺยถาปี อากาเส. ปจฺวียาปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ
กโรติ เสยฺยถาปี อุกเก. อุกเกปี อภิชฺชมาเน กจฺจติ เสยฺยถาปี ปจฺวียา. อากาเสปี

๑ ม. ๑-๒๗๙ ปีเพติ

๒ จ.ม.-กา นวชฺช

๓ ก. ก. ส. อ ราชปฺริสฺถาย ๔ จ.ม. ปุพฺเพ สฺส

๕ จ.ม. ปน

ปลุลงฺเกน กมฺมิตฺเต เสยฺยธำมฺมํ ปกฺขิสฺสกุณฺเณ. อิมํปฺปํ จณฺทิมสฺสุริเย^๑ เอวํมฺหิทฺธิเก
เอวํมฺหานุภาเว ปาณินา ปริมสฺสตี ปริมชฺชตี. ยาว พฺรหฺมโลกาปํ กาเยน วสํ วตฺเตตี.
อิทํ วุจฺจตี พฺรหฺมณฺ อิทฺธิปาฏิหาริย์.

กตมญฺจ พฺรหฺมณฺ อาเทสฺนาปาฏิหาริย์? อิทฺธิ พฺรหฺมณฺ เอกจฺโจ นิมิตฺเตน
อาทิสฺสตี “เอวํปฺปํ เต มโน, อิตฺถมฺปฺปํ เต มโน, อิตฺธิปํ เต จิตฺตํ”ติ. โส
พหุญฺเจปํ อาทิสฺสตี, ตเถว ตํ โหตี โน อณฺณถา.

อิทฺธิ ปน พฺรหฺมณฺ เอกจฺโจ น เหว โช นิมิตฺเตน อาทิสฺสตี, อปฺปํ โช
มนุสฺสํ วา อมนุสฺสํ วา เทวตํ วา สทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺสตี “เอวํปฺปํ เต
มโน, อิตฺถมฺปฺปํ เต มโน, อิทฺธิปํ เต จิตฺตํ”ติ. โส พหุญฺเจปํ อาทิสฺสตี, ตเถว ตํ
โหตี โน อณฺณถา.

อิทฺธิ ปน พฺรหฺมณฺ เอกจฺโจ น เหว โช นิมิตฺเตน อาทิสฺสตี, นปฺปํ
มนุสฺสํ วา อมนุสฺสํ วา เทวตํ วา สทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺสตี, อปฺปํ โช
วิทกฺกยโต วิจารยโต วิทกฺกวิปฺลารสทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺสตี “เอวํปฺปํ เต มโน, อิตฺถมฺปฺปํ
เต มโน, อิตฺธิปํ เต จิตฺตํ”ติ. โส พหุญฺเจปํ อาทิสฺสตี, ตเถว ตํ โหตี โน อณฺณถา.

อิทฺธิ ปน พฺรหฺมณฺ เอกจฺโจ น เหว โช นิมิตฺเตน อาทิสฺสตี, นปฺปํ มนุสฺสํ
วา อมนุสฺสํ วา เทวตํ วา สทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺสตี, นปฺปํ วิทกฺกยโต วิจารยโต
วิทกฺกวิปฺลารสทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺสตี. อปฺปํ โช อวิทกฺกํ อวิจาร์ สมาริ สฺมาปนนฺตสฺส
เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชานาติ “ยถา อิมสฺส โกโต มโนสงฺขารา ปณฺหิตา
อิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตฺรา อมนฺนาม วิทกฺกํ วิทกฺกิสฺสตี”ติ.^๒ โส พหุญฺเจปํ อาทิสฺสตี
ตเถว ตํ โหตี โน อณฺณถา. อิทํ วุจฺจตี พฺรหฺมณฺ อาเทสฺนาปาฏิหาริย์.

กตมญฺจ พฺรหฺมณฺ อนุสฺสาสนีปาฏิหาริย์? อิทฺธิ พฺรหฺมณฺ เอกจฺโจ เอวํ
อนุสฺสาสนี “เอวํ วิทกฺเกถ, มา เอวํ วิทกฺกยิตฺถ. เอวํ มนฺสิกโรถ, มา เอวํ
มนฺสากฺกถ. อิทํ ปชฺหถ, อิทํ อุปสมฺบฺชช วิหรถ”ติ. อิทํ วุจฺจตี พฺรหฺมณฺ
อนุสฺสาสนีปาฏิหาริย์. อิมานิ โช พฺรหฺมณฺ ติณิ ปาฏิหาริยานิ. อิมสํ เต พฺรหฺมณฺ
ติณฺณํ ปาฏิหาริยานํ กตมํ ปาฏิหาริย์ ขมตี อภิกฺกนฺตฺตรญฺจ ปณฺเฑตฺตรญฺจติ.

๑ จ.ม. สุริเย

๒ จ.ม. วิทกฺเกสฺสตี”ติ เอวํปฺปํ

ตตฺร โภ โคตม ยมิตํ^๑ ปาฏิหาริย์, อีธะจฺใจ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโกติ
 ๖ เป๖ ยาว พุรฺหมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ. อิทํ โภ โคตม ปาฏิหาริย์. โย
 จ นํ กโรติ, โส จ นํ ปฏฺฐิเวเทติ. โย จ นํ กโรติ, ตสฺส เจว ตํ โหตุ.
 อิทํ เม โภ โคตม ปาฏิหาริย์ มายาสหรมฺมรูปํ วีย ขายติ.

ยมฺปิ^๒ โภ โคตม ปาฏิหาริย์ อีธะจฺใจ นิมิตฺเตน อาทิสฺติ “เอวมฺปิ เต
 มโน, อิตฺถมฺปิ เต มโน, อิตฺถิ เต จิตฺตํ”ติ. โส พหุญฺเจปี อาทิสฺติ, ตเถว
 ตํ โหติ โน อณฺเณตา. อิทํ ปน โภ โคตม เอกจฺใจ น เหว โข นิมิตฺเตน
 อาทิสฺติ. อปีจ โข มนุสฺसानํ วา อมนุสฺसानํ วา เทวตานํ วา สทฺทํ สุตฺวา
 อาทิสฺติ ๖ เป๖ นปี มนุสฺसानํ วา อมนุสฺसानํ วา เทวตานํ วา สทฺทํ สุตฺวา
 อาทิสฺติ. อปีจ โข วิตกฺกยโต วิจารยโต วิตกฺกวิปฺผารสทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺติ ๖ เป๖
 นปี วิตกฺกยโต วิจารยโต วิตกฺกวิปฺผารสทฺทํ สุตฺวา อาทิสฺติ. อปีจ โข อวิตกฺกํ
 อวิจาร์ สมาริ สฺมาปฺนฺนสฺส เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชานาติ “ยถา อิมสฺส โภโต
 มโนสงฺขารรา ปณฺนิหิตา อิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตฺรา อมนฺนาม วิตกฺกํ วิตกฺกิสฺสตี”ติ.
 โส พหุญฺเจปี อาทิสฺติ, ตเถว ตํ โหติ โน อณฺเณตา. อิทมฺปิ โภ โคตม
 ปาฏิหาริย์. โย จ นํ กโรติ, โส จ นํ ปฏฺฐิเวเทติ. โย จ นํ กโรติ, ตสฺส
 เจว ตํ โหติ. อิทมฺปิ เม โภ โคตม ปาฏิหาริย์ มายาสหรมฺมรูปํ วีย ขายติ.

ยณฺจ โข อิทํ โภ โคตม ปาฏิหาริย์, อีธะจฺใจ เอวํ อนุสาสติ “เอวํ
 วิตกฺกเกถ, มา เอวํ วิตกฺกยิตฺถ. เอวํ มนฺสิกโรถ. มา เอวํ มนฺสากตฺถ. อิทํ
 ปชฺเหถ, อิทํ อุปสมฺปชฺช วิหรถา”ติ. อิทํ เม โภ โคตม ปาฏิหาริย์ ขมฺติ อิมสฺ
 คิณฺณํ ปาฏิหาริยานํ อภิกฺกนฺตฺตรณฺจ ปณฺนิตฺตรณฺจ.

อจฺฉริย โภ โคตม อพฺภุตํ โภ โคตม. ยาว สฺภาสิตมิตํ โภตา โคตเมน
 อิมฺเห จ มยํ ตีหิ ปาฏิหาริเยหิ สมนฺนาคตํ ภวนฺตํ โคตมํ ฐาเรม. ภวณฺหิ
 โคตโม อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโกติ ๖ เป๖ ยาว พุรฺหมโลกาปี กาเยน วสํ
 วตฺเตติ. ภวณฺหิ โคตโม อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริ สฺมาปฺนฺนสฺส เจตฺสา เจโต ปริจฺจ
 ปชานาติ “ยถา อิมสฺส โภโต มโนสงฺขารรา ปณฺนิหิตา อิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตฺรา

อมฺนฺนาม วิตฺถกํ วิตฺถกิสฺสตี”ติ. ภวฺณฺหิ โคตโม เอวํ อนฺุสาสตี “เอวํ วิตฺถกฺเกถ,
มา เอวํ วิตฺถกฺกยิตฺถ. เอวํ มนฺสิกโรถ, มา เอวํ มนฺสากฺกฺถ. อิทํ ปชฺหถ, อิทํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรธา”ติ.

อทุธา โห ตฺยฺาหํ พฺรฺาหฺมณฺ อสฺสชฺช อุปนียฺวจา ภาสิตา, อปฺิจ ตฺยฺาหํ
พฺยฺากริสฺสามิ. อหฺณฺหิ พฺรฺาหฺมณฺ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวธิํ ปจฺจนฺโกมิ- ๖ เป ๖ ยาว
พฺรฺาหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตมิ. อหฺณฺหิ พฺรฺาหฺมณฺ อวิตฺถกํ อวิจาร์ สมฺาธิ
สมฺาปฺนฺนฺสฺส เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “ยถา อิมฺสฺส โภโต มโนสงฺขารฺา
ปณฺิหิตา, อิมฺสฺส จิตฺตสฺส อนฺุทฺตรา อมฺนฺนาม วิตฺถกํ วิตฺถกิสฺสตี”ติ. อหฺณฺหิ
พฺรฺาหฺมณฺ เอวํ อนฺุสาสามิ “เอวํ วิตฺถกฺเกถ, มา เอวํ วิตฺถกฺกยิตฺถ. เอวํ มนฺสิกโรถ,
มา เอวํ มนฺสากฺกฺถ. อิทํ ปชฺหถ, อิทํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรธา”ติ.

อตุถิ ปน โภ โคตมฺ อณฺุโณ เอกภิกฺขุปี, โย อิมฺเหติ ตีหิ ปาฏฺิหาริเยหิ
สมฺนฺนาคโต อณฺุณฺตฺร โภตา โคตเมนาติ. น โห พฺรฺาหฺมณฺ เอกํเยว สฺตํ น เทว
สฺตานิ น ตีณิ สฺตานิ น จตฺตาริ สฺตานิ น ปณฺจ สฺตานิ, อถ โห ภิกฺขุโยว เย
ภิกฺขุ อิมฺเหติ ตีหิ ปาฏฺิหาริเยหิ สมฺนฺนาคตาติ. กหํ ปน โภ โคตมฺ เอตฺรหิ เต
ภิกฺขุ วิหฺรณฺตีติ? อิมฺสฺมีเยว โห พฺรฺาหฺมณฺ ภิกฺขุสฺสเมติ.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตมฺ, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตมฺ, เสยฺยถาปี โภ โคตมฺ นิกฺกฺชฺชิตํ
วา อุกฺกชฺชเยยฺ, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺ, มุพฺพฺุสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกเยยฺ,
อนฺุทฺทาเร วา เทลปฺปชฺชิตํ ธาเรยฺ “จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺตี”ติ. เอวเมว
โภตา โคตเมนฺ อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิตो, เอสาหํ ภวฺนฺตํ โคตมํ สฺรณํ
คจฺฉามิ ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสฺสณฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตฺถเก
ปาณฺเปตํ สฺรณํ กตฺนฺติ. ทสมํ.

พฺรฺาหฺมณฺวคฺโค ปจฺโม.

ตสฺสทฺทหานํ

เทว พฺรฺาหฺมณา จณฺุณฺตโร	ปริพฺพชฺสเกน นิพฺพุตํ
ปโลกฺวจฺโณ ติกณฺุโณ	โสณิ สงฺการเวน จาติ.

๒ มหาวคค

๑ ติตถายตนสูตร

[๖๒] ตีณิมานิ ภิกขเว ติตถายตนานิ, ยานิ ปณฺทิตเทหิ สมณญฺญชียมานานิ
 สมณญฺญคหียมานานิ สมณญฺญาสียมานานิ ปรมเปี คนฺตฺวา อภิรียาย สณฺจหนฺติ. กตมานิ ตีณิ?
 สนฺติ ภิกขเว เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจฺจโน “ยํกิญฺจายํ ปุริสปุคฺคโล
 ปฏิสฺสเวเทหิ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺตํ ปุพฺเพ กตเหตุ”ติ.
 สนฺติ ภิกขเว เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจฺจโน “ยํกิญฺจายํ ปุริสปุคฺคโล
 ปฏิสฺสเวเทหิ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺตํ อีสฺสรณิมฺมานเหตุ”ติ.
 สนฺติ ภิกขเว เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจฺจโน “ยํกิญฺจายํ ปุริสปุคฺคโล
 ปฏิสฺสเวเทหิ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺตํ อเหตุอปฺปจฺจยา”ติ.

ตตร ภิกขเว เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจฺจโน “ยํกิญฺจายํ
 ปุริสปุคฺคโล ปฏิสฺสเวเทหิ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺตํ ปุพฺเพ
 กตเหตุ”ติ. ตฺยฺหาหิ อฺปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทามิ “สจฺจํ กิร ตฺเมห อายสมฺนฺโต
 เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขจฺจโน ‘ยํกิญฺจายํ ปุริสปุคฺคโล ปฏิสฺสเวเทหิ สฺขํ วา ทฺขขํ วา
 อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺตํ ปุพฺเพ กตเหตุ’ติ. เต เจ^๑ เม เอวํ ปญฺจา “อามา”ติ^๒
 ปฏฺธิชานนฺติ. ตฺยฺหาหิ เอวํ วทามิ “เตนทายสมฺนฺโต ปาณาติปาทิโน ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ
 กตเหตุ, อทินฺนาทายิโน ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ กตเหตุ, อพฺรหฺมจาริโน ภวิสฺสสนฺติ
 ปุพฺเพ กตเหตุ, มุสสาวาทิโน ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ กตเหตุ, ปิสุณาวาจา ภวิสฺสสนฺติ
 ปุพฺเพ กตเหตุ, ผรุสวาจา ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ กตเหตุ, สมฺผปฺปลาปีโน ภวิสฺสสนฺติ
 ปุพฺเพ กตเหตุ, อภิขุณฺณาลุโน ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ กตเหตุ, พยาปนฺนจิตฺตา ภวิสฺสสนฺติ
 ปุพฺเพ กตเหตุ, มิจฺฉาทิกฺขจิกา ภวิสฺสสนฺติ ปุพฺเพ กตเหตุ”ติ.

ปุพฺเพ กตํ โข ปน ภิกขเว สวาทโต ปจฺจาคจฺจนฺตํ น โหติ ฉนฺโท วา วายาโม
 วา “อิทํ วา กรณียํ อิทํ วา อกรณียนฺ”ติ. อิติ กรณียากรณียํ โข ปน สจฺจโต

เถตโต อนุปลพภิกขมาเน มุฏฐสฺสตีเน อนารกฺขานํ วิหฺรตํ น โหติ ปจฺจตฺตํ
สทฺธมฺมิโก สมณวาโท. อयํ โข เม ภิกฺขเว เตสุ สมณพฺรหฺมณฺเสุ เอวํวาทิสฺสุ
เอวํทิกฺขิสฺสุ ปจฺโม สทฺธมฺมิโก นิกฺคโห โหติ. (๑)

ตตฺว ภิกฺขเว เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขิโน “ยํกิญฺจายํ
ปฺริสฺสํคฺคโล ปฏฺฐิสฺสเวเทติ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺทํ
อิสฺสรนิมฺมานเหตุ”ติ. ตฺยฺหาหํ อุปสงฺกมิทฺวา เอวํ วทามิ “สจฺจํ กิร ตฺเมห
อายสฺมนฺโต เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขิโน ยํกิญฺจายํ ปฺริสฺสํคฺคโล ปฏฺฐิสฺสเวเทติ สฺขํ วา ทฺขขํ
วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺทํ อิสฺสรนิมฺมานเหตุ”ติ. เต เจ^๑ เม เอวํ ปฺนฺจจา “อามา”ติ^๒
ปฏฺธิชานนฺติ. ตฺยฺหาหํ เอวํ วทามิ “เตนหายสฺมนฺโต ปาณาติปาติโน ภวิสฺสณฺติ
อิสฺสรนิมฺมานเหตุ ฯเปว มิจฺฉาทิกฺขิกา ภวิสฺสณฺติ อิสฺสรนิมฺมานเหตุ”ติ.

อิสฺสรนิมฺมานา^๓ โข ปน ภิกฺขเว สารโต ปจฺจาคจฺจนฺตํ น โหติ ฉนฺโท วา
วายาโม วา “อิทํ วา กรณียํ อิทํ วา อกรณียนฺ”ติ. อิติ กรณียากรณียเ ช โข ปน
สจฺจโต เถตโต อนุปลพภิกขมาเน มุฏฐสฺสตีเน อนารกฺขานํ วิหฺรตํ น โหติ ปจฺจตฺตํ
สทฺธมฺมิโก สมณวาโท. อยํ โข เม ภิกฺขเว เตสุ สมณพฺรหฺมณฺเสุ เอวํวาทิสฺสุ
เอวํทิกฺขิสฺสุ ทฺติโย สทฺธมฺมิโก นิกฺคโห โหติ. (๒)

ตตฺว ภิกฺขเว เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขิโน “ยํกิญฺจายํ
ปฺริสฺสํคฺคโล ปฏฺฐิสฺสเวเทติ สฺขํ วา ทฺขขํ วา อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺทํ อเหตุ-
อปฺปจฺจยา”ติ. ตฺยฺหาหํ อุปสงฺกมิทฺวา เอวํ วทามิ “สจฺจํ กิร ตฺเมห อายสฺมนฺโต
เอวํวาทิโน เอวํทิกฺขิโน ยํกิญฺจายํ ปฺริสฺสํคฺคโล ปฏฺฐิสฺสเวเทติ สฺขํ วา ทฺขขํ วา
อทฺทขมฺสฺขํ วา, สพฺพพนฺทํ อเหตุอปฺปจฺจยา”ติ. เต เจ เม เอวํ ปฺนฺจจา “อามา”ติ
ปฏฺธิชานนฺติ. ตฺยฺหาหํ เอวํ วทามิ “เตนหายสฺมนฺโต ปาณาติปาติโน ภวิสฺสณฺติ
อเหตุอปฺปจฺจยา ฯเปว มิจฺฉาทิกฺขิกา ภวิสฺสณฺติ อเหตุอปฺปจฺจยา”ติ.

อเหตุ^๔ โข ปน ภิกฺขเว สารโต ปจฺจาคจฺจนฺตํ น โหติ ฉนฺโท วา วายาโม วา
“อิทํ วา กรณียํ อิทํ วา อกรณียนฺ”ติ. อิติ กรณียากรณียเ ช โข ปน สจฺจโต เถตโต

๑ ฉ.ม. จ

๒ ส. อาโมติ

๓ ฉ.ม. อิสฺสรนิมฺมานํ

๔ ฉ.ม. อเหตุอปฺปจฺจยํ ส. อเหตุํ อ. อเหตุอปฺปจฺจยา ม. อเหตุํ อปฺปจฺจยํ

อนุปลพุภิกขมาเน มุฏฐสฺสตีนิ อนารกฺขานํ วิหฺรตํ น โหติ ปจฺจตฺตํ สหฺรณฺมิโก
สมณฺวาโท. อयํ โข เม ภิกฺขเว เตสุ สมณพฺรหฺมณฺเสสุ เอวํวาทิสฺส เอวํทิกฺกิสฺส
ตติโย สหฺรณฺมิโก นิคฺคโห โหติ. (๓)

อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ทิตถายตนานิ, ยานิ ปณฺทิตฺเตหิ สมฺนุยุณฺชียมานานิ
สมฺนุคฺคาหียมานานิ สมฺนุภาสียมานานิ ปรมฺปี คนฺตฺวา อภิรียาย สณฺจหนฺติ.

อัย โข ปน ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ
อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ. กตมฺ อ จ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม
เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ
วิณฺญฺหิ ? “อิมํ จ ธาตุโย”ติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ
อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ. “อิมานิ จ ผสฺสสายตนานิ”ติ
ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ
สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ. “อิมํ อฏฺฐารส มโนปวิจารา”ติ ภิกฺขเว มยา
ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ
พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ. “อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ”ติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต
อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ.

“อิมํ จ ธาตุโยติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ
อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ,
กิลฺลเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ? ฉยิมา ภิกฺขเว ธาตุโย: ปจฺจวธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ
วาโยธาตุ อากาสธาตุ วิณฺญาณธาตุ. “อิมํ จ ธาตุโยติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม
เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ
วิณฺญฺหิ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ.

“อิมานิ จ ผสฺสสายตนานิ”ติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ
อนุปวฺชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ,
กิลฺลเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ? ฉยิมา ภิกฺขเว ผสฺสสายตนานิ: จกฺขุ ผสฺสสายตนํ, โสถํ
ผสฺสสายตนํ, ฆานํ ผสฺสสายตนํ, ชิวฺหา ผสฺสสายตนํ, กาโย ผสฺสสายตนํ, มโน ผสฺสสายตนํ.
“อิมานิ จ ผสฺสสายตนานิ”ติ ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม เทสฺสโต อนิคฺคหิตโต อสงฺกิลิฏฺฐโจ

อนุปวชฺโซ อปฺปฏิกกฺโข สมนฺเนหิ พฺรหฺมณฺเห วิมฺบฺเห”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

“อิมํ อฏฺฐารส มโนปวิจฺจราติ ภิกฺขเว มยา ธมฺโม เทสํโต อนิกฺคหิตฺโต
อสงฺกิลฺล
ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. จกฺขนา รุปํ ทิสฺวา โสมนสฺสญฺจานียํ รุปํ
อุปวิจฺจติ, โทมนสฺสญฺจานียํ รุปํ อุปวิจฺจติ, อุเปกฺขญฺจานียํ รุปํ อุปวิจฺจติ. โสเทน
สทฺทํ สุตฺวา....ฆาเนน กนฺธํ ฆายิตฺวา....ชีวฺหยา รสํ สายิตฺวา....กาเยน โผฏฺฐพฺพํ
ผุสฺสิตฺวา มณฺสา ธมฺมํ วิมฺบฺยาย โสมนสฺสญฺจานียํ ธมฺมํ อุปวิจฺจติ, โทมนสฺสญฺจานียํ
ธมฺมํ อุปวิจฺจติ, อุเปกฺขญฺจานียํ ธมฺมํ อุปวิจฺจติ. “อิมํ อฏฺฐารส มโนปวิจฺจราติ
ภิกฺขเว มยา ธมฺโม เทสํโต. อนิกฺคหิตฺโต อสงฺกิลฺล
สมนฺเนหิ พฺรหฺมณฺเห วิมฺบฺเห”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

“อิมานิ จตฺตาริ อริยสัจฺจานีติ ภิกฺขเว มยา ธมฺโม เทสํโต อนิกฺคหิตฺโต
อสงฺกิลฺล
ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ฉนฺนํ ภิกฺขเว ธาตุนํ อุปาทาย กพฺภสฺสวากฺกนฺติ
โหติ, โอกฺกนฺตียา สติ นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺสโส,
ผสฺสปจฺจยา เวทนา, เวทียมานสฺส โข ปณฺหาํ ภิกฺขเว “อิทํ ทุกฺขนฺ”ติ ปณฺณเปมิ,
“อຍံ ทุกฺขสมฺมุทโย”ติ ปณฺณเปมิ, “อຍံ ทุกฺขนิโรธो”ติ ปณฺณเปมิ, “อຍံ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ปณฺณเปมิ.

กถมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสัจฺจํ ? ชาตปีํ ทุกฺขา, ชฺรราปีํ ทุกฺขา,^(๑) มรณฺมปี
ทุกฺขํ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส
ปีเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข,^๒ ยมฺมปีจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, สงฺขิตฺเตน
ปณฺจอุปาทานกฺขนฺธราปีํ ทุกฺขา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสัจฺจํ.

กถมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมฺมุทโย^๓ อริยสัจฺจํ ? อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา

(๑) ส.อ.ม. เอตฺถนฺตเร “พฺยาสปีํ ทุกฺโข”ติ ทิสฺสติ

๒ จ.ม. อปฺปิเยหิ.... ปีเยหิ.... ปาจา นฺตฺติ

๓ จ.ม. ทุกฺขสมฺมุทโย เอวฺมฺปฺริ.

วิมฺพาณํ, วิมฺพาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สพายตน์, สพายตนปจฺจยา
ผลฺลสฺ, ผลฺลสฺปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ,
อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสฺปายาสา สมฺภวณฺติ. เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมฺทโย อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ^๑ อริยสจฺจํ ? อวิชฺชาเย เตวฺว อเสสวिरากฺนิโรธา
สงฺขารนิโรธา, สงฺขารนิโรธา วิมฺพาณนิโรธา, วิมฺพาณนิโรธา นามรูปนิโรธา,
นามรูปนิโรธา สพายตนนิโรธา, สพายตนนิโรธา ผลฺลสนิโรธา, ผลฺลสนิโรธา
เวทนานิโรธา, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรธา, ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธา,
อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธา, ภวนิโรธา ชาตินิโรธา, ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสก-
ปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺปายาสา นิรุชฌนฺติ. เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธา
โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธา อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ ? อยเมว อริโย ฆฏฺฏจฺจโก
มคฺโค. เสยฺยถิทํ: สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมุนโต สมฺมาอาชีโว
สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา
อริยสจฺจํ. “อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานีติ ภิกฺขเว มยา ธมฺโม เทสฺสโต อนิคุคฺคิโต
อสงฺกิลิฏฺฐโจ อนุปวชฺโซ อปฺปฏิกฺกญฺโจ สมณฺเฑหิ พฺราหฺมณฺเฑหิ วิมฺบฺเห”ติ อิติ
ยนํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตนฺติ. ปจฺฉมํ.

๒. ภัยสุตฺต

[๖๓] ตีณิมานิ ภิกฺขเว “อมาทาปฺตติกาณิ ภยานิ”ติ อสฺสฺสทฺวา ปุณฺณชฺชนโน
ภาสติ. กตมานิ ตีณิ ? โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ มหาอคฺคิทาโห วุฏฺฏจฺจติ.
มหาอคฺคิทาเห โช ปน ภิกฺขเว วุฏฺฏจฺเจ เตน คามายี ทายฺหนฺติ, นิคมายี ทายฺหนฺติ,
นกรายี ทายฺหนฺติ. คามสฺสปี ทายฺหฺมานสฺส นิคมสฺสปี ทายฺหฺมานสฺส นกรสฺสปี ทายฺหฺมานสฺส
ตตฺถ มาตยาปี ปฺตฺตํ น ปฏฺิลภติ, ปฺตฺโตปี มาตรํ น ปฏฺิลภติ. อิทํ ภิกฺขเว
ปจฺฉมํ “อมาทาปฺตติกาณิ ภยานิ”ติ อสฺสฺสทฺวา ปุณฺณชฺชนโน ภาสติ.

ปุณ จ ปรี ภิกขเว โหติ โส สมโย, ยัม มหาเมโฆ วุฏฐาติ. มหาเมฆเ
โซ ปณ ภิกขเว วุฏฐิเต มหาอุทกาวาโก สณฺชายติ, มหาอุทกาวาเก^๑ สณฺชายเต^๒
เตน คามาปี วุญฺหนฺติ, นิคมายี วุญฺหนฺติ, นครายี วุญฺหนฺติ. คามะสฺสปี วุญฺหมานะสฺ
นิคมะสฺสปี วุญฺหมานะสฺ นคระสฺสปี วุญฺหมานะสฺ ตตฺถ มาตาปี ปุตุตฺถํ น ปฏฺฐิลภติ,
ปุตุโตปี มาตโร น ปฏฺฐิลภติ. อิทํ ภิกขเว ทศยํ “อมาตาปุตฺติกํ ภยานํ”ติ อสฺสสุทฺวา
ปฺถุชฺชโน ภาสติ.

ปุณ จ ปรี ภิกขเว โหติ โส สมโย, ยัม ภยํ โหติ อฏฺฐวีสงฺโกโป จกฺกสมารุพฺพา
ชานปทา ปริยายนฺติ. ภเย โซ ปณ ภิกขเว สติ อฏฺฐวีสงฺโกเป จกฺกสมารุพฺเพสฺ
ชานปเทสฺ ปริยายนฺเตสฺ ตตฺถ มาตาปี ปุตุตฺถํ ปฏฺฐิลภติ, ปุตุโตปี มาตโร น ปฏฺฐิลภติ.
อิทํ ภิกขเว ทศยํ “อมาตาปุตฺติกํ ภยานํ”ติ อสฺสสุทฺวา ปฺถุชฺชโน ภาสติ. อิมานิ
โซ ภิกขเว ตีณิ “อมาตาปุตฺติกานิ ภยานิ”ติ อสฺสสุทฺวา ปฺถุชฺชโน ภาสติ.

ทานิ โซ ปณิมานิ ภิกขเว ตีณิ สมาตาปุตฺติกานิเยว ภยานิ “อมาตาปุตฺติกานิ ภยานิ”ติ
อสฺสสุทฺวา ปฺถุชฺชโน ภาสติ. กตมานิ ตีณิ? โหติ โส ภิกขเว สมโย, ยัม มหาอคฺคิ ทาโ
วุฏฺฐาติ. มหาอคฺคิทาเห โซ ปณ ภิกขเว วุฏฺฐิเต เตน คามาปี ทายฺหนฺติ, นิคมายี
ทายฺหนฺติ, นครายี ทายฺหนฺติ. คามะสฺสปี ทายฺหมานะสฺ นิคมะสฺสปี ทายฺหมานะสฺ นคระสฺสปี
ทายฺหมานะสฺ โหติ โส สมโย, ยัม กทาจิ กรหจิ มาตาปี ปุตุตฺถํ ปฏฺฐิลภติ, ปุตุโตปี
มาตโร ปฏฺฐิลภติ. อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ สมาตาปุตฺติกญฺเอยะว ภยํ “อมาตาปุตฺติกํ ภยานํ”ติ
อสฺสสุทฺวา ปฺถุชฺชโน ภาสติ.

ปุณ จ ปรี ภิกขเว โหติ โส สมโย, ยัม มหาเมโฆ วุฏฺฐาติ. มหาเมฆเ โซ
ปณ ภิกขเว วุฏฺฐิเต มหาอุทกาวาโก สณฺชายติ, มหาอุทกาวาเก โซ ปณ ภิกขเว
สณฺชายเต เตน คามาปี วุญฺหนฺติ, นิคมายี วุญฺหนฺติ, นครายี วุญฺหนฺติ. คามะสฺสปี
วุญฺหมานะสฺ นิคมะสฺสปี วุญฺหมานะสฺ นคระสฺสปี วุญฺหมานะสฺ โหติ โส สมโย, ยัม กทาจิ
กรหจิ มาตาปี ปุตุตฺถํ ปฏฺฐิลภติ, ปุตุโตปี มาตโร ปฏฺฐิลภติ. อิทํ ภิกขเว ทศยํ
สมาตาปุตฺติกญฺเอยะว ภยํ “อมาตาปุตฺติกํ ภยานํ”ติ อสฺสสุทฺวา ปฺถุชฺชโน ภาสติ.

ปุณ จ ปรี ภิกขเว โหติ โส สมโย, ยัม ภยํ โหติ อฏฺฐวีสงฺโกโป จกฺกสมารุพฺพา

(๑) จ.ม. เหตุฉนฺตเร “โซ ปณ ภิกขเว”ติ ทิสฺสตี ๒ จ.ม. สณฺชายนฺเต

ชานปทา ปริยายนุติ. ภเย โข ปน ภิกขเว สติ อฏฐังโกเป จกุกสมารูปะสุ
ชานปะเทสุ ปริยายนุเตสุ โหติ โส สมโย, ยัม กทาจิ กรหจิ มาตาปี ปุตุตัม
ปฏิลลภติ, ปุตุโตปี มาตรัม ปฏิลลภติ. อิทัม ภิกขเว ตถียัม สมาทาปุตุตติกณเฒเว ภยัม
“อมาทาปุตุตติกัม ภยานัม”ติ อสสุทวา ปุตุชชโน ภาสติ. อิมานิ โข ภิกขเว ทิณ्हี
สมาทาปุตุตติกานิเยว ภยานิ “อมาทาปุตุตติกานิ ภยานิ”ติ อสสุทวา ปุตุชชโน ภาสติ.

ติณ्हีมานิ ภิกขเว อมาทาปุตุตติกานิ ภยานิ. กตมานิ ทิณ्हี ? ชราภยัม พุยาธิภยัม
มรณภยัม. น ภิกขเว มาตา ปุตุตัม ชีรมานัม เอว ลภติ “อหัม ชีรามี, มา เม
ปุตุโต ชีรี”ติ, ปุตุโต วา ปน มาตรัม ชีรมานัม น เอว ลภติ “อหัม ชีรามี, มา
เม มาตา ชีรี”ติ.

น ภิกขเว มาตา ปุตุตัม พุยาธิมานัม เอว ลภติ “อหัม พุยาธิยามี, มา เม
ปุตุโต พุยาธิยี้”ติ, ปุตุโต วา ปน มาตรัม พุยาธิมานัม น เอว ลภติ “อหัม
พุยาธิยามี, มา เม มาตา พุยาธิยี้”ติ.

น ภิกขเว มาตา ปุตุตัม มียุขมานัม เอว ลภติ “อหัม มียุขามี, มา เม ปุตุโต
มียุขี”ติ, ปุตุโต วา ปน มาตรัม มียุขมานัม น เอว ลภติ “อหัม มียุขามี, มา เม
มาตา มียุขี”ติ. อิมานิ โข ภิกขเว ทิณ्हี อมาทาปุตุตติกานิ ภยานิ.

อตุถิ ภิกขเว มคฺโค อตุถิ ปฏีปทา, อิเมสญจ ทิณ्हณัม สมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม,
อิเมสญจ ทิณ्हณัม อมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม ปหานาย สมตีกุภมาย สัฏฺฐตติ. กตโม
จ ภิกขเว มคฺโค กตมา ปฏีปทา ? อิเมสญจ ทิณ्हณัม สมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม,
อิเมสญจ ทิณ्हณัม อมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม ปหานาย สมตีกุภมาย สัฏฺฐตติ, อยเมว
อริโย อฏฺฐังโกโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ: สมมาทิจฺฉิ สมมาสงฺกปโป สมมาวาจา
สมมามมฺมนโต สมมาอาชีโว สมมาวาयाโม สมมาสติ สมมาสมาธิ. อयัม โข ภิกขเว
มคฺโค อयัม ปฏีปทา, อิเมสญจ ทิณ्हณัม สมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม, อิเมสญจ ทิณ्हณัม
อมาทาปุตุตติกานัม ภยานัม ปหานาย สมตีกุภมาย สัฏฺฐตติ. ทุคฺคิยัม.

๓. เวณาคปรุสตุต

[๖๔] เอกัง สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกขุสฺสเมน สทฺธิเณ เวณาคปรุํ นาม โกสลานํ พุราหุณณคาโม ตทวสริ. อสฺสเณสุ ไซ เวณาคปรุริกา พุราหุณณคหปติกา “สมโณ ชลฺล โภ โคตโม สกฺขปฺปตฺโต สกฺขกฺกุลา ปพฺพชิตฺโต เวณาคปรุํ อนุปฺปตฺโต, ตํ ไซ ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กถฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺติปี’ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุตฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารํ สพรหมํ สสสมณพฺราหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกถฺวา ปเวเทติ, โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกถฺยาณํ มชฺฌเมกถฺยาณํ ปรีโยสานกถฺยาณํ สาทถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปรีญฺชนํ ปรีสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. สาทฺ ไซ ปน ตถารูปานํ อรหํ ทสฺสนํ โหติ”ติ.

อด ไซ เวณาคปรุริกา พุราหุณณคหปติกา เณ ภควา เทนุปสงฺกมียสฺส, อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺขเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ ภควตา สทฺธิสมฺโมทียสฺส, สมฺโมทนียํ กถํ สารถนียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ เณ ภควา เทนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ นามโคตฺตํ สาทเวตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ ตฺถนฺทียุตา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, เอกมนฺตํ นิสฺสินโน ไซ เวณาคปรุโก วจฺจโคตฺโต พุราหุณโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ:

อจฺจริยํ โภ โคตม, อพฺภุคํ โภ โคตม, ยาวณฺจิตํ โภโต โคตมสฺส วิปฺปสฺสนนฺนิ อินฺทริยานิ, ปรีสุทฺธํ จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต. เสยฺยถาปี โภ โคตม สารถํ พทฺธปถฺเท^๑ ปรีสุทฺธํ โหติ ปรีโยทาตํ. เอวเมว โภโต โคตมสฺส วิปฺปสฺสนนฺนิ อินฺทริยานิ, ปรีสุทฺธํ จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต. เสยฺยถาปี โภ โคตม ตาลปฏักํ สมฺปติพนฺธนา ปมฺมุตฺตํ^๒ ปรีสุทฺธํ โหติ ปรีโยทาตํ. เอวเมว โภโต โคตมสฺส วิปฺปสฺสนนฺนิ อินฺทริยานิ, ปรีสุทฺธํ จวิวณฺโณ ปรีโยทาโต. เสยฺยถาปี โภ โคตม เนกขัม ฆมฺโพนทํ ทกฺขกมฺมารปฺตตฺตฺสปริกมฺมกถํ กุสฺลสมฺปหฺนฺจ^๓ ปณฺทกฺกมฺพล นิภฺชิตฺตํ ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจติ จ. เอวเมว โภโต โคตมสฺส วิปฺปสฺสนนฺนิ

๑ ม.มณฺฑ ๒ จ.ม. ‘ภควา’ติ อิหํ สุตฺตวณฺณนํ อฏฺฐกถาย สํสนฺนเตตฺตพฺพ.

๓ จ.ม. อุกกามฺเช สุกฺกสฺสสมฺปหฺนฺจ

อินทริยานิ, ปรีสุทโธ จวีวณโณ ปรีโยทาโต. ยานิ นุน^๑ ตานิ โภ โคตม
 อุจจาसनมหาสยนา. เสยฺยถิ^๒: อาสนนทิ ปลลงโก โคณโก จิตฺตโก ปฏิกกา ปฏฺฐิกกา
 ตูลิกกา วิกตีกา อุทฺธโลมี เอกนฺตโลมี ญฺญูสิสฺส โกเสยฺย ญฺญูกกํ หตฺถตฺถธํ อสฺสตฺถธํ
 รตฺถธํ อชินปฺปเวณิ กทลิมิกปวรปจจตฺถธณํ สุตฺตตฺถจฺจทํ อุทฺธโลหิตกฺกปฺรณํ.^๒
 เอวรฺรปณํ นุน ภาวํ โคตโม อุจจาसनมหาสยนา นิกามลาภิ อภิจฺฉลาภิ อภิสฺสรลาภิ.

ยานิ โช ปน ตานิ พฺรหฺมณ อุจจาसनมหาสยนา. เสยฺยถิ^๒: อาสนนทิ...
 อุทฺธโลหิตกฺกปฺรณํ. ทูลลภาณิ ตานิ ปพฺพชิตานํ, ลทฺธานิ จ น กปฺปนทิติ.

ตีณิ โช อิมานิ พฺรหฺมณ อุจจาसनมหาสยนา, เยสาหํ เอตฺรหิ
 นิกามลาภิ อภิจฺฉลาภิ อภิสฺสรลาภิ. กตมานิ ตีณิ? ทิพฺพํ อุจจาसनมหาสยนํ,
 พฺรหฺมํ อุจจาसनมหาสยนํ, อริยํ อุจจาसनมหาสยนํ. อิมานิ โช พฺรหฺมณ
 ตีณิ อุจจาसनมหาสยนา, เยสาหํ เอตฺรหิ นิกามลาภิ อภิจฺฉลาภิ อภิสฺสรลาภิ.
 กตมํ ปน ทํ โภ โคตม ทิพฺพํ อุจจาसनมหาสยนํ? ยสฺส ภาวํ โคตโม
 เอตฺรหิ นิกามลาภิ อภิจฺฉลาภิ อภิสฺสรลาภิ. อิทาหํ พฺรหฺมณ ยํ คามํ วา
 นิคมํ วา อุปฺปนิสฺสาย วิหฺรามี, โส ปุพฺพพณฺฺสสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจวีรมาทาย
 ทเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสํมิ. โส ปจฺฉนํทตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกกนฺโต
 วณฺณตฺเตว^๓ ปจารยามี,^๔ โส ยเทว ตตฺถ โทหนฺติ ติณฺณานิ วา ปณฺณานิ วา, ตานิ
 เอกชฺฉณํ สงฺฆริตฺวา นิสฺสิทามิ ปลลงกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิธาย ปริมุขํ สตี
 อุปฺปฏฺฐเปตฺวา. โส วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อภุสเสหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์
 วิเวกขํ ปีติสฺสขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหฺรามี. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมมา อชฺฉณตฺตํ
 สมฺมปสฺสทณํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปีติสฺสขํ ทุตฺติยํ ฌานํ
 อุปสมฺมปชฺช วิหฺรามี. ปีตียา จ วิรคฺคา อุปฺเปกฺขโก จ วิหฺรามี สโต จ สมฺมปชาโน,
 สุขญฺจ กาเยน ปฏฺฐิสฺสเวเทหิ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ “อุปฺเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรารี”ติ,
 ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหฺรามี. สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺพเพว
 โสมนสฺสโทมนสฺสสถานํ อตฺถถงฺกมา อทฺกฺกขมสฺสขํ อุปฺเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ จตฺตถฺถิ ฌานํ
 อุปสมฺมปชฺช วิหฺรามี. โส เจ อหํ พฺรหฺมณ เอวมนฺฺญโต จงฺกมามี, ทิพฺโพ เม

สุตฺตนต. ๑๒/๒๓

๑ จ.ม. นุนาติ นตฺถิ

๒ จ.ม.....กฺกปฺรณํ เอวมนฺฺปริปี

๓ ม.วณฺณตฺเตว จ. วณฺณตฺถเวยว ๔ จ.ม. ปวิสํมิ, ก. ปิตารยามี เอวมนฺฺปริปี

เอโส ทสฺมี สมเย จงฺกโม โหติ. โส เจ อหํ พฺราหฺมณ เอวมฺภุโต ติฏฺฐามิ,
 ทิพฺพํ เม เอตํ ทสฺมี สมเย จานํ โหติ. โส เจ อหํ พฺราหฺมณ เอวมฺภุโต
 นิสฺสํทามิ, ทิพฺพํ เม เอตํ ทสฺมี สมเย อาสนํ โหติ. โส เจ อหํ พฺราหฺมณ
 เอวมฺภุโต เสยฺยํ กปฺเปมิ, ทิพฺพํ เม เอตํ ทสฺมี สมเย อุจฺจาตยณฺมหาตยณํ โหติ.
 อิทํ โข พฺราหฺมณ ทิพฺพํ อุจฺจาตยณฺมหาตยณํ, ยสฺสํทํ เอตฺรหิ นิกามลํ
 อภิจฺจนลํ อภิรลํ.

อุจฺจริยํ โภ โกตม, อพฺภุตํ โภ โกตม, โภ จณฺโณ เอวรูปสฺส ทิพฺพสฺส
 อุจฺจาตยณฺมหาตยณสฺส นิกามลํ ภวิสฺสติ อภิจฺจนลํ อภิรลํ อณฺตฺร
 โภกา โภคเมน.

กตมํ ปน ทํ โภ โกตม พฺรหฺมํ อุจฺจาตยณฺมหาตยณํ, ยสฺส ภวํ โภโก
 เอตฺรหิ นิกามลํ อภิจฺจนลํ อภิรลํ? อิทํ พฺราหฺมณ ยํ คามํ วา นิคมํ
 วา อุปฺนิสฺสาย วิหฺรามิ, โส ปุพฺพณฺหสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจิวรมาทาย ทเมว
 คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺทาย ปวิสํ, โส ปจฺจกตํ ปิณฺทปาทปฏิกฺกนฺโต วณฺณตมฺเยว
 ปจารยํ โส ยเทว ตตฺถ โหนฺติ ติณฺหานิ วา ปณฺณานิ วา, ตานิ เอกซฺณํ
 สงฺฆริตฺวา นิสฺสํทามิ ปลลํกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา.
 โส เมตฺตาสทฺทเคน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหฺรามิ. ตถา ทุติยํ....ตถา
 ตติยํ....ตถา จตุตฺถํ.... อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตทาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ เมตฺตาสทฺทเคน เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเคน อปฺปมาเนน อเวเรน
 อพฺยาปชฺฌเนน ผริตฺวา วิหฺรามิ. กรณาสทฺทเคน เจตฺสา....มุกฺกาสทฺทเคน
 เจตฺสา....อุเปกฺขาสทฺทเคน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหฺรามิ. ตถา ทุติยํ....ตถา
 ตติยํ....ตถา จตุตฺถํ....อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตทาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ
 อุเปกฺขาสทฺทเคน เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเคน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน
 ผริตฺวา วิหฺรามิ. โส เจ อหํ พฺราหฺมณ เอวมฺภุโต จงฺกมามิ, พฺรหฺมา เม เอโส
 ทสฺมี สมเย จงฺกโม โหติ. โส เจ อหํ พฺราหฺมณ เอวมฺภุโต ติฏฺฐามิ....นิสฺสํทามิ....
 เสยฺยํ กปฺเปมิ, พฺรหฺมํ เม เอตํ ทสฺมี สมเย อุจฺจาตยณฺมหาตยณํ โหติ. อิทํ โข

พฺรหฺมณ พฺรหฺมํ อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ, ยสฺสํ เอตฺรหิ นิกามลภี อภิจฺฉลภี
อกสิรลภีติ.

อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุทํ โภ โคตม, โภ จณฺโณ เอวฺรปฺสฺส พฺรหฺมสฺส
อจฺจาสยฺนมหาสยฺนสฺส นิกามลภี ภวิสฺสติ อภิจฺฉลภี อกสิรลภี อณฺณตฺร โภตา
โคตเมน.

กถํ ปน ทํ โภ โคตม อริยํ อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ, ยสฺส ภวํ โคตโม
เอตฺรหิ นิกามลภี อภิจฺฉลภี อกสิรลภีติ? อิธํ พฺรหฺมณํ ยํ กามํ วา นิกมํ
วา อุปฺนิสฺสาย วิหฺรามี, โส ปุพฺพพนฺธุสมํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจฺวีรมาทาย ตเมว
กามํ วา นิกมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺสามิ, โส ปจฺฉนฺนทตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต
วณฺนตฺตเยว ปจารยามี, โส ยเทว ตตฺถ โหณฺติ ตินฺหานิ วา ปณฺณานิ วา, ทานิ
เอกชฺฉํ สงฺฆริตฺวา นิสฺสํทามิ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อชฺชํ กายํ ปณฺธิธาย ปริมุขํ สตี
อุปฺภุจเปตฺวา. โส เอวํ ปชานามิ^๑ “ราโค เม ปธีโน อจฺฉินฺนมนฺโโล ทาลาวตฺถกฺโต
อนภาวํโกโต^๒ อายตี อนุปฺปาทธมฺโม, โทโส เม ปธีโน อจฺฉินฺนมนฺโโล ทาลาวตฺถกฺโต
อนภาวํโกโต อายตี อนุปฺปาทธมฺโม, โมหิ เม ปธีโน อจฺฉินฺนมนฺโโล ทาลาวตฺถกฺโต
อนภาวํโกโต อายตี อนุปฺปาทธมฺโม”ติ. โส เจ อหํ พฺรหฺมณํ เอวมนฺุโต จงฺกมามิ,
อริโย เม เอโส ตสฺมี สฺมเย จงฺกโม โหติ. โส เจ อหํ พฺรหฺมณํ เอวมนฺุโต
ทิจฺจามิ....นิสฺสํทามิ....เสยฺยํ กปฺเปมิ. อริยํ เม เอตํ ตสฺมี สฺมเย อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ
โหติ. อิหํ โข พฺรหฺมณํ อริยํ อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ, ยสฺสํ เอตฺรหิ นิกามลภี
อภิจฺฉลภี อกสิรลภีติ.

อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุทํ โภ โคตม, โภ จณฺโณ เอวฺรปฺสฺส อริยสฺส
อจฺจาสยฺนมหาสยฺนสฺส นิกามลภี ภวิสฺสติ อภิจฺฉลภี อกสิรลภี อณฺณตฺร โภตา
โคตเมน.

อภิกฺกนฺทํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺทํ โภ โคตม, เสยฺยถาปี โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ
วา อุกฺกชฺชเยยฺ, ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺ, มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกเยยฺ, อนฺธกาเร

๑. จ.ม. ชานามิ

๒. ก. อนภาวํโกโต เอวมนฺุปรีปี

วา เทลปฺปชฺโชตํ ธารเยย “จกฺขมนฺโต รูปานิ ทกฺขณํ”ติ. เอวเมว โกตา โคตเมน
 ยเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสีโต, เอเต มยฺ ภวณฺตํ โคตมํ สรณํ กจฺจาม ฐมฺมญจ
 ภิกฺขุสํมมจ, อุปาสเก โน ภวํ โคตโม ธารेतฺ อชฺชตฺตเก ปาณเปเต สรณํ
 กเตติ. ตติยํ.

๔. สรณสูตร

[๖๕] เอวเม สุตํ: เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ กิञฺชณฺฏเฐ ปุพฺพเท.
 เทน โข ปน สมเยน สรโภ นาม ปริพฺพชโก อจิรปฺกนฺโต โหติ อิมสฺมา
 ฐมฺมวินยา, โส ราชคเห ปริสฺติ^๑ เอวํ วาจํ ภาสติ “อญฺญาโต มยา สมณานํ
 สกฺยปฺตฺติยานํ^๒ ฐมฺโม, อญฺญา ย จ ปนาหํ สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ ฐมฺมํ, เอวาทํ ทสฺมา
 ฐมฺมวินยา อปฺกนฺโต”ติ. อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺทสมยํ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปวิสีสุ. อสฺโสสุ โข เต ภิกฺขุ สรณสฺส ปริพฺพชกสฺส
 ราชคเห ปริสฺติ เอวํ วาจํ ภาสมานสฺส “อญฺญาโต มยา สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ
 ฐมฺโม, อญฺญา ย จ ปนาหํ สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ ฐมฺมํ, เอวาทํ ทสฺมา
 ฐมฺมวินยา อปฺกนฺโต”ติ.

อถ โข เต ภิกฺขุ ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจามกฺกํ ปิณฺฑปาตปฏิกนฺตทา
 येन ภควา เทนฺปสฺสํกมฺีสุ, อุปสฺสํกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ,
 เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “สรโภ นาม ภนฺเต
 ปริพฺพชโก อจิรปฺกนฺโต อิมสฺมา ฐมฺมวินยา, โส ราชคเห ปริสฺติ เอวํ วาจํ
 ภาสติ ‘อญฺญาโต มยา สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ ฐมฺโม, อญฺญา ย จ ปนาหํ
 สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ ฐมฺมํ, เอวาทํ ทสฺมา ฐมฺมวินยา อปฺกนฺโต’ติ. สาธุ
 ภนฺเต ภควา येन สปปิณิกา ตีรํ^๓ ปริพฺพชการาโม, येन สรโภ ปริพฺพชโก
 เทนฺปสฺสํกมฺกํ อนุกมฺปํ อุปาทายา”ติ. อธิวาสสิ ภควา คุณฺธีภาเวน.

อถ โข ภควา สายณฺทสมยํ ปฏฺฐิตลลนา วุฏฺฐิโต येन สปปิณิกา ตีรํ
 ปริพฺพชการาโม, येन สรโภ ปริพฺพชโก เทนฺปสฺสํกมฺ, อุปสฺสํกมิตฺวา ปณฺณตฺเต

๑ ส.อ. ปริสฺติ เอวฺมฺปริปี ๒ จ.ม. สกฺยปฺตฺติยานํ เอวฺมฺปริปี ๓ จ.ม. สปปิณิกาทีรํ.

อาสเน นิสฺสํ, นิสฺสชฺช โข ภควา สรรกํ ปริพฺพชกํ เอตทวโจ “สจฺจํ กิรํ ทวํ
 สรรกํ เอวํ วเทสิ ‘อณฺณวาทํ มยา สมณานํ สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺโม, อณฺณวาทํ จ
 ปนํ สมณานํ สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺมํ, เอวํ ทสฺมา ฐมฺมวินยา อปฺกนฺโต”ติ.
 เอวํ วุตฺเต สรรโก ปริพฺพชโก ตฺนฺหิ อโหสิ.

ทฺติยมฺปิ โข ภควา สรรกํ ปริพฺพชกํ เอตทวโจ “วเทหิ สรรกํ, กิณฺติ เต
 อณฺณวาทํ สมณานํ สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺโม, สจฺจ เต อปริปฺปํ ภวิสฺสติ, อหํ
 ปริปฺปเรสฺสํ. สจฺจ ปน เต ปริปฺปํ ภวิสฺสติ, อหํ อนฺนโมทิสฺสํ”ติ. ทฺติยมฺปิ
 โข สรรโก ปริพฺพชโก ตฺนฺหิ อโหสิ.

ทฺติยมฺปิ โข ภควา สรรกํ ปริพฺพชกํ เอตทวโจ (“มยา” โข สรรกํ ปณฺณายติ
 สมณานํ สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺโม)^๒ วเทหิ สรรกํ, กิณฺติ เต อณฺณวาทํ สมณานํ
 สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺโม, สจฺจ เต อปริปฺปํ ภวิสฺสติ, อหํ ปริปฺปเรสฺสํ, สจฺจ ปน
 เต ปริปฺปํ ภวิสฺสติ, อหํ อนฺนโมทิสฺสํ”ติ. ทฺติยมฺปิ โข สรรโก ปริพฺพชโก
 ตฺนฺหิ อโหสิ.

อด โข เต ปริพฺพชกา สรรกํ ปริพฺพชกํ เอตทวโจ “ยเทว โข ทวํ อาวุโส
 สรรกํ สมณํ โคตมํ ยาเจยฺยาสิ, ตเทว เต สมณํ โคตมํ ปวาเรติ. วเทหิ อาวุโส
 สรรกํ, กิณฺติ เต อณฺณวาทํ สมณานํ สกฺขปฺปตฺตียานํ ฐมฺโม, สจฺจ เต อปริปฺปํ
 ภวิสฺสติ, สมณํ โคตมํ ปริปฺปเรสฺสํ. สจฺจ ปน เต ปริปฺปํ ภวิสฺสติ, สมณํ
 โคตมํ อนฺนโมทิสฺสํ”ติ. เอวํ วุตฺเต สรรโก ปริพฺพชโก ตฺนฺหิ ภูโต มงฺกฏโต
 ปตฺตทฺทฺชฺชโร อโรฆุโช ปชฺฌายนฺโต อปฺปฏิภาณํ นิสฺสํ.

อด โข ภควา สรรกํ ปริพฺพชกํ ตฺนฺหิ ภูตํ มงฺกฏํ ปตฺตทฺทฺชฺชโร อโรฆุ
 ปชฺฌายนฺโต อปฺปฏิภาณํ วิทิตฺวา เต ปริพฺพชเก เอตทวโจ:-

โย โข มํ ปริพฺพชกา^๓ เอวํ วเทยฺย “สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เต ปฏฺธิชานโต
 อิมํ ฐมฺมา อนฺนสมฺพุทฺธา”ติ. ทมํ ทตฺถ สารุํ สมฺนุญฺชเยยฺย สมฺนุคฺคาเหยฺย
 สมฺนุภาเสยฺย, โส วต มยา สารุํ สมฺนุญฺชียมาโน สมฺนุคฺคาหียมาโน สมฺนุภาสียมาโน
 อฏฺฐจฺฉานเมตํ อนวกาโส, ยํ โส ทิณฺณํ จานานํ นาณฺณตฺร^๔ จานํ นิคฺคเจยฺย:

๑ ฉ.ม. “โย

๒ ส. (ฐมฺโมติ) นตฺถิ.

๓ อ.ม. ปริพฺพชโก.

๔ ก. อณฺณตฺร

อญฺเณ วา อญฺญํ ปฏิจฺจิสฺสติ, พหิทฺธา กถํ อปนาเมสฺสติ, โกปญฺจ โทสญฺจ
 อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกฺริสฺสติ. ตุณฺหิฏฺโถ วา^๑ มงฺกฏฺโถ ปตฺตกฺขนฺโธ อโรมุโข
 ปชฺฌายนฺโถ อปฺปฏฺฐิภาณํ นิสฺสิติสฺสติ, เสยฺยถาปี สรโภ ปริพฺพาชโก.

โย โข มํ ปริพฺพาชกา เอวํ วทฺเฮยฺย “ขีณาสวสฺส เต ปฏฺฐิขานโต อิมํ อาสวา
 อปริกฺขีณา”ติ. ตมฺหิ ตตฺถ สาทฺธํ สมฺนุญฺญเชยฺยํ สมฺนุคฺคาเหยฺยํ สมฺนุภาเสยฺยํ, โส
 วต มยา สาทฺธํ สมฺนุญฺญชฺชียมาโน สมฺนุคฺคาหิยมาโน สมฺนุภาสียมาโน อฏฺฐจฺฉนเมตํ
 อนวกาโส ยํ โส ตินฺนํ จานานํ นาณฺวลตฺรํ จานํ นิจฺจเจยฺย: อญฺเณ วา อญฺญํ
 ปฏิจฺจิสฺสติ, พหิทฺธา กถํ อปนาเมสฺสติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกฺริสฺสติ.
 ตุณฺหิฏฺโถ วา^๑ มงฺกฏฺโถ ปตฺตกฺขนฺโธ อโรมุโข ปชฺฌายนฺโถ อปฺปฏฺฐิภาณํ นิสฺสิติสฺสติ,
 เสยฺยถาปี สรโภ ปริพฺพาชโก.

โย โข มํ ปริพฺพาชกา เอวํ วทฺเฮยฺย “ยสฺส โข ปน เต อตฺถาย ฐมฺโม
 เทสิโต, โส น นียฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมา กุกฺกชฺชยายา”ติ. ตมฺหิ ตตฺถ สาทฺธํ
 สมฺนุญฺญเชยฺยํ สมฺนุคฺคาเหยฺยํ สมฺนุภาเสยฺยํ, โส วต มยา สาทฺธํ สมฺนุญฺญชฺชียมาโน
 สมฺนุคฺคาหิยมาโน สมฺนุภาสียมาโน อฏฺฐจฺฉนเมตํ อนวกาโส ยํ โส ตินฺนํ จานานํ
 นาณฺวลตฺรํ จานํ นิจฺจเจยฺย: อญฺเณ วา อญฺญํ ปฏิจฺจิสฺสติ, พหิทฺธา
 กถํ อปนาเมสฺสติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกฺริสฺสติ. ตุณฺหิฏฺโถ วา^๑
 มงฺกฏฺโถ ปตฺตกฺขนฺโธ อโรมุโข ปชฺฌายนฺโถ อปฺปฏฺฐิภาณํ นิสฺสิติสฺสติ, เสยฺยถาปี
 สรโภ ปริพฺพาชโกติ. อถ โข ภควา สปปีนิกาตีเร ปริพฺพาชการาเม ติกฺขตฺตํ
 สีนฺนาทํ นทิตฺวา เวหาสํ ปกฺกามิ.

อถ โข เต ปริพฺพาชกา อจิรปกฺกนตฺสฺส ภควโต สรภํ ปริพฺพาชกํ สมฺนตฺโต
 วาจา ย สนนฺนิโตทเกน^๒ สณฺฑมฺภวํ^๓ อกฺสํ “เสยฺยถาปี อวฺสุโส สรภ พฺรหฺมหารณฺเ
 ชฺรสิงฺคาโล สีนฺนาทํ นทิสฺสามีติ เสคาลกํเยว^๔ นทติ, เภรณฺฑกํเยว^๕ นทติ. เอวเมว

๑ จ.ม. ตุณฺหิฏฺโถ เอวฺมปริปี

๒ ส. วาจาตฺตติโตทเกน

๓ อ. สณฺฑมฺภวํ

๔ จ.ม. สิงฺคาลกํเยว

๕ ก. เภรณฺฑกํ

ไซ ทวั อวุโส สรภ อญฺเฏว สมณน โคตเมน 'สีหนาทํ นทิสฺสามี'ติ
 เสกาลกัเยว นทสิ เภรณฺทกัเยว นทสิ. เสยฺยถาปี อวุโส สรภ อมฺพกมทฺทรี^๑
 'ปฺปฺสกรวิตฺ'^๒ วริสฺสามี'ติ อมฺพกมทฺทรีวริตฺเยว รวติ. เอวเมว ไซ ทวั อวุโส
 สรภ อญฺเฏว สมณน โคตเมน 'ปฺปฺสกรวิตํ วริสฺสามี'ติ อมฺพกมทฺทรีวริตฺเยว
 รวติ. เสยฺยถาปี อวุโส สรภ อสฺสโก สุนฺณาย โคตสาลาย คมฺภีรํ นทิตพฺพํ มณฺณติ.
 เอวเมว ไซ ทวั อวุโส สรภ อญฺเฏว สมณน โคตเมน คมฺภีรํ นทิตพฺพํ
 มณฺณสฺสิติ. อถ ไซ เท ปริพฺพชกา สรภํ ปริพฺพชกํ สมณฺหโต วาจาย สมนฺนิโตทเกน
 สวชฺชมฺภี อกัสนฺติ. จตุตฺถิ.

๕ เกสปุตติสูตร^๓

[๖๖] เอวเมว สุตํ: เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเขน
 สทฺธิ เยน เกสปุตฺต^๔ นาม กาลามานํ นิกโม ททวสริ. อสฺสโสสุ ไซ เกสปุตฺติยา
 กาลามา "สมณฺเณ ชลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺปฺโต สกฺยกุลฺลา ปพฺพชิตฺโต เกสปุตฺตํ
 อนุปฺปฺโต, ทํ ไซ ปน ภควนฺตํ โคตมํ เอวํ กุลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต อิตฺติปี
 โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
 ปฺริสทมฺมสารถิ สทฺธา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา โส อิมํ โลกํ สทฺทวํ สมารกํ
 สพฺรหมํ สสฺสสมณพฺรหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกทฺวา ปเวเทติ
 โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกุลฺยาณํ มชฺฌเมกกุลฺยาณํ ปริโยสานกุลฺยาณํ สาทถํ สพฺพยชนํ
 เกวลปฺริปฺณณํ ปฺริสทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ สาทฺ ไซ ปน ตถารูปานํ อรหํ
 ทสฺสนํ โหตี"ติ.

อถ ไซ เกสปุตฺติยา กาลามา เยน ภควา เทนฺปสงฺกมฺมึสุ, อุปสงฺกมิตฺวา อปฺเปกฺจเจ
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทฺสุ, อปฺเปกฺจเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺสุ,
 สมฺโมทนียํ กถํ สारณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทฺสุ, อปฺเปกฺจเจ เยน ภควา

๑ จ.ม. อมฺพกสณฺจรี

๒ จ.ม. ปฺริสกรวิตํ

๓ จ.ม. เกสมฺตฺติสฺสุตฺต

๔ จ.ม. เกสมฺตฺตํ เอวมฺปฺริปี

เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ นามโคตฺตํ สาเวตฺตวฺว เอกมนฺตํ
นิสฺสีทิสฺส, อปฺเปกฺขเจ ตฺถนฺทิสฺสา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺส, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺหา โข เท
เกสฺสปฺตฺติยา กาลามา ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ:

สนฺติ ฆนฺเต เอก สมณพฺรหฺมณา เกสฺสปฺตฺตํ อากฺขณฺติ, เท สกฺเวย วาท์
ทีเปนฺติ โขเตนฺติ, ปรปฺปวาทํ ปน ชฺเสนฺติ วมฺเภนฺติ ปริภวฺนฺติ, โอปปฺกฺชี^๑ กโรนฺติ.
อปเรปี ฆนฺเต เอก สมณพฺรหฺมณา เกสฺสปฺตฺตํ อากฺขณฺติ, เทปี สกฺเวย วาท์
ทีเปนฺติ โขเตนฺติ, ปรปฺปวาทํ ปน ชฺเสนฺติ วมฺเภนฺติ ปริภวฺนฺติ, โอปปฺกฺชี
กโรนฺติ. เตสํ โน ฆนฺเต อมฺหากํ โหเตว กงฺขา, โหติ วิจิจฺจนา “โกสุ นาม
อิมสฺส ภวฺนฺตานํ สมณพฺรหฺมณานํ สจฺจุ อาท “โก มฺสา”ติ. อลํ हि वो กาลามา
กงฺขิตฺตุ อลํ วิจิจฺจนิตฺตุ, กงฺขานเวยว ปน वो จาเน วิจิจฺจนา อุปฺปนฺนา.

เอถ ตฺเมหฺ กาลามา มา อนุสฺสเวน มา ปรมฺปราย มา อติกราย มา
ปฏิกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา อาการปรวิตฺกฺเกน มา
ทิจฺฉินฺชฺฌานกฺขนฺติยา มา ภพฺพรูปตาย มา สมโณ โน ครุติ. ยทา ตฺเมหฺ กาลามา
อตุตฺถนาถ ชาเนยฺยถ “อิม ฐมฺมา อกฺขสฺสา, อิม ฐมฺมา สวชฺชา, อิม ฐมฺมา
วิญญฺครหิตา, อิม ฐมฺมา สมตฺตา สมากินฺนา^๒” อหิตาย ทฺกฺขาย สํวตฺตนา^๓”ติ.
เอถ ตฺเมหฺ กาลามา ปชฺเหยยถ.

ตํ ก็ มณฺณถ กาลามา, โลโก ปุริสสฺส อชฺฉตฺตํ อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ
หิตาย วา อหิตาย วาติ ? อหิตาย ฆนฺเต. สฺสทฺธโร ปนํยํ กาลามา ปุริสปฺกฺกฺโล
โลเกน อภิกฺกฺโต ปรียาทินฺนจิตฺโต ปาณมฺปปี หนฺติ, อทินฺนมฺปปี อาทียติ, ปรทารมฺปปี
กฺจฺจติ, มฺสาปปี ภณฺติ, ปรมฺปปี ตถตฺตาย^๔ สมากเปติ, ยํส^๕ โหติ ทิฆรตฺตํ อหิตาย
ทฺกฺขายาติ ? เอวํ ฆนฺเต.

ตํ ก็ มณฺณถ กาลามา, โทโส ปุริสสฺส อชฺฉตฺตํ อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ
หิตาย วา อหิตาย วาติ ? อหิตาย ฆนฺเต. ทฺกฺกฺโจ ปนํยํ กาลามา ปุริสปฺกฺกฺโล

๑ จ. โอมกฺชี เหวมฺปรีปี ม. โอมกฺชิก

๒ ม. สมมาทินฺนา

๓ ม. ททตฺตาย

๔ ม. ยํ ตสฺส

โทเสน อภิภูโต ปริยาทินนจิตโต ปาณมบี หนติ. อทินนมบี อาทียติ, ปรทารมบี
 กจจติ, มุสาบี ภณติ, ปรมบี ตถตทาย สมหเปติ, ยัส โหติ ที่มรตตํ อหิตาย
 ทุกขายาติ ? เอว ภนเต.

ตํ ก็ มณณถ กาลามา, โมโห ปุริสสสุ อชฌตตํ อุปปชชมาโน อุปปชชติ หิตาย วา
 อหิตาย วาติ ? อหิตาย ภนเต. มุโหฬ ปนายํ กาลามา ปุริสปุคคโล โมเห
 อภิภูโต ปริยาทินนจิตโต ปาณมบี อาทียติ, อทินนมบี อาทียติ, ปรทารมบี กจจติ,
 มุสาบี ภณติ, ปรมบี ตถตทาย สมหเปติ, ยัส โหติ ที่มรตตํ อหิตาย ทุกขายาติ ?
 เอว ภนเต.

ตํ ก็ มณณถ กาลามา, อิเม ฐมา กุสลา วา อกุสลา วาติ ? อกุสลา
 ภนเต. สวชชา วา อนวชชา วาติ ? สวชชา ภนเต. วิณญกรหิตา วา
 วิณญป্পสสุตา วาติ ? วิณญกรหิตา ภนเต. สมตทา สมหินนา อหิตาย ทุกขาย
 สวตตุนติ โน วา, กถา วา เอตถ หิตีติ ? สมตทา ภนเต สมหินนา อหิตาย
 ทุกขาย สวตตุนติ, เอว โน เอตถ หิตีติ.

อติ โช กาลามา ยนตํ อโวจมฺห^๑ “เอถ ตูเมห กาลามา มา อนุสฺสเวน มา
 ปรมฺปราย มา อติกราย มา ปิฏกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา
 อาการปริวิตกฺกเณ มา ทิฏฺฐินิซฺฌานกฺขนฺติยา มา ภพฺพรูปาย มา สมโณ โน
 ครุติ. ยทา ตูเมห กาลามา อตฺตนา ว ชาเนยฺยาถ ‘อิเม ฐมา อกุสลา, อิเม
 ฐมา สวชชา, อิเม ฐมา วิณญกรหิตา, อิเม ฐมา สมตทา สมหินนา
 อหิตาย ทุกขาย สวตตุนตี’ติ. อถ ตูเมห กาลามา ปชฺเหยยฺยาถ”ติ. อติ ยนตํ
 วุตตํ, อิทเมตํ ปฏิจจ วุตตํ.

เอถ ตูเมห กาลามา มา อนุสฺสเวน มา ปรมฺปราย มา อติกราย มา
 ปิฏกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา อาการปริวิตกฺกเณ มา ทิฏฺฐินิซฺฌานกฺขนฺติยา
 มา ภพฺพรูปาย มา สมโณ โน ครุติ. ยทา ตูเมห กาลามา
 อตฺตนา ว ชาเนยฺยาถ “อิเม ฐมา กุสลา, อิเม ฐมา อนวชชา, อิเม ฐมา

วิมฺบุปฺปสฺสทฺธา, อิมํ ธมฺมา สมฺมตฺตา สมาทินฺนา หิตาย สุขาย สํวตฺตุนฺตี”ติ. อตฺตเมหุ กาลามา อุปฺมปฺชฺช วิหเรยฺยาถ.

তঁ গি মন্ডল কালমা, অল্লো প্ৰিস্‌স্‌ অৰ্হম্‌ত্‌ত্‌ উপ্পচ্‌চ্‌মাণো উপ্পচ্‌চ্‌তি হিতায় বা অহিতায় বাতি? হিতায় গণ্‌তে. অল্লুত্‌ প্‌নায়্‌ কালমা প্ৰিস্প্‌ক্কলো লোণে অনিগ্‌গুত্‌ অপ্ৰিয়াতিন্‌নজিত্‌ত্‌ নেব পান্‌ หนတိ, ન ઓતિન્‌ અતિયત્‌, ન પ્રત્‌ર્ અજ્‌તિ, ન મ્‌સા ગ્‌તિ, ન પ્રમ્‌પ્‌ તદ્‌ત્‌ત્‌ય સમાપ્‌તિ, ય્‌ં સ્‌ હોતિ ત્‌િમ્‌રત્‌ત્‌ હિતાય સ્‌ચાયત્‌? એવં ગણ્‌તે.

তঁ গি মন্ডল কালমা, অট্টো প্ৰিস্‌স্‌ অৰ্হম্‌ত্‌ত্‌ উপ্পচ্‌চ্‌মাণো উপ্পচ্‌চ্‌তি হিতায় বা অহিতায় বাতি? হিতায় গণ্‌তে. অট্টুজ্‌ প্‌নায়্‌ কালমা প্ৰিস্প্‌ক্কলো টোষে অনিগ্‌গুত্‌ অপ্ৰিয়াতিন্‌নজিত্‌ত্‌ নেব পান্‌ หนတိ, ન ઓતિન્‌ અતિયત્‌, ન પ્રત્‌ર્ અજ્‌તિ, ન મ્‌સા ગ્‌તિ, પ્રમ્‌પ્‌ તદ્‌ત્‌ત્‌ય સમાપ્‌તિ, ય્‌ં સ્‌ હોતિ ત્‌િમ્‌રત્‌ત્‌ હિતાય સ્‌ચાયત્‌? એવં ગણ્‌તે.

তঁ গি মন্ডল কালমা, অমোহো প্ৰিস্‌স্‌ অৰ্হম্‌ত্‌ত্‌ উপ্পচ্‌চ্‌মাণো উপ্পচ্‌চ্‌তি হিতায় বা অহিতায় বাতি? হিতায় গণ্‌তে. অমুপ্‌হু প্‌নায়্‌ কালমা প্ৰিস্প্‌ক্কলো মোহে অনিগ্‌গুত্‌ অপ্ৰিয়াতিন্‌নজিত্‌ত্‌ নেব পান্‌ หนတိ, ન ઓતિન્‌ અતિયત્‌, ન પ્રત્‌ર્ અજ્‌તિ, ન મ્‌સા ગ્‌તિ, પ્રમ્‌પ્‌ તદ્‌ત્‌ત્‌ય સમાપ્‌તિ, ય્‌ં સ્‌ હોતિ ત્‌િમ્‌રત્‌ત્‌ હિતાય સ્‌ચાયત્‌? એવં ગણ્‌તે.

তঁ গি মন্ডল কালমা, অমে ধম্‌মা গুস্লা বা অগুস্লা বাতি? গুস্লা গণ্‌তে. স্‌বচ্‌চ্‌চা বা অনচ্‌চ্‌চা বাতি? অনচ্‌চ্‌চা গণ্‌তে. বিম্‌বুচ্‌চ্‌ক্‌হিতা বা বিম্‌বুপ্পস্‌স্‌ত্‌থা বাতি? বিম্‌বুপ্পস্‌স্‌ত্‌থা গণ্‌তে. সম্‌মত্‌তা সমাতিন্‌না হিতায় সুখায় স্‌বত্‌ত্‌নুত্‌তি নো বা, গদ্‌ বা এতদ্‌ হিত্‌ত্‌তি? সম্‌মত্‌তা গণ্‌তে সমাতিন্‌না হিতায় সুখায় স্‌বত্‌ত্‌নুত্‌তি, એવં નો એત્‌દ્‌ હોત્‌ત્‌તિ.

อิตฺติ โข กาลามา ยนฺตํ อโวจฺมุหุ “เอตฺตํ เมหุ กาลามา มา อนุสฺสเวน มา ปรมฺปราย มา อิตฺติกราย มา ปิฏกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา อาการปรีวิตฺกฺเกน มา ทิฏฺฐินิหฺมฺมานกฺขนฺติยา มา ภพฺพรูปตฺยา มา สมโณ โน

ครูติ. ยทา ตุมฺเห กาลามา อตฺตนาว ชาเนยฺยาถ 'อิม ฐมฺมา กุสลา, อิม ฐมฺมา อนวชฺชา, อิม ฐมฺมา วิมฺบุปฺปสฺสตา, อิม ฐมฺมา สมฺมตฺตา สมากินฺนา หิตาย สุขาย สํวตฺตนาตี'ติ. อถ ตุมฺเห กาลามา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาถ"ติ. อิติ ยนํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

ส^๑ โข โส กาลามา อริยสาวโก เอวํ วิคตาสฺสํ วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโหฺส สมฺปชาโน ปตฺติสฺสโต^๒ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ. ตถา ทฺติยํ...ตถา ตฺติยํ...ตถา จตฺตํ...อิติ อุตฺตรมฺโห ติริยํ สพฺพริ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ผริตฺวา วิหริติ. กรุณาสหคเตน เจตฺสา... มุทิตาสหคเตน เจตฺสา... อุกฺเขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ. ตถา ทฺติยํ...ตถา ตฺติยํ...ตถา จตฺตํ...อิติ อุตฺตรมฺโห ติริยํ สพฺพริ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนํ โลกํ อุกฺเขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อพฺยาปชฺเณน ผริตฺวา วิหริติ.

ส^๓ โข โส กาลามา อริยสาวโก เอวํ อเวรจิตฺโต เอวํ อพฺยาปชฺฌจิตฺโต เอวํ อสํกิลฺลจิตฺโต เอวํ วิสฺสุทฺธจิตฺโต, ตสฺส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม จตฺตาริ อสฺสาสา อริคฺคา โหนฺติ. สเจ โข - ปน อตฺติ ปโร โลโก, อตฺติ สุกฺกทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก.^๔ จานเมตํ, เยนํ^๕ กายสฺส เภทา ปรมมฺรณา สุกฺกํ สคฺคํ โลกํ อุปชฺชิสฺสามีติ. อยมสฺส ปจฺจโม อสฺสาโส อริคฺโค โหติ.

สเจ โส ปน นตฺติ ปโร โลโก, นตฺติ สุกฺกทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก, อิทา^๖ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อเวรํ อพฺยาปชฺฌํ อนีฬํ สฺขี^๗ อตฺตานํ ปริหรามิติ. อยมสฺส ทฺติโย อสฺสาโส อริคฺโค โหติ.

สเจ โข ปน กโรโต กรียติ ปาปํ, น โข ปนาหํ กสฺสจฺจิ ปาปํ เจเตมิ, อกรโณตํ โข ปน มํ ปาปกมฺมํ กุโต ทฺตํ ผุสฺสสฺสตีติ, อยมสฺส ตฺติโย อสฺสาโส อริคฺโค โหติ.

๑ ม. โย ๒ ม. สโต ๓ ม. สเจ ๔ จ.ม. ผลํ วิปาโก. เอวฺมปริปี

๕ จ.ม. อถาหํ

๖ จ.ม. อถาหํ

๗ ส. สฺขี

สเจ ไช ปน กโรโต น กรียติ ปาป, อิทาห อุกเยเนว วิสุทฺธ อุตฺตานํ
สมนุสฺสสามีติ. ยมสฺส จตฺตโก อสฺสาโส อธิคโต โหติ.

ส ไช โส กาลามา อริยสาวโก เอวํ อเวรจิตฺโต เอวํ อพฺยาปชฺฌจิตฺโต เอวํ
อสงฺกิลิฏฺฐจิตฺโต เอวํ วิสุทฺธจิตฺโต, ทสฺส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อิมे จตฺตารो อสฺสาสา
อธิคตา โหนฺตฺติ.

เอวเมทํ ภควา เอวเมทํ สฺกต, ส ไช โส ฆนฺเต อริยสาวโก เอวํ อเวรจิตฺโต
เอวํ อพฺยาปชฺฌจิตฺโต เอวํ อสงฺกิลิฏฺฐจิตฺโต เอวํ วิสุทฺธจิตฺโต, ทสฺส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
จตฺตารอ อสฺสาสา อธิคตา โหนฺติ.

สเจ ไช ปน อตฺถิ ปโร โลโก, อตฺถิ สุกฺกทุกฺกฆานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก
จานเมทํ, เยนํ กายสฺส เกทา ปรมมรณา สฺกตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชิสฺสามีติ.
ยมสฺส ปจฺโม อสฺสาโส อธิคโต โหติ.

สเจ ไช ปน นตฺถิ ปโร โลโก, นตฺถิ สุกฺกทุกฺกฆานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก,
อิทาห ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อเวรํ อพฺยาปชฺฌํ อนีฬํ สฺซี อุตฺตานํ ปริหรามีติ. ยมสฺส
ทฺติโย อสฺสาโส อธิคโต โหติ.

สเจ ไช ปน กโรโต กรียติ ปาป, น ไช ปนํ ทสฺสจि ปาป เจเตมิ, อภิโรนฺทํ
ไช ปน มํ ปาปกมฺมํ กุโต ทุกฺขํ ผุสฺสสฺสตีติ. ยมสฺส ทฺติโย อสฺสาโส อธิคโต โหติ.

สเจ ไช ปน กโรโต น กรียติ ปาป อิทาห อุกเยเนว วิสุทฺธ อุตฺตานํ
สมนุสฺสสามีติ. ยมสฺส จตฺตโก อสฺสาโส อธิคโต โหติ.

ส ไช โส ฆนฺเต อริยสาวโก เอวํ อเวรจิตฺโต เอวํ อพฺยาปชฺฌจิตฺโต เอวํ
อสงฺกิลิฏฺฐจิตฺโต เอวํ วิสุทฺธจิตฺโต, ทสฺส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อิมे จตฺตารอ อสฺสาสา
อธิคตา โหนฺติ.

อภิกฺกนฺทํ ฆนฺเต ๆเปว เอเต มยฺ ฆนฺเต ภควนฺทํ สรณํ กจฺฉาม ฐมฺมณฺจ
ภิกฺขุสํฆณฺจ, อุปาสเก โน ฆนฺเต ภควา ธาเรตุ อชฺชตฺตเก ปาณเปเต สรณํ กเตติ.
ปณฺจมี.

น อทินฺนํ อาทียติ, น พรทาร์ คจฺจติ, น มุสา ภณฺติ, น ปรมบี ทถตฺตทาย
สมาทเปติ, ยัส โหติ ทิฆมรตฺตํ สุขายาติ ? เอวํ ภนฺเต.

ทํ ก็ มณฺณถ สฬฺหา อิม ฐมา กุสลา วา อกุสลา วาติ ? กุสลา ภนฺเต.
สวชฺชา วา อนวชฺชา วาติ ? อนวชฺชา ภนฺเต. วิญญฺกรหิตา วา วิญญฺปปสฺสทฺธา
วาติ ? วิญญฺปปสฺสทฺธา ภนฺเต. สมตฺตา สมาทินฺนา ทิตาย สุขาย สํวตฺตนฺตํ โน วา,
กถํ วา เอตฺถ โหตีติ ? สมตฺตา ภนฺเต สมาทินฺนา ทิตาย สุขาย สํวตฺตนฺตํ.
เอวํ โน เอตฺถ โหตีติ.

อิติ โข สฬฺหา ยนฺตํ อโวจุมฺห “เอถ ตุมฺเห สฬฺหา มา อนุสฺสเวน มา
ปรมฺปราย มา อิตฺทิกิราย มา ปิฏกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา
อาการปริวิตกฺเกน มา ทิฏฺฐินิซฺฌานกฺขนฺติยา มา ภพฺพรูปตาย มา สมโณ โน กรูตี.
ยทา ตุมฺเห สฬฺหา อตฺตนา ว ชาเนยฺยถ “อิม ฐมา กุสลา, อิม ฐมา อนวชฺชา,
อิม ฐมา วิญญฺปปสฺสทฺธา, อิม ฐมา สมตฺตา สมาทินฺนา ทิตาย สุขาย
สํวตฺตนฺตํ. อถ ตุมฺเห สฬฺหา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยถ”ติ. อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

ส โข โส สฬฺหา อริยสวโก เอวํ วิคทาภิขฺเฒ วิคตฺพยาปาโท อสมฺมุโหฺน
สมฺปชาโน ปติสฺสโต เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ. ทถา ทฺติยํ..
..ตถา ทฺติยํ...ตถา จตฺตมํ...อิติ อุกฺกมฺโร ทิริยํ สพฺพริ สพฺพตฺตทาย สพฺพาวนฺตํ
โลกํ..... กรุณาสหคเตน เจตสา มุทิตาสหคเตน เจตสา อุปฺเปกฺขาสหคเตน
เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ ทถา ทฺติยํ...ตถา ทฺติยํ...ตถา จตฺตมํ... อิติ
อุกฺกมฺโร ทิริยํ สพฺพริ สพฺพตฺตทาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุปฺเปกฺขาสหคเตน เจตสา
วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ผริตฺวา วิหริติ. โส
เอวํ ปชานาติ “อตฺถิ อิทํ, อตฺถิ หีนํ, อตฺถิ ปณฺธีตํ, อตฺถิ อิมสฺส สณฺณากคตฺส
อฺตฺถี” นิสฺสรณํ”ติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจจติ,
ภวาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจจติ, อวิชฺชาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจจติ, วิมฺตตสฺมี “วิมฺตต”มิติ

ฉาณํ โหติ, “ซีณา ซาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยา”ติ
ปชานาติ.

โส เอวํ ปชานาติ “อหํ ปุพฺเพ โลภํ ททณํ อกุสลํ โส เอตริหิ นตฺติ,
 อิจฺเจตํ กุสลํ อหํ ปุพฺเพ โทโส.... อหํ ปุพฺเพ โมโห ททณํ อกุสลํ โส เอตริหิ
 นตฺติ อิจฺเจตํ กุสฺลนํ”ติ. อิติ^๑ โส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม นิจฺฉาโต นิพฺพุโต สตีฏฺโงโต
 สุขปฺปัสสเวทึ พุรรมฺภูเตน อตฺตนา วิหริตีติ. ฉนฺนํ.

๗. กถาพุทธสูตร

[๖๘] ตีฬโหมานิ ภิกขเว กถาตถุณิ. กตมานิ ตีฬิ ? อตีตํ วา ภิกขเว อทฺธานํ อารพฺภ กถํ กถะยฺย “เอวํ อโหสิ อตีตมทฺธานนํ”ติ, อนาคตํ วา ภิกขเว อทฺธานํ อารพฺภ กถํ กถะยฺย “เอวํ ภวิสฺสตี อนาคตมทฺธานนํ”ติ, เอตรหิ วา ภิกขเว ปจฺจปฺปนํ อทฺธานํ อารพฺภ กถํ กถะยฺย “เอวํ โหติ เอตรหิ ปจฺจปฺปนนํ”ติ.^๒

กถาสมุทัยเคน ภิกขเว ปุคฺคโล เวทิตพฺโพ ยํติ วา กจฺโฉ ยํติ วา อกจฺโฉ”ติ.
 สจายํ ภิกขเว ปุคฺคโล ปณฺหํ ปุณฺโณ สมนโน เอกํสพฺพากรณียํ ปณฺหํ น เอกํเสน
 พฺยากรติ, วิชชชพฺพากรณียํ ปณฺหํ น วิชชชพฺพากรติ, ปฏฺฐิจฺฉาพฺพากรณียํ ปณฺหํ
 น ปฏฺฐิจฺฉาพฺพากรติ, จปณฺิยํ ปณฺหํ น จเปติ. เอวํ สนฺตายํ ภิกขเว ปุคฺคโล
 อกจฺโฉ โหติ. สเจ ปณายํ ภิกขเว ปุคฺคโล ปณฺหํ ปุณฺโณ สมนโน เอกํสพฺพากรณียํ
 ปณฺหํ เอกํเสน พฺยากรติ, วิชชชพฺพากรณียํ ปณฺหํ วิชชชพฺพากรติ. ปฏฺฐิจฺฉาพฺพา-
 กรณียํ ปณฺหํ ปฏฺฐิจฺฉาพฺพากรติ, จปณฺิยํ ปณฺหํ จเปติ. เอวํ สนฺตายํ ภิกขเว
 ปคฺคโล กจฺโฉ โหติ.

กถาสมปโยเคน ภิกขเว ปุคฺคโล เวทิตพฺโพ “ยถิ วา กจฺโฉ ยถิ วา อกจฺโฉ”ติ.
 สจายํ ภิกขเว ปุคฺคโล ปณฺหํ ปญฺโজ สมนโน จานาจาเน น สนฺจาทิ, ปริกปฺเป
 น สนฺจาทิ, อณฺณวาเท^๓ น สนฺจาทิ. ปฏฺฐิปาย น สนฺจาทิ. เอวํ สนฺตายํ ภิกขเว
 ปุคฺคโล อกจฺโฉ โหติ. สเจ ปนํยํ ภิกขเว ปุคฺคโล ปณฺหํ ปญฺโজ สมนโน

๑ จ.ม. อิศรโท นตติ

๒ สี่.อี.ม. ปัจจุปปนุณมทธานนุติ

๓ จ. อดฺยวาทวาเท ม. อดฺยวาทวาเร

ติณฺณํ ฐมฺมานํ โก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส, ก็ นานาภรณฺ”ติ. เอวํ ปุญฺจา
ตุเมหฺ ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตฺตฺถิตฺตฺตํ ปรีพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ “ราโค โข
อาวุโส อปฺปสวชฺโซ ทนฺธวिरาติ, โทโส มหาสวชฺโซ ชิปฺปวिरาติ, โมโห มหาสวชฺโซ
ทนฺธวिरาติ”ติ.

โก ปนฺนาวุโส เหตุ โก ปจฺจโย, เยน อนฺนปฺนฺโน วา ราโค อฺนฺนปฺนฺนํ,
อฺนฺนปฺนฺโน วา ราโค ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ ? “สฺสณฺณิมิตฺตํ”ติสฺส วจฺนียํ.
ตสฺส สฺสณฺณิมิตฺตํ อโยนิโส มนสิกาโรติ อนฺนปฺนฺโน วา^๑ ราโค อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน
วา ราโค ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ. อยํ โข อาวุโส เหตุ อยํ ปจฺจโย,
เยน อนฺนปฺนฺโน วา ราโค อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน วา ราโค ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ
สํวตฺตตฺติ.

โก ปนฺนาวุโส เหตุ โก ปจฺจโย, เยน อนฺนปฺนฺโน วา โทโส อฺนฺนปฺนฺนํ,
อฺนฺนปฺนฺโน วา โทโส ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ ? “ปฺปฺภินฺนิมิตฺตํ”ติสฺส วจฺนียํ.
ตสฺส ปฺปฺภินฺนิมิตฺตํ อโยนิโส มนสิกาโรติ อนฺนปฺนฺโน วา^๑ โทโส อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน
วา โทโส ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ. อยํ โข อาวุโส เหตุ อยํ ปจฺจโย,
เยน อนฺนปฺนฺโน วา โทโส อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน วา โทโส ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ
สํวตฺตตฺติ.

โก ปนฺนาวุโส เหตุ โก ปจฺจโย, เยน อนฺนปฺนฺโน วา โมโห อฺนฺนปฺนฺนํ,
อฺนฺนปฺนฺโน วา โมโห ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ ? “อโยนิโส มนสิกาโร”ติสฺส
วจฺนียํ. ตสฺส อโยนิโส มนสิกาโรติ อนฺนปฺนฺโน วา^๑ โมโห อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน
วา โมโห ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ สํวตฺตตฺติ. อยํ โข อาวุโส เหตุ อยํ ปจฺจโย,
เยน อนฺนปฺนฺโน วา โมโห อฺนฺนปฺนฺนํ, อฺนฺนปฺนฺโน วา โมโห ภิกฺขโสภาวาย เวปฺปุลลํ
สํวตฺตตฺติ.

โก ปนฺนาวุโส เหตุ โก ปจฺจโย, เยน อนฺนปฺนฺโน วา^๒ ราโค อฺนฺนปฺนฺนํ,
อฺนฺนปฺนฺโน วา^๓ ราโค ปหฺยตฺติ ? “อสฺสณฺณิมิตฺตํ”ติสฺส วจฺนียํ. ตสฺส อสฺสณฺณิมิตฺตํ

พลวมุหิ พลตฺถโธ อิติปิ, ตทปิ อุกุสณ. อิติสฺสเม โทสชา โทสนิทานา โทสสมุทฺยา
โทสปจฺจยา อนนเก ปาปกา อุกุสลา ฐมฺมา สมฺภวณฺติ.

ยทปิ ภิกฺขเว โมโห, ตทปิ อุกุสณ. ยทปิ มฺหิโห อภิสงฺขโรติ กาเยน
วาจาย มนสา, ตทปิ อุกุสณ. ยทปิ มฺหิโห โมहेन อภิกฺกโต ปริยาทินฺนจิตฺโต
ปรสฺส อสตา ทุกฺขํ อุปทฺทติ วเรณ วา พนฺธเนน วา ชานียา วา กรหาย วา
ปพฺพชาชนาย วา พลวมุหิ พลตฺถโธ อิติปิ, ตทปิ อุกุสณ. อิติสฺสเม โมหชา โมหนิทานา
โมหสมุทฺยา โมหปจฺจยา อนนเก ปาปกา อุกุสลา ฐมฺมา สมฺภวณฺติ. เอวฺรโป จายํ
ภิกฺขเว ปุคฺคโล วุจฺจติ “อกาลวาทิ”ติปิ “อญฺญวาทิ”ติปิ “อนตฺถวาทิ”ติปิ
“อธมฺมวาทิ”ติปิ “อวินยวาทิ”ติปิ.

กสฺมา จายํ ภิกฺขเว เอวฺรโป ปุคฺคโล วุจฺจติ “อกาลวาทิ”ติปิ “อญฺญวาทิ”ติปิ
“อนตฺถวาทิ”ติปิ “อธมฺมวาทิ”ติปิ “อวินยวาทิ”ติปิ? ตถาหาญํ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปรสฺส
อสตา ทุกฺขํ อุปทฺทติ วเรณ วา พนฺธเนน วา ชานียา วา กรหาย วา ปพฺพชาชนาย
วา พลวมุหิ พลตฺถโธ อิติปิ, ญฺเฒน โห ปน วุจฺจมาโน อวชานาติ โน ปฏฺวีชานาติ,
อญฺเฒน วุจฺจมาโน น อาตปฺปํ กโรติ ตสฺส นิพฺเพจนาย “อติเปตํ อตฺถจฺฉํ อติเปตํ
อญฺญน”ติ. ตสฺมา เอวฺรโป ปุคฺคโล วุจฺจติ “อกาลวาทิ”ติปิ “อญฺญวาทิ”ติปิ
“อนตฺถวาทิ”ติปิ “อธมฺมวาทิ”ติปิ “อวินยวาทิ”ติปิ.

เอวฺรโป ภิกฺขเว ปุคฺคโล โลกเชหิ ปาปเกหิ อุกุสเลหิ ฐมฺเมหิ อภิกฺกโต ปริยา-
ทินฺนจิตฺโต ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ทุกฺขํ วิหฺรติ สวิมาตํ สอุปายาสํ สปริพาหํ, กายสฺส
ภทฺทา ปรมฺมรณฺา ทฺคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา.

โทสเชหิ ะเปะว โมหเชหิ ปาปเกหิ อุกุสเลหิ ฐมฺเมหิ อภิกฺกโต ปริยาทินฺนจิตฺโต
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ทุกฺขํ วิหฺรติ สวิมาตํ สอุปายาสํ สปริพาหํ, กายสฺส ภทฺทา ปรมฺมรณฺา
ทฺคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา.

เสยฺยตฺตปิ ภิกฺขเว สาลो วา ธวो วา ฆนฺทโน วา ตีหิ มาลฺลวาลตาหิ อุตฺถสฺสฺส
ปริโยนทฺโร อนนํ อาปชฺชติ, พฺยสนํ อาปชฺชติ, อนนยพฺยสนํ อาปชฺชติ. เอวเมว โห
ภิกฺขเว เอวฺรโป ปุคฺคโล โลกเชหิ ปาปเกหิ อุกุสเลหิ ฐมฺเมหิ อภิกฺกโต ปริยาทินฺนจิตฺโต

ทิกฺขุเจว ฐมฺเม ทุกฺขํ วิหริติ สวิมาตํ สอุปายาสํ สปริพาหํ, กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา
ทุกฺคตํ ปาฏิกฺกชา.

โทสเชหิ ะเปว โมหเชหิ ปาปเกหิ อกฺสเลหิ ฐมฺเมหิ อภิกฺขโต ปรียาทินฺนจิตฺโต
ทิกฺขุเจว ฐมฺเม ทุกฺขํ วิหริติ สวิมาตํ สอุปายาสํ สปริพาหํ, กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา
ทุกฺคตํ ปาฏิกฺกชา. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ อกฺขลมูลานีติ.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว กฺขลมูลานิ. กตมานิ ตีณิ ? อโลโก กฺขลมูลํ, อโทโส กฺขลมูลํ,
อโมโห กฺขลมูลํ.

ยทปํ ภิกฺขเว อโลโก, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อลฺล
มนสา, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อลฺล
อสทา ทุกฺขํ อุปททติ วเรณ วา พนฺธเรณ วา ชานียา วา ครหาย วา ปพฺพาชนาย
วา พลววมฺหิ พลตฺถโก อิตฺปิ, ตทปํ กฺขลํ. อิตฺตสฺสเม อโลภชา อโลภนิทานา อโลภสมุทฺทยา
อโลภปจฺจยา อนนฺเต กุสลา ฐมฺมา สมฺภวานฺติ.

ยทปํ ภิกฺขเว อโทโส, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อทฺฐฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
มนสา, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อทฺฐฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
อสทา ทุกฺขํ อุปททติ วเรณ วา พนฺธเรณ วา ชานียา วา ครหาย วา ปพฺพาชนาย
วา พลววมฺหิ พลตฺถโก อิตฺปิ, ตทปํ กฺขลํ. อิตฺตสฺสเม อโทสชา อโทสนิทานา
อโทสสมุทฺทยา อโทสปจฺจยา อนนฺเต กุสลา ฐมฺมา สมฺภวานฺติ.

ยทปํ ภิกฺขเว อโมโห, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อมฺมฺโหฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
มนสา, ตทปํ กฺขลํ. ยทปํ อมฺมฺโหฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
อสทา ทุกฺขํ อุปททติ วเรณ วา พนฺธเรณ วา ชานียา วา ครหาย วา ปพฺพาชนาย
วา พลววมฺหิ พลตฺถโก อิตฺปิ, ตทปํ กฺขลํ. อิตฺตสฺสเม อโมหชา อโมหนิทานา
อโมหสมุทฺทยา อโมหปจฺจยา อนนฺเต กุสลา ฐมฺมา สมฺภวานฺติ. เอวฺรฺวโป จายํ ภิกฺขเว
ปฺกฺกโล วุจฺจติ. “กาลวาทิ”ติปิ “ภุตวาทิ”ติปิ “อตุถวาทิ”ติปิ “ฐมฺมวาทิ”ติปิ
“วินยวาทิ”ติปิ.

กสฺมา จายํ ภิกฺขเว เอวฺรฺวโป ปฺกฺกโล วุจฺจติ “กาลวาทิ”ติปิ “ภุตวาทิ”ติปิ
“อตุถวาทิ”ติปิ “ฐมฺมวาทิ”ติปิ “วินยวาทิ”ติปิ ? ตถาหํ ภิกฺขเว ปฺกฺกโล น
ปรสฺส อสทา ทุกฺขํ อุปททติ วเรณ วา พนฺธเรณ วา ชานียา วา ครหาย วา .

ปพฺพชาชนาย วา พลวมฺหิ พลตฺโถ อิติปี. ภูเทน ไช ปน วุจฺจมาโน ปฏฺฐานาติ โน
อวชานาติ, อญฺเฐน วุจฺจมาโน อาตปฺปํ กโรติ ตสฺส นิพฺเพจนาย “อิตฺติเปตํ อทฺถจฺณ,
อิตฺติเปตํ อญฺเฐน”ติ. ตสฺมา เอวรฺวโป ปุคฺคโล วุจฺจติ “กาลวาทิ”ติปี “ภูตวาทิ”ติปี
“อตุตฺถวาทิ”ติปี “ธมฺมวาทิ”ติปี “วินยวาทิ”ติปี.

เอวรฺวปฺสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส โลภชา ปาปกา อุกฺกสฺสา ธมฺมา ปหีนา อุกฺกนิหฺนฺมฺลลา
ทาลาวตฺถกฺกา อนภาวํ กตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สุขํ วิหฺรติ อวิฆาตํ
อนุปายาสํ อปริพาหํ, ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปรีนิพฺพายติ.

โทสชา ะเปะ โมหชา ปาปกา อุกฺกสฺสา ธมฺมา ปหีนา อุกฺกนิหฺนฺมฺลลา ทาลาวตฺถกฺกา
อนภาวํ กตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สุขํ วิหฺรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ
อปริพาหํ, ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปรีนิพฺพายติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สาลอ วา ธโว วา ผนฺทโน วา
ทีหิ มาลฺลวาลตาหิ อุตฺตรโสฺตฺ ปรีโยนฺทโร. อถ ปรีโสฺ อากฺขเจยฺย กุทฺทาลปฺปํ อาทาย,
โสฺ ตํ มาลฺลวาลตํ มฺลเ ฉินฺทเยยฺ, มฺลเ เจตฺวา ปลิขณฺเยยฺ, ปลิขณฺทฺวา มฺลลนํ อุตฺตรเรยฺย
อนฺทมโสฺ อสฺสัรนาพิมฺมตฺตานปี. โสฺ ตํ มาลฺลวาลตํ ชนฺทฺชาชนฺทํกํ ฉินฺทเยยฺ,
ชนฺทฺชาชนฺทํกํ เจตฺวา ผาเลยฺย, ผาเลตฺวา สกฺลิกํ สกฺลิกํ กเรยฺย, สกฺลิกํ สกฺลิกํ
กริตฺวา วาทาตเป วิโสฺเสยฺย, วาทาตเป วิโสฺเสตฺวา อกฺกนิหา ทฺเหยฺย, อกฺกนิหา
ทฺหิตฺวา มสฺสี กเรยฺย, มสฺสี กริตฺวา มหาวาเต วา โอผฺนเยยฺ, นทียา วา สีมฺโสฺตาย
ปฺวาเหยฺย. เอวมสฺส^๑ ทา ภิกฺขเว มาลฺลวาลตา อุกฺกนิหฺนฺมฺลลา ทาลาวตฺถกฺกา อนภาวํ
กตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา. เอวเมว ไช ภิกฺขเว เอวรฺวปฺสฺส ปุคฺคสฺส โลภชา
ปาปกา อุกฺกสฺสา ธมฺมา ปหีนา อุกฺกนิหฺนฺมฺลลา ทาลาวตฺถกฺกา อนภาวํ กตา
อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สุขํ วิหฺรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริพาหํ,
ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปรีนิพฺพายติ.

โทสชา ะเปะ โมหชา ปาปกา อุกฺกสฺสา ธมฺมา ปหีนา อุกฺกนิหฺนฺมฺลลา ทาลาวตฺถกฺกา
อนภาวํ กตา อายตฺติ อนุปฺปาทธมฺมา ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สุขํ วิหฺรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ
อปริพาหํ, ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปรีนิพฺพายติ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ตีณิ กุสฺสมูลานีติ.
นวม.

๑๐. อุโปสถสูตร

[๗๑] เอวเมวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สวาทุณฺญํ วิหริติ ปุพฺพพารามะ มิคาร-
มาตุปาสาทะ. อถ โข วิสาชา มิคารมาตา ตทหุโปสเถ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ,
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺหํ โข วิสาชํ
มิคารมาตโร ภควา เอตทโวจ “หนฺนท กุโธ นุ ตวํ วิสาเช อากฺขณฺสี ทิवा ทิวสฺสา”ติ.
อุโปสตาหํ ภนฺเต อชฺช อุปวสामीติ.

ตโยเม วิสาเช อุโปสตา. กตเม ตโย ? โคปาลกุโปสโถ นิคฺคฺจกุโปสโถ อริยฺกุโปสโถ.
กถญจ วิสาเช โคปาลกุโปสโถ โหติ ? เสยฺยถาปี วิสาเช โคปาลโก สยณฺหุสสมเย
สากินาํ คาโว นียฺยาเทตฺวา^๑ อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ “อชฺช โข คาโว อมฺกสฺสมิณฺจ
อมฺกสฺสมิณฺจ ปเทเส จริสฺส, อมฺกสฺสมิณฺจ อมฺกสฺสมิณฺจ ปเทเส ปาเนยานิ ปิวิสฺส. เสวทานิ คาโว
อมฺกสฺสมิณฺจ อมฺกสฺสมิณฺจ ปเทเส จริสฺสสนฺติ, อมฺกสฺสมิณฺจ อมฺกสฺสมิณฺจ ปเทเส ปาเนยานิ
ปิวิสฺสสนฺติ”ติ. เอวเมว โข วิสาเช อิทฺเรกฺโข อุโปสฺสโถ อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ “อหํ
ชฺวชฺช อิทฺถจิทฺถจ ขาทนียํ ขาทิ, อิทฺถจิทฺถจ โภชนียํ ภุณฺขี. เสวทานาหํ
อิทฺถจิทฺถจ ขาทนียํ ขาทิสฺสามิ, อิทฺถจิทฺถจ โภชนียํ ภุณฺขิสฺสามิ”ติ. โส เตน โลเภน
อภิขฺฌาสนฺทกฺเคน เจตฺสา ทิวสํ อตินาเมติ. เอว โข วิสาเช โคปาลกุโปสโถ โหติ.
เอวํ อุปฺปฏฺโถ โข วิสาเช โคปาลกุโปสโถ น มหปฺปโล โหติ น มหานิสฺโส น
มหาชฺชติโก น มหาวิปฺพาโร.^(๑)

กถญจ วิสาเช นิคฺคฺจกุโปสโถ โหติ ? อตฺถิ วิสาเช นิคฺคฺจา นาม
สมณชาตिका, เต สวากํ เอวํ สมากเปเนติ “เอहि ตวํ อมฺโห ปุริส เย ปุรตฺถิมาย
ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺสํ, เตสฺส ทณฺฑํ นิภฺชิปาหิ. เย ปจฺจิมาย ทิสาย
ปาณา ปริ โยชนสฺสํ, เตสฺส ทณฺฑํ นิภฺชิปาหิ, เย อุตฺतरาย ทิสาย ปาณา ปริ
โยชนสฺสํ, เตสฺส ทณฺฑํ นิภฺชิปาหิ, เย ทกฺขิณาย ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺสํ,
เตสฺส ทณฺฑํ นิภฺชิปาหิ”ติ. อิติ เอกจฺจานํ ปาณานํ อนนฺททฺทาย อนนฺกมฺปาย สมากเปเนติ,
เอกจฺจานํ ปาณานํ นานนฺททฺทาย นานนฺกมฺปาย สมากเปเนติ. เต ตทหุโปสเถ สวากํ
เอวํ สมากเปเนติ “เอहि ตวํ อมฺโห ปุริส สพฺพเจลาณี^๒ นิภฺชิปีตฺวา เอวํ วเทหิ

‘นาหํ กุวัจินี’ กสฺสจฺจิ กิณฺณนตฺถมฺมํ, น จ มม กุวัจินี กิสฺมิมฺหิ กิณฺณนตฺถมฺมํ”ติ.^๒
 ชานนฺติ โข ปนสฺส มาตาปิตโร “อัยมฺหํ ปุตุโธ”ติ, โสปี ชานนฺติ “อิมํ มยฺหํ
 มาตาปิตโร”ติ. ชานนฺติ โข ปนสฺส ปุตุตฺถาโร “อัยมฺหํ ภตฺถา”ติ. โสปี ชานนฺติ
 “อัยมฺหํ ปุตุตฺถาโร”ติ. ชานนฺติ โข ปนสฺส ทาสกมฺมกรโปริสา “อัยมฺหํ
 อัยโย”ติ, โสปี ชานนฺติ “อิมํ มยฺหํ ทาสกมฺมกรโปริสา”ติ. อิติ ยสฺมึ สมเย สจฺเจ
 สมาทเปตฺตพฺพา, มุสสาเวทํ สสฺมึ สมเย สมากาเปนฺติ, อิทมฺสฺส มุสสาเวทสฺมึ วทามิ.
 โส สสฺสํ ราชคฺคิยา อจฺจเยน เต โภเก อทินฺนํเยว ปริภุชฺชติ, อิทมฺสฺส อทินฺนาทานสฺมึ
 วทามิ. เอวํ โข วิสาเช นิกฺคจฺจุโปสโถ โหติ, เอวํ อุปฺปวฺตุโถ โข วิสาเช นิกฺคจฺจุโปสโถ
 น มหปฺพลโถ โหติ น มหานิสฺสโถ น มหาชฺชติโก น มหาวิปฺผาโร.(๒)

กถณฺจ วิสาเช อริยฺอุปฺปวฺตุโถ โหติ? อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส วิสาเช จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน
 ปรีโยทปนา โหติ. กถณฺจ วิสาเช อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา
 โหติ? อิทํ วิสาเช อริยสวโก ทถาคํ อนุสฺสรติ “อิตปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกะวิทู อนุตฺตโร ปรีสทมฺมสารถิ สทฺธา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควา”ติ. สสฺสํ ทถาคํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ,
 เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลฺลิตา, เต ปหิยฺนฺติ, เสยฺยถาปี วิสาเช อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส สีสฺสสฺส
 อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา โหติ.

กถณฺจ วิสาเช อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส สีสฺสสฺส อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา โหติ? กถณฺจ
 ปฏิจฺจ มตฺตกถณฺจ ปฏิจฺจ อุกถณฺจ ปฏิจฺจ ปรีสสฺส จ ทชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ
 โข วิสาเช อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส สีสฺสสฺส อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา โหติ. เอวเมว โข
 อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา โหติ.

กถณฺจ วิสาเช อุปกฺกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปรีโยทปนา โหติ? อิทํ
 วิสาเช อริยสวโก ทถาคํ อนุสฺสรติ “อิตปิ โส ภควา ะเปฯ พุทฺโธ ภควา”ติ.
 สสฺสํ ทถาคํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลฺลิตา,
 เต ปหิยฺนฺติ. อัยมฺหํ วุจฺจติ วิสาเช อริยสวโก พุทฺธมฺโปสธํ อุปวสฺสติ, พุทฺธมฺนา

สตฺตฺต. ๑๒/๒๖ ๑ อ. กุวัจ, ฉ.ม. กุวัจ

๒ ฉ.ม. กิณฺณนตฺถมฺมํ, อ. มม กุวัจ กสฺสจฺจิ กิณฺณนํ นตฺถมฺมํ

ตทุธิ์ สั่วสติ, พุรหมณจสฺส^๑ อารพภ จิตฺตํ ปสฺสํติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส
 อุปฺกุกิลเลสา, เท ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน
 ปรีโยทปนา โหติ. (๓. ก)

อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส วิสาเช จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเช
 อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ? อิทฺ วิสาเช อริยสวโก
 ฌมฺมํ อนุสฺสเรติ “สฺวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม สนฺทิกฺโข อคาลิกฺโก เอหิปสฺสิกฺโก
 โอปเนยิกโก”^๒ ปจฺจจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ. ตสฺส ฌมฺมํ อนุสฺสเรโต จิตฺตํ ปสฺสํติ,
 ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปฺกุกิลเลสา, เท ปหฺยณฺติ. เสยฺยถาปี วิสาเช
 อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส กายสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส กายสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ? โสทฺธิญจ
 ปฏฺิจจ จณฺณญจ ปฏฺิจจ อุกกณฺจ ปฏฺิจจ ปุริสสฺส จ ทชฺชํ วายามํ ปฏฺิจจ. เอวํ
 โข วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส กายสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ. เอวเมว โข
 วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส ปรีโยทปนา โหติ? อิทฺ วิสาเช อริยสวโก
 ฌมฺมํ อนุสฺสเรติ “สฺวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม ะเปะ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ. ตสฺส
 ฌมฺมํ อนุสฺสเรโต จิตฺตํ ปสฺสํติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปฺกุกิลเลสา, เท
 ปหฺยณฺติ. อयํ วุจฺจติ วิสาเช อริยสวโก ฌมฺมโปสถํ อุปวสฺติ, ฌมฺเมน สั่วสติ,
 ฌมฺมณฺจสฺส อารพภ จิตฺตํ ปสฺสํติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปฺกุกิลเลสา,
 เท ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเช อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา
 โหติ. (๓. ข)

อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส วิสาเช จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเช
 อุปฺกุกิลฺลิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกเมน ปรีโยทปนา โหติ? อิทฺ วิสาเช อริยสวโก สํมํ
 อนุสฺสเรติ “สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม. อชฺชุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม,
 ฉายปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม, สามิจิปปิณฺโน ภควโต สวากสฺสโม, ยทิตํ จตฺตาริ
 ปุริสสุคานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สวากสฺสโม อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย

ทกฺขิณเณยโย อณฺชลีกรณียะ อณฺตฺตํ ปณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสา”ติ. ทสฺส สํ อณฺตฺตโร
จิตฺตํ ปสฺสตี, ปามุขฺชํ อุปฺปชฺชตี, เย จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกิลฺเลสา, เต ปหฺยันทิ, เสยฺยถาปี
วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส วตฺถสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญฺจ วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส วตฺถสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อุตฺตญฺจ
ปฏฺิจฺจ ขารณฺจ ปฏฺิจฺจ โคมยณฺจ ปฏฺิจฺจ อุกกณฺจ ปฏฺิจฺจ ปุริสสฺส จ ทชฺชํ วายามํ
ปฏฺิจฺจ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส วตฺถสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.
เอวเมว โข วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญฺจ วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อิท
วิสาเฆ อริยสวโก สํ อณฺตฺตโร “สุปฺปินฺโน ภควโต สาวกสฺโม.....อณฺตฺตํ
ปณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสา”ติ. ทสฺส สํ อณฺตฺตโร จิตฺตํ ปสฺสตี, ปามุขฺชํ อุปฺปชฺชตี,
เย จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกิลฺเลสา, เต ปหฺยันทิ. อयํ วุจฺจตี วิสาเฆ อริยสวโก สํอุปฺปตฺ
อุปฺปสตี, สํเนน สทฺธิ สํวตฺติ, สํณฺจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสตี, ปามุขฺชํ อุปฺปชฺชตี,
เย จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกิลฺเลสา, เต ปหฺยันทิ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส
อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. (๓. ก)

อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส วิสาเฆ จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. กถญฺจ วิสาเฆ
อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อิท วิสาเฆ อริยสวโก อตฺตโน
สฺสึลลานิ อณฺตฺตโร อชฺฌทานิ อจฺจุทฺทานิ อสพฺพลานิ อกมฺมาสฺสานิ ภุทฺธิสฺสานิ
วิมฺบฺบปฺปสฺสทฺธานิ อปรามตฺตทานิ สมาริถํวตฺตนิทานิ. ทสฺส สํ อณฺตฺตโร จิตฺตํ ปสฺสตี,
ปามุขฺชํ อุปฺปชฺชตี, เย จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกิลฺเลสา, เต ปหฺยันทิ, เสยฺยถาปี วิสาเฆ
อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส อาทาสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญฺจ วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส อาทาสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ?
เทถญฺจ ปฏฺิจฺจ นาริกณฺจ ปฏฺิจฺจ วาลณฺกฺกณฺจ ปฏฺิจฺจ ปุริสสฺส จ ทชฺชํ วายามํ
ปฏฺิจฺจ. เอวํ วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส อาทาสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. เอวเมว
โข วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญฺจ วิสาเฆ อุปฺปกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อิท
วิสาเฆ อริยสวโก อตฺตโน สฺสึลลานิ อณฺตฺตโร อชฺฌทานิ....สมาริถํวตฺตนิทานิ. ทสฺส

สีลํ อนุสฺสเรโต จิตฺตํ ปสฺสํ ปรามุขํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺเกสสา, เท
 ปหฺยณฺติ. อयํ วุจฺจติ วิสาเฆ อริยสวากํ สีลํ โปสฺสํ อุปวสฺสํ, สีเลน สทฺธิํ สํวสฺสํ,
 สีลญฺจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสํ ปรามุขํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺเกสสา,
 เท ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา
 โหติ. (๓. ฆ)

อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส วิสาเฆ จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. กถญฺจ วิสาเฆ
 อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ? อิธ วิสาเฆ อริยสวากํ
 เทวตา อนุสฺสเรติ “สนฺติ เทวา จาตุหมหาราชิกา,^๑ สนฺติ เทวา ทาวทีสา, สนฺติ
 เทวา ยามา, สนฺติ เทวา ตุสฺสิดา, สนฺติ เทวา นิมฺมานรติโน, สนฺติ เทวา
 ปรมิณฺณิยสวตฺตโน, สนฺติ เทวา พุทฺธกายิกา, สนฺติ เทวา ตทฺตฺตริ,^๒ ยถารูปาย
 สทฺธาย สมณฺณาคทา ทา เทวตา อิตฺโต จุทา ตทฺตฺตฺปนฺนา,^๓ มยฺหํปี้ ตถารูปา สทฺธา
 สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ สีเลน สมณฺณาคทา ทา เทวตา อิตฺโต จุทา ตทฺตฺตฺปนฺนา, มยฺหํปี้
 ตถารูปํ สีลํ สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ สุเตน สมณฺณาคทา ทา เทวตา อิตฺโต จุทา
 ตทฺตฺตฺปนฺนา, มยฺหํปี้ ตถารูปํ สุตํ สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ จาเคน สมณฺณาคทา ทา
 เทวตา อิตฺโต จุทา ตทฺตฺตฺปนฺนา, มยฺหํปี้ ตถารูปํ จาโค สํวิชฺชติ. ยถารูปาย
 ปญฺญาย สมณฺณาคทา ทา เทวตา อิตฺโต จุทา ตทฺตฺตฺปนฺนา, มยฺหํปี้ ยถารูปา ปญฺญา
 สํวิชฺชติ”ติ. ทสฺส อตฺตโน จ ทาสญฺจ เทวตานํ สทฺธญฺจ สีลญฺจ สุตญฺจ จาเคน
 ปญฺญญฺจ อนุสฺสเรโต จิตฺตํ ปสฺสํ ปรามุขํ อุปฺปชฺชติ, ये จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺเกสสา,
 เท ปหฺยณฺติ, เสยฺยถาปี วิสาเฆ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส ชาตฺรปฺสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา
 โหติ.

กถญฺจ วิสาเฆ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส ชาตฺรปฺสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ?
 อุกฺกณฺจ ปฏิจฺจ โฉณญฺจ ปฏิจฺจ เกรกฺกญฺจ ปฏิจฺจ นาฬิกสณฺทาสญฺจ^๔ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส
 จ ทชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส ชาตฺรปฺสฺส อุปฺกุกฺกเมน
 ปริโยทปนา โหติ. เอวเมว โข วิสาเฆ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปฺกุกฺกเมน ปริโยทปนา
 โหติ.

๑ ฉ.ม. จาตุหมหาราชิกา

๒ ฉ.ม. ตทฺตฺตริ, ส. อ. ตทฺตฺตริ

๓ ส. อ. ตทฺตฺตฺปนฺนา

๔ อ. นาฬิกญฺจ ปฏิจฺจ สณฺทาสญฺจ

กถญจ วิสาเข อุปกัณฺธิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกุกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ? อิธ
 วิสาเข อริยสวโก เทวตา อนุสฺสรติ “สนฺติ เทวา จาตุมฺมหาราชิกา, สนฺติ เทวา
 ทาวทีสา ๖เปว สนฺติ เทวา พุรุมฺภกยิกา, สนฺติ เทวา ตทฺถตฺริ, ยถารูปาย
 สทฺธาย สมณฺนาคตา ता เทวตา อิโต จตา ตทฺถอุปนฺนา, มยฺหํปี ตถารูปา สทฺธา
 สํวิชฺชติ, ยถารูปเณ สีนฺ...สฺเตน...จาเคน...ปณฺณาย สมณฺนาคตา ता เทวตา อิโต
 จตา ตทฺถอุปนฺนา, มยฺหํปี ตถารูปา ปณฺณา สํวิชฺชติ”ติ. ตสฺส อตฺตโน จ ทาสญจ
 เทวตานํ สทฺธญจ สีนฺจ สฺตมฺจ จาถญจ ปณฺณญจ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสตี,
 ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกุกฺกเลสา เต ปหฺยีนฺติ. อयํ วุจฺจติ วิสาเข
 อริยสวโก เทวตูปฺสธํ อุปวสตี, เทวตาหิ สทฺธี สํวสตี, เทวตา จสฺส อารพฺภ
 จิตฺตํ ปสฺสตี, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, ये จิตฺตสฺส อุปกุกฺกเลสา, เต ปหฺยีนฺติ. เอวํ โข
 วิสาเข อุปกัณฺธิจฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกุกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. (๓. ง)

ส โข โส วิสาเข อริยสวโก อิติ ปณฺณญจจิตฺติ: ยาวชฺฉิํ อรหฺนโต ปาณาติปาตํ
 ปหาย ปาณาติปาตา ปณฺณวิรตา นิหิตทณฺหา นิหิตสทฺธา ลชฺชํ ทยาปนฺนา
 สพฺพปาณญฺจทิตานุกมฺปี วิหรนฺติ, อหฺมปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ ปาณาติปาตํ
 ปหาย ปาณาติปาตา ปณฺณวิรโต นิหิตทณฺโห นิหิตสทฺโห ลชฺชํ ทยาปนฺโน
 สพฺพปาณญฺจทิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปี^๑ องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโธ จ
 เม อุปวตฺโธ ภวิสฺสตี.

ยาวชฺฉิํ อรหฺนโต อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปณฺณวิรตา ทินฺนาทายี
 ทินฺนปณฺณิกงฺขี อถเนน สจฺจิฏฺเณน อตฺตนา วิหรนฺติ, อหฺมปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ
 ทิวสํ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปณฺณวิรโต ทินฺนาทายี ทินฺนปณฺณิกงฺขี อถเนน
 สจฺจิฏฺเณน อตฺตนา วิหรามิ, อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโธ จ เม
 อุปวตฺโธ ภวิสฺสตี.

ยาวชฺฉิํ อรหฺนโต อพฺรหฺมจฺริยํ ปหาย พฺรหฺมจารี อาราจารี^๒ วิรตา เมถุนา
 कामธฺมมา, อหฺมปชฺช อิมญจ รตฺตี อิมญจ ทิวสํ อพฺรหฺมจฺริยํ ปหาย พฺรหฺมจารี

๑ ส. อิมินาปหํ

๒ อ. อนาจารี

อาราจารย์ วิโรโต เมถุนา คามธมฺมา, อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโก
จ เม อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหฺนโต มุสสาวาห์ ปหาย มุสสาวาหา ปฏิวิรตา สจฺจวาที สจฺจสนฺธา
เถตา ปจฺจยิกา อวิสฺวาทกา โลกสฺส, อหฺมปฺชช อิมฺญจ รตฺตี อิมฺญจ ทิวสํ มุสสาวาห์
ปหาย มุสสาวาหา ปฏิวิโรโต สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เถโต ปจฺจยโก อวิสฺวาทโก โลกสฺส,
อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโก จ เม อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหฺนโต สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา
ปฏิวิรตา, อหฺมปฺชช อิมฺญจ รตฺตี อิมฺญจ ทิวสํ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปหาย
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปฏิวิโรโต, อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโก
จ เม อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหฺนโต เอกภตฺติกา รตฺตฺยปรตา วิรตา วิกาลโกชฺนา, อหฺมปฺชช
อิมฺญจ รตฺตี อิมฺญจ ทิวสํ เอกภตฺติโก รตฺตฺยปรโต วิโรโต วิกาลโกชฺนา, อิมินาปี
องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโก จ เม อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหฺนโต นจฺจกัฏฺวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสนา มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑน-
วิภูสณฺญานา ปฏิวิรตา, อหฺมปฺชช อิมฺญจ รตฺตี อิมฺญจ ทิวสํ นจฺจกัฏฺวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสนา
มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺญานา ปฏิวิโรโต, อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ
อุโปสโก จ เม อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหฺนโต อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ ปหาย อจฺจาสยฺนมหาสยฺนา ปฏิวิรตา
นิจฺเสยฺยํ กปฺเปเนติ มญฺจเก วา ตินฺสนธารเก วา, อหฺมปฺชช อิมฺญจ รตฺตี อิมฺญจ
ทิวสํ อจฺจาสยฺนมหาสยฺนํ ปหาย อจฺจาสยฺนมหาสยฺนา ปฏิวิโรโต นิจฺเสยฺยํ กปฺเปมิ
มญฺจเก วา ตินฺสนธารเก วา, อิมินาปี องฺเคน อรหํ อนุกโรมิ, อุโปสโก จ เม
อุปฺวตุโก ภาวิสฺสตี.

เอวํ โข วิสาเช อริยโปสโก โหติ. เอวํ อุปฺวตุโก โข วิสาเช อริยโปสโก
มหปฺผโล โหติ มหานิสฺโส มหาชุตฺติโก มหาวิปฺผาโร.

กั๊วมหาปฺผโล โหติ, กั๊วมหานิสฺโส, กั๊วมหาชุตฺติโก, กั๊วมหาวิปฺผาโร ? เสยฺยถาปี
วิสาเช โย อิมํสํ โสฬสญฺญํ มหาชนปทานํ ปหฺนตฺตตฺตตฺตนา^๑ อิสฺสริยจฺปิจํ รชฺชํ

การะย. เสยฺยถิ^๑ : อุงฺกานํ มคฺชานํ กาสีนํ โกสฺถานํ วชฺชీนํ มลฺลฺลานํ เจตฺตี
 วัสฺสํ^๒ คุรุณํ ปณฺจาลานํ มจฺจนํ^๓ สุรเสนานํ อสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อวณฺตีนํ คุนฺธารานํ
 กมฺโปชานํ. อฏฺฐจฺกสฺมนฺนาคตฺสฺส อุโปสถสฺส เอตฺมํ^๔ กลํ นาคุมฺติ โสฬสํ. ตํ กิสุต
 เหตุ ? กปณํ วิสาเช มานุสฺสํ ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกาणि ปณฺณาส วสฺสฺสฺสฺส, จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอโส
 เอโก รตฺตินฺทิว, ๕ ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เทน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย
 สํวจฺจโร, เทน สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ ปณฺจ วสฺสฺสฺสฺสฺสฺส จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ
 อายุปฺปมาณํ. จานํ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกฺกฺโข อิตฺถิ วา ปุริโส วา
 อฏฺฐจฺกสฺมนฺนาคํ อุโปสถํ อุปฺวสิทฺวา กายสฺสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา จาตุมฺมหาราชิกานํ
 เทวานํ สหฺพยุตํ อุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสฺสํ
 ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปฺนิธาย.

ยํ วิสาเช มานุสฺสํ วสฺสฺสฺสํ, ทาวตีสานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย
 รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เทน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เทน สํวจฺจเรณ
 ทิพฺพํ วสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ทาวตีสานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. จานํ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ,
 ยํ อิเธกฺกฺโข อิตฺถิ วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺกสฺมนฺนาคํ อุโปสถํ อุปฺวสิทฺวา กายสฺสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺา ทาวตีสานํ เทวานํ สหฺพยุตํ อุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช
 สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสฺสํ ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปฺนิธาย,

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกาणि เทว วสฺสฺสฺสฺส, ยามานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว
 ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เทน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เทน
 สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ เทว วสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ยามานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. จานํ โข
 ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกฺกฺโข อิตฺถิ วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺกสฺมนฺนาคํ อุโปสถํ
 อุปฺวสิทฺวา กายสฺสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา ยามานํ เทวานํ สหฺพยุตํ อุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ
 โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสฺสํ ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกาणि จตฺตาริ วสฺสฺสฺสฺส, ตฺสฺสฺสฺส เทวานํ เอโส เอโก
 รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เทน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร,

๑ จ.ม. วุฏฺกานํ ๒ ม. มจฺจนํ ๓ ม. เอกํ ๔ ม. รตฺติทิว

เตน สัจจเรณ ทิพฺพานิ จตฺตาริ วสฺสสทฺธานิ ตุสฺสิทานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ.
 จานํ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกัจโจ อิตฺถิ วา ปุริโส วา อฏฺฐจกฺสมนฺนาคํ
 อุโปสถํ อุปวสฺสิตฺวา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณา ตุสฺสิทานํ เทวานํ สหปุยฺยํ อุปปชฺเชยฺย.
 อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสํ ราชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนินฺทาย.

ยานิ วิสาเช มานุสกาणि อฏฺฐ วสฺสสทฺธานิ, นิมฺมานรตฺตินํ เทวานํ เอโส เอโก
 รตฺตินุทฺติโว, ทาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสโย สัจจโร,
 เตน สัจจเรณ ทิพฺพานิ อฏฺฐ วสฺสสทฺธานิ นิมฺมานรตฺตินํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ.
 จานํ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกัจโจ อิตฺถิ วา ปุริโส วา อฏฺฐจกฺสมนฺนาคํ
 อุโปสถํ อุปวสฺสิตฺวา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณา นิมฺมานรตฺตินํ เทวานํ สหปุยฺยํ
 อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสํ ราชํ ทิพฺพํ
 สุขํ อุปนินฺทาย.

ยานิ วิสาเช มานุสกาणि โสฬส วสฺสสทฺธานิ, ปรมิํมิตฺวสฺสทฺตินํ เทวานํ เอโส
 เอโก รตฺตินุทฺติโว, ทาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสโย
 สัจจโร, เตน สัจจเรณ ทิพฺพานิ โสฬส วสฺสสทฺธานิ ปรมิํมิตฺวสฺสทฺตินํ เทวานํ
 อายุปฺปมาณํ. จานํ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกัจโจ อิตฺถิ วา ปุริโส วา
 อฏฺฐจกฺสมนฺนาคํ อุโปสถํ อุปวสฺสิตฺวา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณา ปรมิํมิตฺวสฺสทฺตินํ
 เทวานํ สหปุยฺยํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสํ
 ราชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนินฺทายติ.

ปาณํ น หณฺเณ^๑ น จาทินฺนมาทียะ^๒
 มุสฺตา น ภาเส น จ มชฺชโป สียา
 อพฺรหฺมจิริยา วิรเมยฺย เมตฺตนา
 รตฺตึ น ญญฺเชยฺย วิกาลโกชนํ.

มालํ น ธาเว น จ กนฺธมาจเว
 มณฺเจ จมายวํ สยถ สนฺถเต

๑ ส. อ. น หาน, ม. น ทเน

๒ จ. จาทินฺนมาทียะ

เอตมฺหิ อฏฺฐจฺกฺกมาหุโปสํ
พทุเรน ทฺกขณฺตคฺคนา ปกาสิทํ.

จนฺโท จ สุโร^๑ จ อุโภ สฺสทสฺสนา
โอภาสยนฺตา อนฺยนฺติ^๒ ยาวทา
ทโมนฺทา เต ปน อนฺตลิกฺขกา
นเก ปภาสนฺติ ทิสาวโรจนา.

เอตมฺหิ^๓ ยํ วิชฺชติ อนฺตเร ธนํ
มุตฺตา มณิ เวฬุริยฉจ ภาทกํ
สิงฺคี^๔ สฺสณฺณํ อถวาปี กายจณํ
ยํ ชาตรูปํ ฬฏฺกนฺติ วุจฺจติ.

อฏฺฐจฺกฺกเปตสฺส อุโปสถสฺส
กลมฺปี^๕ เต นานภวนฺติ โสฬสี
จนฺทปฺปภา ตารคณา จ สพฺเพ.

ทสฺมา ทิ นาริ จ นโร จ สีสฺวา
อฏฺฐจฺกฺกเปตํ อุปวสฺสโปสํ
ปฺปญฺยานิ กตฺวาน สฺสทฺทฺรยานิ
อนินฺทิตา สกฺกมฺเปนฺติ จานฺนฺติ. ทสมํ.
มหาวคฺคโ ทฺติโย.

ตสฺสทฺทฺทานํ

ติตฺถภยฉจ เวนาโค
สาโฬห จาปี กถาวตฺถ

สรโภ เกสปฺทฺติโย^๖
ติตฺถียา มุลฺโปสโถติ.

สฺสทฺตฺนต. ๑๒/๒๗

๑ จ.ม. สุริโย
๓ จ. เอตสฺมี
๕ ก. กลลฺมฺปี

๒ จ.ม. โอภาสยํ อนฺตฺปริยนฺติ
๔ จ.ม. สิงฺคี
๖ จ.ม. เกสมฺทฺติยา

๓. อานนทวคค

๑. ฉนฺนสตฺต

[๗๒] เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ อนาถปิตฺตํ กิสฺส อารามเ.
 อถ โข ฉนฺโน ปริพฺพชโก เยนายสฺมา อานนฺโท เทนุปลสงฺกมิ, อุปลสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมา อานนฺเทน สทฺธิ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิทิสฺสเรตฺวา เอกมนฺตํ
 นิสฺสิตฺ, เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข ฉนฺโน ปริพฺพชโก อายสฺมฺนํ อานนฺทํ เอตทวโจ
 “ตฺตฺเมหํปิ อวฺสุสํ อานนฺท รากฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถ, โทสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถ,
 โมหสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถ”ติ, มยํ โข อวฺสุสํ รากฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปม,
 โทสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปม, โมหสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปมาติ.

กึ ปน ตฺตฺเมหํ อวฺสุสํ รากฺส อาทินนํ ทิสฺวา รากฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถ, กึ
 โทสฺส อาทินนํ ทิสฺวา โทสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถ, กึ โมห อาทินนํ ทิสฺวา
 โมหสฺสสฺส ปหานํ ปญฺญาเปถาติ ?

รตฺโต โข อวฺสุสํ รากฺสเ อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตพฺยาพารายปํ เจเตติ,
 พรพฺยาพารายปํ เจเตติ, อุกฺกยพฺยาพารายปํ เจเตติ, เจตสิกํปํ ทุคฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสฺสเวเตติ. รากฺส ปเทเน เนว อตฺตพฺยาพารายปํ เจเตติ, น พรพฺยาพารายปํ
 เจเตติ, น อุกฺกยพฺยาพารายปํ เจเตติ, น เจตสิกํ ทุคฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. รตฺโต
 โข อวฺสุสํ รากฺสเ อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ, วาจาเยน ทฺวจฺจริทํ
 จรติ, มนฺสาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ. รากฺส ปเทเน เนว กาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ, น วาจาเยน
 ทฺวจฺจริทํ จรติ, น มนฺสาเยน ทฺวจฺจริทํ จรติ. รตฺโต โข อวฺสุสํ รากฺสเ อภิกฺขโต
 ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตตฺตํปํ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ, พรตฺตํปํ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ,
 อุกฺกยตฺตํปํ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ. รากฺส ปเทเน อตฺตตฺตํปํ ยถาภฺตํ ปชานาติ, พรตฺตํปํ
 ยถาภฺตํ ปชานาติ, อุกฺกยตฺตํปํ ยถาภฺตํ ปชานาติ. ราโค โข อวฺสุสํ อนฺธกรณเ
 อจฺจุกรณเ อณฺณกรณเ ปณฺณานิโรธโก วิฆาตปฏฺธิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโก.

ทฺฐวโ จ โข อวฺสุสํ ๗ เป ๗ มุโฬห โข อวฺสุสํ โมเหเน อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต
 อตฺตพฺยาพารายปํ เจเตติ, พรพฺยาพารายปํ เจเตติ, อุกฺกยพฺยาพารายปํ เจเตติ, เจตสิกํปํ
 ทุคฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ. โมเห ปเทเน เนว อตฺตพฺยาพารายปํ เจเตติ, น

ปรพฺยาพารายปี เจเตติ, น อุกฺกยพฺยาพารายปี เจเตติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฏิสเวเตติ. มุโฬหฺ โข อาวุโส โมเหเน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทฺวจริตํ
จรติ, วาจาย ทฺวจริตํ จรติ, มนสา ทฺวจริตํ จรติ. โมเห ปหิเน เนว กาเยน
ทฺวจริตํ จรติ, น วาจาย ทฺวจริตํ จรติ, น มนสา ทฺวจริตํ จรติ. มุโฬหฺ โข
อาวุโส โมเหเน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต อตฺตตฺถํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ,
ปรตฺถํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อุกฺกยตฺถํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. โมเห ปหิเน
อตฺตตฺถํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ปรตฺถํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อุกฺกยตฺถํ ยถาภูตํ ปชานาติ.
โมโห โข อาวุโส อนฺตรกรโณ อจฺจุขฺกรโณ อณฺณาณกรโณ ปณฺณานิโรธโก
วิฆาตปฺกฺชิโก อนิพฺพพานสํวตฺตนิโก. อิทํ โข มยํ อาวุโส ราเค อาทิณฺวํ ทิสฺวา
ราคสฺส ปหานํ ปณฺญาเปม. อิทํ โทเส อาทิณฺวํ ทิสฺวา โทสสฺส ปหานํ ปณฺญาเปม.
อิทํ โมเห อาทิณฺวํ ทิสฺวา โมหสฺส ปหานํ ปณฺญาเปมาติ.

อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค, อตฺถิ ปฏฺฐิพา เอตสฺส รากสฺส โทสสฺส โมหสฺส ปหานายาติ.
อตฺถาวุโส มคฺโค, อตฺถิ ปฏฺฐิพา เอตสฺส รากสฺส โทสสฺส โมหสฺส ปหานายาติ.
กตโม ปนาวุโส มคฺโค, กตมา ปฏฺฐิพา เอตสฺส รากสฺส โทสสฺส โมหสฺส ปหานายาติ?
อยเมว อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค. เสยฺยถิ: สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา
สมฺมากมฺมฺนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวาयाโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาริ. อयํ โข อาวุโส
มคฺโค, อयํ ปฏฺฐิพา เอตสฺส รากสฺส โทสสฺส โมหสฺส ปหานายาติ. ภาทโก โข
อาวุโส มคฺโค, ภาทิกิภา ปฏฺฐิพา เอตสฺส รากสฺส โทสสฺส โมหสฺส ปหานาย, อลณฺจ
ปนาวุโส อานนฺท อปฺปมาทายาติ. ปจฺม.

๒. อาชีวกสฺสตุต

[๗๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ วิหริติ โฆสิตาราม. อถ โข
อณฺณตโร อาชีวกสาวโก กหปติ เยนายสฺมา อานนฺโท เทนฺสปสฺสํมิตฺตํ, อุปสฺสํมิตฺตวา
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิเวทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ, เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข โส
อาชีวกสาวโก กหปติ อายสฺมนฺตํ เอตทโวจ :

“เกสนุโน ฆนเต อานนุท ฐมโม สุวากุชาโต, เก โลเก สุปฏิปันนา, เก โลเก สุกตา”^๑ติ? เตนहि กหปติ ตณฺเฎเวตฺถ ปฏิจฺจุตฺตสํมิ, ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากเรยฺยาสิ. ตํ ก็ มณฺณสิ กหปติ, เย รากสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โทสสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โมหสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, เตสํ ฐมโม สุวากุชาโต โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหตีติ? เย ฆนเต รากสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โทสสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โมหสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, เตสํ ฐมโม สุวากุชาโต, เอวํ เม เอตฺถ โหตีติ.

ตํ ก็ มณฺณสิ กหปติ, เย รากสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โทสสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โมหสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, เต โลเก สุปฏิปันนา โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหตีติ? เย ฆนเต รากสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โทสสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โมหสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, เต โลเก สุปฏิปันนา, เอวํ เม เอตฺถ โหตีติ.

ตํ ก็ มณฺณสิ กหปติ, เยสํ ราโค ปหีนो อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล ทาลาวตฺถกฺโข อนภาวํโกโต อายตฺติ อนุปฺปาทฐมโม, เยสํ โทโส ปหีนो ๖เปวฺ เยสํ โมโห ปหีนो อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล ทาลาวตฺถกฺโข อนภาวํโกโต อายตฺติ อนุปฺปาทฐมโม, เต โลเก สุกตา โน วา, กถํ วา เต เอตฺถ โหตีติ? เยสํ ฆนเต ราโค ปหีนो อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล ทาลาวตฺถกฺโข อนภาวํโกโต อายตฺติ อนุปฺปาทฐมโม, เยสํ โทโส ปหีนो ๖เปวฺ เยสํ โมโห ปหีนอ อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล ทาลาวตฺถกฺโข อนภาวํโกโต อายตฺติ อนุปฺปาทฐมโม, เต โลเก สุกตา, เอวํ เม เอตฺถ โหตีติ.

อิตฺติ โข กหปติ ตยาเวตฺถ^๒ พฺยากตํ “เย ฆนเต รากสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โทสสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, โมหสฺส ปหานาย ฐมมํ เทเสนฺติ, เตสํ ฐมโม สุวากุชาโต”ติ. ตยาเวตฺถ พฺยากตํ “เย ฆนเต รากสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โทสสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, โมหสฺส ปหานาย ปฏิปันนา, เต โลเก สุปฏิปันนา”ติ. ตยาเวตฺถ พฺยากตํ “เยสํ ฆนเต ราโค ปหีนอ อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล ทาลาวตฺถกฺโข อนภาวํโกโต อายตฺติ อนุปฺปาทฐมโม, เยสํ โทโส ปหีนอ ๖เปวฺ เยสํ โมโห ปหีนอ อฺจุจฺฉินฺนํมฺโโล

๑ จ.ม. สุกตาทิ?

๒ ส. อ. ม. ตยา เจตํ

เกลณฺณมา, อยฺยจ มหานาโม สกโก ภควนฺตํ อติคมฺภีรํ ปณฺหํ ปุจฺจติ. ยนฺนุนาหํ มหานามํ สกกํ เอกมณฺตํ อปเนตฺวา ฌมฺมํ เทเสยฺยนฺ”ติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท มหานามํ สกกํ พหาหํ คเหตฺวา เอกมณฺตํ อปเนตฺวา มหานามํ สกกํ เอตทโวจ “เสขมฺปี โข มหานาม สีสํ วุตฺตํ ภควตา, อเสขมฺปี สีสํ วุตฺตํ ภควตา. เสโหปี สมาริ วุตฺโต ภควตา, อเสโหปี สมาริ วุตฺโต ภควตา. เสชาปี ปณฺณมา วุตฺตา ภควตา, อเสชาปี ปณฺณมา วุตฺตา ภควตา. กตมยฺจ มหานาม เสขํ สีสํ ? อิท มหานาม ภิกฺขุ สีสฺวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวโต วิหริติ วเปว สમાทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. อิทํ วุจฺจติ มหานาม เสขํ สีสํ.

กตโม จ มหานาม เสโห สมาริ ? อิท มหานาม ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วเปว จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อยํ วุจฺจติ มหานาม เสโห สมาริ.

กตมา จ มหานาม เสชา ปณฺณมา ? อิท มหานาม ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขนฺ”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ วเปว “อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ. อยํ วุจฺจติ มหานาม เสชา ปณฺณมา.

ส โข โส มหานาม อริยสาวโก เอวํ สีสสมฺปนฺโน เอวํ สมาริสมฺปนฺโน เอวํ ปณฺณาสมฺปนฺโน อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปณฺณาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอวํ โข มหานาม เสขมฺปี สีสํ วุตฺตํ ภควตา, อเสขมฺปี สีสํ วุตฺตํ ภควตา. เสโหปี สมาริ วุตฺโต ภควตา, อเสโหปี สมาริ วุตฺโต ภควตา. เสชาปี ปณฺณมา วุตฺตา ภควตา, อเสชาปี ปณฺณมา วุตฺตา ภควตา”ติ. ทตฺติย.

๔. นิกคฺจสฺสุตฺต

[๗๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน กุฎาคารสาลาเย. อถ โข อภโย จ ลิจฺฉวิ ปณฺทิตกุมารโก จ ลิจฺฉวิ เยนายสฺมา อานนฺโท เทนฺอุปสงฺกมึสฺส, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทึสฺส, เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อภโย ลิจฺฉวิ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ “นิกคฺจโร ภนฺเต นาฏปฺตฺโต” สพฺพพณฺณ สพฺพพทสฺสวํ อปริเสสํ ฌาณทสฺสนํ ปฏิชานาติ ‘จฺรโต จ เม ทิฏฺฐโต จ สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สทตฺตํ สมิตํ ฌาณทสฺสนํ ปจฺจุปฺภุจฺจิทนฺ”ติ. โส ปฺราณานํ

กมฺมานํ ทปสา พฺยนฺตีภาวํ ปณฺณาเปติ นวานํ กมฺมานํ อกรรณา เสตุมาตํ. อิติ
กมฺมกฺขยา ทุกฺขกฺขโย, ทุกฺขกฺขยา เวทนากฺขโย, เวทนากฺขยา สพฺพํ ทุกฺขํ นิชฺชินฺณํ
ภวิสฺสตี, เอวเมติสฺสา สนฺทิกฺกิกาย นิชฺชราย วิสฺสุทฺธิยา สมตฺติกโม โหติ. อิต
ภนฺเต ภควา กิมาหา”ติ? ติสฺโส โข อีมา อภย นิชฺชรา วิสฺสุทฺธิโย เตน ภควตา
ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺมทกฺขาตา สุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมตฺติกมฺาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺตงฺกมฺาย ฉายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกิริยา. กตมา ติสฺโส? อิต อภย ภิกฺขุ สึลฺวา โหติ ๖เปว สฺมาทาย สิกฺขติ
สิกฺขาปเทสฺ. โส นวณฺจ กมฺมํ น กโรติ, ปฺราณณฺจ กมฺมํ ผุสฺส ผุสฺส พฺยนฺตีกโรติ.
สนฺทิกฺกิกา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญฺญูหิตี.

ส โข โส อภย ภิกฺขุ เอวํ สึลสมฺปนฺโน วิวิจฺเจว กาเมหิ ๖เปว จตฺตถิ
ณํ อฺปสมฺปชฺช วิหริตี. โส นวณฺจ กมฺมํ น กโรติ, ปฺราณณฺจ กมฺมํ ผุสฺส
ผุสฺส พฺยนฺตีกโรติ, สนฺทิกฺกิกา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺพา วิญฺญูหิตี.

ส โข โส อภย ภิกฺขุ เอวํ สึลสมฺปนฺโน^๑ เอวํ สฺมาธสมฺปนฺโน อาสวานํ
ชยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตตี ปณฺณาวิมฺุตตี ทิกฺกฺเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา
อฺปสมฺปชฺช วิหริตี. โส นวณฺจ กมฺมํ น กโรติ, ปฺราณณฺจ กมฺมํ ผุสฺส ผุสฺส
พฺยนฺตีกโรติ, สนฺทิกฺกิกา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา
วิญฺญูหิตี. อีมา โข อภย ติสฺโส นิชฺชรา วิสฺสุทฺธิโย, เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺมทกฺขาตา สุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกมฺาย
ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺตงฺกมฺาย ฉายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยา. ยาคี.

เอวํ วุตฺเต ปณฺทิตกุมารโก ลิจฺฉวี อภยํ ลิจฺฉวี เอตทโวจ “กิมฺปนํ ทวํ สมฺม
อภย อายสมฺโต อานนฺทสฺส สฺภาสิตํ สฺภาสิตโต นาพฺภนฺโมทสี”ติ? กฺยาหํ สมฺม
ปณฺทิตกุมารก อายสมฺโต อานนฺทสฺส สฺภาสิตํ สฺภาสิตโต นาพฺภนฺโมทิสฺสามิ, มฺหุธาป
ิตสฺส วิปเตยฺย, โย อายสมฺโต อานนฺทสฺส สฺภาสิตํ สฺภาสิตโต นาพฺภนฺโมทเยยฺยาคี.
จตฺตถิ.

๑ น.ม. เอวํ สึลสมฺปนฺโนติ ปาโจ น ทิสฺสตี

๕. นิเวสกสูตร

[๗๖] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทเทวฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทวโจ:

เย^๑ อานนฺท อนุกมฺเปยฺยาถ, เย จ โสตพฺพํ มณฺเฒเยยฺยํ มิตฺตา วา อมฺจุจฺา วา ฌาตี วา สาลโหิตา วา, เท โว อานนฺท ตีสุ จาเนสุ สมหาเปตพฺพหา นิเวเสตพฺพหา ปตฺติจฺาเปตพฺพหา. กตเมสุ ตีสุ? พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเท สมหาเปตพฺพหา นิเวเสตพฺพหา ปตฺติจฺาเปตพฺพหา “อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา”ติ. ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาเท สมหาเปตพฺพหา นิเวเสตพฺพหา ปตฺติจฺาเปตพฺพหา “สุวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม สนฺทิฏฺฐโก อกาลิโก เอหิปสฺสโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิมฺบุหิ”ติ. สัมเม อเวจฺจปฺปสาเท สมหาเปตพฺพหา นิเวเสตพฺพหา ปตฺติจฺาเปตพฺพหา “สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม, อชฺชุปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม, ฌายปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม, สามีจิปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสฺสโม, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺคานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สวากสฺสโม อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตโร ปญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสา”ติ.

สียา อานนฺท จตฺนํ มหากฺขานํ อณฺณถตฺตํ ปจฺวีธาทฺตฺยา อาโปธาทฺตฺยา เทโชธาทฺตฺยา วาโยธาทฺตฺยา, น เทวฺว พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตฺตฺส อริยสวากสฺส สียา อณฺณถตฺตํ. ทตฺตฺริทํ อณฺณถตฺตํ, โส วตฺตานนฺท พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต อริยสวากโก นิริยํ วา ทิรจฺจนโยนี วา เปตฺติวิสยํ วา อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนทํ จานํ วิชฺชตี.

สียา อานนฺท จตฺนํ มหากฺขานํ อณฺณถตฺตํ ปจฺวีธาทฺตฺยา อาโปธาทฺตฺยา เทโชธาทฺตฺยา วาโยธาทฺตฺยา, น เทวฺว ฐมฺเม ฌาเปว น เทวฺว สัมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคตฺตฺส อริยสวากสฺส สียา อณฺณถตฺตํ. ทตฺตฺริทํ อณฺณถตฺตํ, โส วตฺตานนฺท สัมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต อริยสวากโก นิริยํ วา ทิรจฺจนโยนี วา เปตฺติวิสยํ วา อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนทํ จานํ วิชฺชตี.

ย^๑ อานนท อนุกมเปยยาถ, เย จ โสตพพ มณเฑยย มิตฺตา วา อมจจา วา ฉาตี
วา สาลิหิตา วา, เท โว อานนท อิมสฺส ติสฺส จาเนสฺส สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา
ปติฏฺฐาเปตฺวาติ. ปณจมน.

๖. ปฐมภวสุตต

[๗๗] อตฺถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนฺสปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมณฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทวโจ “ภโว ภวติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภนฺเต ภโว
โหตี”ติ.

กามธาคฺคเวปกฺกณฺจ อานนฺท กมฺมํ นากวิสฺส, อปี นฺ โข กามภโว ปณฺณายเถาติ?
โน เหตํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ ฟีชฺ, ตณฺหา สินฺโน.^๒
อวิชฺขานีวรณานํ สत्ตฺตานํ ตณฺหาสยฺโขอชนานํ ธีนํ ชาติฺยา วิญฺญาณํ ปติฏฺฐิจฺจ,
เอวํ อายตี^๓ ปุณฺณพฺภาภินิพฺพตฺติ โหติ.

รูปธาคฺคเวปกฺกณฺจ อานนฺท กมฺมํ นากวิสฺส, อปี นฺ โข รูปภโว ปณฺณายเถาติ?
โน เหตํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ ฟีชฺ, ตณฺหา สินฺโน.
อวิชฺขานีวรณานํ สत्ตฺตานํ ตณฺหา สยฺโขอชนานํ มชฺฌิมาย ชาติฺยา วิญฺญาณํ ปติฏฺฐิจฺจ,
เอวํ อายตี ปุณฺณพฺภาภินิพฺพตฺติ โหติ.

อรูปธาคฺคเวปกฺกณฺจ อานนฺท กมฺมํ นากวิสฺส, อปี นฺ โข อรูปภโว ปณฺณายเถาติ?
โน เหตํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ ฟีชฺ, ตณฺหา สินฺโน.
อวิชฺขานีวรณานํ สत्ตฺตานํ ตณฺหาสยฺโขอชนานํ ปณฺธิตาย ชาติฺยา วิญฺญาณํ ปติฏฺฐิจฺจ,
เอวํ อายตี ปุณฺณพฺภาภินิพฺพตฺติ โหติ. เอวํ โข อานนฺท ภโว โหตีติ. จญฺจ.

๗. ทุตยภวสุตต

[๗๘] อตฺถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนฺสปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมณฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทวโจ “ภโว ภวติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ภนฺเต ภโว
โหตี”ติ.

กามธาตุเวปกุญฺจ อานนฺท กมฺมํ นามวิสฺส, อปี นุ โข กามภโว ปญฺญาเยถาคิ?
โน เหนํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ พีชํ, ตณฺหา สีนฺโห.
อวิชฺชานีวรณานํ สุตฺตานํ ตณฺหาสยฺโยชนานํ หีนาย ธาตุยา เจตนา ปฏิกฺขิธา
ปฏฺถนา ปฏิกฺขิธา, เอวํ อายตี ปุณฺพภาวนินิพฺพตฺติ โหติ.

รูปธาตุเวปกุญฺจ อานนฺท กมฺมํ นามวิสฺส, อปี นุ โข รูปภโว ปญฺญาเยถาคิ?
โน เหนํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ พีชํ, ตณฺหา สีนฺโห.
อวิชฺชานีวรณานํ สุตฺตานํ ตณฺหาสยฺโยชนานํ มชฺฌิมาย ธาตุยา เจตนา ปฏิกฺขิธา
ปฏฺถนา ปฏิกฺขิธา, เอวํ อายตี ปุณฺพภาวนินิพฺพตฺติ โหติ.

อรฺูปธาตุเวปกุญฺจ อานนฺท กมฺมํ นามวิสฺส, อปี นุ โข อรูปภโว ปญฺญาเยถาคิ?
โน เหนํ ภนฺเต. อิติ โข อานนฺท กมฺมํ เขตฺตํ, วิญฺญาณํ พีชํ, ตณฺหา สีนฺโห.
อวิชฺชานีวรณานํ สุตฺตานํ ตณฺหาสยฺโยชนานํ ปณฺีตาย ธาตุยา เจตนา ปฏิกฺขิธา
ปฏฺถนา ปฏิกฺขิธา, เอวํ อายตี ปุณฺพภาวนินิพฺพตฺติ โหติ. เอวํ โข อานนฺท ภโว
โหตีติ. สุตฺตมํ.

๘. สัลลพฺพตฺต

[๗๙] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺท
ภควา เอตทโวจ “สพฺพํ นุ โข อานนฺท สัลลพฺพตํ ชีวิตํ พุทฺทมจฺริยํ อุปฺปจฺจานสํ
สผลนฺ”ติ. น เขวฺตุถ ภนฺเต เอกํเสนาติ. เตนฺหานนฺท วิภชฺสฺสตี.

ยฉฺหิสฺส ภนฺเต สัลลพฺพตํ ชีวิตํ พุทฺทมจฺริยํ อุปฺปจฺจานสํ เสวโต อกฺขสฺสา ธมฺมา
อภิวาฏฺเฒนฺติ, กฺขสฺสา ธมฺมา ปรีหายนฺติ. เอวรูปํ สัลลพฺพตํ ชีวิตํ พุทฺทมจฺริยํ
อุปฺปจฺจานสํ อผลํ. ยฉฺจ ขวฺสฺส^๑ ภนฺเต สัลลพฺพตํ ชีวิตํ พุทฺทมจฺริยํ อุปฺปจฺจานสํ
เสวโต อกฺขสฺสา ธมฺมา ปรีหายนฺติ, กฺขสฺสา ธมฺมา อภิวาฏฺเฒนฺติ. เอวรูปํ สัลลพฺพตํ
ชีวิตํ พุทฺทมจฺริยํ อุปฺปจฺจานสํ สผลนฺติ. อิทมโวจ อายสฺมา อานนฺโท, สมฺนุญฺโย
สตุถา อโหสิ.

อดไซ อายสุมมา อานนโท “สมนุญโธ เม สตฺถา”ติ อฏฺฐายาสนา ภกฺวณฺทํ
อภิวาทเตวฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อดไซ ภกฺวา อจิริปฺกณฺเฑ อายสุมฺนฺเฑ
อานนฺเฑ ภิกฺขุ อามนฺเฑสิ “เสไซ ภิกฺขเว อานนฺโท, น จ ปนฺสฺส สฺสภรฺูป
สมสฺโม ปณฺณายา”ติ. อฏฺฐมํ.

๕. กนธชาตสตุต

[๙๐] อดไซ อายสุมมา อานนโท เยน ภกฺวา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภกฺวณฺทํ อภิวาทเตวฺวา เอกมฺนฺทํ นิสีทิ; เอกมฺนฺทํ นิสีนฺโน ไซ อายสุมมา อานนฺโท
ภกฺวณฺทํ เอตทวโจ :

ตีณิมานิ ภนฺเต กนฺธชาตานิ, เยสํ อนฺวาทํเยว กนฺโธ กจฺจติ โน ปฏฺวิวาทํ.
กตมานิ ตีณิ ? มฺลฺกนฺโธ สารกนฺโธ ปุพฺผกนฺโธ, อิมานิ ไซ ภนฺเต ตีณิ กนฺธชาตานิ.
เยสํ อนฺวาทํเยว กนฺโธ กจฺจติ โน ปฏฺวิวาทํ. อตฺถิ น ไซ ภนฺเต กิณฺจิ กนฺธชาตํ,
ยสฺส อนฺวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, ปฏฺวิวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, อนฺวาทปฏฺวิวาทมฺปิ
กนฺโธ กจฺจตฺติ ?

อตฺถานนฺท กนฺธชาตํ,^๑ ยสฺส อนฺวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, ปฏฺวิวาทมฺปิ กนฺโธ
กจฺจติ, อนฺวาทปฏฺวิวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจตฺติ. กตมํ ปน^๒ ตํ ภนฺเต กนฺธชาตํ, ยสฺส
อนฺวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, ปฏฺวิวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, อนฺวาทปฏฺวิวาทมฺปิ กนฺโธ
กจฺจตฺติ ?

อิธานนฺท ยสฺมี กาเม วา นิกเม วา อิตถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต
โหติ, ธมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สํฆํ สรณํ คโต โหติ, ปาณาติปาตา ปฏฺวิวโร
โหติ, อทินฺนาทนา ปฏฺวิวโร โหติ, กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิวโร โหติ, มุสาทา
ปฏฺวิวโร โหติ, สฺราเมรยฺมชฺชปมาทญฺ्ञานา ปฏฺวิวโร โหติ, สีลฺวา โหติ กลฺยาณธมฺโม,
วิกตมฺลฺมจฺเณเรน เจตฺสา อการํ อชฺฌวาสตี, มุตฺตจฺจาโค ปยตปาณิ ไวสฺสศฺกฺรโต
ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต.

๑ ฉ.ม. อตฺถานนฺท กิณฺจิ กนฺธชาตํ,

๒ ฉ.ม. กตมญฺจ ปน

ทสฺส ทิสสฺส สมณปุราหมณา วณฺณํ ภาสนฺติ “อสุกฺกสฺมิ” นาม กาเม วา นิกเม
 วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ, ธมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สํฆํ สรณํ
 คโต โหติ, ปาณาติปาตา ปฏีวีโร โหติ, อทินฺนาทานา ปฏีวีโร โหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจารา ปฏีวีโร โหติ, มุสสาวาทา ปฏีวีโร โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา
 ปฏีวีโร โหติ, สีลวา โหติ กลฺยาณธมฺโม, วิคตมถมจฺเจเรน เจตสา อการํ อชฺฌาวสฺส,
 มุชฺชตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสสุกฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต”ติ.

เทวทปัสฺส^๒ วณฺณํ ภาสนฺติ “อสุกฺกสฺมิ” นาม กาเม วา นิกเม วา อิตฺถิ วา
 ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ ฯ ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต”ติ. อิทํ ไช
 ทํ อานนฺท กนฺธธาตํ, ยสฺส อนฺวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ, ปฏีวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ,
 อนฺวาทปฏีวาทมฺปิ กนฺโธ กจฺจติ.

น ปุฬฺกนฺโธ ปฏีวาทเมติ

น จนฺทํ ทกฺกรมลฺลิกา^๓ วา

สทณฺจ กนฺโธ ปฏีวาทเมติ

สพฺพา ทิสสา สปฺปฺริโส ปวายตีติ. นวํ.

๑๐. จุฬนิภาสฺสุต

[๘๑] อถ ไช อายสฺมา อานนฺโท เยเน ภควา เทนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสีติ; เอกมณฺตํ นิสฺสินฺโน ไช อายสฺมา อานนฺโท
 ภควนฺตํ เอตทโวจ “สมฺมุชา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ, สมฺมุชา ปฏีกุคฺคิตํ ‘ภควโต
 อานนฺท สิชฺชิสฺส อภิกฺขุ นาม สวโก พุทฺธมฺโลเก จิตฺโต สหสฺสึโลกธาตํ สเรเน
 วิญฺญาเปสฺสี’ติ, ภควา ปน ภนฺเต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ กิวดกํ ปโหติ สเรเน
 วิญฺญาเปตฺน”ติ. สวโก โส อานนฺท, อปฺปเมยฺยา ตถาคทาติ.

ทุติยมฺปิ ไช อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “สมฺมุชา เมตํ ภนฺเต
 ภควโต สุตํ, สมฺมุชา ปฏีกุคฺคิตํ ‘ภควโต อานนฺท สิชฺชิสฺส อภิกฺขุ นาม สวโก
 พุทฺธมฺโลเก จิตฺโต สหสฺสึโลกธาตํ สเรเน วิญฺญาเปสฺสี’ติ, ภควา ปน ภนฺเต อรหํ

๑ จ.ม. อมฺกสฺมิ ๒ ส.อ. เทวทปัสฺส อมฺนุสฺสา ม. เทวทปัสฺส อมฺนุสฺสาปี

๓ อ. ทกฺกรมลฺลิกา

สมุมาสมพุทฺโธ กิวดกํ ปโหติ สเรณ วิญญาเปตฺนํ”ติ. สวโก โส อานนฺท, อปฺปเมยฺยา
ตถาคคาติ.

ตติยมฺปี โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ “สมมุขา เมตํ ภนฺเต
ภควโต สุตํ, สมมุขา ปฏิกฺกหิตํ ‘ภควโต อานนฺท สิชฺสส อภิภู นาม สวโก
พฺรหฺมโลเก จิตฺโต สหสฺสํโลกธาตํ” สเรณ วิญญาเปตฺนํ”ติ. ภควา ปน ภนฺเต อรหํ
สมุมาสมพุทฺโธ กิวดกํ ปโหติ สเรณ วิญญาเปตฺนํ”ติ. สุตตา เท อานนฺท สหสฺสํ
จุฬนิกา โลกธาตฺติ. เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุตต กาโล, ยํ ภควา ภาเสยฺย,
ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ธาเรสฺสนตฺติ. เทนหานนฺท สฺสนาหิ สารกํ มนสิโกโรหิ,
ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจุสฺสเณสิ. ภควา
เอตทวโจ :

ยวตทานนฺท จนฺทิมสุริยา^๒ ปริหรนฺติ ทิสสา ภนฺติ วิโรจนา, ทาว สหสฺสธา โลโก,
ตสฺมี สหสฺสธา โลเก สหสฺส^๓ จนนฺทํ สหสฺสํ สุริยานํ สหสฺสํ สินฺนํพพฺพทราขานํ สหสฺสํ
ชมฺพุทฺธิปานํ สหสฺสํ อปรโคยานานํ สหสฺสํ อุตฺตรกรูณํ สหสฺสํ ปุพฺพวิทฺเทหานํ จตฺตาริ
มหาสมฺพุทฺธสหสฺसानิ จตฺตาริ มหาราชสหสฺसानิ สหสฺสํ จาตุมฺมหาราชาณํ สหสฺสํ
ทาวตีสานํ สหสฺสํ ยามานํ สหสฺสํ ตุสฺสิตานํ สหสฺสํ นิมฺมานวตฺตํ สหสฺสํ
ปรนนิมฺมิตวสฺสวตฺตํ สหสฺสํ พฺรหฺมโลกานํ. อยํ วุจฺจทานนฺท สหสฺสํ จุฬนิกา โลกธาตฺ.

ยวตทานนฺท สหสฺสํ จุฬนิกา โลกธาตฺ, ทาว สหสฺสธา โลโก. อยํ วุจฺจทานนฺท
ทวิสฺสสํ มชฺฌิมิกา โลกธาตฺ.

ยวตทานนฺท ทวิสฺสสํ มชฺฌิมิกา โลกธาตฺ, ทาว สหสฺสธา โลโก. อยํ วุจฺจทานนฺท
ติสฺสสํ มหาสฺสสํ โลกธาตฺ.

อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต ติสฺสสํ มหาสฺสสํ โลกธาตํ^๔ สเรณ วิญญาเปยฺย,
ยวตทา วา ปน อากงฺเขยฺยาติ.

ยถากถํ ปน ภนฺเต ภควา ติสฺสสํ มหาสฺสสํ โลกธาตํ สเรณ วิญญาเปยฺย,
ยวตทา ปน อากงฺเขยฺยาติ. อิทานนฺท ตถาคโต ติสฺสสํ มหาสฺสสํ โลกธาตํ

๑ จ.ม. สหสฺสํโลกธาตํ

๒ จ.ม. จนฺทิมสุริยา

๓ ก. กํ อ. ตสฺมี สหสฺสํ

๔ จ.ม. ติสฺสสํมหาสฺสสํโลกธาตํ อ. ติสฺสสํมหาสฺสสํโลกธาตํ

โอภาเสน ปรเยย, ยทา เท สตุตา ตํ อาโลกํ สมุชาเนยฺย. อถ ตถาคโต โมสํ
กเรยฺย สหุทมนุสฺสาเวยฺย. เอวํ โข อานนฺท ตถาคโต ติสฺหสฺสึ มหาสฺหสฺสึ โลกธาคํ
สเรน วิณฺณาเปยฺย, ยาวทา ปน อากงฺเขยฺยาติ.

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ “ลภฺตา วต เม, สุตฺตํ วต เม,
ยสฺส เม สตุตา เอวํหิทุริโก เอวํหานุภาโว”ติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อุกาสิ
อายสฺมนํ อานนฺทํ เอตทโวจ “กึ. ตุเยฺนฺตฺถ อาวุโส อานนฺท ยถิ เท สตุตา
เอวํหิทุริโก เอวํหานุภาโว”ติ. เอวํ วุตฺเต ภควา อายสฺมนํ อุกาสิ เอตทโวจ
“มาเหวํ อุกาสิ, มาเหวํ อุกาสิ, สเจวํ อุกาสิ” อานนฺโท อวิตราคิ กาลํ กเรยฺย, เทน
จิตฺตปฺปสาเทน สหุทกฺขตฺตํ เทเวสฺส เทวเรชฺชํ กเรยฺย, สหุทกฺขตฺตํ อิมสฺมีเยว ชมฺพุทฺธิเป
มหารชฺชํ กเรยฺย, อปฺปจ อุกาสิ อานนฺโท ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปรีนิพฺพายิสฺสตี”ติ. ทสมํ.

อานนฺทวคฺโค ทติโย.

ตสฺสํสํทธานํ

ฉนฺโน อาชีวโก สกโก นิณฺโณ จ นิเวสโก
ทเว ภวา สัลลพฺพํ คณฺฐชาตณฺจ จุฬนํติ.

๔. สมณวคฺค

๑. สมณสฺสุต

[๘๒] ตีณิมาณี ภิกฺขเว สมณสฺส สมณิยานิ สมณกรณิยานิ. กตมานิ ตีณิ?
อริสฺสัลลิกฺขาสมาทานํ อริจิตฺตสิกฺขาสมาทานํ อริปญฺญาสิกฺขาสมาทานํ. อิมานิ โข
ภิกฺขเว ตีณิ สมณสฺส สมณิยานิ สมณกรณิยานิ.

ตสฺมา ติทฺถ ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ติพฺโพ โน ฉนฺโท ภวิสฺสตี อริสฺสัลลิกฺขา-
สมาทาน, ติพฺโพ โน ฉนฺโท ภวิสฺสตี อริจิตฺตสิกฺขาสมาทาน, ติพฺโพ โน ฉนฺโท
ภวิสฺสตี อริปญฺญาสิกฺขาสมาทาน”ติ. เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๑ ฉ.ม. สเจ อุกาสิ

๒. กทรภสุตต

[๘๓] เสยฺยถาปี ภิกขเว กทรโก โคณ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพฺนุโร โหติ “อหฺมปี อมฺหา อหฺมปี อมฺหา”ติ.^๑ ทสฺส น ทาทิโส วณฺโณ โหติ เสยฺยถาปี กุณฺนํ. น ทาทิโส สโร โหติ เสยฺยถาปี กุณฺนํ. น ทาทิสํ ปทํ โหติ เสยฺยถาปี กุณฺนํ. โส โคณเยว ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพฺนุโร โหติ “อหฺมปี อมฺหา อหฺมปี อมฺหา”ติ.

เอวเมว โข ภิกขเว อเรกฺขเจ ภิกขุ ภิกขุสํฆํ ปิฏฺฐิโก ปิฏฺฐิโก อนุพฺนุโร โหติ “อหฺมปี ภิกขุ อหฺมปี ภิกขุ”ติ. ทสฺส น ทาทิโส จฺนฺโท โหติ อริสฺสัฏฺฐาสมาทาเน เสยฺยถาปี อณฺเณสํ ภิกขุณํ. น ทาทิโส จฺนฺโท โหติ อริจิตฺตสิกฺขาสมาทาเน เสยฺยถาปี อณฺเณสํ ภิกขุณํ. น ทาทิโส จฺนฺโท โหติ อธิปณฺณาสิกฺขาสมาทาเน เสยฺยถาปี อณฺเณสํ ภิกขุณํ. โส ภิกขุสํฆเยว ปิฏฺฐิโก ปิฏฺฐิโก อนุพฺนุโร โหติ “อหฺมปี ภิกขุ อหฺมปี ภิกขุ”ติ.

ทสฺมาทิตฺถ ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ติพฺโพ โน จฺนฺโท ภวิสฺสติ อริสฺสัฏฺฐาสมาทาเน, ติพฺโพ โน จฺนฺโท ภวิสฺสติ อริจิตฺตสิกฺขาสมาทาเน, ติพฺโพ โน จฺนฺโท ภวิสฺสติ อธิปณฺณาสิกฺขาสมาทาเน”ติ. เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺยํ.

๓. เขตตสุตต

[๘๔] ตีณฺเณมานิ ภิกขเว กสฺสทกฺสฺส กหปติสฺส ปุพฺเพ กรณียานิ. กตมานิ ตีณิ ? อิทฺถ ภิกขเว กสฺสโก กหปติ ปฏฺฐิกจฺเว^๒ เขตฺตํ สุกฺกัจฺจํ กโรติ สุมตฺติกทํ, ปฏฺฐิกจฺเว เขตฺตํ สุกฺกัจฺจํ กริตฺวา สุมตฺติกทํ กาเลน พิชานิ ปตฺติจฺจาเปติ, กาเลน พิชานิ ปตฺติจฺจาเปตฺวา สมเยน อุทกํ อภินเนติปี อปเนติปี. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ กสฺสทกฺสฺส กหปติสฺส ปุพฺเพ กรณียานิ.

เอวเมว โข ภิกขเว ตีณฺเณมานิ ภิกขุสฺส ปุพฺเพ กรณียานิ. กตมานิ ตีณิ ? อริสฺสัฏฺฐาสมาทานํ อริจิตฺตสิกฺขาสมาทาณํ อธิปณฺณาสิกฺขาสมาทาณํ. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ ภิกขุสฺส ปุพฺเพ กรณียานิ.

๑ จ.ม. อหฺมปี ทมฺโม อหฺมปี ทมฺโม”ติ. ส. อหฺมปี โค อมฺหา อหฺมปี โค อมฺหา”ติ
ก. “อหฺมปี อมฺม อหฺมปี อมฺมา”ติ

๒ ส. อ. ปฏฺฐิกจฺเว

ตสมุมาติห ภิกขเว เอวํ สิกขิตพพํ “ติพฺโพ โน จนฺโท ภวิสฺสติ อริสฺสํสิกขา-
สมาทวเน, ติพฺโพ โน จนฺโท ภวิสฺสติ อริจิตฺตสิกขาสมาทวเน, ติพฺโพ โน จนฺโท
ภวิสฺสติ อริปญฺญาสิกขาสมาทวเน”ติ. เอวเมวํ วิ ภิกขเว สิกขิตพพนฺติ. ตถียํ.

๔. วชชิปุตฺตสุตฺต

[๘๕] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ มหาวเน กุฎาคารศาลายํ. อถ โข
อฉฺฉตโร วชชิปุตฺตโก ภิกขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข โส วชชิปุตฺตโก ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “สวริทมิทํ ภนฺเต ทิยทุคฺคํสิกขาปทสํ” อนฺวทุคฺคมาสํ อทุทสํ อากจฺฉติ.
นาคํ ภนฺเต เอคํ สกโกมิ สิกขิตฺตํ”ติ. สกขิสฺสสํ^๑ ปน ทฺวํ ภิกขุ ทิสฺสํ สิกขาสฺ
สิกขิตฺตํ อริสฺสํสิกขาย อริจิตฺตสิกขาย อริปญฺญาสิกขายาติ. สกโกมิทํ ภนฺเต ทิสฺสํ
สิกขาสฺ สิกขิตฺตํ อริสฺสํสิกขาย อริจิตฺตสิกขาย อริปญฺญาสิกขายาติ. ตสมุมาติห ทฺวํ
ภิกขุ ทิสฺสํ สิกขาสฺ สิกขิตฺตํ อริสฺสํสิกขาย อริจิตฺตสิกขาย อริปญฺญาสิกขาย.

ยโต โข ทฺวํ ภิกขุ อริสฺสํมปฺปี สิกขิตฺตํ, อริจิตฺตมปฺปี สิกขิตฺตํ, อริปญฺญมปฺปี
สิกขิตฺตํ. ทสฺสํ ทฺวํ ภิกขุ อริสฺสํมปฺปี สิกขิตฺตํ อริจิตฺตมปฺปี สิกขิตฺตํ อริปญฺญมปฺปี
สิกขิตฺตํ ราโก ปหิยฺสสฺสํ, โทโส ปหิยฺสสฺสํ, โมโห ปหิยฺสสฺสํ. โส ทฺวํ รากสฺสํ
ปหานา โทสสฺสํ ปหานา โมหสฺสํ ปหานา ยํ อกฺขลํ น ตํ กริสฺสสิ. ยํ ปาปํ
น ตํ เสวิสฺสสิ.

อถ โข โส ภิกขุ อุปเรน สมเยน อริสฺสํมปฺปี สิกขิตฺตํ, อริจิตฺตมปฺปี สิกขิตฺตํ, อริปญฺญมปฺปี
สิกขิตฺตํ. ทสฺสํ อริสฺสํมปฺปี สิกขิตฺตํ อริจิตฺตมปฺปี สิกขิตฺตํ อริปญฺญมปฺปี สิกขิตฺตํ ราโก
ปหิยฺส, โทโส ปหิยฺส, โมโห ปหิยฺส. โส รากสฺสํ ปหานา โทสสฺสํ ปหานา โมหสฺสํ
ปหานา ยํ อกฺขลํ ตํ นากาสิ. ยํ ปาปํ ตํ น เสวิตฺติ. จตฺตถํ.

๕. เสกขสุตฺต

[๘๖] อถ โข อฉฺฉตโร ภิกขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ

๑ ส. ทิยทุคฺคํ สิกขาปทสํ

๒ ก. สกขสิ

“เสโซ เสโซติ ภนุเต วุจจติ, กิตฺตาวทา นุ โข ภนุเต เสโซ โหตี”ติ ? สิกฺขตีติ โข ภิกฺขุ, ทสฺมา “เสโซ”ติ วุจจติ. ภินฺนํ สิกฺขตี ? อธิสฺสํปิ สิกฺขตี, อธิจิตฺตํปิ สิกฺขตี, อธิปณฺณํปิ สิกฺขตี. สิกฺขตีติ โข ภิกฺขุ, ทสฺมา “เสโซ”ติ วุจจตีติ.

เสขสฺส สิกฺขมานสฺส อชฺชมกฺกานุสาริโน
ขยสฺมี ปจมํ ฌาณํ ตโต อณฺเฏ อนนฺตรรา.

ตโต อณฺเฏวิมุตฺตสฺส^๑ ฌาณํ เว^๒ โหติ ทาทิโน
อกุปฺปา เม วิมุตฺตีติ ภาสณฺโณชนกฺขเยติ. ปณฺจมํ. ()^๓

๖. ปจมสิกขาสุตต

[๘๗] สาริกมิตํ ภิกฺขเว ทิยชฺชมสิกฺขาปทสํ อนวชฺชมมาสํ อุตฺเทสํ อาคจฺจติ, ยตฺถ อตฺตกามา^๔ กุลปฺปตา สิกฺขนฺติ. ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว สิกฺขา, ยตฺถเตตํ สพฺพํ สโมธานํ คจฺจติ. กตมา ติสฺโส ? อธิสฺสสิกฺขา อธิจิตฺตสิกฺขา อธิปณฺณาสิกฺขา. อิมํ โข ภิกฺขเว ติสฺโส สิกฺขา, ยตฺถเตตํ สพฺพํ สโมธานํ คจฺจติ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึเลสฺส ปรีปฺรการี โหติ, สมาริสฺสํ มตฺตโสการี, ปณฺณาย มตฺตโสการี. โส ยานิ ทานิ ชฺชทฺธานุชฺชทฺธานิ สิกฺขาปทานิ, ทานิ อาปชฺชติปิ วุจฺจติปิ. ทํ กิสฺส เหตุ ? น หิ เมตฺถ ภิกฺขเว อภพฺพตา วุตฺตา. ยานิ จ โข ทานิ สิกฺขาปทานิ อาทิพฺรหฺมจฺริยกานิ พฺรหฺมจฺริยสารูปานิ, ตตฺถ ฐวีสฺส^๕ จ โหติ จิตฺตีสฺส^๖ จ, สมายาย สิกฺขตี สิกฺขาปเทสฺ. โส ตินฺนํ สณฺโณชนานํ ปรีกฺขยา โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตมฺโม นียโต สมุโพธิปฺรายโน.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึเลสฺส ปรีปฺรการี โหติ, สมาริสฺสํ มตฺตโสการี, ปณฺณาย มตฺตโสการี. โส ยานิ ทานิ ชฺชทฺธานุชฺชทฺธานิ สิกฺขาปทานิ, ทานิ อาปชฺชติปิ วุจฺจติปิ. ทํ กิสฺส เหตุ ? น หิ เมตฺถ ภิกฺขเว อภพฺพตา วุตฺตา. ยานิ จ โข

๑ สุตฺตฺตฺน. ๑๒/๒๕ ๑ ม. อณฺเฏวิมุตฺตียา

๒ ม. ฌาณณจ

๓ () ม. เอตฺถนฺตเร อฏฺฐมํ ภาณวาร์ นินฺนิจิตฺตํ ติสฺสตี

๔ ก. อตฺตกามา

๕ ส. ฐวีสฺส

๖ ส. จิตฺตีสฺส

ทานิ สิกฺขาปทานิ อาทิพฺรหฺมจฺริยกาณิ พฺรหฺมจฺริยสารูปานิ, ตตฺถ ฐวสฺสึโล จ โหติ จิตฺตึโล จ, สมายาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. โส คิณฺณํ สมฺมโณชนานํ ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนฺนุตา สกทาคามิ โหติ, สกิทเว อิมํ โลกํ อาคณฺฐวา ทุกฺขสฺสทนฺตํ กโรติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึเลสุ ปรีปฺรการี โหติ, สมาริสฺสึ ปรีปฺรการี, ปณฺณาย มตฺตโสการี. โส ยานิ ทานิ ชุทฺธานุชุทฺทกาณิ สิกฺขาปทานิ ทานิ อาปชฺชติปปี วุฏฺฐาติปปี. ทํ กิสฺส เหตุ ? น หิ เมตฺถ ภิกฺขเว อภพฺพตา วุตฺตา. ยานิ จ โช ทานิ สิกฺขาปทานิ อาทิพฺรหฺมจฺริยกาณิ พฺรหฺมจฺริยสารูปานิ, ตตฺถ ฐวสฺสึโล จ โหติ จิตฺตึโล จ, สมายาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. โส ปณฺจณฺนํ โอรัมภาคิยานํ สมฺมโณชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ, ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ทสฺมา โลกา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึเลสุ ปรีปฺรการี โหติ, สมาริสฺสึ ปรีปฺรการี, ปณฺณาย ปรีปฺรการี. โส ยานิ ทานิ ชุทฺธานุชุทฺทกาณิ สิกฺขาปทานิ, ทานิ อาปชฺชติปปี วุฏฺฐาติปปี. ทํ กิสฺส เหตุ ? น หิ เมตฺถ ภิกฺขเว อภพฺพตา วุตฺตา. ยานิ จ โช ทานิ สิกฺขาปทานิ อาทิพฺรหฺมจฺริยกาณิ พฺรหฺมจฺริยสารูปานิ, ตตฺถ ฐวสฺสึโล จ โหติ จิตฺตึโล จ, สมายาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปณฺณาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกถฺวา อุปสมบฺบชฺช วิหริติ.

อิติ โช ภิกฺขเว ปเทสํ ปเทสการี อาราธติ, ปรีปฺรํ ปรีปฺรการี, อวณฺณานิ-
เทวฺวาทํ ? ภิกฺขเว สิกฺขาปทานิ วทามิตี. ฉนฺนจํ.

๘. ทุตฺติยสิกฺขาสุตฺต

[๘๘] สาริกมิทํ ภิกฺขเว ทิยทฺธสิกฺขาปทสํ อนวฺทตฺตมมาสํ อุตฺตเทสํ อากฺขณฺติ, ยตฺถ อตฺตกา มา กุลปฺตฺตา สิกฺขณฺติ. ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว สิกฺขา, ยตฺถเตตํ สพฺพํ สโมธานํ กจฺจติ. กตฺมา ติสฺโส ? อธิสึลสิกฺขา อธิจิตฺตสิกฺขา อธิปณฺณาสิกฺขา. อีมา โช ภิกฺขเว ติสฺโส สิกฺขา, ยตฺถเตตํ สพฺพํ สโมธานํ กจฺจติ.

๑ ม. อวณฺณานวาทํ

อิธ ภิกขเว ภิกขุ สีเลสุ ปริปุรการี โหติ, สมาริสฺมี มตฺตโสการี, ปญฺญา ยมตฺตโสการี. โส ยานิ ตานิ ชุทฺธานุชฺชทกานิ สิกฺขาปทานิ, ตานิ อาปชฺชติมี วุฏฺฐาติปี. तं गिस्स हेतु? न हि मेतुद भिग्खवे अणपुपत्ता वुत्ता. यानि ज्ञे चो यानि सิกฺขาपทานि आतिपुम्मज्जियकानि पुम्मज्जियसारुपानि, तत्तुद ऋसीलो ज्ञे होति जितसीलो ज्ञे, समाहाय सिकฺขति सิกฺखापहेसु. सो तिनฺधं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या सत्तुत्तुत्तुप्रโม होति, सत्तुत्तुत्तुत्तुप्रमं तेवे ज्ञे मनุस्से ज्ञे सन्नावित्वा संस्रित्वा तुक्खस्सन्तं गโรति. सो तिनฺधं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या गोळगोळो होति, हेवु वा तीणि वा गुलानि सन्नावित्वा संस्रित्वा तुक्खस्सन्तं गरोति. सो तिनฺधं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या ऐकपीसी होति, ऐक्येव मानुसं गवं निपुत्तुเตत्ता तुक्खस्सन्तं गरोति. सो तिनฺधं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या राकโत्तोสมहानं तन्नत्ता सकाคามी होति, สกित्तेวอิมံ လောကံ အာကုန္တုာ တုက္ခန္တုန္တံ ဂရောတိ.

อิธ ปณ ภิกขเว ภิกขุ สีเลสุ ปริปุรการี โหติ, สมาริสฺมี ปริปุรการี, ปญฺญา ยมตฺตโสการี. โส ยานิ ตานิ ชุทฺธานุชฺชทกานิ สิกฺขาปทานิ, ตานิ อาปชฺชติมี วุฏฺฐาติปี. तं गिस्स हेतु? न हि मेतुद भिग्खवे अणपुपत्ता वुत्ता. यानि ज्ञे चो यानि सิกฺขาปทานि आतिपुम्मज्जियकानि पुम्मज्जियसारुपानि, तत्तुद ऋसीलो ज्ञे होति जितसीलो ज्ञे, समाहाय सिकฺขति सิกฺखापहेसु. सो पญ्ञนนं ओरम्ภากियानं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या उत्तरसीतो होति, अकणिग्जकामी. सो पญ्ञन्नं ओरम्ภากियानं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या ससंखारप्रणिपुपायी होति. सो पญ्ञन्नं ओरम्ภากियानं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या असंखारप्रणिपुपायी होति. सो पญ्ञन्नं ओरम्ภากियानं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या उपहज्जप्रणिपुपायी होति. सो पญ्ञन्नं ओरम्ภากियानं सवुलोचनानं प्रकिग्ख्या अनत्तराप्रणिपुपायी होति.

อิธ ปณ ภิกขเว ภิกขุ สีเลสุ ปริปุรการี โหติ, สมาริสฺมี ปริปุรการี, ปญฺญา ปริปุรการี. โส ยานิ ตานิ ชุทฺธานุชฺชทกานิ สิกฺขาปทานิ, ตานิ อาปชฺชติมี วุฏฺฐาติปี. तं गिस्स हेतु? न हि मेतुद भिग्खवे अणपुपत्ता वुत्ता. यानि ज्ञे चो यानि सิกฺखाปทานि आतिपुम्मज्जियकानि पुम्मज्जियसारुपानि, तत्तुद ऋसीलो ज्ञे होति

จิตสีโล จ, สมมทาย สิกขติ สิกขาปเทสุ. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ
 ปณณามิมุตติ ภิญฺเฐว ฐมฺเม สยํ อภิญฺเฐว สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ.

อิติ โข ภิกฺขเว ปเทสํ ปเทสการี อาราธติ, ปริปุรํ ปริปุรการี, อวณฺณานิเตววาหํ
 ภิกฺขเว สิกขาปทานิ วทามิติ. สุตมม.

๘. ตติยสิกขาสูตร

[๘๘] สาธิกมิตํ ภิกฺขเว ทิยฺชฌมฺมสิกขาปทสํ อญฺญมฺมาสํ อุตฺตมํ อากจฺฉติ,
 ยถถ อตฺตกามา กุลปฺปตา สิกฺขนฺติ. ทิสฺโส อิมํ ภิกฺขเว สิกฺขา, ยถฺเถตํ สพฺพํ
 สโมธานํ กจฺฉติ. กตมา ทิสฺโส? อริสฺสสิกฺขา อริจิตฺตสิกฺขา อริปณฺณาสิกฺขา. อิมํ
 โข ภิกฺขเว ทิสฺโส สิกฺขา, ยถฺเถตํ สพฺพํ สโมธานํ กจฺฉติ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลสฺส ปริปุรการี โหติ, สมาริสฺสํ ปริปุรการี, ปณฺณาย ปริปุรการี.
 โส ยานิ ทานิ ชุทฺธานุชฺชทกานิ สิกฺขาปทานิ, ทานิ อาปชฺชติปปี วุฏฺฐจาทิปี. ทํ กิสฺส
 เหตุ? น หิ เมตฺถ ภิกฺขเว อภพฺพตา วุตฺตา. ยานิ จ โข ทานิ สิกฺขาปทานิ
 ยาทิพฺพหฺมจฺริยกานิ พฺพหฺมจฺริยสารูปานิ, ตตฺถ ฐวสีโล จ โหติ จิตฺสีโล จ,
 สมมทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ ปณณามิมุตติ
 ภิญฺเฐว ฐมฺเม สยํ อภิญฺเฐว สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ
 อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ปณฺจนํ โอรมภากิยานํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา อนตฺราปรินิพฺพายี
 โหติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ปณฺจนํ โอรมภากิยานํ สลฺโลชนานํ
 ปริกฺขยา อุปหฺจปรินิพฺพายี โหติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ปณฺจนํ
 โอรมภากิยานํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. ทํ วา ปน
 อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ปณฺจนํ โอรมภากิยานํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา สสงฺขาร-
 ปรินิพฺพายี โหติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ปณฺจนํ โอรมภากิยานํ
 สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา อุตฺธสฺสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ
 อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ตินฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา รากโทสโมหานํ ทนฺตฺตา สกทากามี โหติ,
 สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทุกฺขสฺสทํ กโรติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ
 ตินฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยา เอกพีธี โหติ, เอกเยว มานสํ ภวํ นิพฺพตฺเตตฺวา
 ทุกฺขสฺสทํ กโรติ. ทํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิชฺฌํ ตินฺณํ สลฺโลชนานํ

ปริกขยา โกลโกลโ โหติ, เทว วา ตินิ วา กุลานิ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสหนํ
กโรติ. ตํ วา ปน อนภิสมฺภวํ อปฺปฏฺวิวิธํ ตินฺณํ สมฺโฆชนานํ ปริกขยา
สตุตฺถกฺขตฺตฺปรโม โหติ, สตุตฺถกฺขตฺตฺปรมํ เทว จ มานุเส จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา
ทุกฺขสฺสหนํ กโรติ.

อิติ โข ภิกฺขเว ปริปุรํ ปริปุรการี อาราเชติ, ปเทสํ ปเทสการี, อวณฺณานิ-
เทวฺวาทํ ภิกฺขเว สิกฺขาปทานิ วทามิติ. อญฺจม.

๕. ปจฺมสิกขตตยสตุต

[๙๐] ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว สิกฺขา. กตมา ติสฺโส ? อริสฺสสิกฺขา อริจิตฺตสิกฺขา
อริปณฺณาสิกฺขา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริสฺสสิกฺขา ? อริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ะเปว
สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. อญํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริสฺสสิกฺขา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริจิตฺตสิกฺขา ? อริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ะเปว
จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อญํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริจิตฺตสิกฺขา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริปณฺณาสิกฺขา ? อริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขหนํ”ติ ยถาภุทํ
ปชานาติ ะเปว “อญํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ. อญํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว อริปณฺณาสิกฺขา. อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส สิกฺขาติ. นวม.

๑๐. ทุติยสิกขตตยสตุต

[๙๑] ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว สิกฺขา. กตมา ติสฺโส ? อริสฺสสิกฺขา อริจิตฺตสิกฺขา
อริปณฺณาสิกฺขา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริสฺสสิกฺขา ? อริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ะเปว สมาทาย
สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. อญํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริสฺสสิกฺขา.

กตมา จ ภิกฺขเว อริจิตฺตสิกฺขา ? อริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ะเปว
จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อญํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริจิตฺตสิกฺขา.

กตมา จ ภิกขเว อธิปณณาสิกขา ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตติํ ปณณาวิมุตติํ ทิฏฐิเจว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกทฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหริตี. อयํ วุจฺจตี ภิกขเว อธิปณณาสิกขา. อีมา โข ภิกขเว ติสฺโส สิกขาติ.

อธิศีลํ อธิจิตฺตํ

ถามวา ธิติมา ฌายี

อธิปณณจ วีริยวา

สโต กุตฺตินทฺริโย^๑ จเร.

ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา

ยถา อโร ตถา อุทฺธ

ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร

ยถา อุทฺธ ตถา อโร.

ยถา ทิवा ตถา รตฺตี

อภิกฺขุยฺ ทิสฺสา สพฺพวา

ยถา รตฺตี ตถา ทิवा

อปฺปมาณสมฺมาธินา.

กตมาหุ เสกฺข^๒ ปฏิปทํ

กตมาหุ โลเก สมฺพทฺธ

อโธ สํสฺสทฺธจาริน^๓

ธีรํ ปฏิปทฺนคฺคํ.

วิญฺญาณสฺส นิโรธเณ

ปชฺชโชตสฺสเว นิพฺพานํ

ทณฺหุขยวิมุตฺติโน

วิโมกฺโข โหติ เจตโสติ. ทสมํ.

๑๑. ปกฺกาสุตฺต

[๙๒] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสํเณน สทฺธิ
 เยน ปกฺกธา^๔ นาม โกสลานํ นิคโม ตทวสฺริ. ตทฺธฺ สุทํ ภควา ปกฺกธายํ วิหริตี.
 ปกฺกธา นาม โกสลานํ นิคโม.^๕ เตน โข ปน สมเณน กสฺสปโคตโต นาม ภิกฺขุ
 ปกฺกธายํ อาวาสิโก โหติ. ตทฺธฺ สุทํ ภควา สิกฺขาปทปฏิสฺสํคฺคทาย ธมฺมียา กถาย
 ภิกฺขุ สนฺทสฺเสติ สมฺมาเปติ สมฺมตฺเตเชติ สมฺมปหํเสติ. อถ โข กสฺสปโคตตสฺส ภิกฺขุโน
 ภควตี สิกฺขาปทปฏิสฺสํคฺคทาย ธมฺมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมฺมาเปเนเต
 สมฺมตฺเตเชเนเต สมฺมปหํสเนเต อนุทเวว อกฺขนฺตี อนุ อปฺปจฺจโย “อธิสฺสเลชิตเววํ

๑ ม. อุปฺปตฺตินทฺริโย ๒ ฉ.ม. เสข ๓ ฉ.ม. สํสฺสทฺธจาริยํ, ส. อ. สํสฺสทฺธจารณํ

๔ ฉ.ม. สุกฺกวา

๕ ฉ.ม. ปกฺกธา....นิคโมติ น ทิสฺสติ

สมณฺ”ติ. อถ โข ภควา ปกฺรธา ยถาภิรฺนํ วิหริตฺวา เยน ราชคหํ เทน จาริกํ ปกุกามิ, อนุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน เยน ราชคหํ ททวสฺริ. ตตฺร สุทํ ภควา ราชคเห วิหริติ กิञฺชณฺฏเฐ ปพฺพเต.^๑

ยถ โข กสฺสโปโคตฺตสฺส ภิกฺขุโน อจิรปุกฺกนฺตสฺส ภควโต อหุเทว กุกฺกจํ อหุ วิปฺปฏิสํวโร “อลาภา วต เม, น วต เม ลาภา. ทลฺลทฺธํ วต เม, น วต เม สลฺลทฺธํ. ยสฺส เม ภควติ สิกฺขาปทปฺปฏิสํยุตฺตํ ฐมฺมมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมากาเปเนเต สมฺมุตฺเตเชเนเต สมฺปทฺสเนเต อหุเทว อกฺขณฺติ อหุ อปฺปจฺจโย ‘อริสฺสเลชิตฺเวายํ สมณฺ”ติ. ยนฺนุนาหํ เยน ภควา เทนฺปสงฺกเมยฺยํ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก อจฺจยํ อจฺจยโต เทเสยฺยนฺ”ติ. อถ โข กสฺสโปโคตฺโต ภิกฺขุ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน ราชคหํ เทน ปกุกามิ อนุปฺพุเพน เยน ราชคหํ เยน กิञฺชณฺฏเฐ ปพฺพโต เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิตฺวา, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺวา; เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข กสฺสโปโคตฺโต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ:

เอกมิตํ ฆนฺเต สมยํ ภควา ปกฺรธา วิหริติ ปกฺรธา นาม โกสฺถานํ นิกโม. ตตฺร ฆนฺเต^๒ ภควา สิกฺขาปทปฺปฏิสํยุตฺตํ ฐมฺมมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนติ สมากาเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปทฺสเนติ. ตสฺส มยฺหํ ฆนฺเต ภควติ สิกฺขาปทปฺปฏิสํยุตฺตํ ฐมฺมมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมากาเปเนเต สมฺมุตฺเตเชเนเต สมฺปทฺสเนเต อหุเทว อกฺขณฺติ อหุ อปฺปจฺจโย “อริสฺสเลชิตฺเวายํ สมณฺ”ติ. อถ โข ภควา ปกฺรธา ยถาภิรฺนํ วิหริตฺวา เยน ราชคหํ เทน จาริกํ ปกุกามิ, ตสฺส มยฺหํ ฆนฺเต อจิรปุกฺกนฺตสฺส ภควโต อหุเทว กุกฺกจํ อหุ วิปฺปฏิสํวโร “อลาภา วต เม, น วต เม ลาภา. ทลฺลทฺธํ วต เม, น วต เม สลฺลทฺธํ. ยสฺส เม ภควติ สิกฺขาปทปฺปฏิสํยุตฺตํ ฐมฺมมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมากาเปเนเต สมฺมุตฺเตเชเนเต สมฺปทฺสเนเต อหุเทว อกฺขณฺติ อหุ อปฺปจฺจโย ‘อริสฺสเลชิตฺเวายํ สมณฺ”ติ. ยนฺนุนาหํ เยน ภควา เทนฺปสงฺกเมยฺยํ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก อจฺจยํ อจฺจยโต เทเสยฺยนฺ”ติ. อจฺจโย มํ ฆนฺเต อจฺจมา ยถาพลํ ยถามุพฺพุตฺตํ ยถาอกฺสลํ. ยสฺส เม ภควติ สิกฺขาปทปฺปฏิสํยุตฺตํ

ธมฺมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมากเปเนเต สมฺมุตฺเตเชเนเต สมฺปหฺสเนเต อหุเวว
 อกฺขนฺติ อหุ อปฺปจฺจโย “อริสฺสเลขเทวายํ สมฺโน”ติ. ตสฺส เม ภนฺเต ภควา
 อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺกคฺคณฺหาตุ อายตี สํวรายาติ.

ตคฺขม ตํ^๑ กสฺสป อจฺจโย อจฺจมา ยถาลํ ยถามุพฺพุํ ยถาอกุสฺสํ. ยสฺส เต
 มยิ สิกฺขาปทปฏฺฐิสฺยตฺถาย ธมฺมียา กถาย ภิกฺขุ สนฺทสฺสเนเต สมากเปเนเต
 สมฺมุตฺเตเชเนเต สมฺปหฺสเนเต อหุเวว อกฺขนฺติ อหุ อปฺปจฺจโย “อริสฺสเลขเทวายํ
 สมฺโน”ติ. ยโต จ โช ทวํ กสฺสป อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏฺกโรติ.
 ตนฺเต มยํ ปฏฺกคฺคณฺหาณ. วุทฺธิมฺหิ เสดา กสฺสป อริยสฺส วินเย โย อจฺจยํ อจฺจยโต
 ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏฺกโรติ, อายตี สํวรํ อาปชฺชติ.

เถโร เจปํ กสฺสป ภิกฺขุ โหติ น สิกฺขาภาโม สิกฺขาสมาทานสฺส น วณฺณวาที.
 เยจฺฉเว ภิกฺขุ น สิกฺขาภามา, เต จ สิกฺขาย น สมากเปติ. เย จฉเว ภิกฺขุ
 สิกฺขาภามา, เตสญฺจ น วณฺณํ ภณฺติ ภูตํ ทจฺฉํ กาเลน. เอวฺรปฺสฺสหาํ กสฺสป
 เถรสฺส ภิกฺขุโน น วณฺณํ ภณามิ. ตํ กิสฺส เหตุ? “สตุถา หิสฺส วณฺณํ ภณฺตี”ติ
 อฉเว นํ^๒ ภิกฺขุ ภเชยฺยํ. เย นํ ภเชยฺยํ, ตยฺสฺส^๓ ทิฏฺฐาณคฺคิ อาปชฺชเชยฺยํ. ยยฺสฺส
 ทิฏฺฐาณคฺคิ อาปชฺชเชยฺยํ, เตสนํ อสฺส ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ. ตสฺมาหํ
 กสฺสป เอวฺรปฺสฺส เถรสฺส ภิกฺขุโน น วณฺณํ ภณามิ.

มชฺฉิโม เจปํ กสฺสป ภิกฺขุ โหติ ๒เปว นโว เจปํ กสฺสป ภิกฺขุ โหติ น
 สิกฺขาภาโม สิกฺขาสมาทานสฺส น วณฺณวาที. เย จฉเว ภิกฺขุ น สิกฺขาภามา, เต
 จ สิกฺขาย น สมากเปติ. เย จฉเว ภิกฺขุ สิกฺขาภามา, เตสญฺจ น วณฺณํ ภณฺติ
 ภูตํ ทจฺฉํ กาเลน. เอวฺรปฺสฺสหาํ กสฺสป นวสฺส ภิกฺขุโน น วณฺณํ ภณามิ. ตํ กิสฺส
 เหตุ? “สตุถา หิสฺส วณฺณํ ภณฺตี”ติ อฉเว นํ ภิกฺขุ ภเชยฺยํ, เย นํ ภเชยฺยํ, ตยฺสฺส
 ทิฏฺฐาณคฺคิ อาปชฺชเชยฺยํ. ยยฺสฺส ทิฏฺฐาณคฺคิ อาปชฺชเชยฺยํ, เตสนํ อสฺส ทิฆรตฺตํ
 อหิตาย ทุกฺขายาติ. ตสฺมาหํ กสฺสป เอวฺรปฺสฺส นวสฺส ภิกฺขุโน น วณฺณํ ภณามิ.

เถโร เจปํ กสฺสป ภิขุ โหติ สิกฺขาภาโม สิกฺขาสมาทานสฺส วณฺณวาที. เย จณฺเณ ภิขุ น สิกฺขาภามา, เท สิกฺขาย สมาทเปติ. เย จณฺเณ ภิขุ สิกฺขาภามา, เทสญฺจ วณฺณํ ภณฺติ ภูทํ ทจฺฉํ กาเลน. เอวรูปสฺสํ กสฺสป เถรสฺส ภิขุโน วณฺณํ ภณามิ. ทํ กิสฺส เหตุ? “สตุฏฺฐา หิสฺส วณฺณํ ภณฺตี”ติ อญฺเณ นํ ภิขุ ภเชยฺย. เย นํ ภเชยฺย, ตยฺยสฺส ภิขุจฺจนฺคฺติ อปชฺเชยฺย. ยยฺยสฺส ภิขุจฺจนฺคฺติ อปชฺเชยฺย, เทสนทํ อสฺส ทิฆรทํ หิตาย สุขายาติ. ทสฺมาหํ กสฺสป เอวรูปสฺส เถรสฺส ภิขุโน วณฺณํ ภณามิ.

มชฺฌิโม เจปํ กสฺสป ภิขุ โหติ ะเปฯ นโว เจปํ กสฺสป ภิขุ โหติ สิกฺขาภาโม สิกฺขาสมาทานสฺส วณฺณวาที. เย จณฺเณ ภิขุ น สิกฺขาภามา, เท จ สิกฺขาย สมาทเปติ. เย จณฺเณ ภิขุ สิกฺขาภามา, เทสญฺจ วณฺณํ ภณฺติ ภูทํ ทจฺฉํ กาเลน. เอวรูปสฺสํ กสฺสป นวสฺส ภิขุโน วณฺณํ ภณามิ. ทํ กิสฺส เหตุ? “สตุฏฺฐา หิสฺส วณฺณํ ภณฺตี”ติ อญฺเณ นํ ภิขุ ภเชยฺย. เย นํ ภเชยฺย, ตยฺยสฺส ภิขุจฺจนฺคฺติ อปชฺเชยฺย. ยยฺยสฺส ภิขุจฺจนฺคฺติ อปชฺเชยฺย, เทสนทํ อสฺส ทิฆรทํ หิตาย สุขายาติ. ทสฺมาหํ กสฺสป เอวรูปสฺส นวสฺส ภิขุโน วณฺณํ ภณามิ. เอกาทสํ.

สมณวคฺโค จตุตฺโถ.

ตสฺสทฺธานํ

สมโณ คทฺฐโก เขตฺตํ

วชฺชิปฺปฺโต จ เสกฺขกํ

ตโย จ สิกฺขนา วุตฺตา

เทว สิกฺขา ปักเรน จาติ.

๕. โฉนผลวคฺค^๑

๑. อจฺจายิกสฺสฺส

[๔๓] ตีณิมานิ ภิขุเว กสฺสกสฺส คหปติสฺส อจฺจายิกานิ กรณียานิ. กทมานิ ตีณิ? อิท ภิขุเว กสฺสโก คหปติ สีมฺสํ^๒ เขตฺตํ สุกฺกจํ กโรติ สมฺติกทํ. สีมฺสํ เขตฺตํ สุกฺกจํ กริตฺวา สมฺติกทํ สีมฺสํ พิชานิ ปติฏฺฐาเปติ. สีมฺสํ พิชานิ

ปติฐจาเปตฺวา สัมมัสสิ อุกํ อภินะติปี อปนะติปี. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ กัสสกสฺส
 กหปตีสฺส อจฺจายิกานิ กรณียานิ. ตสฺส โข ตํ ภิกฺขเว กัสสกสฺส กหปตีสฺส นตฺถิ
 สา อิทฺธิ วา อานุกาโว วา “อชฺเชว เม ธมฺมานิ ชายนฺตุ, เสวว กพฺภินิ โหนฺตุ,
 อุตฺตรเสว ปจฺจนฺตุ”ติ. อถ โข ภิกฺขเว โหติ โส สมโย, ยํ ตสฺส กัสสกสฺส กหปตีสฺส
 ทานิ ธมฺมานิ อุตฺตปริณามินิ ชายนฺติปี, กพฺภินิปี โหนฺติ ปจฺจนฺติปี.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีณิมานิ ภิกฺขุสฺส อจฺจายิกานิ กรณียานิ. กตมานิ ตีณิ? อธิสฺส-
 ลิกฺขาสมาทานํ อธิจิตฺตสิกฺขาสมาทานํ อธิปญฺญาสิกฺขาสมาทานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
 ตีณิ ภิกฺขุสฺส อจฺจายิกานิ กรณียานิ. ตสฺส โข ตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นตฺถิ สา
 อิทฺธิ วา อานุกาโว วา “อชฺเชว เม อนฺอุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺตุ, เสว
 วา อุตฺตรเสว วา”ติ. อถ โข ภิกฺขเว โหติ โส สมโย, ยํ ตสฺส ภิกฺขุโน อธิสฺสละมฺปี
 สิกฺขโต อธิจิตฺตละมฺปี สิกฺขโต อธิปญฺญละมฺปี สิกฺขโต อนฺอุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ
 วิมฺจุจฺติ.

ตสมฺมาทิห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “ติพฺโพ โน ฉนฺโท ภวิสฺสติ อธิสฺสลสิกฺขา-
 สมาทานเ, ติพฺโพ ฉนฺโท ภวิสฺสติ อธิจิตฺตสิกฺขาสมาทานเ, ติพฺโพ ฉนฺโท ภวิสฺสติ
 อธิปญฺญาสิกฺขาสมาทานเ”ติ. เอวเมว โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๒. ปวิเวกสูตร

[๙๔] ตีณิมานิ ภิกฺขเว อญฺจติตฺถิยา ปริพฺพาชกา ปวิเวกานิ ปญฺญาเปเนติ.
 กตมานิ ตีณิ ? จีวรปวิเวกํ ปิณฺหาปาทปวิเวกํ เสนาสนปวิเวกํ.

ตถฺวูทํ ภิกฺขเว อญฺจติตฺถิยา ปริพฺพาชกา จีวรปวิเวกสฺมี ปญฺญาเปเนติ, สาณานิปี
 ธาเรนฺติ, มฺสาณานิปี ธาเรนฺติ, จวทุสฺสาณานิปี ธาเรนฺติ, ปัสสูกุลาณานิปี ธาเรนฺติ,
 ทิริฏฺฐาณานิปี^๑ ธาเรนฺติ, อชินมฺปี ธาเรนฺติ, อชินกฺขิปมฺปี ธาเรนฺติ, กุสจิร์มฺปี ธาเรนฺติ,
 วากจิร์มฺปี ธาเรนฺติ, ผลกจิร์มฺปี ธาเรนฺติ, เกสกมฺพลมฺปี ธาเรนฺติ, วาพกมฺพลมฺปี
 ธาเรนฺติ, อุลูกปฺกฺขมฺปี^๒ ธาเรนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อญฺจติตฺถิยา ปริพฺพาชกา
 จีวรปวิเวกสฺมี ปญฺญาเปเนติ.

๑ ก. ทิริฏฺฐาณานิปี

๒ ก. อุลูกปฺกฺขมฺปี

ตถฺวํ ภิคฺชเว อณฺณตฺตํ ภิคฺชเว ปิณฺฑปาตปวิเวกสํกฺกํ ปณฺณเปณฺติ,
 สากภคฺชาปํ โหณฺติ, สามากภคฺชาปํ โหณฺติ, นีวารภคฺชาปํ โหณฺติ, ททฺทภคฺชาปํ
 โหณฺติ, หฎฺฐภคฺชาปํ โหณฺติ, กณฺณภคฺชาปํ โหณฺติ, อาจามภคฺชาปํ โหณฺติ, ปิณฺณภคฺชาปํ
 โหณฺติ, คิณฺณภคฺชาปํ โหณฺติ, โคมยภคฺชาปํ โหณฺติ, วณฺณผลลาหารา ยาเปณฺติ
 ปวตฺตผลโกชํ. อิทํ โช ภิคฺชเว อณฺณตฺตํ ภิคฺชเว ปิณฺฑปาตปวิเวกสํกฺกํ
 ปณฺณเปณฺติ.

ตถฺวํ ภิคฺชเว อณฺณตฺตํ ภิคฺชเว เสนาสนปวิเวกสํกฺกํ ปณฺณเปณฺติ,
 อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ สฺถานํ วณฺณปตฺถํ อพฺโปกาสํ ปลาลปฺปชํ ภูสาคารํ.^๑ อิทํ โช ภิคฺชเว
 อณฺณตฺตํ ภิคฺชเว เสนาสนปวิเวกสํกฺกํ ปณฺณเปณฺติ. อิมานิ โช ภิคฺชเว คิณฺณ
 อณฺณตฺตํ ภิคฺชเว ปวิเวกานิ ปณฺณเปณฺติ.

คิณฺณ โช ปณฺณานิ ภิคฺชเว อิมสฺมํ ฐมฺมวินยํ ภิคฺชเว ปวิเวกานิ. กถมาเน
 คิณฺณ ? อิทํ ภิคฺชเว ภิคฺชเว สิลวา จ โหติ, ทุสฺสียฺจจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, เทน จ
 วิวิตฺโต โหติ. สมฺมาทิฏฺฐิโก จ โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, ทาย จ
 วิวิตฺโต โหติ. ชีณาสโว จ โหติ, อาสวา จจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, เทหิ จ วิวิตฺโต
 โหติ. ยโต โช ภิคฺชเว ภิคฺชเว สิลวา โหติ, ทุสฺสียฺจจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, เทน จ
 วิวิตฺโต โหติ. สมฺมาทิฏฺฐิโก จ โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, ทาย จ
 วิวิตฺโต โหติ. ชีณาสโว จ โหติ, อาสวา จจฺจสฺส ปหิณฺโณ โหติ, เทหิ จ วิวิตฺโต
 โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิคฺชเว ภิคฺชเว อคฺคปตฺโต สฺกฺกโร สารํ ปติฏฺฐิโต.

เสยฺยถาปํ ภิคฺชเว กสฺสกสฺส คหปตฺติกสฺส สมฺปนฺนํ สาลิกเชตฺตํ, คเมณํ กสฺสโก
 คหปติ สีมฺมํ ลวาเปยฺย, สีมฺมํ ลวาเปตฺวา สีมฺมํ สงฺฆราเปยฺย, สีมฺมํ
 สงฺฆราเปตฺวา สีมฺมํ อุพฺพาหาเปยฺย,^๒ สีมฺมํ อุพฺพาหาเปตฺวา สีมฺมํ ปุณฺช
 การาเปยฺย, สีมฺมํ ปุณฺช การาเปตฺวา สีมฺมํ มทฺทาเปยฺย, สีมฺมํ มทฺทาเปตฺวา
 สีมฺมํ ปลาลานิ อุทฺธราเปยฺย, สีมฺมํ ปลาลานิ อุทฺธราเปตฺวา สีมฺมํ ภูสิํ
 อุทฺธราเปยฺย, สีมฺมํ ภูสิํ อุทฺธราเปตฺวา สีมฺมํ โอสุนาเปยฺย, สีมฺมํ โอสุนาเปตฺวา
 สีมฺมํ อติหฺราเปยฺย, สีมฺมํ อติหฺราเปตฺวา สีมฺมํ โกฏฺฐาเปยฺย, สีมฺมํ โกฏฺฐาเปตฺวา

๑ ม. สฺสณฺณาคารํ

๒ จ.ม. อุพฺพาหาเปยฺย

สีมสีฆิ^๑ ฤตานิ อุตฺตราเปยฺย, เอวมสฺสุ^๒ ถานิ ภิกฺขเว กสฺสกสฺส คหปติสฺส ธนฺยานิ
 อคฺคปฺปตฺตานิ สารปฺปตฺตานิ สฺพุทฺธานิ สาเร ปติฏฺฐิตานิ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยโต ภิกฺขุ สีลวา จ โหติ, ทุสฺสีลฺยญฺจสฺส ปหีนํ โหติ,
 เตน จ วิวิตฺโต โหติ. สมฺมาทิฏฺฐิโก จ โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จสฺส ปหีนา โหติ,
 ทาย จ วิวิตฺโต โหติ. ชีณาสโว จ โหติ, อาสวา จสฺส ปหีนา โหนฺติ, เทหิ จ
 วิวิตฺโต โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคฺคปฺปตฺโต สารปฺปตฺโต สฺพุทฺโธ สาเร
 ปติฏฺฐิตติ. ทุคิย.

๓. สรทสฺสต

[๔๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรทสมเย วิทุเร วิคตวลาหเก เทเว อาทิจุโจ นภํ
 อพฺภุสฺสกุมาโน^๒ สพฺพํ อากาสกํ ทมกตํ^๓ อภิวิหจฺจ ภาสเท จ ทปเต จ วิโรจติ จ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยโต อริยสาวกสฺส วิรชํ วิทมลํ ฐมฺมจกฺขํ อุตฺปาที,^๔ สห
 ทสฺสนุปฺปาทา ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ติณิ สลฺโลเชนนานิ ปหีนฺติ สกฺกายทิฏฺฐิ วิจิกิञฺชา
 สีลพฺพตฺปรามาโส.

อถาปรํ ทวีหิ ฐมฺเมหิ นียยาติ อภิชฺฌาย จ พฺยาปาเทน จ, โส วิวิจฺเจว
 กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกชํ ปิทีสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ทสฺมี เจ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก กาลํ กเรยฺย. นตฺถิ ทํ^๕
 สลฺโลเชนํ เยน สลฺโลเชเนน สยฺยตฺโต อริยสาวโก ปุณฺณิมํ^๖ โลกํ อากฺุญฺเญยฺยาติ.
 ทุคิย.

๔. ปริสาสฺสต

[๔๖] ทิสฺโส อิมา ภิกฺขเว ปริสา. กตฺมา ทิสฺโส ? อคฺควตฺติ ปริสา วคฺคา
 ปริสา สมคฺคา ปริสา.

๑ ม. เอวสฺสุ

๒ ส. อ. อพฺภุสฺสกุมาโน

๓ ก. ทม

๔ ฉ. อุปปชฺชติ

๕ ม. ทสฺส

๖ ฉ.ม. ปุณ อิม

กตมา จ ภิกฺขเว อคฺควที ปริสา ? อิท ภิกฺขเว ยสฺสํ ปริสํยํ เถรา ภิกฺขุ
น พาลุฏฺฐิกา โหนฺติ น สาลิกา โยกมเน นิกฺขิตฺตธฺรฺว ปวิเวเก ปุพฺพงฺกมา,
วิริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนริคตสฺส อริคมา ยสฺสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยา,
เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานคฺคี อาปฺชชติ. สปิ โหติ น พาลุฏฺฐิกา น สาลิกา
โยกมเน นิกฺขิตฺตธฺรฺว ปวิเวเก ปุพฺพงฺกมา, วิริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา
อนริคตสฺส อริคมา ยสฺสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อคฺควที ปริสา.

กตมา จ ภิกฺขเว วคฺคา ปริสา ? อิท ภิกฺขเว ยสฺสํ ปริสํยํ ภิกฺขุ ภณฺฑนชาตา
กลฺหชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสฺสตีหิ วิตุทฺทตา วิหรนฺติ. อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว วคฺคา ปริสา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมคฺคา ปริสา ? อิท ภิกฺขเว ยสฺสํ ปริสํยํ ภิกฺขุ สมคฺคา
สมฺโมทมานา อวิวาทมานา ซีโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสสนฺตา วิหรนฺติ.
อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมคฺคา ปริสา.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวาทมานา ซีโรทกัฏฺฐา
อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสสนฺตา วิหรนฺติ. พหุํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย ปุณฺณํ
ปสวณฺติ, พุรหฺมํ ภิกฺขเว วิหารํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ วิหรนฺติ, ยทิทํ มุทิตาย
เจโตวิมุตฺติยา. ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ, ปสฺสทฺธกาโย
สฺขํ เวทียติ, สฺขินโน จิตฺตํ สมาริยติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อปฺริปฺพพเต ธุลฺลผุสฺสเก เทเว วสฺสเนเต ตํ อุกกํ ยถาณินฺนํ
ปวตฺตมานํ ปพฺพตกนฺทรปฺทสาธา ปรีปฺเรติ, ปพฺพตกนฺทรปฺทสาธา ปรีปฺรา
กุโสพฺพะ^๑ ปรีปฺเรนฺติ, กุโสพฺพะ ปรีปฺรา มหาโสพฺพะ ปรีปฺเรนฺติ, มหาโสพฺพะ ปรีปฺรา
กุนฺนทีย ปรีปฺเรนฺติ, กุนฺนทีย ปรีปฺรา มหานทีย ปรีปฺเรนฺติ, มหานทีย ปรีปฺรา
สมุทฺท^๒ ปรีปฺเรนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย ภิกฺขุ สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวาทมานา
ซีโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสสนฺตา วิหรนฺติ, พหุํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมี
สมเย ปุณฺณํ ปสวณฺติ, พุรหฺมํ ภิกฺขเว วิหารํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ วิหรนฺติ, ยทิทํ

๑ ส. อ. กุสฺสพฺพะ ก. กุสฺโสพฺพะ

๒ ม. สมุทฺทสาคร

มุกทิตาย เจโตวิมุตติยา, ปมุกทิตตส ปีติ ชายติ, ปีติมนตส กาโย ปสฺสสมภฺติ,
ปสฺสทฐกาโย สฺขํ เวทียติ, สฺขินโน จิตฺตํ สมารยติ. อีมา โข ภิกฺขเว ทิสฺโส
ปรีสาติ. จตฺตถ.

๕. ปจฺมอาชานียสฺสุตฺต

[๔๗] ตีหิ ภิกฺขเว องฺเกหิ สมณฺณาคโต รณฺโณ ภทฺโท^๑ อสฺสอาชานีย ราชาโร
โหติ ราชโภโกโค, รณฺโณ องฺคนฺเตวฺว สงฺขม^๒ กจฺจติ. กตเมหิ ตีหิ ? อีธ ภิกฺขเว
रणฺโณ ภทฺโท อสฺสอาชานีย วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน
จ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหฺงเกหิ สมณฺณาคโต รณฺโณ ภทฺโท อสฺสอาชานีย ราชาโร
โหติ ราชโภโกโค. รณฺโณ องฺคนฺเตวฺว สงฺขม กจฺจติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีหิ
ธมฺเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชสิกรณฺเณยฺโย
อนฺนตฺตํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ตีหิ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน
จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลวา โหติ,
ปาติโมกฺขสํวรํสํวโร วิหริติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณฺมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภัยทสฺสวํ
สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารทฺธวํโร
วิหริติ อุกุสฺถานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสฺถานํ ฐมฺมานํ อุปสมฺปทาย ฅามวา ทพฺพุปรกุกโม
อนิกฺขิตฺตํโร กุสฺเลสฺ ฐมฺเมสฺ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “อิทํ ทฺวณฺ”ติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, “อญฺ ทฺวณฺสมฺทโย”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อญฺ ทฺวณฺนิโรโร”ติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, “อญฺ ทฺวณฺนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมณฺณาคโต
ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชสิกรณฺเณยฺโย อนฺนตฺตํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
โลกสฺสาคิ. ปณฺจม

๖. ทุตติยอาขานียสูตร

[๔๘] ตีหิ ภิกขเว องฺเกหิ สมณฺนาคโต รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ ราชาโรหิตํ ราชโกกฺโก, รณฺโณ องฺกนฺเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ. กตเมหิ ตีหิ ? อิทฺ ภิกขเว รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ, อิเมหิ โข ภิกขเว ตีหฺงเคหิ สมณฺนาคโต รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ ราชาโรหิตํ ราชโกกฺโก, รณฺโณ องฺกนฺเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ. เอวเมว โข ภิกขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมณฺนาคโต ภิกขุ อานุญโย โหติ ะเปว อนฺนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ตีหิ ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ สีสฺวา โหติ ะเปว สฺมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ พลสมฺปนฺโน โหติ ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ อารทฺธวโร วิหริ ะเปว อนิกฺขิตฺตฺโร กุสเลสฺ ฐมฺเมสฺ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ พลสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ ? อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ ปณฺจจฺนํ โอรัมภาคิยานํ สณฺโณชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติฐมฺโม ทสฺมา โลก. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมณฺนาคโต ภิกขุ อานุญโย โหติ ะเปว อนฺนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. จญฺจ.

๗. ตติยอาขานียสูตร

[๔๙] ตีหิ ภิกขเว องฺเกหิ สมณฺนาคโต รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ ราชาโรหิตํ ราชโกกฺโก, รณฺโณ องฺกนฺเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ. กตเมหิ ตีหิ ? อิทฺ ภิกขเว รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ, อิเมหิ โข ภิกขเว ตีหฺงเคหิ สมณฺนาคโต รณฺโณ ภทฺโท อสฺสสาขานียํ ราชาโรหิตํ ราชโกกฺโก, รณฺโณ องฺกนฺเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ. เอวเมว โข ภิกขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมณฺนาคโต ภิกขุ อานุญโย โหติ ะเปว อนฺนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

กตเมหิ ตีหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ
 ชาวสมฺปนฺโน จ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ สีสวา โหติ
 ะเปว สมากาย สีภุติ สีภุชาปเทสฺ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ พลสมฺปนฺโน โหติ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อารทฺธวิริโย
 วิหริติ ะเปว อนิกฺขิตฺตฺโร กุสเลสฺส ธมฺเมสฺ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ พลสมฺปนฺโน
 โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ชาวสมฺปนฺโน โหติ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุตฺตมปชฺช
 วิหริติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ชาวสมฺปนฺโน โหติ. อิมเหิ โข ภิกขเว ตีหิ ธมฺเมหิ
 สมฺนฺนาคโต ภิกขุ อาหุเนยฺโย โหติ ะเปว อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุตฺตํ.
 สกตมํ.

๘. ไปตถกสุตต

[๑๐๐] นวปี ภิกขเว ไปตถโก ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทุขฺสมฺผลฺโส จ อปฺปคฺโข จ,
 มชฺฌิโมปี ภิกขเว ไปตถโก ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทุขฺสมฺผลฺโส จ อปฺปคฺโข จ,
 ชินฺโนปี ภิกขเว ไปตถโก ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทุขฺสมฺผลฺโส จ อปฺปคฺโข จ.
 ชินฺนโมปี ภิกขเว ไปตถกํ อุกฺขลปิริมฺทหนํ วา กโรนฺติ, สงฺการกฺกุณฺเณ วา น^๑
 จทฺทเทนฺติ.

เอวเมว โข ภิกขเว นว เจปี ภิกขุ โหติ ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม, อิทมฺมสฺส
 ทุพฺพณฺณตฺยา วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกขเว ไปตถโก ทุพฺพณฺโณ, ตถูปมาหํ ภิกขเว
 อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เย โข ปนฺตฺส เสวนฺติ ภษนฺติ ปิยฺรฺปาสนฺติ ทิฏฺฐจฺานุกฺติ
 อาปชฺชนฺติ, เทสนฺตํ โหติ ทิฆมฺมตฺตํ อหิตาย ทุภฺขาย, อิทมฺมสฺส ทุขฺสมฺผลฺสฺตฺยา

วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกฺขเว ไปตถโก ทุกฺขสมฺมุตฺโต, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เยสํ โข^๑ ปน^๒ ปฏิคฺคณฺหาติ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารํ, เทสํ น มหปฺปลํ โหติ น มหานิสฺสํ, อิทมฺมสฺส อปฺปคฺขมตาย วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกฺขเว ไปตถโก อปฺปคฺโข, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. มชฺฌิโม เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ ะเปะ เถโร เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม, อิทมฺมสฺส ทุพฺพพณฺณตาย วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกฺขเว ไปตถโก ทุพฺพพณฺโณ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เย โข ปนฺตฺส เสวณฺติ ภชฺชนฺติ ปิยฺรปาสนฺติ ทิฏฺฐจฺานคฺติ อปชฺชนฺติ, เทสํ โหติ ทิฆมฺมรตํ อหิตาย ทุกฺขาย. อิทมฺมสฺส ทุกฺขสมฺมุตฺตตาย วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกฺขเว ไปตถโก ทุกฺขสมฺมุตฺโต, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เยสํ โข ปน ปฏิคฺคณฺหาติ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารํ, เทสํ น มหปฺปลํ โหติ น มหานิสฺสํ, อิทมฺมสฺส อปฺปคฺขมตาย วทามิ. เสยฺยถาปี โส ภิกฺขเว ไปตถโก อปฺปคฺโข, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

เอวรูปุ จายํ ภิกฺขเว เถโร ภิกฺขุ สัมมชฺเฌ ภณฺติ, ตเมนํ ภิกฺขุ เอวมาหํสุ “กํ นุ โข ตฺยํ พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส ภณฺติเตน, ตวํ ปิ นาม ภณฺติพพํ มณฺณสิ”ติ โส กุปีโต อนตฺตมโน ตถารูปิ วาจํ นิจุจเรติ, ยถารูปาย วาจาเย สํโฆ ตํ อุกฺกิปติ สงฺการกฺกุเฏว นํ ไปตถกํ.

นวมุปี ภิกฺขเว กาสิกํ วตถํ วณฺณวณฺตยเจว โหติ สุขสมฺมุตฺตยจ มหคฺคยจ, มชฺฌิมมุปี ภิกฺขเว กาสิกํ วตถํ วณฺณวณฺตยเจว โหติ สุขสมฺมุตฺตยจ มหคฺคยจ, ชินฺณมุปี ภิกฺขเว กาสิกํ วตถํ วณฺณวณฺตยเจว โหติ สุขสมฺมุตฺตยจ มหคฺคยจ, ชินฺณมุปี ภิกฺขเว กาสิกํ วตถํ รตนปฺลิเวจฺจํ วา กโรนฺติ คณฺธกรรณฺทเก วา นํ ปกฺกชิปนฺติ.^๓

เอวเมว โข ภิกฺขเว นโว เจปี ภิกฺขุ โหติ สิลฺลา กลฺยาณธมฺโม, อิทมฺมสฺส สุวณฺณตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตถํ วณฺณวณฺตํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เย โข ปนฺตฺส เสวณฺติ ภชฺชนฺติ ปิยฺรปาสนฺติ ทิฏฺฐจฺานคฺติ

อาปชฺชนฺติ, เทสนํ ्हิติ ทิฆรตฺถํ หิตาย สุขาย, อิทมสฺส สุขสมฺมสฺสตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตฺถํ สุขสมฺมสฺสํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เยสํ โข ปน ปฏิคฺคณฺหาติ จีวรปิ่นฺทปาตเสนาสนคิลานปัจจยเภสชฺชปริกฺขารํ, เทสนํ มหปฺพลํ ्हิติ มหานิสฺสํ, อิทมสฺส มหคฺขตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตฺถํ มหคฺขํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. มชฺฌิโม เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ्हิติ วเปว เถโร เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ्हิติ สีลวา กลฺยาณธมฺโม, อิทมสฺส สุวณฺณตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตฺถํ วณฺณวณฺทํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เย โข ปนสฺส เสวณฺติ ภชฺชนฺติ ปิยฺรฺปาสนฺติ ทิฏฺฐจฺานุกฺติ อาปชฺชนฺติ, เทสนํ ्हิติ ทิฆรตฺถํ หิตาย สุขาย, อิทมสฺส สุขสมฺมสฺสตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตฺถํ สุขสมฺมสฺสํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เยสํ โข ปน ปฏิคฺคณฺหาติ จีวรปิ่นฺทปาตเสนาสนคิลานปัจจยเภสชฺชปริกฺขารํ, เทสนํ มหปฺพลํ ्हิติ มหานิสฺสํ, อิทมสฺส มหคฺขตาย วทามิ. เสยฺยถาปี ตํ ภิกฺขเว กาสิกํ วตฺถํ มหคฺขํ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

เอวฺรโป จายํ ภิกฺขเว เถโร ภิกฺขุ สัมมชฺเฌ ภณฺติ, ตเมนํ ภิกฺขุ เอวมาหํสุ “อุปฺปสทฺทา อายสฺมนฺโต ्हิต, เถโร ภิกฺขุ ฐมฺมมฺจ วินยฺมฺจ ภณฺตี”ติ. ตสฺมา-
ติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “กาสิกวตฺถูปมา ภวิสฺสาม, น โปตฺถูปมา”ติ^๑ เอวณฺนิ
โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. โฉณผลสฺสุตฺต^๒

[๑๐๑] โย โข^๓ ภิกฺขเว เอวํ วทฺเยย “ยถา ยถายํ ปุริโส กมฺมํ กโรติ,
ตถา ตถา ตํ ปฏิสฺสเวทียตี”ติ. เอวํ สนฺทํ ภิกฺขเว พุรฺหมจฺริยวาโส น ्हิติ, โอกาโส
น ปณฺณายติ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย. โย จ โข ภิกฺขเว เอวํ วทฺเยย “ยถา
ยถา เวทนียํ อयํ ปุริโส กมฺมํ กโรติ, ตถา ตถาสฺส^๔ วิปากํ ปฏิสฺสเวทียตี”ติ.
เอวํ สนฺทํ ภิกฺขเว พุรฺหมจฺริยวาโส ्हิติ, โอกาโส ปณฺณายติ สมฺมา ทุกฺขสฺส

๑ ม. “กาสิกํ วตฺถํ ตถูปมาหํ ภวิสฺสามิ, น โปตฺถูปมาหนํ”ติ

๒ จ.ม. โฉณกปฺลสฺสุตฺต ๓ ม. โย จ โข จ. โย ภิกฺขเว ๔ จ.ม. ตถา ตถา ตสฺส

อนนทกริยาย. อธิ ภิกขเว เอกจฺจสฺส ฐฺกฺกสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณํ นิรยํ อุปเนติ. อธิ ปน ภิกขเว เอกจฺจสฺส ฐฺกฺกสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว.

กถฺวปฺปสฺส ภิกขเว ฐฺกฺกสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณํ นิรยํ อุปเนติ? อธิ ปน ภิกขเว เอกจฺจสฺส ฐฺกฺกสฺส อภาวิตกาทโย โหติ อภาวิตสฺสโล อภาวิตจฺจโต อภาวิตปญฺญโย ปริตฺโต อปฺปาทุโม อปฺปาทุขวิหารี, เอวฺวปฺปสฺส ภิกขเว ฐฺกฺกสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณํ นิรยํ อุปเนติ.

กถฺวปฺปสฺส ภิกขเว ฐฺกฺกสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว? อธิ ภิกขเว เอกจฺจสฺส ฐฺกฺกสฺส อภาวิตกาทโย โหติ อภาวิตสฺสโล อภาวิตจฺจโต อภาวิตปญฺญโย ปริตฺโต มหตฺตา^๑ อปฺปมาณวิหารี. เอวฺวปฺปสฺส ภิกขเว ฐฺกฺกสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว.

เสยฺยถาปี ภิกขเว ปฺริโส โฉนผล^๒ ปริตฺเต อุกกมฺลลเก^๓ ปกฺขิเปยฺย. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, -อปินฺ ตํ ปริตฺตํ อุกกมฺลลเก อุกกํ อมฺนา โฉนผลเลน^๔ โฉนํ อสฺส อเปยฺยนฺติ? เอวํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ? อหํ हि ภาณเต ปริตฺตํ อุกกมฺลลเก อุกกํ, ตํ อมฺนา โฉนผลเลน โฉนํ อสฺส อเปยฺยนฺติ. เสยฺยถาปี ภิกขเว ปฺริโส โฉนผลํ กงฺคาย นทียา ปกฺขิเปยฺย. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว อปินฺ สา กงฺคา นทึ อมฺนา โฉนผลเลน โฉนํ อสฺส อเปยฺยนฺติ? โน เหนํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ? อสฺส हि ภาณเต กงฺคาย นทียา มหาอุทกฺกขฺนโร, โส อมฺนา โฉนผลเลน น โลโณ อสฺส อเปยฺโยติ.^๕

๑ จ.ม. มหตฺโต เอวฺวปฺริปี

๒ จ.ม. โฉนกปฺลลํ เอวฺวปฺริปี

๓ จ.ม. อุกกกปฺลลเก ๔ จ.ม. โฉนกปฺลเลน

๕ ส. โฉนํ เนวสฺส อเปยฺยนฺติ

อิ. น โลโณ อสฺส อเปยฺโยติ

จ.ม. โลโณ น อสฺส อเปยฺยาติ

เอวเมว ไช ภิกขเว อิเธกัจจสฺส ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมนํ นิรยํ อุปเนติ. อีธ ปน ภิกขเว เอกัจจสฺส ปุคฺคสฺส ตาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ กิ พหุเทว.

กถุรูปสฺส ภิกขเว ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมนํ นิรยํ อุปเนติ? อีธ ภิกขเว เอกัจโจ ปุคฺคโล อภาวิตกาโย โหติ อภาวิตสฺสโล อภาวิตจิตฺโต อภาวิตปญฺญไย ปริตฺโต อปฺปาทุโม อปฺปทุกฺขวิหารี, เอวรูปสฺส ภิกขเว ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมนํ นิรยํ อุปเนติ.

กถุรูปสฺส ภิกขเว ปุคฺคสฺส ตาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ กิ พหุเทว? อีธ ภิกขเว เอกัจโจ ปุคฺคโล ภาวิตกาโย โหติ ภาวิตสฺสโล ภาวิตจิตฺโต ภาวิตปญฺญไย อปริตฺโต มหตฺตทา อปฺปมาณวิหารี, เอวรูปสฺส ภิกขเว ปุคฺคสฺส ตาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ กิ พหุเทว. (๑)

อีธ ภิกขเว เอกัจโจ อฑฺฒกหาปณฺเณปี พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี พนฺธนํ นิจฺจจติ. อีธ ปน ภิกขเว เอกัจโจ อฑฺฒกหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ.

กถุรูปสฺส ภิกขเว อฑฺฒกหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี พนฺธนํ นิจฺจจติ? อีธ ภิกขเว เอกัจโจ ทลิตฺตโท โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโก, เอวรูปสฺส ภิกขเว อฑฺฒกหาปณฺเณปี พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี พนฺธนํ นิจฺจจติ.

กถุรูปสฺส ภิกขเว อฑฺฒกหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ? อีธ ภิกขเว เอกัจโจ อฑฺฒโม โหติ มหทฺธโน มหาโกโก, เอวรูปสฺส ภิกขเว อฑฺฒกหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺเณปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ, กหาปณฺสเทนปี น พนฺธนํ นิจฺจจติ. เอวเมว ไช ภิกขเว อิเธกัจจสฺส ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมนํ นิรยํ อุปเนติ. อีธ ปน ภิกขเว เอกัจจสฺส ปุคฺคสฺส ตาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ กิ พหุเทว.

กถุรูปสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตํ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณฺ นิริยํ อุปเนติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อภาวิตกาโย โหติ อภาวิตสฺสโล อภาวิตจิตฺโต อภาวิตปฺปญฺโฆ ปริตฺโต อปฺปาทุโม อปฺปทกฺขวิหารี, เอวรฺูปสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปํ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณฺ นิริยํ อุปเนติ.

กถุรูปสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ภาวิตกาโย โหติ ภาวิตสฺสโล ภาวิตจิตฺโต ภาวิตปฺปญฺโฆ อปริตฺโต มหตฺตา อปฺปมาณวิหารี, เอวรฺูปสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว. (๒)

อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ภาวิตกาโย โหติ ภาวิตสฺสโล ภาวิตจิตฺโต ภาวิตปฺปญฺโฆ อปริตฺโต มหตฺตา อปฺปมาณวิหารี, เอวรฺูปสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ โหติ, นานุปิ ขายติ ก็ พหุเทว.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว โอรพฺภโก วา อຸรพฺภฆาตโก วา อปฺเปกจฺจํ อຸรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ ปโหติ หนฺตํ วา พฺนฺธิตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจํ วา กาคํ. อปฺเปกจฺจํ อຸรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ นปฺปโหติ หนฺตํ วา พฺนฺธิตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจํ วา กาคํ.

กถุโร^๑ ภิกฺขเว โอรพฺภโก วา อຸรพฺภฆาตโก วา อຸรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ ปโหติ หนฺตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจํ วา กาคํ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทลิตฺโต โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโก, เอวรฺูป^๒ ภิกฺขเว โอรพฺภโก วา อຸรพฺภฆาตโก วา อຸรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ ปโหติ หนฺตํ วา พฺนฺธิตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจํ วา กาคํ.

กถุโร ภิกฺขเว โอรพฺภโก วา อຸรพฺภฆาตโก วา อຸรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ

นปฺปโหติ หนฺตํ วา พฺนฺธิตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจยํ วา กาทํ. อิท ภิคฺชเว
 เอกจฺโจ อทฺโธ โหติ มหทฺธโน มหาโกโก ราชชา วา ราชมฺหามตฺโต วา. เอวฺรโป
 ภิคฺชเว โอรพฺภิกโก วา อฺรพฺภทโก วา อฺรพฺภํ อทินฺนํ อาทียมานํ นปฺปโหติ
 หนฺตํ วา พฺนฺธิตํ วา ฌาเปตํ วา ยถาปจฺจยํ วา กาทํ, อณฺณทตฺถ ปรณฺชลิโก^๑
 น^๒ ยาจติ “เทหิ เม มาริส อฺรพฺภํ วา อฺรพฺภณฺนํ วา”ติ. เอวฺเมว โข ภิคฺชเว
 อีธกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณฺ นิริยํ อุปเนติ.
 อิท ปน ภิคฺชเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ
 ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ โหติ, นานฺปิ ขายติ ก็ พหุเทว.

กถฺรูปฺสส ภิคฺชเว ปุคฺคสฺส อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณฺ นิริยํ
 อุปเนติ ? อิท ภิคฺชเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อภาวิตกาโย โหติ อภาวิตสฺสโล อภาวิตจิจฺจโต
 อภาวิตปณฺโณ ปรีตฺโต อปฺปาทฺโธ อปฺปทฺทฺทวิหรี, เอวฺรปฺสส ภิคฺชเว ปุคฺคสฺส
 อปฺปมตฺตกมฺปิ ปาปกมฺมํ กตํ, ตเมณฺ นิริยํ อุปเนติ.

กถฺรูปฺสส ภิคฺชเว ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ
 โหติ, นานฺปิ ขายติ ก็ พหุเทว. อิท ภิคฺชเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ภาวิตกาโย โหติ
 ภาวิตสฺสโล ภาวิตจิจฺจโต ภาวิตปณฺโณ อปรีตฺโต มหตฺตา อปฺปมาณวิหรี, เอวฺรปฺสส
 ภิคฺชเว ปุคฺคสฺส ทาทิสฺสเยว อปฺปมตฺตกํ ปาปกมฺมํ กตํ ทิฏฺฐมฺมเวทนียํ โหติ,
 นานฺปิ ขายติ ก็ พหุเทว. (๓)

โย โข ภิคฺชเว เอวํ วเทยฺย “ยถา ยถายํ ปรีโส กมฺมํ กโรติ, ตถา ตถา ตํ
 ปฏิสฺสเวทียตี”ติ. เอวํ สนฺตํ ภิคฺชเว พุทฺทมฺจริยวาโส น โหติ, โอภาโส น ปณฺณายติ
 สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย. โย จ โข ภิคฺชเว เอวํ วเทยฺย “ยถา ยถา เวทนียํ อยํ
 ปรีโส กมฺมํ กโรติ, ตถา ตถาสฺส วิปากํ ปฏิสฺสเวทียตี”ติ. เอวํ สนฺตํ ภิคฺชเว
 พุทฺทมฺจริยวาโส โหติ, โอภาโส ปณฺณายติ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ. นวมน.

๑๐. ปัสสวณฺณสฺส

[๑๐๒] สนฺติ ภิคฺชเว ชาตรูปฺสส โอฟาริกา อุกฺกิลเสสา ปัสสวณฺณิกา^๓ สกฺขรภคฺคสา,^๔

๑ จ.ม. ปรณฺชลิโก ๒ ม. ปรี ๓ จ.ม. ปัสสวณฺณิกา ๔ จ.ม. สกฺขรภคฺคสา,

ตสฺมี ปธีเน ตสฺมี พุณฺณตักเต อถาปรี ฐมฺมวิทกฺกาวสฺสสนฺติ,^๑ โส โหติ สมาริ น
 เจว สนฺโต นปฺปณีโต^๒ นปฺปปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺธโร น เอโกทิกาวาธิกโต, สํขาร-
 นิกฺคยฺหวาริตวโต^๓ โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยนฺตํ จิตฺตํ อชฺฉตฺตํเยว สนฺติฏฺฐจฺติ
 สนฺนีสํหิต, เอโกทิกาวโ หติ สมาริยฺติ, โส โหติ สมาริ สนฺโต ปณีโต
 ปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺธโร เอโกทิกาวาธิกโต, น สสํขารนิกฺคยฺหวาริตวโต. ยสฺส ยสฺส จ
 อภิญญาตจฺฉิกรณียสฺส ฐมฺมสฺส จิตฺตํ อภินฺนินาเมติ อภิญญาตจฺฉิกริยา, ตตฺร ตเตว
 สกฺขิมพฺพทํ ปาปฺณาติ สติ สติอายตเน.

โส สเจ อากฺขชฺติ “อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺนเวยฺยํ เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา
 อสฺสํ, พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก อสฺสํ, อาวึภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺกทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพทํ
 อสฺสชฺชมาโน กจฺเจยฺยํ, เสยฺยถาปี อากาเส. ปจฺวิยาปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กเรยฺยํ, เสยฺยถาปี
 อุกฺกเก. อุกฺกเกปี อภิชฺชมาเน^๔ กจฺเจยฺยํ, เสยฺยถาปี ปจฺวิยํ, อากาเสปี ปลฺลลงฺเกน
 กเมยฺยํ, เสยฺยถาปี ปกฺขิสฺสกุณฺโณ อิมะปี จนฺทิมสฺสุริเย^๕ เอวํ มหิตฺธิเก เอวํมฺหานฺนาเว
 ปาณินา ปริมฺเสยฺยํ ปริมฺชฺเชยฺยํ, ยาว พฺรหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตยฺยนฺ”ติ. ตตฺร
 ตเตว สกฺขิมพฺพทํ ปาปฺณาติ สติ สติอายตเน.

โส สเจ อากฺขชฺติ “ทิพฺพาย โสตธาตฺยา วิสฺสุทฺธาย อติภฺกนฺตมานุสึกาย อฺโง
 สทฺเท สฺสณฺเอยฺยํ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทฺวเร สนฺติเก จาติ. ตตฺร ตเตว
 สกฺขิมพฺพทํ ปาปฺณาติ สติ สติอายตเน.

โส สเจ อากฺขชฺติ “ปรสฺสทฺธานํ ปรปฺปคฺคฺคฺลานํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจุ ปชาเนยฺยํ,
 สราคํ วา จิตฺตํ ‘สราคํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, วิตราคํ วา จิตฺตํ ‘วิตราคํ จิตฺตํ’ติ
 ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ ‘สโทสํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, วิตโทสํ วา จิตฺตํ ‘วิตโทสํ
 จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, สโมหํ วา จิตฺตํ ‘สโมหํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, วิตโมหํ วา
 จิตฺตํ ‘วิตโมหํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, สจฺฉิตฺตํ วา จิตฺตํ ‘สจฺฉิตฺตํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ,
 วิจฺฉิตฺตํ วา จิตฺตํ ‘วิจฺฉิตฺตํ จิตฺตํ’ติ ปชาเนยฺยํ, มหคฺคํ วา จิตฺตํ ‘มหคฺคํ

๑ จ.ม. ฐมฺมวิทกฺโกวสฺสสนฺติ, ๒ จ.ม. น จ ปณีโต ๓ จ.ม. สสํขารนิกฺคยฺหวาริตวโต

๔ ส. เอโกทิกาวํ กจฺฉติ ม.ก.ก. เอโกทิกาวโ หติ ๕ จ.ม. จนฺทิมสฺสุริเย

โส สเจ อากงขติ "ทิพฺเพน จกฺขณา วิสฺสุเทเน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกเน สฺสฺสฺส
 ปสฺสฺสเยยฺยํ จวมาเน อปฺปชฺชมาเน ทิเเน ปณฺเฑเต สฺวณฺณเณ ทฺพพณฺณเณ, สฺสฺสฺสฺส ทฺกฺกเต
 ยถากมฺมุเป สฺสฺสฺส ปชาเนยฺยํ อิมเ วต โภณฺโต สฺสฺสฺส ทายทฺจจฺริเตเน สมนฺนาคทา
 วจิทฺทจฺริเตเน สมนฺนาคทา มโนทฺจจฺริเตเน สมนฺนาคทา อริยานํ อูปวาทกา
 มิจฺจาทิฏฺฐิกกา มิจฺจาทิฏฺฐิกกมฺมสมาทานา, เต กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทฺกฺกตี
 วินิปาตํ นิรยํ อูปนฺนา. อิมเ วา ปน โภณฺโต สฺสฺสฺส ทายสฺจจฺริเตเน สมนฺนาคทา
 วจิสฺจจฺริเตเน สมนฺนาคทา มโนสฺจจฺริเตเน สมนฺนาคทา อริยานํ อนูปวาทกา สมนฺมาทิฏฺฐิกกา
 สมนฺมาทิฏฺฐิกกมฺมสมาทานา, เต กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณา สฺสฺสฺส สฺสฺสฺส โลกํ อูปนฺนา"ติ.
 อิติ ทิพฺเพน จกฺขณา วิสฺสุเทเน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกเน สฺสฺสฺส ปสฺสฺสเยยฺยํ จวมาเน
 อปฺปชฺชมาเน ทิเเน ปณฺเฑเต สฺวณฺณเณ ทฺพพณฺณเณ, สฺสฺสฺส ทฺกฺกเต ยถากมฺมุเป สฺสฺสฺส
 ปชาเนยฺยมนฺ"ติ. ตถารุ ตเถวว สกฺขิภพฺพตํ ปาปณาติ สฺติ สฺติอายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ “อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกถฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนํ”ติ. ตตฺร ตเตว สกฺขิภพพฺทํ
ปาปณาติ สติ สติอายตเนติ. ทสมํ.

๑๑. นิมิตตสูตร

[๑๐๓] อธิจิตฺตมณฺยุตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขนา ตึณิ นิมิตฺตานิ กาเลน กาลํ
มนสิกาตพฺพานิ: กาเลน กาลํ สมารินิมิตฺตํ มนสิกาตพฺพํ, กาเลน กาลํ ปกฺคหนิมิตฺตํ
มนสิกาตพฺพํ, กาเลน กาลํ อปฺเปกฺขานิมิตฺตํ มนสิกาตพฺพํ. สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺยุตฺโต
ภิกฺขุ เอกนฺตํ สมารินิมิตฺตํเยว มนสิกรေยฺย, จานนฺตํ จิตฺตํ โกสชฺชาย สํวตฺเตยฺย.
สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺยุตฺโต ภิกฺขุ เอกนฺตํ ปกฺคหนิมิตฺตํเยว มนสิกรေยฺย, จานนฺตํ
จิตฺตํ อุตฺตจฺจาย สํวตฺเตยฺย. สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺยุตฺโต ภิกฺขุ เอกนฺตํ
อปฺเปกฺขานิมิตฺตํเยว มนสิกรေยฺย, จานนฺตํ จิตฺตํ น สมฺมา สมาริเยยฺย อาสวานํ
ขยาย. ยโต โข^๑ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺยุตฺโต ภิกฺขุ กาเลน กาลํ สมารินิมิตฺตํ
มนสิกโรติ, กาเลน กาลํ ปกฺคหนิมิตฺตํ มนสิกโรติ, กาเลน กาลํ อปฺเปกฺขานิมิตฺตํ
มนสิกโรติ. ตํ โหติ จิตฺตํ มุทฺตญฺจ คมฺมณียญฺจ ปภสฺสรญฺจ, น จ ปภงฺกฺ, สมฺมา
สมาริยฺยติ อาสวานํ ขยาย.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สุวณฺณกาโร วา สุวณฺณการณฺเตวาสี วา อุกกํ พนฺธเยยฺ^๒
อุกกํ พนฺธิทฺวา อุกกามุขํ อาลิมฺเปยฺย,^๓ อุกกามุขํ อาลิมฺเปตฺวา สณฺหาเสน ชาตฺรुปํ
คเหตฺวา อุกกามุเข ปกฺชิเปยฺย,^๔ อุกกามุเข ปกฺชิปิตฺวา กาเลน กาลํ อภิสมฺติ,
กาเลน กาลํ อุกฺเกน ปริปฺโผเสติ, กาเลน กาลํ อชฺชฎเปกฺขติ. สเจ ภิกฺขเว สุวณฺณกาโร
วา สุวณฺณการณฺเตวาสี วา ตํ ชาตฺรุปํ เอกนฺตํ อภิสเมยฺย, จานนฺตํ ชาตฺรุปํ
ทเหยยฺย. สเจ ภิกฺขเว สุวณฺณกาโร วา สุวณฺณการณฺเตวาสี วา ตํ ชาตฺรุปํ เอกนฺตํ
อุกฺเกน ปริปฺโผเสยฺย, จานนฺตํ ชาตฺรุปํ นิพฺพาเปยฺย.^๕ สเจ ภิกฺขเว สุวณฺณกาโร
วา สุวณฺณการณฺเตวาสี วา ตํ ชาตฺรุปํ เอกนฺตํ อชฺชฎเปกฺเขยฺย, จานนฺตํ ชาตฺรุปํ

๑ น.ม. ยโต จ โข. เอวมฺปฺริปี

๒ ก. พนฺธติ

๓ ก. อาลิมฺปติ

๔ ก. ปกฺชิปติ

๕ ส. นิพฺพาเยยฺย

น สมฺมา ปริปากํ กจฺเจยฺย. ยโต โข ภิกฺขเว สุวณฺณกาโร วา สุวณฺณการณฺเนวาสี
วา ตํ ชาตฺตูปฺป กาเลน กาลํ อภิธมฺมิ, กาเลน กาลํ อุตฺเทน ปริปฺโผเสตี, กาเลน
กาลํ อชฺชูปฺเปกฺขตี. ตํ โหตี ชาตฺตูปฺป มุทฺตญฺจ กมฺมณียญฺจ ปภสฺสรญฺจ, น จ
ปภงฺก, สมฺมา อุเปตี กมฺมมย. ยสฺสา ยสฺสา จ ปิณฺณธนวิกิตฺติยา อากงฺขตี ยถิ
ปฏฺฐิกาย ยถิ กุณฺฑลลย ยถิ คีเวยฺยเกน ยถิ สุวณฺณมาลย, ตณฺจสฺส อตฺถํ อนฺนโกตี.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺญุตฺเทน ภิกฺขุณา ตีณิ นิमितฺตานิ กาเลน กาลํ
มนสิกาตพฺพานิ, กาเลน กาลํ สมารินิमितฺตํ มนสิกาตพฺพํ, กาเลน กาลํ ปคฺคหนิमितฺตํ
มนสิกาตพฺพํ, กาเลน กาลํ อุเปกฺขานิमितฺตํ มนสิกาตพฺพํ. สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺญุตฺโต
ภิกฺขุ เอกนฺตํ สมารินิमितฺตํเยว มนสิกรเยยฺย, จานนฺตํ จิตฺตํ โกสฺสชยย สํวตฺเตยฺย.
สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺญุตฺโต ภิกฺขุ เอกนฺตํ ปคฺคหนิमितฺตํเยว มนสิกรเยยฺย, จานนฺตํ
จิตฺตํ อุตฺตจฺจย สํวตฺเตยฺย. สเจ ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺญุตฺโต ภิกฺขุ เอกนฺตํ อุเปกฺขา-
นิमितฺตํเยว มนสิกรเยยฺย, จานนฺตํ จิตฺตํ น สมฺมา สมาริเยยฺย อาสวานํ ขยย.
ยโต โข ภิกฺขเว อธิจิตฺตมณฺญุตฺโต ภิกฺขุ กาเลน กาลํ สมารินิमितฺตํ มนสิกรโรตี,
กาเลน กาลํ ปคฺคหนิमितฺตํ มนสิกรโรตี, กาเลน กาลํ อุเปกฺขานิमितฺตํ มนสิกรโรตี,
ตํ โหตี จิตฺตํ มุทฺตญฺจ กมฺมณียญฺจ ปภสฺสรญฺจ, น จ ปภงฺก, สมฺมา สมาริตฺติ
อาสวานํ ขยย. ยสฺส ยสฺส จ อภิณฺเวยาสจฺฉิกรณียสฺส ฐมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมตี
อภิณฺเวยาสจฺฉิกรียาย, ตตฺตฺร ตเตวฺว สกฺขิภพฺพํ ปาปฺณาคี สติ สติอายตเน.

โส สเจ อากงฺขตี “อนกฺวิหิตํ อิทฺธิวโร ปจฺจนฺนเวยฺยํ ะเปว (ฉ อภิณฺเวยา
วิทฺถาเรตพฺพวา) อาสวานํ ขยา....สจฺฉิกิตฺวา อุปฺสมฺปชฺช วิหเรยฺยน”ติ. ตตฺตฺร ตเตวฺว
สกฺขิภพฺพํ ปาปฺณาคี สติ สติอายตเนติ. เอกาทสํ.

โฉนดกปลลวคฤค โปณณโม.

ตสฺสสุทฺธานํ

อจฺจายิกํ ปวิเวกํ

สรโท ปริสา ตโย

อาชานียา โปถโก จ

โฉนํ ไรวตี นิमितฺตานีติ.

ทฺติโย ปณณาสโก สมตฺโต

๓. ตติยปณาสก

๑. สมุโพธวกุค

๑. ปุพฺพเวสมุโพธสุตฺต

[๑๐๔] ปุพฺพเว เม ภิกฺขเว สมุโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพรหิตฺตฺสเสว สโต
เอตทโทสิ “โก นุ โข โลเก อสฺสาโท, โก อาทินโว, กิ นิสฺสรณฺ”ติ? ทสฺส
มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโทสิ “ยํ โข โลเก”^๑ ปฏฺิจฺจ อปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ, อยํ
โลเก อสฺสาโท. ยํ โลเก อนิฺจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธฺมโม, อยํ โลเก อาทินโว.
โย โลเก จนนฺทราควินโย^๒ จนนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ โลเก นิสฺสรณฺ”ติ. ยาวกฺวญฺจาหํ
ภิกฺขเว เอวํ โลกสฺส อสฺสาทญฺจ อสฺสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ
นิสฺสรณโต ยถาภูตํ นาวพฺภณฺวสํ, เนว ทาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตุตรํ สมฺมาสมุโพธิ
อภิสมฺพุทฺธโร^๓ ปจฺจณฺวสํ. ยโต จ โขหํ ภิกฺขเว เอวํ โลกสฺส อสฺสาทญฺจ
อสฺสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณฺวสํ, อถาหํ
ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย
อนฺตุตรํ สมฺมาสมุโพธิ อภิสมฺพุทฺธโร ปจฺจณฺวสํ. ฌาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ
อุทฺปาติ “อกุปฺปา เม วิมฺมุติ,^๔ อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว”ติ. ปจฺม.

๒. ปจฺมอสฺสาทสุตฺต

[๑๐๕] โลกสฺสาหํ ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ,^๕ โย โลเก อสฺสาโท
ตทชฺฌคมํ. ยาวตโก โลเก อสฺสาโท, ปณฺวาย เม โส สุกฺกโจ. โลกสฺสาหํ ภิกฺขเว

๑ ก. โลเก

๒ ก. จนนฺทราควินโย

๓ จ.ม. อภิสมฺพุทฺธโรติ

๔ ส. อ. ม. เจโตวิมฺมุติ

๕ ก. อจฺริ

อาทึนวปริเยสนํ อจรี, โย โลเก อาทึนโว ททชฺฌกมํ. ยาวตโก โลเก อาทึนโว
 ปณฺณาย เม โส สุกฺกโจ. โลกสุสาหํ ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ อจรี, ยํ โลเก
 นิสฺสรณํ ททชฺฌกมํ. ยาวตกํ โลเก นิสฺสรณํ, ปณฺณาย เม ทํ สุกฺกจํ. ยาวกัณฺณจาทํ
 ภิกฺขเว โลกสุส อสุสาทญฺจ อสุสาทโต อาทึนวญฺจ อาทึนวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต
 ยถาภูตํ นาพฺภณฺณาสี, เนว ทาวาทํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
 สสฺสสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนนฺตตรํ สมนฺมาสมโพรี อภิสฺมพฺพุโร
 ปจฺจณฺณาสี. ยโต จ โขหํ ภิกฺขเว โลกสุส อสุสาทญฺจ อสุสาทโต อาทึนวญฺจ
 อาทึนวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, อถาทํ ภิกฺขเว สเทวเก
 โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนนฺตตรํ
 สมนฺมาสมโพรี อภิสฺมพฺพุโร ปจฺจณฺณาสี. ฉานญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุกฺปาทิ “อฺกฺุปฺปา
 เม วิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว”ติ. ทุตियํ.

๓. ทุตียอสุสาทสุตต

[๑๐๖] โน เจตํ^๑ ภิกฺขเว โลเก อสุสาโท อภวิสฺส, นยิทํ สตฺตทา โลเก
 สारชฺเชยฺยํ. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ โลเก อสุสาโท, ตสฺมา สตฺตทา โลเก
 สारชฺชนฺติ. โน เจตํ ภิกฺขเว โลเก อาทึนโว อภวิสฺส, นยิทํ สตฺตทา โลเก นิพฺพินฺทเยฺยํ.
 ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ โลเก อาทึนโว, ตสฺมา สตฺตทา โลเก นิพฺพินฺทนฺติ.
 โน เจตํ ภิกฺขเว โลเก นิสฺสรณํ อภวิสฺส, นยิทํ สตฺตทา โลกมฺหา นิสฺสเรยฺยํ.
 ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ โลเก นิสฺสรณํ, ตสฺมา สตฺตทา โลกมฺหา นิสฺสรณฺติ.
 ยาวกัณฺณจ ภิกฺขเว สตฺตทา โลกสุส อสุสาทญฺจ อสุสาทโต อาทึนวญฺจ อาทึนวโต
 นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ นาพฺภณฺณาสึ. เนว ทาว ภิกฺขเว สตฺตทา สเทวกา
 โลกา สมารกา สพฺรหฺมกา สสฺสสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา
 วิสฺสุตฺตา วิปฺปมฺมุตฺตา วิมฺริยาทิกเตน เจตสา วิหริสฺส. ยโต จ โข ภิกฺขเว สตฺตทา
 โลกสุส อสุสาทญฺจ อสุสาทโต อาทึนวญฺจ อาทึนวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต
 ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสึ. อถ ภิกฺขเว สตฺตทา สเทวกา โลกา สมารกา สพฺรหฺมกา

สตุสมณพราหมณินยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสฺสยฺกฺกตา วิปฺปมฺกฺกตา วิมฺริยาที-
กเตน เจตสา วิหรนฺตฺติ. ทกีย.

๔. สมณพราหมณสูตร

[๑๐๗] เย เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา โลกสฺส อสฺสาทนฺจ
อสฺสาทโต อาทีนฺวณฺจ อาทีนฺวโต นิสฺสรณณฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ,
น เม เต^๑ ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา สมณฺเสสุ วา สมณสมฺมตฺตา
พฺราหฺมณฺเสสุ วา พฺราหฺมณสมฺมตฺตา, น จ ปน เต อายุสฺมนฺโต สามณฺณตฺถณฺจ^๒
พฺราหฺมณตฺถณฺจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺวา สจฺฉิกฺกวา อฺปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.
เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา โลกสฺส อสฺสาทนฺจ อสฺสาทโต
อาทีนฺวณฺจ อาทีนฺวโต นิสฺสรณณฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ ปชานนฺติ, เต โข
ภิกฺขเว สมณา วา พฺราหฺมณา วา สมณฺเสสุ วา สมณสมฺมตฺตา พฺราหฺมณฺเสสุ วา
พฺราหฺมณสมฺมตฺตา, เต จ ปนอายุสฺมนฺโต สามณฺณตฺถณฺจ พฺราหฺมณตฺถณฺจ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภินฺวา สจฺฉิกฺกวา อฺปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ.^๓ จตุตฺถ.

๕. รุณฺณสูตร

[๑๐๘] รุณฺณมิตฺถํ ภิกฺขเว อริยสฺส วินฺเย ยทิตฺถํ คีตํ, อุมฺมตฺตกมิตฺถํ ภิกฺขเว
อริยสฺส วินฺเย ยทิตฺถํ นจฺจ, โกมาริกมิตฺถํ ภิกฺขเว อริยสฺส วินฺเย ยทิตฺถํ อติเวลํ
ทนฺตวิทฺสทสฺสิตํ.^๔ ทสฺมาทิตฺถํ ภิกฺขเว เสตฺถมาโต คีเต เสตฺถมาโต นจฺเจ, อลํ โว
ธมฺมปโมทิตานํ สทํ สิตํ สิตมตฺตาทายติ. ปณฺจม.

๖. อดีตติสูตร

[๑๐๙] ทิณฺณํ ภิกฺขเว ปฏฺฐิเสวนาย นตฺถิ ทิตฺติ. กตเมสํ ทิณฺณํ? สฺปฺปสฺส^๕
ภิกฺขเว ปฏฺฐิเสวนาย นตฺถิ ทิตฺติ, สฺราเมรยปานสฺส ภิกฺขเว ปฏฺฐิเสวนาย นตฺถิ ทิตฺติ,
เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา ภิกฺขเว ปฏฺฐิเสวนาย นตฺถิ ทิตฺติ. อิมํ โข ภิกฺขเว ทิณฺณํ
ปฏฺฐิเสวนาย นตฺถิ ทิตฺตํ. จญฺจ.

๑ ม. น เต ๒ จ. สามณฺณตฺถณฺจ วา พฺราหฺมณตฺถณฺจ วา ๓ ส. อ. วิหรนฺตฺติ

๔ ส. อ. ทนฺตวิทฺสทํ สทํ

๕ จ.ม. สฺปฺปสฺส

๗. อรกขิตตสูตร

[๑๑๐] อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ เยน ภควา เทนุสสงมมิ, อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ ภควา เอตทโวจ “จิตฺเต คหปติ อรกขิตเต กายกมฺมมฺปี อรกขิตํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี อรกขิตํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี อรกขิตํ โหติ. ตสฺส อรกขิตกายกมฺมสฺส อรกขิตวจีกมฺมสฺส อรกขิตมโนกมฺมสฺส กายกมฺมมฺปี อวสฺสํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี อวสฺสํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี อวสฺสํ โหติ. ตสฺส อวสฺสกายกมฺมสฺส อวสฺสวจีกมฺมสฺส อวสฺสมโนกมฺมสฺส กายกมฺมมฺปี ปฺตีกํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี ปฺตีกํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี ปฺตีกํ โหติ. ตสฺส ปฺตีกายกมฺมสฺส ปฺติวจีกมฺมสฺส ปฺตีมโนกมฺมสฺส น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา.

เสยฺยถาปี คหปติ กุฎฺฐาคาเร ทฺวจฺจนฺเน กุฎฺฐมฺปี อรกขิตํ โหติ, โคปานสียมฺปี อรกขิตา โหนฺติ, ภิตฺติปี อรกขิตา โหติ, กุฎฺฐมฺปี อวสฺสํ โหติ, โคปานสียมฺปี อวสฺสตา โหนฺติ, ภิตฺติปี อวสฺสตา โหติ, กุฎฺฐมฺปี ปฺตีกํ โหติ, โคปานสียมฺปี ปฺตีกา โหนฺติ, ภิตฺติปี ปฺตีกา โหติ.

เอวเมว โข คหปติ จิตฺเต อรกขิตเต ๗เปว น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา.

จิตฺเต คหปติ รกขิตเต กายกมฺมมฺปี รกขิตํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี รกขิตํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี รกขิตํ โหติ. ตสฺส รกขิตกายกมฺมสฺส รกขิตวจีกมฺมสฺส รกขิตมโนกมฺมสฺส กายกมฺมมฺปี อนวสฺสํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี อนวสฺสํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี อนวสฺสํ โหติ. ตสฺส อนวสฺสกายกมฺมสฺส อนวสฺสวจีกมฺมสฺส อนวสฺสมโนกมฺมสฺส กายกมฺมมฺปี อปฺตีกํ โหติ, วจีกมฺมมฺปี อปฺตีกํ โหติ, มโนกมฺมมฺปี อปฺตีกํ โหติ. ตสฺส อปฺตีกายกมฺมสฺส อปฺติวจีกมฺมสฺส อปฺตีมโนกมฺมสฺส ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยา.

เสยฺยถาปี คหปติ กุฎฺฐาคาเร สฺวจฺจนฺเน กุฎฺฐมฺปี รกขิตํ โหติ, โคปานสียมฺปี รกขิตา โหนฺติ, ภิตฺติปี รกขิตา โหติ. กุฎฺฐมฺปี อนวสฺสํ โหติ, โคปานสียมฺปี

อนวสุตฺตา โหนฺติ, ภิตฺติปี อนวสุตฺตา โหติ. กุญฺญปี อปฺปติกํ โหติ, โคปานสโยปี
อปฺปติกา โหนฺติ, ภิตฺติปี อปฺปติกา โหติ.

เอวเมว โข คหปติ จิตฺเต รกฺขิตฺเต วเปว ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา
กาลกิริยาติ. สุตฺตมํ.

๘. พยาปนฺนสูตร

[๑๑๑] อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิ, ชุปฺสงฺกมิทฺวา
ภควนฺตํ อภิเวทฺเตทฺวา เอกมฺนํ นิสฺสีทิ; เอกมฺนํ นิสฺสินํ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ
ภควา เอตทโวจ “จิตฺเต คหปติ พยาปนฺเน กายกมฺมมฺปิ พยาปนฺนํ โหติ, วจิกมฺมมฺปิ
พยาปนฺนํ โหติ, มโนกมฺมมฺปิ พยาปนฺนํ โหติ. ตสฺส พยาปนฺนกายกมฺมสฺส
พยาปนฺนวจิกมฺมสฺส พยาปนฺนมโนกมฺมสฺส น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา
กาลกิริยา.

เสยฺยธาปี คหปติ กุญฺญาคาเร ทฺวจฺจนฺเน กุญฺญปี พยาปนฺนํ โหติ, โคปานสโยปี
พยาปนฺนา โหนฺติ, ภิตฺติปี พยาปนฺนา โหติ. เอวเมว โข คหปติ จิตฺเต พยาปนฺเน
วเปว น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา.

จิตฺเต คหปติ อพฺยาปนฺเน กายกมฺมมฺปิ อพฺยาปนฺนํ โหติ, วจิกมฺมมฺปิ อพฺยาปนฺนํ
โหติ, มโนกมฺมมฺปิ อพฺยาปนฺนํ โหติ. ตสฺส อพฺยาปนฺนกายกมฺมสฺส อพฺยาปนฺน-
วจิกมฺมสฺส อพฺยาปนฺนมโนกมฺมสฺส ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยา. เสยฺยธาปี
คหปติ กุญฺญาคาเร สฺวจฺจนฺเน กุญฺญปี อพฺยาปนฺนํ โหติ, โคปานสโยปี อพฺยาปนฺนา
โหนฺติ, ภิตฺติปี อพฺยาปนฺนา โหติ. เอวเมว โข คหปติ จิตฺเต อพฺยาปนฺเน วเปว
ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยาติ. อญฺจมํ.

๙. ปจฺจนินิทานสูตร

[๑๑๒] ตีณิมานิ ภิกฺขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺทาย. กตฺมานิ ตีณิ ? โลโก
นิทานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, โทโส นิทานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย, โมโห นิทานํ กมฺมานํ
สมุทฺทาย. ยํ ภิกฺขเว โลภปคฺคํ กมฺมํ โลภชฺชํ โลภนิทานํ โลภสมุทฺทาย, ตํ กมฺมํ
อกุสลํ, ตํ กมฺมํ สวาทฺตํ, ตํ กมฺมํ ทฺวักขวิปากํ, ตํ กมฺมํ กมฺมสมุทฺทาย สํวตฺตติ,
น ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ. ยํ ภิกฺขเว โทสปคฺคํ กมฺมํ โทสชฺชํ โทสนิทานํ

โทสสมุทฺถํ, ตํ กมฺมํ อกุสฺสํ, ตํ กมฺมํ สวาชฺชํ, ตํ กมฺมํ ทุกฺขวิปากํ, ตํ กมฺมํ
กมฺมสมุทฺถาย สํวตฺตติ, น ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ. ยํ ภิกฺขเว โมหปคตํ กมฺมํ
โมหํ โมหนิทานํ โมหสมุทฺถํ, ตํ กมฺมํ อกุสฺสํ, ตํ กมฺมํ สวาชฺชํ, ตํ กมฺมํ
ทุกฺขวิปากํ, ตํ กมฺมํ กมฺมสมุทฺถาย สํวตฺตติ, น ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ.
อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺถาย.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺถาย. กตมานิ ตีณิ? อโลโก นิทานํ
กมฺมานํ สมุทฺถาย, อโทโส นิทานํ กมฺมานํ สมุทฺถาย, อโมโห นิทานํ กมฺมานํ
สมุทฺถาย. ยํ ภิกฺขเว อโลกปคตํ กมฺมํ อโลภํ อโลภนิทานํ อโลภสมุทฺถํ, ตํ กมฺมํ
กุสฺสํ, ตํ กมฺมํ อนวชฺชํ, ตํ กมฺมํ สุขวิปากํ, ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ, น ตํ
กมฺมํ กมฺมสมุทฺถาย สํวตฺตติ. ยํ ภิกฺขเว อโทสปคตํ กมฺมํ อโทสํ อโทสนิทานํ
อโทสสมุทฺถํ, ตํ กมฺมํ กุสฺสํ, ตํ กมฺมํ อนวชฺชํ, ตํ กมฺมํ สุขวิปากํ, ตํ กมฺมํ
กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ, น ตํ กมฺมํ กมฺมสมุทฺถาย สํวตฺตติ. ยํ ภิกฺขเว อโมหปคตํ
กมฺมํ อโมหํ อโมหนิทานํ อโมหสมุทฺถํ, ตํ กมฺมํ กุสฺสํ, ตํ กมฺมํ อนวชฺชํ, ตํ
กมฺมํ สุขวิปากํ, ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรธาย สํวตฺตติ, น ตํ กมฺมํ กมฺมสมุทฺถาย
สํวตฺตติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺถายาติ. นวม.

๑๐. ทุตินิทานสุตต

[๑๑๓] ตีณิมานิ ภิกฺขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺถาย. กตมานิ ตีณิ? อตีเต
ภิกฺขเว จนฺทรากฺขจฺฉานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชยติ, อนาคเต ภิกฺขเว จนฺท-
รากฺขจฺฉานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชยติ, ปจฺจุปฺปนฺเน ภิกฺขเว จนฺทรากฺขจฺฉานิเย
ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชยติ. กถญจ ภิกฺขเว อตีเต จนฺทรากฺขจฺฉานิเย ธมฺเม อารพฺภ
จนฺโท ชยติ-? อตีเต ภิกฺขเว จนฺทรากฺขจฺฉานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนฺวิตฺตกฺกเถ
อนฺวิจฺจารเถ, ตสฺส อตีเต จนฺทรากฺขจฺฉานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนฺวิตฺตกฺกยโต
อนฺวิจฺจายโต จนฺโท ชยติ, จนฺทชาโต เทหิ ธมฺเมหิ สยฺยโต โหติ. เอตมํ ภิกฺขเว
สญฺญเณชนํ วทามิ, โย เจตโส สวาคโ. เอวํ โข ภิกฺขเว อตีเต จนฺทรากฺขจฺฉานิเย
ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชยติ.

กถัจจ ภิกขเว อนาคเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชายติ? อนาคเต ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนุวิตกฺกเกติ อนุวิจฺจาเรติ, ทสฺส อนาคเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนุวิตกฺกยโต อนุวิจฺจายโต จนฺโท ชายติ, จนฺทชาโต เตหิ ธมฺเมหิ สยฺยตุโต โหติ. เอตมฺหํ ภิกขเว สยฺยโณชนํ วทามิ, โย เจตโส สาราโก. เอวํ โข ภิกขเว อนาคเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชายติ.

กถัจจ ภิกขเว ปจฺจุปปนฺเน จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชายติ? ปจฺจุปปนฺเน ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนุวิตกฺกเกติ อนุวิจฺจาเรติ, ทสฺส ปจฺจุปปนฺเน จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ เจตสา อนุวิตกฺกยโต อนุวิจฺจายโต จนฺโท ชายติ, จนฺทชาโต เตหิ ธมฺเมหิ สยฺยตุโต โหติ. เอตมฺหํ ภิกขเว สยฺยโณชนํ วทามิ, โย เจตโส สาราโก. เอวํ โข ภิกขเว ปจฺจุปปนฺเน จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท ชายติ. อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺธาย.

ตีณิมานิ ภิกขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทฺธาย. กตมานิ ตีณิ? อตีเต ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ, อนาคเต ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ, ปจฺจุปปนฺเน ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ. กถัจจ ภิกขเว อตีเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ? อตีตานํ ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิยานํ ธมฺมานํ อายตี วิปากํ ปชานาติ, อายตี วิปากํ วิทิตฺวา ตทภินิวชฺเชติ,^๑ ตทภินิวชฺเชตฺวา^๒ เจตสา อภิวีราเชตฺวา^๓ ปณฺณาย อติวิชฺฌ^๔ ปสฺสติ. เอวํ โข ภิกขเว อตีเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ.

กถัจจ ภิกขเว อนาคเต จนฺตรากฺขจฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ? อนาคตานํ ภิกขเว จนฺตรากฺขจฺจานิยานํ ธมฺมานํ อายตี วิปากํ ปชานาติ. อายตี วิปากํ วิทิตฺวา ตทภินิวชฺเชติ, ตทภินิวชฺเชตฺวา เจตสา อภิวีราเชตฺวา ปณฺณาย อติวิชฺฌ

๑ จ.ม. ตทภินิวตฺเตติ

๒ จ.ม. ตทภินิวตฺเตตฺวา

๓ จ.ม. อภินิวิชฺฌิตฺวา

๔ ม. อภินิวิชฺฌ

ปสฺสติ. เอวํ โข ภิกฺขเว อนาคเต จนฺทราภฏฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปจฺจุปปนฺเน จนฺทราภฏฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ? ปจฺจุปปนฺนํ ภิกฺขเว จนฺทราภฏฺจานิเย ธมฺมํ อายตี วิปากํ ปชานาติ, อายตี วิปากํ วิทิตฺวา ททภินิเวชฺเชติ, ททภินิเวชฺเชตฺวา เจตสา อภิวีราเชตฺวา ปณฺณาย อติวิธฺม ปสฺสติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปจฺจุปปนฺเน จนฺทราภฏฺจานิเย ธมฺเม อารพฺภ จนฺโท น ชายติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุททายาติ. ทสมํ.

สมโพธวคฺโค ปจโม.

ตสฺสทฺธานิ

ปฺพุเพว ทฺเว อสฺสาทา
อติตฺติ เทว จ ภูฏานิ

สมโณ รุณฺณเปณฺจมํ
นิทานานิ อปเร ทฺเวติ.

๒. อาปายิกวคค

๑. อาปายิกสฺสุต

[๑๑๔] ตโยเม ภิกฺขเว อาปายิกา เนรยิกา อิทมปฺปทาย. กตเม ตโย? โย จ อพฺรหฺมจารี อพฺรหฺมจาริปฏฺญโณ, โย จ สฺสทฺธพฺรหฺมจารี สฺสทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรณํ อมฺลเกน^๒ อพฺรหฺมจริเยน อนฺนุทฺธเสติ, โย จายํ เอวํวาทิ เอวํทิจฺจิ “นตฺถิ กาเมสฺสุ โทโส”ติ, โส กาเมสฺสุ ปาตพฺพตํ อาปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อาปายิกา เนรยิกา อิทมปฺปทายาติ. ปจมํ.

๒. ทุลลภสฺสุต

[๑๑๕] ติณฺณํ ภิกฺขเว ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมี. กตเมสํ ติณฺณํ? ตถาคทสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมี, ตถาคทปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทเสทา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมี, กถณฺญ กตเวทํ ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมี. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ. ทฺติยํ.

๓. อปฺปเมยฺยสุตฺต

[๑๑๖] ทโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ทโย? สุปฺปเมยฺโย ทุปฺปเมยฺโย อปฺปเมยฺโย. กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สุปฺปเมยฺโย? อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุตฺตโต โหติ อนฺนํ โห จปฺโล มุขโร วิกิตฺตวาโจ มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมฺมาหิตो วิพฺภนฺตจิตฺโต ปากฺกิตฺตทฺวิโย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สุปฺปเมยฺโย.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทุปฺปเมยฺโย? อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อนฺนํ โหติ โหติ อนฺนํ โห จปฺโล มุขโร วิกิตฺตวาโจ อปฺปจฺจิตฺตสฺสติ สมฺปชาโน สมฺมาหิตอ เอกจฺจิตฺโต สํวตฺตทฺวิโย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทุปฺปเมยฺโย.

กตโม จ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปเมยฺโย? อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ชีณาสโว. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปเมยฺโย. อิมํ โข ภิกฺขเว ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทตฺติย.

๔. อาเนถฺยสุตฺต

[๑๑๗] ทโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ทโย? อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺติกกมา ปฏฺฐิสณฺณานํ อตฺตงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ อมณสิการา “อนฺนํโต อากาโส”ติ อากาसानญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ททสฺสาเทติ, ตํ นิกามติ, เทน จ วิตฺถิ อปฺปชฺชติ. ทตฺถ^๑ จิตฺโต ททธมฺมุตโต ทพฺพหุลวิหริ อปริธีโน กาลํ กุรฺรมาโน อากาसानญฺจายตนํ ปกานํ เทวานํ สหปุตฺตํ อุปปชฺชติ. อากาसानญฺจายตนํ ปกานํ ภิกฺขเว เทวานํ วิสฺสติ กปฺป- สหสฺสทานิ อายุรํ ปมาณํ, ทตฺถ ปุณฺณชฺชโน ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เติสํ เทวานํ อายุรํ ปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยํ ปิ คุจฺจติ, ติรจฺจนานโยนิมฺปิ คุจฺจติ, ปิตฺติ- วิสยํ ปิ^๒ คุจฺจติ. ภควโต ปน สวโก ทตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เติสํ เทวานํ อายุรํ ปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา ทสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อยํ โข ภิกฺขเว วิเสโส อยํ อธิปฺปายโส อิทํ นานากรรมํ สุตฺวาโต อริยสวากสฺส อสฺสสฺวตา ปุณฺณชฺชเนน ยทิตํ คตฺติยา อุปปตฺตติยา สติ.^๓

๑ ฉ.ม. ทตฺถ ๒ ฉ.ม. เปตฺตติวิสยํ ปิ ๓ ฉ.ม. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ

ปุน จ ปรี ภิกขเว อิเธกัจโจ ปุคฺคโล สพฺพโส อากาสาณญฺจายตนํ สมตฺติกุมฺม “อนนํ วิณฺณณํ”ติ วิณฺณณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ททสฺสาเทติ, ตํ นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติ อาปชฺชติ. ตตฺถ จิโต ททริมฺมุตโต ทพฺพหุลวิหารี อปริทฺธิโน กาลํ กุรฺมาโน วิณฺณณญฺจายตนูปกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. วิณฺณณญฺจายตนูปกานํ ภิกขเว เทวานํ จตฺตาทิสํ กปฺปสทฺสสถานิ อายุรฺปฺमानํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺชนํ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺमानํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยมฺปิ กจฺจติ, ทิรจฺจานโยนิมฺปิ กจฺจติ, ปิตฺติวิสยมฺปิ กจฺจติ. ภควโต ปน สวโก ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺमानํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อยฺ โข ภิกขเว วิเสโส อยฺ อธิปฺปายโส อิทํ นานาการณํ สุตฺวาโต อริยสวากสฺส อสฺสสฺวทา ปุณฺณชฺชนนํ ยทิทํ คตฺติยา อุปปตฺติยา สติ.

ปุน จ ปรี ภิกขเว อิเธกัจโจ ปุคฺคโล สพฺพโส วิณฺณณญฺจายตนํ สมตฺติกุมฺม “นตฺถิ กิลฺลิจิ”ติ อากิลฺลญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ททสฺสาเทติ, ตํ นิกาเมติ เตน จ วิตฺติ อาปชฺชติ. ตตฺถ จิโต ททริมฺมุตโต ทพฺพหุลวิหารี อปริทฺธิโน กาลํ กุรฺมาโน อากิลฺลญฺจายตนูปกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ, อากิลฺลญฺจายตนูปกานํ ภิกขเว เทวานํ สญฺญิจิ กปฺปสทฺสสถานิ อายุรฺปฺमानํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺชนํ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺमानํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยมฺปิ กจฺจติ, ทิรจฺจานโยนิมฺปิ กจฺจติ, ปิตฺติวิสยมฺปิ กจฺจติ. ภควโต ปน สวโก ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา, ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺमानํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อยฺ โข ภิกขเว วิเสโส อยฺ อธิปฺปายโส อิทํ นานาการณํ สุตฺวาโต อริยสวากสฺส อสฺสสฺวทา ปุณฺณชฺชนนํ ยทิทํ คตฺติยา อุปปตฺติยา สติ. อิมํ โข ภิกขเว ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมินฺติ. จตฺตถ.

๕. วิปตติสมปทาสุตต

[๑๑๘] ติสฺโส อิมํ ภิกขเว วิปตฺติโย. กตฺมา ติสฺโส? สิลวิปตฺติ จิตฺตวิปตฺติ ทิฏฺฐิจิวิปตฺติ. กตฺมา จ ภิกขเว สิลวิปตฺติ? อิทํ ภิกขเว เอกัจโจ ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, ปิสุณฺวาโจ โหติ, ผรุสฺวาโจ โหติ, สมฺมุสฺสปลายี โหติ. อยฺ วุจฺจติ ภิกขเว สิลวิปตฺติ.

กตมา จ ภิกขเว จิตฺตวิปตฺติ? อธิ ภิกขเว เอกจฺใจ อนภิขณฺณาสฺส โหติ, พยาปนฺนจิตฺโต โหติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว จิตฺตวิปตฺติ.

กตมา จ ภิกขเว ทิฏฺฐิวิปตฺติ? อธิ ภิกขเว เอกจฺใจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ วิปริตฺตทสฺสโน “นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ, นตฺถิ หุตํ, นตฺถิ สุกฺกทกฺกฏฺฏานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก, นตฺถิ อญฺ โลโก, นตฺถิ ปโร โลโก, นตฺถิ มาตา, นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สत्ตฺธา โอปปาทิกา, นตฺถิ โลเก สมณพฺรหฺมณฺหา สมมฺมกฺกตา สมมาปฺปฏิปนฺนา, เย อิมญฺจ โลกํ ปรมฺยํ โลกํ สยํ อภินฺนฺวา สจฺจิกิตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว ทิฏฺฐิวิปตฺติ.

สึลวิปตฺติเหตุ วา ภิกขเว สत्ตฺธา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺถกฺคฺติ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. จิตฺตวิปตฺติเหตุ วา ภิกขเว สत्ตฺธา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺถกฺคฺติ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. ทิฏฺฐิวิปตฺติเหตุ วา ภิกขเว สत्ตฺธา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณฺหา อปายํ ทฺถกฺคฺติ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. อีมา โช ภิกขเว ทิสฺโส วิปตฺติโย.

ทิสฺโส อีมา ภิกขเว สมฺปทา. กตมา ทิสฺโส? สึลสมฺปทา จิตฺตสมฺปทา ทิฏฺฐิสมฺปทา. กตมา จ ภิกขเว สึลสมฺปทา? อธิ ภิกขเว เอกจฺใจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโร โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิวิโร โหติ, ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิวิโร โหติ, มรฺสาเย วาจาเย ปฏฺวิวิโร โหติ, สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิวิโร โหติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว สึลสมฺปทา.

กตมา จ ภิกขเว จิตฺตสมฺปทา? อธิ ภิกขเว เอกจฺใจ อนภิขณฺณาสฺส โหติ, พยาปนฺนจิตฺโต โหติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว จิตฺตสมฺปทา.

กตมา จ ภิกขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา? อธิ ภิกขเว เอกจฺใจ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ อวิปริตฺตทสฺสโน “อตฺถิ ทินฺนํ, อตฺถิ ยิฏฺฐํ, อตฺถิ หุตํ, อตฺถิ สุกฺกทกฺกฏฺฏานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก, อตฺถิ อญฺ โลโก, อตฺถิ ปโร โลโก, อตฺถิ มาตา, อตฺถิ ปิตา, อตฺถิ สत्ตฺธา โอปปาทิกา, อตฺถิ โลเก สมณพฺรหฺมณฺหา สมมฺมกฺกตา สมมาปฺปฏิปนฺนา, ये อิมญฺจ โลกํ ปรมฺยํ โลกํ สยํ อภินฺนฺวา สจฺจิกิตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา.

สึลสมฺปทาเหตุ วา ภิกขเว สत्ตฺธา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณฺหา สฺสคฺคิ สฺสคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ. จิตฺตสมฺปทาเหตุ วา ภิกขเว สत्ตฺธา กายสฺส เกหา ปรมฺมรณฺหา สฺสคฺคิ

สฺสคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ. ทิฏฺฐิสมฺปทาเหตุ วา ภิกฺขเว สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺสคํ สฺสคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ. อีมา โข ภิกฺขเว ทิสฺสฺส สมฺปทาติ. ปณฺจมํ.

๖. อปณฺณกสฺสฺส

[๑๑๙] ทิสฺสฺส อีมา ภิกฺขเว วิปฺตฺติโย. กตมา ทิสฺสฺส? สลฺลวิปฺตฺติ จิตฺตวิปฺตฺติ ทิฏฺฐิวิปฺตฺติ. กตมา จ ภิกฺขเว สลฺลวิปฺตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ ปาณาติปาตํ โหติ ฯเปฯ สมฺมปฺปลาปํ โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สลฺลวิปฺตฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว จิตฺตวิปฺตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ อนภิชฺฌาณํ โหติ, พฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จิตฺตวิปฺตฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิวิปฺตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ มิจฺฌาทิฏฺฐิโก โหติ วิปริตฺทสฺสโน “นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ ฯเปฯ เย อิมญฺจ โลกํ ปรมฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิวิปฺตฺติ.

สลฺลวิปฺตฺติเหตุ วา ภิกฺขเว สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺส อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. จิตฺตวิปฺตฺติเหตุ วา...ทิฏฺฐิวิปฺตฺติเหตุ วา ภิกฺขเว สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺส อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว อปณฺณโก มณฺนิ อุตฺตรชฺชิตฺโต เยน เยนเว ปตฺติจฺจติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว สลฺลวิปฺตฺติเหตุ วา สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺส อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. จิตฺตวิปฺตฺติเหตุ วา...ทิฏฺฐิวิปฺตฺติเหตุ วา สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺส อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺติ. อีมา โข ภิกฺขเว ทิสฺสฺส วิปฺตฺติโย.

ทิสฺสฺส อีมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ทิสฺสฺส? สลฺลสมฺปทา จิตฺตสมฺปทา ทิฏฺฐิสมฺปทา. กตมา จ ภิกฺขเว สลฺลสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ ฯเปฯ สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สลฺลสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว จิตฺตสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ อนภิชฺฌาณํ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จิตฺตสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโຈ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ อวิปริตฺทสฺสโน “อตฺถิ ทินฺนํ, อตฺถิ ยิฏฺฐํ ฯเปฯ เย อิมญฺจ โลกํ ปรมฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา.

สลฺลสมฺปทาเหตุ วา ภิกฺขเว สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา ปรมฺมรณาสฺส สฺสคํ สฺสคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ. จิตฺตสมฺปทาเหตุ วา...ทิฏฺฐิสมฺปทาเหตุ วา ภิกฺขเว สฺสฺสตา กายสฺสฺส เภทา

ปรมมรณา สุกตํ สุกํ โลกํ อุปปชฺชนติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อปฺนฺนโก มณิ อุตฺตรชิตฺโต
 เยน เยนว ปตฺติจฺจาติ สฺปตฺติจฺจํเยว ปตฺติจฺจาติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว สีสสมฺปทาเหตุ วา
 สตุตา กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกตํ สุกํ โลกํ อุปปชฺชนติ. จิตฺตสมฺปทาเหตุ
 วา....ทฺธิจฺจสมฺปทาเหตุ วา สตุตา กายสฺส เกทา ปรมมรณา สุกตํ สุกํ โลกํ
 อุปปชฺชนติ. อีมา โข ภิกฺขเว ทิสฺโส สมฺปทาติ. ฉนฺนํ.

๗. กมฺมมุตฺตสฺสุต

[๑๒๐] ทิสฺโส อีมา ภิกฺขเว วิปตฺติโย. กตมา ทิสฺโส? กมฺมมุตฺตวิปตฺติ อาชีว-
 วิปตฺติ ทฺธิจฺจวิปตฺติ. กตมา จ ภิกฺขเว กมฺมมุตฺตวิปตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปาณาติปาตํ โหติ ๖เปว สมฺผปฺปลาปํ โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมมุตฺตวิปตฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว อาชีววิปตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ มิจฺฉาอาชีโว โหติ
 มิจฺฉาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อาชีววิปตฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว ทฺธิจฺจวิปตฺติ? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ มิจฺฉาทฺธิจฺจโก โหติ
 วิปริตฺตทสฺสโน “นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยฺยจฺจํ ๖เปว เย อิมญฺจ โลกํ ปรณฺจ โลกํ
 สยํ อภินฺนวา สจฺจํกตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺธิจฺจวิปตฺติ. อีมา โข
 ภิกฺขเว ทิสฺโส วิปตฺติโย.

ทิสฺโส อีมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ทิสฺโส? กมฺมมุตฺตสมฺปทา อาชีวสมฺปทา
 ทฺธิจฺจสมฺปทา. กตมา จ ภิกฺขเว กมฺมมุตฺตสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิโรโต โหติ ๖เปว สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมมุตฺตสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว อาชีวสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สมฺมาอาชีโว โหติ
 สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อาชีวสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทฺธิจฺจสมฺปทา? อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สมฺมาทฺธิจฺจโก โหติ
 อวิปริตฺตทสฺสโน “อตฺถิ ทินฺนํ, อตฺถิ ยฺยจฺจํ ๖เปว เย อิมญฺจ โลกํ ปรณฺจ โลกํ
 สยํ อภินฺนวา สจฺจํกตฺวา ปเวเทนฺตี”ติ. อยํ วุจฺจติ ทฺธิจฺจสมฺปทา. อีมา โข ภิกฺขเว
 ทิสฺโส สมฺปทาติ. สตุทมนํ

๘. ปจฺมโสเจยยสุตฺต

[๑๒๑] ตีณิมานิ ภิกฺขเว โสเจยฺยานิ. กตมานิ ตีณิ ? กายโสเจยฺยํ วจีโสเจยฺยํ มโนโสเจยฺยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว กายโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กายโสเจยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วจีโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วจีโสเจยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว มโนโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อนภิชฺฌาลุ โหติ, อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มโนโสเจยฺยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ โสเจยฺยานีติ. อญฺจมํ.

๙. ทุติยโสเจยยสุตฺต

[๑๒๒] ตีณิมานิ ภิกฺขเว โสเจยฺยานิ. กตมานิ ตีณิ ? กายโสเจยฺยํ วจีโสเจยฺยํ มโนโสเจยฺยํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว กายโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, อพฺรุหมฺมจริยา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กายโสเจยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วจีโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วจีโสเจยฺยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว มโนโสเจยฺยํ ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ กามจฺจนํ “อตุถิ เม อชฺฌตฺตํ กามจฺจนํ”ติ ปชานาติ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ กามจฺจนํ “นตุถิ เม อชฺฌตฺตํ กามจฺจนํ”ติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส กามจฺจนํทสฺส อุปฺปาโท โหติ ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส กามจฺจนํทสฺส ปหานํ โหติ ตญฺจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส กามจฺจนํทสฺส อายตี อนุปฺปาโท โหติ ตญฺจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ พฺยาปาทำ “อตุถิ เม อชฺฌตฺตํ พฺยาปา”ติ

ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ พยาปาโท “นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ พยาปาโท”ติ
 ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส พยาปาทสฺส อุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ. ยถา
 จ อุปฺปนฺนสฺส พยาปาทสฺส ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส
 พยาปาทสฺส อายตฺติ อนุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ถีนมิตฺตํ
 “อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ถีนมิตฺตํ”ติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ถีนมิตฺตํ “นตฺถิ
 เม อชฺฌตฺตํ ถีนมิตฺตํ”ติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ถีนมิตฺตสฺส อุปฺปาโท
 โหติ ตถจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส ถีนมิตฺตสฺส ปหานํ โหติ ตถจ
 ปชานาติ. ยถา จ ปหีนสฺส ถีนมิตฺตสฺส อายตฺติ อนุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ.
 สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจํ “อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจํ”ติ
 ปชานาติ. อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจํ “นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุตฺตจฺจ-
 กุกฺกุจฺจํ”ติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจสฺส อุปฺปาโท โหติ ตถจ
 ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺนสฺส อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจสฺส ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ.
 ยถา จ ปหีนสฺส อุตฺตจฺจกุกฺกุจฺจสฺส อายตฺติ อนุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ. สนฺตํ
 วา อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉํ “อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉา”ติ ปชานาติ. อสนฺตํ วา
 อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉํ “นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิจิกิจฺฉา”ติ ปชานาติ. ยถา จ อนุปฺปนฺน-
 าย วิจิกิจฺฉาย อุปฺปาโท โหติ ตถจ ปชานาติ. ยถา จ อุปฺปนฺน-
 าย วิจิกิจฺฉาย ปหานํ โหติ ตถจ ปชานาติ. ยถา จ ปหีน-
 าย วิจิกิจฺฉาย อายตฺติ อนุปฺปาโท โหติ ตถจ
 ปชานาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มโนโสเจยฺยํ. อิมานิ โช ภิกฺขเว ตีณิ โสเจยฺยานีติ.

กายสฺสจ วาจาสฺสจ

เจโตสฺสจิมฺนาสวํ

สฺสจ โสเจยฺยสมฺปนฺนํ

อาหุ นินฺหาตปาปกนฺติ. นวมํ.

๑๐. โมนะยสุตฺต

[๑๒๓] ตีณิมานิ ภิกฺขเว โมนะยยานิ. กตมานิ ตีณิ? กายโมนํ วจฺจโมนํ
 มโนโมนํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว กายโมนํ? อิทํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโรโต โหติ, อพฺรุหฺมจฺริยา ปฏฺวิวิโรโต โหติ. อิทํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว กายโมนํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว วจีโมเนยฺยํ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มุสสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ,
ปัสฺสณาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺสาย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺมปฺปลาปา
ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วจีโมเนยฺยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว มโนโมเนยฺยํ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมฺบุตฺติํ ปณฺณาวิมฺบุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺขวา อุปสมฺมปฺชฺช วิหริติ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มโนโมเนยฺยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ โมเนยฺยานีติ.

กายมฺนี วาจามฺนี

เจโตมฺนิมฺนาสวํ

มฺนี โมเนยฺยสมฺปนฺนํ

อาหุ สพฺพปฺปฬายินฺนติ. ทสมํ.

อาปายิกวคฺโค ทฺติโย.

ตสฺสทฺธานํ

อาปายิกโก ทลฺลโก จ

อปปเมยฺยํ อนนฺตชกฺ

อยํ อปณฺณกมฺมมนฺโต

เทว จ โสเจยฺยโมเนยฺยาติ.

๓. กุสินารวคฺค

๑. กุสินารสฺสุต

[๑๒๔] เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหริติ พลฺลิหฺรณฺเณ วณฺสณฺฑเฑ. ตถร โข
ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺตนฺเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ.
ภควา เอตทโวจ:

อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหริติ, ตเมนนํ
คหปติ วา คหปติปฺพุโต วา อุปสงฺกมิทฺวา สุวาทนฺาย ภทฺเตน นิมฺนเตติ อากงฺขมาโน
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อธิวเสติ. โส ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพณฺหสมยํ นิวเสทฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย เยน ตสฺส คหปติสฺส วา คหปติปฺพุตสฺส วา นิเวสนํ เทนฺอุปสงฺกมฺติ,
อุปสงฺกมิทฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ, ตเมนนํ โส คหปติ วา คหปติปฺพุโต วา
ปถิเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหคฺคา สนฺตปฺเปติ สมฺปวาเรติ.

ทตฺต เอวํ โหติ “สาธุ วต มายํ” กหปติ วา กหปติปฺปฺโต วา ปณฺเฑน
 ขาหฺนียะน โภชนียะน สหตฺถา สนฺตปฺเปติ สมฺปวาเรตี”ติ. เอวํปัสส โหติ “อโ
 หวต มายํ กหปติ วา กหปติปฺปฺโต วา อายตฺตํ เอวรูปะน ปณฺเฑน ขาหฺนียะน
 โภชนียะน สหตฺถา สนฺตปฺเปยฺย สมฺปวาเรยฺยา”ติ. โส ตํ ปิณฺหาปาทํ อคฺคิโต^๑ มุจฺฉิโต
 อชฺโฆปนฺโน^๒ อนาทินวทสฺสาวิ อนิสฺสรณปญฺโฆ ปริภุชฺชติ, โส ตตฺถ กามวิตกฺกมฺปิ
 วิตกฺเกติ, พยาปาทวิตกฺกมฺปิ วิตกฺเกติ, วิหีสาวิตกฺกมฺปิ วิตกฺเกติ. เอวรूपสฺสาหํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทินฺนํ น มหปฺผลํ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ? ปมตฺโต हि ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ วิหริติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฉฺฉตฺรํ คามํ วา นิคมํ วา อูปนิสฺสาย วิหริติ,
 ตเมนํ กหปติ วา กหปติปฺปฺโต วา อุปสงฺกมิทฺวา สุวาทนาย ภตฺเตน นิมฺนเตติ,
 อากฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อธิวาเสติ. โส ทสฺสา รตฺติยา อจฺจุเยน ปุพฺพณฺุสมยํ
 นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน ทตฺต กหปติสฺส วา กหปติปฺปฺตสฺส วา นีเวสนํ
 เทนุปสงฺกมฺติ, อุปสงฺกมิทฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ, ตเมนํ โส กหปติ วา
 กหปติปฺปฺโต วา ปณฺเฑน ขาหฺนียะน โภชนียะน สหตฺถา สนฺตปฺเปติ สมฺปวาเรตี.

ทตฺต น เอวํ โหติ “สาธุ วต มายํ กหปติ วา กหปติปฺปฺโต วา ปณฺเฑน
 ขาหฺนียะน โภชนียะน สหตฺถา สนฺตปฺเปติ สมฺปวาเรตี”ติ. เอวํปัสส น โหติ
 “อโ หวต มายํ กหปติ วา กหปติปฺปฺโต วา อายตฺตํ เอวรูปะน ปณฺเฑน ขาหฺนียะน
 โภชนียะน สหตฺถา สนฺตปฺเปยฺย สมฺปวาเรยฺยา”ติ. โส ตํ ปิณฺหาปาทํ อคฺคิโต
 มุจฺฉิโต อนชฺโฆปนฺโน อนาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณปญฺโฆ ปริภุชฺชติ. โส ตตฺถ
 เนกขมฺมวิตกฺกมฺปิ วิตกฺเกติ, อพฺยาปาทวิตกฺกมฺปิ วิตกฺเกติ, อวิหีสาวิตกฺกมฺปิ วิตกฺเกติ.
 เอวรूपสฺสาหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทินฺนํ มหปฺผลํ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ? อปฺมตฺโต
 हि ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหริตีติ. ปจฺม.

๒. ภาณฺชนสูตร

[๑๒๕] ยสฺสํ ภิกฺขเว ทิสายํ ภิกฺขุ ภาณฺชนชาตา กลฺลชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ มุชฺสคฺคํ วิตุทฺตนา วิหรนฺติ. มนฺสิกาตุํปี เม เอสา ภิกฺขเว ทิสานํ ฌาสํ โหติ, ปเกว กนฺตุํ. นิฏฺฐํ เอตฺถ กจฺฉามิ: อทฺธา เต อายสฺมนฺโต ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส, ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส. กตฺเม ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส? เนกฺขมฺมวิตกฺกํ อပ္ฺยาปาทวิตกฺกํ อวิหีสวิตกฺกํ. อิมํ ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส. กตฺเม ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส? กามวิตกฺกํ พยาปาทวิตกฺกํ วิหีสวิตกฺกํ. อิมํ ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส. ยสฺสํ ภิกฺขเว ทิสายํ ภิกฺขุ ภาณฺชนชาตา กลฺลชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ มุชฺสคฺคํ วิตุทฺตนา วิหรนฺติ. มนฺสิกาตุํปี เม เอสา ภิกฺขเว ทิสานํ ฌาสํ โหติ, ปเกว กนฺตุํ. นิฏฺฐํ เอตฺถ กจฺฉามิ: อทฺธา เต อายสฺมนฺโต ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส. อิมํ ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส.

ยสฺสํ^๑ ภิกฺขเว ทิสายํ ภิกฺขุ สมคฺคา สมฺโมทมนานา อวิวทมนานา ซีโรทกฺกฺฐา อญฺณมญฺญํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสฺสนฺตา วิหรนฺติ. กนฺตุํปี เม เอสา ภิกฺขเว ทิสานํ ฌาสํ โหติ, ปเกว มนฺสิกาตุํ. นิฏฺฐํ เอตฺถ กจฺฉามิ: อทฺธา เต อายสฺมนฺโต ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส. ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส. กตฺเม ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส? กามวิตกฺกํ พยาปาทวิตกฺกํ วิหีสวิตกฺกํ. อิมํ ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส? เนกฺขมฺมวิตกฺกํ อပ္ฺยาปาทวิตกฺกํ อวิหีสวิตกฺกํ. อิมํ ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส. ยสฺสํ ภิกฺขเว ทิสายํ ภิกฺขุ สมคฺคา สมฺโมทมนานา อวิวทมนานา ซีโรทกฺกฺฐา อญฺณมญฺญํ ปิยจกฺขุหิ สมปฺสฺสนฺตา วิหรนฺติ. กนฺตุํปี เม เอสา ภิกฺขเว ทิสานํ ฌาสํ โหติ, ปเกว มนฺสิกาตุํ. นิฏฺฐํ เอตฺถ กจฺฉามิ: อทฺธา เต อายสฺมนฺโต อิมํ ตโย ฐมฺเม ปชฺหิสฺส. อิมํ ตโย ฐมฺเม พหุสฺมิกํสฺส. ทุตฺติยํ.

๓. โคตมกเจติยสูตร

[๑๒๖] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ โคตมเก เจติเย. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสสฺส. ภควา เอกทโว:

อภิญญาযাহঁ ৰিগ্গবে ৰম্মঁ তেমেই নৈ অনৰিণ্যায়. সনিতানাহঁ ৰিগ্গবে ৰম্মঁ

เทเสมิ โน อนิทาณฺ, สปปาฏิหาริยาหํ ภิกฺขเว ฐมํ เทเสมิ โน อปปาฏิหาริยํ.
 ทสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว อภิญฺญา ฐมํ เทสยโต โน อนภิญฺญา, สนิทาณฺ ฐมํ
 เทสยโต โน อนิทาณฺ, สปปาฏิหาริยํ ฐมํ เทสยโต โน อปปาฏิหาริยํ กรณีย
 โอวาทो กรณียา อนุสาสณิ, อตฺตจ ปน ว ภิภฺชเว คุญฺจิยา อลํ อตฺตมทนฺตยา
 อลํ โสมนสฺสยา “สมฺมาสมพุทฺโธ ภควา, สุวากฺขาโต ภควตา ฐมโม, สุปฺปิปนฺโน
 สโม”ติ.

อิทมวโจ ภควา, อตฺตมทา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทํ. อิมสฺมิญฺจ
 ปน เวยฺยาकरणสฺมิ ภณฺณมานเ สหสฺสํ โลกธาทู อกมปิณฑาติ. ทตฺติย.

๔. ภรณฺฑกาลามสฺสุต

[๑๒๗] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน เยน กบิลทตฺถุ ททวสริ.
 อสฺสิสฺสํ ไซ มหานาโม สกโก “ภควา กิร กบิลทตฺถุ อนุปฺปโต”ติ. อตฺต
 มหานาโม สกโก เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺวา
 เอกมฺนํ อฏฺฐาสิ. เอกมฺนํ จิตํ ไซ มหานาโม สกโก ภควา เอตทวโจ

“อจฺจน มหานาโม, กบิลทตฺถุสฺมิ ทถารูปํ อาสวณฺ ฆาน, ยตฺถชฺช มยฺ เภกรตฺตํ
 วิทเรยฺยามา”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ ไซ มหานาโม สกโก ภควโต ปฏิสฺสณฺนิทฺวา
 กบิลทตฺถุ ปวิสฺสิตฺวา เกวลกปฺปํ กบิลทตฺถุ อาทิตฺถนฺโต น อทฺทส กบิลทตฺถุสฺมิ
 ทถารูปํ อาสวณฺ, ยตฺถ ภควา เภกรตฺตํ วิทเรย.

อตฺต ไซ มหานาโม สกโก เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “นตฺถิ ภนฺเต กบิลทตฺถุสฺมิ ทถารูปํ อาสวณฺ, ยตฺถชฺช ภควา เภกรตฺตํ
 วิทเรย. อยํ ภนฺเต ภรณฺฑ กาลาโม ภควโต ปุราณสพฺพหฺมจาริ, ทสฺสชฺช ภควา
 อสฺสเม เภกรตฺตํ วิทเร”ติ. “อจฺจน มหานาโม สนฺถโร ปณฺณเปหิ”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ
 ไซ มหานาโม สกโก ภควโต ปฏิสฺสณฺนิทฺวา เยน ภรณฺฑสฺส กาลามสฺส อสฺสโม
 เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา สนฺถโร ปณฺณเปหิตฺวา อุกกํ จเปทฺวา ปาทาณฺ ไรวนาย
 เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “สนฺถโร ภนฺเต สนฺถโร
 อุกกํ จปีทํ ปาทาณฺ ไรวนาย, ยสฺสทานิ ภนฺเต ภควา กาลํ มณฺณตี”ติ.

อถโข ภควา เยน ภรณทุสสุส กาลามสสุส อสฺสโม เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสิทฺติ, นิสฺซชฺช โข ภควา ปาเท ปกฺขาลลสิ. อถโข มหานามสฺส
สกุสฺส เอตทโหสิ “อกาโล โข อชฺช ภควนฺตํ ปิยฺรุปาสิตํ, กิลฺนฺโต ภควา,
เสวทานาหํ ภควนฺตํ ปิยฺรุปาสิตสฺสามิ”ติ ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กทฺวา
ปฏกามิ.

อถโข มหานาโม สกุโก ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ,
อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสิทฺติ, เอกมนฺตํ นิสฺสินํ โข มหานามํ
สกุํ ภควา เอตทโวจ: ตโย โขเม มหานาม สตุถาโร สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.
กตเม ตโย? อิท มหานาม เอกจฺโจ สตุถา กามานํ ปริณฺณํ ปณฺณเปติ, น รุปานํ
ปริณฺณํ ปณฺณเปติ, น เวณานํ ปริณฺณํ ปณฺณเปติ. อิท ปน มหานาม เอกจฺโจ
สตุถา กามานณฺเจว ปริณฺณํ ปณฺณเปติ, รุปานณฺเจว ปริณฺณํ ปณฺณเปติ, น เวทนานํ
ปริณฺณํ ปณฺณเปติ. อิท ปน มหานาม เอกจฺโจ สตุถา กามานณฺเจว ปริณฺณํ
ปณฺณเปติ, รุปานณฺเจว ปริณฺณํ ปณฺณเปติ, เวทนานณฺเจว ปริณฺณํ ปณฺณเปติ. อิเม
โข มหานาม ตโย สตุถาโร สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.

อิเมสํ มหานาม ทินฺนํ สตุถารานํ เอกา นิฏฺฐา อุกาหุ ปุณฺณ นิฏฺฐาติ. เอวํ
วุตฺเต ภรณทุ กาลาโม มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “เอกา”ติ มหานาม วเทหิตี.
เอวํ วุตฺเต ภควา มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “นานา”ติ มหานาม วเทหิตี.
ทฺติยมฺปิ โข ภรณทุ กาลาโม มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “เอกา”ติ มหานาม
วเทหิตี. ทฺติยมฺปิ โข ภควา มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “นานา”ติ มหานาม วเทหิตี.
ทฺติยมฺปิ โข ภรณทุ กาลาโม มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “เอกา”ติ มหานาม
วเทหิตี. ทฺติยมฺปิ โข ภควา มหานามํ สกุํ เอตทโวจ “นานา”ติ มหานาม
วเทหิตี.

อถโข ภรณทุสฺส กาลามสฺส เอตทโหสิ “มเหสกุสฺส วตมฺหิ มหานามสฺส
สกุสฺส สมฺมุขา สมณฺเนน โคตเมน ยาวตฺติยกํ อปสาทิตอ, ยนฺนุนาหํ กปิลวตฺถุมฺหา
ปฏกเมยฺยน”ติ. อถโข ภรณทุ กาลาโม กปิลวตฺถุมฺหา ปฏกามิ [ยํ กปิลวตฺถุมฺหา
ปฏกามิ,]^๑ ตถापฏกนฺโตว อโหสิ น ปน ปจฺจาคจฺฉิตี.^๒ จตุตฺถํ.

๑ อ. ฉ.ม. [๑] ทิสฺสติ ๒ ก. ปจฺจาคจฺฉิตี

๕. หตฺถกสฺส

[๑๒๘] เอกํ สมฺมํ ภควา สวาทุณฺณํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิตุทิสฺส อารามเ.
 อตฺโข หตฺถโก เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตํ รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปโป เชตวนํ
 โอภาเสตฺวา เยน ภควา เทนุสฺสํมมํ, อุปสฺสํมมิตฺวา ภควโต ปุรโต “จสฺสามิ”ติ
 โอสีหติ สํสีหติ,^๑ น สกโกติ สณฺจาทํ. เสยฺยถาปิ นาม สปิ วา เถลํ วา วาลิกาย
 อาสิทํ โอสีหติ สํสีหติ น สณฺจาทิ. เอวเมว หตฺถโก เทวปุตฺโต ภควโต ปุรโต
 “จสฺสามิ”ติ โอสีหติ สํสีหติ, น สกโกติ สณฺจาทํ.

อตฺโข ภควา หตฺถกํ เทวปุตฺตํ เอตทโวจ “โอพาริกํ หตฺถก อตฺถกาวํ อภิ-
 นิมนฺนาหิ”ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข หตฺถโก เทวปุตฺโต ภควโต ปฏิสฺสนิตฺวา โอพาริกํ
 อตฺถกาวํ อภินิมนฺนิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตํ โข
 หตฺถกํ เทวปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ

“เย เต หตฺถก ฐมฺมา ปุพฺเพ มนุสฺสภุตฺตสฺส ปวตฺติโน อเหตุํ อปินฺนํ เต เต
 ฐมฺมา เอตฺรหิ ปวตฺติโน”ติ. เย จ เม ภนฺเต ฐมฺมา ปุพฺเพ มนุสฺสภุตฺตสฺส ปวตฺติโน
 อเหตุํ, เต จ เม ฐมฺมา เอตฺรหิ ปวตฺติโน. เย จ เม ภนฺเต ฐมฺมา ปุพฺเพ
 มนุสฺสภุตฺตสฺส นปวตฺติโน อเหตุํ, เต จ เม ฐมฺมา เอตฺรหิ ปวตฺติโน. เสยฺยถาปิ
 ภนฺเต ภควา เอตฺรหิ อากิณฺโณ วิหริติ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาย
 ราชฺหิ ราชมฺหามตฺเตหิ จิตฺติเยหิ จิตฺติยสวเกหิ. เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อากิณฺโณ
 วิหฺรามิ เทวปุตฺเตหิ. ทูรโตปิ ภนฺเต เทวปุตฺตา อากจฺจนฺติ “หตฺถกสฺส เทวปุตฺตสฺส
 สนฺติเก ฐมฺมํ สฺสสฺสามา”ติ. จินฺนํ ภาวํ ภนฺเต ฐมฺมานํ อตฺติโต อปฺปฏฺฐวาโน กาลกโต.
 กตเมสํ จินฺนํ? ภควโต อหํ ภนฺเต ทสฺสนสฺส อตฺติโต อปฺปฏฺฐวาโน กาลกโต,
 สทฺธมฺมสฺสวณฺตสฺสํ ภนฺเต อตฺติโต อปฺปฏฺฐวาโน กาลกโต, สํมสฺสํ ภนฺเต
 อปฺปฏฺฐวาโน อตฺติโต อปฺปฏฺฐวาโน กาลกโต. อิมสํ โข อหํ ภนฺเต จินฺนํ ฐมฺมานํ
 อตฺติโต อปฺปฏฺฐวาโน กาลกโต.

๑ จ.ม. โอสีหติเมว สํสีหติ เมว, ส.อ. โอสีหติ เจว สํสีหติ จ

ภควโต ทสฺสนสฺส	ตฺตติ อทฺธา กุทาจน ^๑
สํสสฺส อปฺปจฺจนสฺส	สทฺธมฺมสฺสวณสฺส จ
อริสฺสํ สิกฺขมาโน	สทฺธมฺมสฺสวเน รโต
ทิตฺถํ ฐมฺมานมตฺตโต	หตฺถโก อวิหํ คโตติ. ปณฺจม.

๖. กฏวียสตุต

[๑๒๙] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อธิปตฺแทน มิคทาเย. อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺธุสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย พาราณสึ ปิณฺทาย ปาวีสี. อทฺทสา โข ภควา โคโยคมิลกฺขสฺมี^๒ ปิณฺทาย จรมาโน^๓ อณฺณตโร ภิกฺขุ วัฑฺฒสฺสทา พหิรฺสฺสทา มฺหฺจสฺสตี อสมฺปชานํ อสมฺมาหิตํ วิพฺภนฺตจิจฺจํ ปากตฺตินทฺริยํ, ทิสฺวา ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ

“มา โข ทวํ ภิกฺขุ อตฺถทานํ กฏฺวียมกาสิ, ตํ วต ภิกฺขุ กฏฺวียกตํ อตฺถทานํ อามคฺชนธ^๔ อวสฺสํ มกฺขิกา นานุปตฺติสฺสนฺติ นานฺวาสฺสวีสฺสนฺตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตี”ติ. อถ โข โส ภิกฺขุ ภควทา อิมินา โอวาเทน โอวทิตฺโต สํเวคมาปาทีติ. อถ โข ภควา พาราณสียํ ปิณฺทาย จริตฺวา ปจฺจนาทตํ ปิณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต ภิกฺขุ อามคฺเชติ: อิทาหํ ภิกฺขเว ปุพฺพพณฺธุสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย พาราณสึ ปิณฺทาย ปาวีสี, อทฺทสํ โข อหํ ภิกฺขเว โคโยคมิลกฺขสฺมี ปิณฺทาย จรมาโน อณฺณตโร ภิกฺขุ วัฑฺฒสฺสทา พหิรฺสฺสทา มฺหฺจสฺสตี อสมฺปชานํ อสมฺมาหิตํ วิพฺภนฺตจิจฺจํ ปากตฺตินทฺริยํ, ทิสฺวา ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ

“มา โข ทวํ ภิกฺขุ อตฺถทานํ กฏฺวียมกาสิ, ตํ วต ภิกฺขุ กฏฺวียกตํ อตฺถทานํ อามคฺชนธ อวสฺสํ มกฺขิกา นานุปตฺติสฺสนฺติ นานฺวาสฺสวีสฺสนฺตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตี”ติ. อถ โข โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ มยา อิมินา โอวาเทน โอวทิตฺโต สํเวคมาปาทีติ. เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “กิณฺนุ โข ภนฺเต กฏฺวีย, โก อามคฺชนธ กกา มกฺขิกา”ติ?

อภิชฺฐมา โข ภิกฺขุ กฏฺวีย, พยาปาโท อามคฺชนธ, ปาปกา อุกุสลา วิตกฺกา

สตุตฺตนต. ๑๒/๓๕ ๑ ฉ. นานํ ภควโต ทสฺสนาย, ติตฺติมชฺฌคกา กุทาจนํ, ม. ติตฺติ ติตฺติสมฺภวํ ๒ ฉ. โคโยคปิลกฺขสฺมี ๓ ม. จรมาโน ๔ ฉ.ม. อามคฺชนธ. เอมฺมปริปี

มกฺขิกา, ตํ วต ภิกฺขุ กฏฺวิยกํ อุตฺตานํ อามกนฺธํ อวสฺสํ มกฺขิกา นานุปติส-
สนฺติ นานฺวาสฺสวีสฺสนฺตํ เนตํ จานํ วิชฺชตฺติ.

อคุตฺตํ จกฺขุโสตฺสมี	อินฺทริเยสุ อสํวตํ
มกฺขิกานุปติสฺสนฺติ	สงฺกปฺปา รากนฺตฺสตา.
กฏฺวิยกโต ภิกฺขุ	อามกนฺธํ อวสฺสโต
อารกา โหติ นิพฺพานา	วิฆาตสฺเสว ภากฺวา.
คามํ วา ยถิ วารณฺณ	อลทฺธา สมมตฺตโน ^๑
จเร ^๒ พาลํ ทมฺเมโร	มกฺขิกาหิ ปฺรกุชฺโต.
เย จ สึเลน สมฺปนฺนา	ปณฺณายูปสมํ รตา
อุปฺสนฺตา สุขํ เสนฺติ	นาสยิตฺวาน มกฺขิกาติ. จญฺจ.

๗. ปฐมอนรุทฺตสฺส

[๑๓๐] อถ โข อายสฺมา อนรุทฺโต เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ, เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข อายสฺมา อนรุทฺโต
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธํ ภาณเต ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุเทน อติกกนฺตมานุสเกน
เยภฺยเยน ปสฺสํมา มาตฺตคามํ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ
นिरยํ อุปฺปชฺชมานํ. กตฺติ นุ โข ภาณเต ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตฺตคาโม กายสฺส
เกทา ปรมฺมรณํ อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นिरยํ อุปฺปชฺชตฺติ”ติ?

ตฺถิ โข อนรุทฺธ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตฺตคาโม กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ
อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นिरยํ อุปฺปชฺชตฺติ. กตฺเมหิ ตฺถิ? อิธ อนรุทฺธ มาตฺตคาโม
ปฺพุพฺพนฺตสมฺมํ มจฺเจรณฺตปฺริยฺญจฺจิเทน เจตฺสา อการํ อชฺฌาวสฺติ, มชฺฌณฺตสมฺมํ
อิสฺสาปฺริยฺญจฺจิเทน เจตฺสา อการํ อชฺฌาวสฺติ, สยณฺตสมฺมํ กามราคปฺริยฺญจฺจิเทน เจตฺสา
อการํ อชฺฌาวสฺติ. อิมฺเห โข อนรุทฺธ ตฺถิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตฺตคาโม
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นिरยํ อุปฺปชฺชตฺติ. สทฺตมํ.

๑ จ.ม. สมณมตฺตโน, อ. สมมมตฺตโน

๒ จ.ม. จเรติ, ส.อ. ประติ

๔. ทุตยอนรุทฐสูตร

[๑๓๑] อตฺโข อายสฺมา อนรุทฺโธ เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา อายสฺมา สารีปฺตฺเตน สทฺธิ สมฺโมทฺธิ, สมฺโมทฺธีนํ กถํ สารณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนํ นิสฺสีทิ, เอกมฺนํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อนรุทฺโธ อายสฺมณํ สารีปฺตํ เอตทวโจ “อิธํ อวฺโส สารีปฺตฺตํ ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตฺมานุสฺเสน สหสฺสํ โลกํ โอลฺลเกมิ, อารทฺธํ โข ปณฺ เม วีริยํ อสฺสณฺนํ, อุปฺปจฺจิทา สติ อปฺปมฺมจฺจา,^๑ ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺสารทฺโธ, สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกกฺกํ, อตฺ จ ปณฺ เม นานฺปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺมจฺจตี”ติ.

ยํ โข เต อวฺโส อนรุทฺธ เอวํ โหติ “อหํ ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตฺมานุสฺเสน สหสฺสํ โลกํ โอลฺลเกมิ”ติ, อิทนฺเต มานสฺมี. ยมฺปิ เต อวฺโส อนรุทฺธ เอวํ โหติ “อารทฺธํ โข ปณฺ เม วีริยํ อสฺสณฺนํ, อุปฺปจฺจิทา สติ อปฺปมฺมจฺจา,^๑ ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺสารทฺโธ, สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกกฺกนฺ”ติ, อิทนฺเต อุตฺตจฺจสฺมี. ยมฺปิ เต อวฺโส อนรุทฺธ เอวํ โหติ “อตฺ จ ปณฺ เม นานฺปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺมจฺจตี”ติ, อิทนฺเต กุกฺกจฺจสฺมี. สาธุ วต อายสฺมา อนรุทฺโธ อิเม ตโย ฐมฺเม ปทาย อิเม ตโย ฐมฺเม อมณฺสีกริตฺวา อมตฺยา ธาตุยา จิตฺตํ อุปฺสํหเรตฺตี^๒.

อตฺ โข อายสฺมา อนรุทฺโธ อุปเรน สมเยน อิเม ตโย ฐมฺเม ปทาย อิเม ตโย ฐมฺเม อมณฺสีกริตฺวา อมตฺยา ธาตุยา จิตฺตํ อุปฺสํหาสิ.” อตฺ โข อายสฺมา อนรุทฺโธ เอโก วูปกฺกฺโข อุปฺปมฺตฺโต อาตาปี ปหิตฺตฺโต วิหรนฺโต นจิริสฺเสว, ยสฺสสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตฺตฺรํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปฺสมปฺชช วิหาสิ, “ซีณา ชาติ, วุสฺสํ พฺรหฺมจฺริยํ, กถํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตฺยา”ติ อพฺภณฺนาสิ. อณฺเฑทโร จ ปณายสฺมา อนรุทฺโธ อรหํ อโหสีติ. อญฺจม.

๕. ปฏิจันนสูตร

[๑๓๒] ตีณิมา นิ กิขเว ปฏิจันนํ น วิหนฺติ^๓ โน วิวญฺเณ. กตฺมานิ ตีณิ? มาตฺกาโม นิ กิขเว ปฏิจันนํ น วิหนฺติ โน วิวญฺเณ, พฺราหฺมณํ นิ กิขเว มนฺตา

๑ จ.ม. อสมฺมจฺจา, ส อปฺมจฺจา

๒ ก. อุปฺสํหเรตฺตี

๓ จ. อุปฺสํหริ, ม. อุปฺสํหริ

๔ จ.ม. อวหนฺติ. เอวมฺปรีปี

ปฏิจันนนา วหนติ โน วิวฏฺฐา, มิจฺฉาทิฏฺฐิ ภิกฺขเว ปฏิจันนนา วหนติ โน วิวฏฺฐา.
อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปฏิจันนนานิ วหนติ โน วิวฏฺฐานิ.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว วิวฏฺฐานิ วิโรจนติ โน ปฏิจันนนานิ. กตมานิ ตีณิ? จนฺท-
มณฺฑลํ ภิกฺขเว วิวฏฺฐํ วิโรจติ โน ปฏิจันนํ, สุริยมณฺฑลํ ภิกฺขเว วิวฏฺฐํ วิโรจติ
โน ปฏิจันนํ, ตถาคตปเวทิตอ ฐมฺมวินโย ภิกฺขเว วิวฏฺฐํ วิโรจติ โน ปฏิจันนํ.
อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ วิวฏฺฐานิ วิโรจนติ โน ปฏิจันนนานิ. นวม.

๑๐. เลขสุตต

[๑๓๓] ทโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม ทโย?
ปาสาณเลขูปโม ปุคฺคโล ปจฺวีเลขูปโม ปุคฺคโล อุตฺทกเลขูปโม ปุคฺคโล. กตโม จ
ภิกฺขเว ปาสาณเลขูปโม ปุคฺคโล? อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อภินฺหํ กุชฺฌติ,
โส จ ขวฺสสฺส โกโร ทิฆรตฺถํ อนฺุเสติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปาสาณ เลขา น
ชิปปํ ลุชฺชติ วาเตน วา อุตฺทเกน วา จิรฺภูจิจฺจิกา โหติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวฺสสฺส โกโร ทิฆรตฺถํ อนฺุเสติ. อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาสาณเลขูปโม ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว ปจฺวีเลขูปโม ปุคฺคโล? อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล
อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวฺสสฺส โกโร น ทิฆรตฺถํ อนฺุเสติ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
ปจฺวี เลขา ชิปปํ ลุชฺชติ วาเตน วา อุตฺทเกน วา น จิรฺภูจิจฺจิกา โหติ. เอวเมว
โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวฺสสฺส โกโร น ทิฆรตฺถํ
อนฺุเสติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปจฺวีเลขูปโม ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกฺขเว อุตฺทกเลขูปโม ปุคฺคโล? อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อากาเพฺหฺนปี
วุจฺจมานโน ผรุสเณปี วุจฺจมานโน อมฺนาเปณปี วุจฺจมานโน สนฺธิยติเยว สํสฺนฺทติเยว
สมฺโมทติเยว.^๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อุตฺทเก เลขา ชิปปํเยว ปฏิวิกฺจติ, น จิรฺภูจิจฺจิกา
โหติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล อากาเพฺหฺนปี วุจฺจมานโน ผรุสเณปี
วุจฺจมานโน อมฺนาเปณปี วุจฺจมานโน สนฺธิยติเยว สํสฺนฺทติเยว สมฺโมทติเยว. อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว อุตฺทกเลขูปโม ปุคฺคโล. อิม โข ภิกฺขเว ทโย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมินฺติ. ทสม.

กุสินารวคฺโค ทติโย.

๑ ฉ.ม. สํสฺนฺทติเยว สมฺโมทติเยว, อ. - เจว

ตสสุททาน

กสินารภณทนา เจว

โกตมภรณทุทตโก

กฏวีย เทว อนรรทธา

ปฏิจจนัน เลเชน เต ทสชาติ.

๔. โยธาชีวคูก

๑. โยธาชีวสุตต

[๑๓๔] ตีหิ ภิกขเว องเคหิ สมณนาคโต โยธาชีโว ราชารโห โหติ ราชโกโค, รมโย องคนเทวว สงข^๑ คจจติ. กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกขเว โยธาชีโว ทูเรปาทิ จ โหติ อภขณเวรี^๒ จ มหโต จ กายสส ปทาเลทา. อิมหิ โข ภิกขเว ตีหิ องเคหิ สมณนาคโต โยธาชีโว ราชารโห โหติ ราชโกโค, รมโย องคนเทวว สงข^๑ คจจติ. เอวเมว โข ภิกขเว ตีหิ องเคหิ^๓ สมณนาคโต ภิกขุ อาหเนยโย โหติ ะเปว อนุตตร^๔ ปญญกเขตต^๕ โลกสส. กตเมหิ ตีหิ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ทูเรปาทิ จ โหติ อภขณเวรี^๒ จ มหโต จ กายสส ปทาเลทา.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ทูเรปาทิ โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ยงกิญจิ รูป^๖ อตีตานาคตปัจจุปปันน^๗ อชฺฌตต^๘ วา พหิทฺธา วา โอพาริก^๙ วา สุขุม^{๑๐} วา หีน^{๑๑} วา ปณีต^{๑๒} วา ย^{๑๓} ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพ^{๑๔} รูป^{๑๕} “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”^{๑๖}ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี. ยา กาจิ เวทนา อตีตานาคต-ปัจจุปปันนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอพาริกา วา สุขุมา วา หีน^{๑๗} วา ปณีตา วา ยา ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพ^{๑๘} เวทณ^{๑๙} “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”^{๒๐}ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี. ยา กาจิ สญฺญา อตีตานาคตปัจจุปปันนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอพาริกา วา สุขุมา วา หีน^{๒๑} วา ปณีตา วา ยา ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพ^{๒๒} สญฺญ^{๒๓} “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตา”^{๒๔}ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี. เยเกจิ สงฺขาร^{๒๕}า อตีตานาคตปัจจุปปันนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอพาริกา วา สุขุมา วา หีน^{๒๖} วา ปณีตา วา ย^{๒๗} ทูเร สนฺติเก

๑ จ.ม. สงขย^๑ ๒ ก. ฐเมหิ ๓ ก. สพฺพา เวทนา ๔ ก. สพฺพา สญฺญา

วา, สพุเพ สงฺขาร “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตุตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมุပ္ปญฺญา ยปสฺสติ. ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคทปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา
วา โอพาริกํ วา สฺขมํ วา หีนํ วา ปณฺธิตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพุพฺ
วิญฺญาณํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตุตา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมุပ္-
ปญฺญา ยปสฺสติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทูเรปาทิ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภฺชณเวรี โหติ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขน”ติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, “อຍ် ทุกฺขสมฺพุทธโย”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อຍ် ทุกฺขนิโรธ”ติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, “อຍ် ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภฺชณเวรี โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหโต กายสฺส ปทาเลตา โหติ? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
มหนฺตํ อวิชฺชาทฺตํ ปทาเลติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหโต กายสฺส ปทาเลตา
โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ะเปว
อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ปจฺม.

๒. ปริสาสูตต

[๑๓๕] ทิสฺโส อิมํ ภิกฺขเว ปริสา. กตมา ทิสฺโส? อุกฺกัจจวินีตา ปริสา,
ปฏฺธิปฺจฺฉวินีตา ปริสา, ยาวตฺตฉวินีตา^๑ ปริสา. อิมํ โข ภิกฺขเว ทิสฺโส ปริสาติ.
ทุกฺขิ.

๓. มิตฺตสูตต

[๑๓๖] ตีหิ ภิกฺขเว องฺเกหิ สมนฺนาคโต มิตฺโต เสวิตพุโ. กตเมหิ ตีหิ?
()^๒ ทฺตทํ ททาติ, ทฺตกรํ กโรติ, ทฺตมํ ชมติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ องฺเกหิ
สมนฺนาคโต มิตฺโต เสวิตพุโติ. ททฺธิ.

๔. อุปฺปาทาสูตต

[๑๓๗] อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ทถากถานํ อนฺุปฺปาทา วา ทถากถานํ จิตาว
สา ธาตุ ฐมฺมฏฺฐิตา ฐมฺมณิยามตา “สพุเพ สงฺขารํ อนิจฺจา”ติ,^๓ ทํ ทถาคโต

๑ จ.ม. ยาวตาวินีตา

๒ อ.ม. เอตฺถนฺตเร อຍ် ปาโจ ทิสฺสติ: อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ. ๓ จ.ม. อนิจฺจา

อภิสมพุชฌติ อภิสมเมติ, อภิสมพุชฌติว อภิสมเมตวา อาจิภุชติ เทเสติ ปณณปาเปติ
 ปฏุจเปติ วิวรติ วิภชติ อุตฺตานิกโรติ “สพฺเพ สงฺขาราน อนิจฺจา”ติ. อุปฺปาทา วา
 ภิกฺขเว ตถาคทณํ อนฺุปฺปาทา วา ตถาคทณํ จิตาว สว ธาตุ ฐมฺมฏฺฐิตทา
 ฐมฺมนิยามทา “สพฺเพ สงฺขาราน ทฺวหา”ติ, ตํ ตถาคโต อภิสมพุชฌติ อภิสมเมติ,
 อภิสมพุชฌติว อภิสมเมตวา อาจิภุชติ เทเสติ ปณณปาเปติ ปฏุจเปติ วิวรติ วิภชติ
 อุตฺตานิกโรติ “สพฺเพ สงฺขาราน ทฺวหา”ติ. อุปฺปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคทณํ อนฺุปฺปาทา
 วา ตถาคทณํ จิตาว สว ธาตุ ฐมฺมฏฺฐิตทา ฐมฺมนิยามทา “สพฺเพ ฐมฺมา
 อนตฺตา”ติ, ตํ ตถาคโต อภิสมพุชฌติ อภิสมเมติ, อภิสมพุชฌติว อภิสมเมตวา
 อาจิภุชติ เทเสติ ปณณปาเปติ ปฏุจเปติ วิวรติ วิภชติ อุตฺตานิกโรติ “สพฺเพ ฐมฺมา
 อนตฺตา”ติ. จกฺกตฺถิ.

๕. เกสกมพลสูตร

[๑๓๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ ทนฺทาวุทธานํ วุตฺถานํ, เกสกมฺพโล เทสํ
 ปฏิกิจฺจโ อภฺยาชติ. เกสกมฺพโล ภิกฺขเว สีสเ สีสโต อุณฺเห อุณฺโห ทฺพพฺพณฺโณ
 ทฺกฺกนฺโ ทฺกฺกสมฺมสฺสโส. เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ ปฺตุสฺมณฺเฏปฺวาทณํ,^๑
 มกฺขลิวาทิ เทสํ ปฏิกิจฺจโ อภฺยาชติ.

มกฺขลฺลิ ภิกฺขเว โมฆปฺริโส เอวํวาทิ เอวํทิจฺจิ “นตฺถิ กมฺมํ นตฺถิ กิริยํ นตฺถิ
 วิริยํ”ติ. เยปี เต ภิกฺขเว อเหสฺสุ อตฺตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เทปี
 ภควนฺโต กมฺมวาทา เจว อเหสฺสุ กิริยวาทา จ วิริยวาทา จ, เทปี ภิกฺขเว มกฺขลฺลิ
 โมฆปฺริโส ปฏฺฐิพาทติ “นตฺถิ กมฺมํ นตฺถิ กิริยํ นตฺถิ วิริยํ”ติ. เยปี เต ภิกฺขเว
 ภวิสฺสณฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เทปี ภควนฺโต กมฺมวาทา เจว
 ภวิสฺสณฺติ กิริยวาทา จ วิริยวาทา จ, เทปี ภิกฺขเว มกฺขลฺลิ โมฆปฺริโส ปฏฺฐิพาทติ
 “นตฺถิ กมฺมํ นตฺถิ กิริยํ นตฺถิ วิริยํ”ติ. อหฺมปี ภิกฺขเว เอตฺรหิ อรหฺ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ กมฺมวาทิ เจว กิริยวาทิ จ วิริยวาทิ จ, มหฺมปี ภิกฺขเว มกฺขลฺลิ
 โมฆปฺริโส ปฏฺฐิพาทติ “นตฺถิ กมฺมํ นตฺถิ กิริยํ นตฺถิ วิริยํ”ติ.

๑ จ.ม. ปฺตุสฺมณฺพฺราหฺมณฺวาทณํ, ส. ก. อ. สมณฺเฏปฺวาทณํ

เสยฺยถาปี ภิภฺชเว นทิมฺเม ชิปฺปี^๑ อุทฺเทยฺย^๒ พหุณฺณํ มจฺจนํ อหิตาย ทฺกฺขาย
อนนฺยาย พยฺสนาย. เอวเมว โข ภิภฺชเว มกฺขลฺลํ โมฆปฺริโส มนฺตฺสชิปฺปี^๓ มณฺเฒ โลเก
อุปฺปนฺโน พหุณฺณํ สทฺธานํ อหิตาย ทฺกฺขาย อนนฺยาย พยฺสนายาติ. ปณฺจมํ.

๖. สมปทาสุตฺต

[๑๓๙] ติสฺโส อิมํ ภิภฺชเว สมปทา. กตมา ติสฺโส? สทฺธาสมปทา สีสสมปทา
ปณฺณาสมปทา. อิมํ โข ภิภฺชเว ติสฺโส สมปทาติ. จมฺมจํ.

๗. วุฑฺฒิสฺสุตฺต

[๑๔๐] ติสฺโส อิมํ ภิภฺชเว วุฑฺฒิโย. กตมา ติสฺโส? สทฺธาวุฑฺฒิ สีสวุฑฺฒิ
ปณฺณาวุฑฺฒิ. อิมํ โข ภิภฺชเว ติสฺโส วุฑฺฒิโยติ. สทฺธมํ.

๘. อสฺสขลฺงกสุตฺต

[๑๔๑] ทโย จ ภิภฺชเว อสฺสขลฺงเก^๔ เทเสตฺสสามิ ทโย จ ปฺริสขลฺงเก, ทํ สฺสณฺดา
สารกํ มนสิโกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เท ภิภฺชว ภาควโต ปจฺจุตฺตํ.
ภควา เอตทโวจ:

กตเม จ ภิภฺชเว ทโย อสฺสขลฺงกา? อิท ภิภฺชเว เอกจฺโจ อสฺสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน
โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อารโหปรีณาสมฺปนฺโน, อิท ปน ภิภฺชเว เอกจฺโจ
อสฺสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อารโหปรีณาสมฺปนฺโน,
อิท ปน ภิภฺชเว เอกจฺโจ อสฺสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ
อารโหปรีณาสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิภฺชเว ทโย อสฺสขลฺงกา.

กตเม จ ภิภฺชเว ทโย ปฺริสขลฺงกา? อิท ภิภฺชเว เอกจฺโจ ปฺริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน
โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อารโหปรีณาสมฺปนฺโน, อิท ปน ภิภฺชเว เอกจฺโจ
ปฺริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อารโหปรีณาสมฺปนฺโน,

๑ จ.ม. ชิปฺปี ๒ ส. โอเทยฺย ๓ จ.ม. ชิปฺปี ๔ จ.ม. อสฺสขลฺงเก

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ
อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน จ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อาโรหปรีณาห-
สมฺปนฺโน? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺข “อิทํ ทุกฺขนํ”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ ฯ เปฯ “อํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏีปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, อิทมสฺส ชวสฺมี วทามิ. อภิธมฺเม
โข ปน อภิวิเนเย ปณฺหํ ปญฺโง สํสาเทติ^๑ โน วิสฺสชฺเชติ, อิทมสฺส น วณฺณสฺมี
วทามิ. น โข ปน ลาภี โหติ จีวรปิ่นฺฑุชปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภสฺสชฺชปรีกฺขารานํ,
อิทมสฺส น อาโรหปรีณาหสฺมี วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน
โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน.

กถญจ ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อาโรหปรีณาห-
สมฺปนฺโน? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺข “อิทํ ทุกฺขนํ”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ ฯ เปฯ “อํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏีปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, อิทมสฺส ชวสฺมี วทามิ. อภิธมฺเม
โข ปน อภิวิเนเย ปณฺหํ ปญฺโง วิสฺสชฺเชติ โน สํสาเทติ, อิทมสฺส วณฺณสฺมี วทามิ.
น โข ปน ลาภี โหติ จีวรปิ่นฺฑุชปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภสฺสชฺชปรีกฺขารานํ, อิทมสฺส
น อาโรหปรีณาหสฺมี วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ
วณฺณสมฺปนฺโน จ น อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน.

กถญจ ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรห-
สมฺปนฺโน จ? อิธ ภิกฺขเว ภิกฺข “อิทํ ทุกฺขนํ”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ ฯ เปฯ “อํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏีปทา”ติ ยถาภุทํ ปชานาติ, อิทมสฺส ชวสฺมี วทามิ. อภิธมฺเม
โข ปน อภิวิเนเย ปณฺหํ ปญฺโง วิสฺสชฺเชติ โน สํสาเทติ, อิทมสฺส วณฺณสฺมี วทามิ.
ลาภี โข ปน โหติ จีวรปิ่นฺฑุชปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภสฺสชฺชปรีกฺขารานํ, อิทมสฺส
อาโรหปรีณาหสฺมี วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสขลฺงโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ
วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุริสขลฺงกาคิ.
อญฺจม.

๕. อสสทสสสุต^๑

[๑๔๒] ทโย จ ภิกขเว อสสทสสเส^๒ เทเสสสามิ ทโย จ ปุริสทสสเส,^๓ ตํ
 สุนาถ สารกํ มนสิกรोध, ภาสิสสามีติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เท ภิกขุ ภควโต
 ปจฺจุสฺสสํ. ภควา เอตทวโจ:

กตเม จ ภิกขเว ทโย อสสทสสสา? อธิ ภิกขเว เอกจฺโจ อสสทสสโส
 ขวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน, อธิ ปน ภิกขเว
 เอกจฺโจ อสสทสสโส ขวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อโรหปรีณาห-
 สมฺปนฺโน, อธิ ปน ภิกขเว เอกจฺโจ อสสทสสโส ขวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณ-
 สมฺปนฺโน จ อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน จ. อิมเ โข ภิกขเว ทโย อสสทสสสา.

กตเม จ ภิกขเว ทโย ปุริสทสสสา? อธิ ภิกขเว เอกจฺโจ ปุริสทสสโส
 ขวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน, อธิ ปน ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุริสทสสโส ขวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อโรหปรีณาห-
 สมฺปนฺโน, อธิ ปน ภิกขเว ปุริสทสสโส ขวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน
 จ อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน จ.

กถญจ ภิกขเว ปุริสทสสโส ขวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อโรห-
 ปรีณาหสมฺปนฺโน? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ปณฺจณฺโณ โอรมภาคิยานํ สบฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
 โอบปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตฺสฺมา โลกา, อิทมฺสฺส ขวสฺมี
 วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปณฺหํ ปญฺโจ สํสาเทติ โน วิสฺสชฺเชติ, อิทมฺสฺส
 น วณฺณสฺมี วทามิ. น โข ปน ลาภิ โหติ จีวรปิตฺทปาตเสนาสนคิลานปจฺจุยภสฺสชฺช-
 ปริกฺขารานํ, อิทมฺสฺส น อโรหปรีณาหสฺมี วทามิ. เอวํ โข ภิกขเว ปุริสทสสโส
 ขวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน.

กถญจ ภิกขเว ปุริสทสสโส ขวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น
 อโรหปรีณาหสมฺปนฺโน? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ปณฺจณฺโณ โอรมภาคิยานํ สบฺโฆชนานํ
 ปริกฺขยา โอบปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตฺสฺมา โลกา, อิทมฺสฺส

๑ จ.ม. อสสทสสสุต ๒ จ.ม. อสสทสสเส ๓ จ.ม. ปุริสทสสเส

ชาวสุมิ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปณฺหํ ปุญฺโজ วิสฺสชฺเชติ โน สํสาเทติ,
อิทมฺสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ. น โข ปน ลาภี โหติ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนกิลาน-
ปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ, อิทมฺสฺส น อาโรหปรีณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ปฺริสฺสทสฺสฺส ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ น อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปฺริสฺสทสฺสฺส ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรห-
ปรีณาหสมฺปนฺโน จ? อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปณฺจณฺนํ โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
ปริกฺขยา โอปปาติกโ หติ ตถฺย ปรีนิพฺพายี อนาวตฺตธิมฺโม ตฺตมา โลกา, อิทมฺสฺส
ชาวสุมิ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปณฺหํ ปุญฺโজ วิสฺสชฺเชติ โน สํสาเทติ
อิทมฺสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ. ลาภี โข ปน โหติ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนกิลานปจฺจย-
เกสฺสชฺชปริกฺขารานํ, อิทมฺสฺส อาโรหปรีณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปฺริสฺสทสฺสฺส
ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปรีณาหสมฺปนฺนา จ. อิม โข ภิกฺขเว
ตโย ปฺริสฺสทสฺสฺสาคิ. นวํ

๑๐. อสสาขานียสุตต

[๑๔๓] ตโย จ ภิกฺขเว ภทฺเต อสสาขานีย เทเสสฺสํ ตโย จ ภทฺเต
ปฺริสฺสาขานีย, ทํ สฺนถ สาทุกํ มนสิกรธ, ภาสิสฺสํมิตฺติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เท
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสฺส. ภควา เอตทโวจ:

กถเม จ ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา อสสาขานียา, อิท ภิกฺขเว เอกจฺจ ภทฺโท
อสสาขานีย ๖ เปว ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน
จ. อิม โข ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา อสสาขานียา.

กถเม จ ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา ปฺริสฺสาขานียา? อิท ภิกฺขเว เอกจฺจ ภทฺโท
ปฺริสฺสาขานีย ๖ เปว ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน
จ ๖ เปว.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภทฺโท ปฺริสฺสาขานีย ชาวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ
อาโรหปรีณาหสมฺปนฺโน จ? อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺตี
ปณฺณาวิมฺมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิณฺเฎา สจฺฉิกทฺวา อฺปสมฺปชฺช วิหริติ, อิทมฺสฺส
ชาวสุมิ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปณฺหํ ปุญฺโজ วิสฺสชฺเชติ โน สํสาเทติ, อิทมฺสฺส

วณฺณสฺมี วทามิ. ลาภี โข ปน โหติ จีวรปีณฺทปาตเสนาสนคิลาณปจฺจยภสฺสชฺชปริกุ-
ขารานํ, อิทมสฺส อาโรหปรีณาหสฺมี วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภทฺโท ปุริสาชานีโย
ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ. อิมํ โข ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา ปุริสาชานียาคิ-
ทสมํ.

๑๑. ปจฺมโมรณิวาปสฺสุตต

[๑๔๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเ วิหรติ โมรณิวาเป ปริพฺพาชการามํ. ตตฺร
โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเต”ติ เต ภิกฺขุ ภกฺวโต ปจฺจสฺสโสสุ.
ภควา เอตทโวจ:

ตฺถิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺโจ โหติ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี
อจฺจนฺตพฺรหฺมจาร์ อจฺจนฺตปริโยสํโน เสฏฺโจ เทวมนฺุสฺसानํ.

ภทฺเตหิ ตฺถิ? อเสเชน^๑ สีสฺสภฺชนฺเรน อเสเชน สมาริภฺชนฺเรน อเสเชน ปณฺณาก-
ชฺชนฺเรน. อิมํ โข ภิกฺขเว ตฺถิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺโจ โหติ
อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจาร์ อจฺจนฺตปริโยสํโน เสฏฺโจ เทวมนฺุสฺसानนฺติ.
เอกาทสมํ.

๑๒. ทุตติยโมรณิวาปสฺสุตต

[๑๔๕] ตฺถิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺโจ โหติ อจฺจนฺต-
พฺรหฺมจาร์ อจฺจนฺตปริโยสํโน เสฏฺโจ เทวมนฺุสฺसानํ. ภทฺเตหิ ตฺถิ? อิทฺธิปาฏิ-
หาริเยน อาเทสนาปาฏิหาริเยน อนฺุสฺสณฺีปาฏิหาริเยน. อิมํ โข ภิกฺขเว ตฺถิ
ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺโจ โหติ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจาร์
อจฺจนฺตปริโยสํโน เสฏฺโจ เทวมนฺุสฺसानนฺติ. ทฺวาทสมํ.

๑๓. ตติยโมรณิวาปสฺสุตต

[๑๔๖] ตฺถิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺโจ โหติ อจฺจนฺต-
โยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจาร์ อจฺจนฺตปริโยสํโน เสฏฺโจ เทวมนฺุสฺसानํ. ภทฺเตหิ ตฺถิ?

๑ จ.ม. อเสกฺเขน. เอวมนฺุสฺสํ

สมมาทิกฺขจฺยา สมมาอาณเณ สมมาวิมุตฺติยา. อิมเหติ โข ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
ภิกฺขุ อจฺจนฺตนิฏฺฐโจ โหติ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสํโน
เสฏฺฐโจ เทวมนุสฺसानนฺติ. เทวสมํ.

โยธาสีวคฺโค จตฺตโก.

ตสฺสํทหานํ

โยธปริสฺมิตฺตา จ อุปฺปาโท เกสกมฺพล
สทฺธา วุฑฺฒิ ตโย อสฺสา ตโย โมรนิวาปีโนติ.

๕. มงคลวคฺค

๑. อกฺสสฺสุตฺต

[๑๔๗] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย.
กตเมหิ ตีหิ ? อกฺสเลน กายกมฺเมน อกฺสเลน วจฺจกมฺเมน อกฺสเลน มโนกมฺเมน.
อิมเหติ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สกฺเค. กตเมหิ ตีหิ ?
กฺสเลน กายกมฺเมน กฺสเลน วจฺจกมฺเมน กฺสเลน มโนกมฺเมน. อิมเหติ โข ภิกฺขเว
ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สกฺเคติ. ปจฺมํ.

๒. สวชฺชสฺสุตฺต

[๑๔๘] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ๖ เปว สวชฺเชน กายกมฺเมน สวชฺ-
เชน วจฺจกมฺเมน สวชฺเชน มโนกมฺเมน ๖ เปว อนวชฺเชน กายกมฺเมน อนวชฺเชน
วจฺจกมฺเมน อนวชฺเชน มโนกมฺเมน ๖ เปว ทฺติยํ.

๓. วิสมสฺสุตฺต

[๑๔๙] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ๖ เปว วิสเมน กายกมฺเมน วิสเมน
วจฺจกมฺเมน วิสเมน มโนกมฺเมน ๖ เปว สเมน กายกมฺเมน สเมน วจฺจกมฺเม สเมน
มโนกมฺเมน ๖ เปว ทฺติยํ.

๔. อสฺสจิสฺสุตฺต

[๑๕๐] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ะเปฯ อสฺสจินา กายกมฺเมน อสฺสจินา วจีกมฺเมน อสฺสจินา มโนกมฺเมน ะเปฯ สฺสจินา กายกมฺเมน สฺสจินา วจีกมฺเมน สฺสจินา มโนกมฺเมน. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถาภทํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สกฺเคติ. จตุตฺถํ.

๕. ปรมชตฺต

[๑๕๑] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต พาโล อပ္พตฺโต อสฺสปริโส ขทํ อฺปหทํ อตฺตาทนํ ปรีหริติ, สวชฺโช จ โหติ สานวชฺโช วิญฺญนํ, พหุญฺจ อฺปญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ ตีหิ? อกฺกุสเลน กายกมฺเมน อกฺกุสเลน วจีกมฺเมน อกฺกุสเลน มโนกมฺเมน. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต พาโล อပ္พตฺโต อสฺสปริโส ขทํ อฺปหทํ อตฺตาทนํ ปรีหริติ, สวชฺโช จ โหติ สานวชฺโช วิญฺญนํ, พหุญฺจ อฺปญฺญํ ปสวติ.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปณฺทิตฺโต พฺยตฺโต สฺสปริโส อกฺขทํ อนฺนปหทํ อตฺตาทนํ ปรีหริติ, อนวชฺโช จ โหติ อนนวชฺโช วิญฺญนํ, พหุญฺจ ปฺญญํ ปสวติ. กตเมหิ ตีหิ? กุสเลน กายกมฺเมน กุสเลน วจีกมฺเมน กุสเลน มโนกมฺเมน ะเปฯ ปญฺจมํ.

๖. ทุตฺติยชตฺต

[๑๕๒] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ะเปฯ สวชฺเชน กายกมฺเมน สวชฺเชน วจีกมฺเมน สวชฺเชน มโนกมฺเมน ะเปฯ อนวชฺเชน กายกมฺเมน อนวชฺเชน วจีกมฺเมน อนวชฺเชน มโนกมฺเมน ะเปฯ จญฺจํ.

๗. ตตฺติยชตฺต

[๑๕๓] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ะเปฯ วิสเมน กายกมฺเมน วิสเมน วจีกมฺเมน วิสเมน มโนกมฺเมน ะเปฯ สเมน กายกมฺเมน สเมน วจีกมฺเมน สเมน มโนกมฺเมน ะเปฯ สกฺกมํ.

๘. จตุตฺถตสุตฺต

[๑๕๔] ตีหิ ภิกฺขเว ๖ เป๖ อสุจฺฉินา กายกมฺเมน อสุจฺฉินา วจฺจกมฺเมน อสุจฺฉินา มโนกมฺเมน ๖ เป๖ สุจฺฉินา กายกมฺเมน สุจฺฉินา วจฺจกมฺเมน สุจฺฉินา มโนกมฺเมน. อิมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปณฺทิตโต พยฺยตฺโต สบฺบปฺริโส อกฺขตํ อนุ-
ปทํ อตฺตทํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺโซ จ โหติ อนนฺวชฺโซ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปญฺญํ
ปสวตฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. วนฺทนาสุตฺต

[๑๕๕] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว วนฺทนา. กตฺมา ติสฺโส? กาเยน วาจาเยน มนฺสา.
อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส วนฺทนาติ. นวมํ.

๑๐. ปุพฺพผลสุตฺต

[๑๕๖] เอ ภิกฺขเว สตฺถา ปุพฺพผลสมฺมยํ กาเยน สุจฺจิทํ จรฺนติ, วาจาเยน สุจฺจิทํ
จรฺนติ, มนฺสา สุจฺจิทํ จรฺนติ. สปุพฺพโณหฺ ภิกฺขเว เถสํ สตฺถาทนํ.

เอ ภิกฺขเว สตฺถา มชฺฌณตฺถกสมฺมยํ กาเยน สุจฺจิทํ จรฺนติ, วาจาเยน สุจฺจิทํ จรฺนติ,
มนฺสา สุจฺจิทํ จรฺนติ. สุมชฺฌณตฺถโก ภิกฺขเว เถสํ สตฺถาทนํ.

เอ ภิกฺขเว สตฺถา สายณฺณสมฺมยํ กาเยน สุจฺจิทํ จรฺนติ, วาจาเยน สุจฺจิทํ จรฺนติ,
มนฺสา สุจฺจิทํ จรฺนติ, สฺสายโณหฺ ภิกฺขเว เถสํ สตฺถาทนํ. ทสมํ.

สุนกฺขตํ สุมงฺคลํ

สฺปภาตํ สฺนุญฺจิทํ^๑

สฺขโณ สฺมฺมตฺโต จ

สฺยิญฺจํ พฺรหฺมจาริสฺส

ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ

วาจกมฺมํ ปทกฺขิณํ

ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ

ปณฺธิ เท ปทกฺขิณํ^๒

ปทกฺขิณานิ กตฺวาน

ลภนฺตเท^๓ ปทกฺขิณ

๑ ส. อ. สฺนุญฺจิทํ ๒ จ.ม. ปทกฺขิณ ส. อ. ปณฺธิโยปทกฺขิณ ๓ ส. อ. ลภนฺตเท

เต อตฺถลทฺธา สุชิตา
อโรคา สุชิตา โหถ

วิรูปฺพา พุทฺธสาสเน
สห สพฺเพหิ ฌาติภีติ.

มณฑลวโก ปณฺจโม.

ตสฺสทฺธานํ

อกุสลณฺจ สาวชฺชํ

วิสมาสุจिํนา สห

จตุกฺขตา จ วณฺทนา

สพฺพุพฺเพณฺเณ เท ทสาติ.

ตตฺติโย ปณฺณาสโก สมคฺโค.

๖. อเจลกวกุก

[๑๕๗-๑๖๓] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏฺิปปทา. กตมา ติสฺโส? อาคาพฺหา
ปฏฺิปปทา นิชฺฌามา ปฏฺิปปทา มชฺฌามา ปฏฺิปปทา. กตมา จ ภิกฺขเว อาคาพฺหา ปฏฺิปปทา?
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ เอวํวาทิ โหติ เอวํทิกฺขุจิ “นตฺถิ กาเมสุ โทโส”ติ, โส กาเมสุ
ปาทพฺยุตํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อาคาพฺหา ปฏฺิปปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว นิชฺฌามา ปฏฺิปปทา? อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อเจลกโ โหติ
มุตฺตาจาโร หตฺถาปเลขโน^๑ น เอหิภทฺนติโก, น ติกฺขุภทฺนติโก, นาภินฺทํ, น
อุทฺทิสฺสกตํ, น นิมนฺตนํ สาทิยติ, โส น กุมฺภิมุขา ปฏฺิภุคฺคณฺหาติ, น กโฬปีมุขา^๒
ปฏฺิภุคฺคณฺหาติ, น เอลกมนฺตรํ, น ทณฺฑมฺนตรํ, น มุสฺสลมฺนตรํ, น ทฺวิณฺณํ
ภุณฺชमानานํ, น คพฺภินิยา, น ปายมานาย, น ปรีสนฺตรคทาย น สํกิตฺตีสฺ, น ยตฺถ
สา อุปฺภุจฺจโโต โหติ, น ยตฺถ มกฺขิกา สณฺทสฺสณฺทจารินี,^๓ น มจฺฉํ, น มํสํ, น สฺรํ,
น เมรยํ, น ญฺโสทกํ ปิวัติ, โส เอกาการิกโ วา โหติ เอกาโลปีโก, ทฺวาการิกโ
วา โหติ ทฺวาโลปีโก,...สทฺตาการิกโ วา โหติ สทฺตาโลปีโก, เอกิสฺสาปี ทตฺติยา
ยาเปติ ทฺวิหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ,...สทฺตหิปี ทตฺติหิ ยาเปติ, เอกาหิกมฺปี อาหารํ
อาหาเรติ, ทฺวิหิกมฺปี อาหารํ อาหาเรติ,...สทฺตาหิกมฺปี อาหารํ อาหาเรติ. อิติ เอวรुปํ

๑ จ.ม. หตฺถาปเลขโน

๒ ส. ก. ชโฬปีมุขา

๓ อ. สณฺทจารินี

อทุมมาสิกมฺปี ปริยายภตฺตโกชนานุโยคมนุยฺตโต วิหริติ. โส สากภฺกโขปปี โหติ,
 สามากภฺกโขปปี โหติ, นิวารภฺกโขปปี โหติ, ททฺทลภฺกโขปปี โหติ, หนฺนภฺกโขปปี โหติ,
 กณภฺกโขปปี โหติ, อาจามภฺกโขปปี โหติ, ปิณฺณภฺกโขปปี โหติ, ทินภฺกโขปปี โหติ,
 โคมยภฺกโขปปี โหติ, วนมฺมุตผลาหาโร ยาเปติ, ปวตฺตผลโกชี. โส สานานิปี ชาเรติ,
 มसानานิปี ชาเรติ, จวทฺสฺसानิปี ชาเรติ, ปัสสฺกฺซานิปี ชาเรติ, ทิริฏฺฏกานิปี^๑ ชาเรติ,
 อชินานิปี^๒ ชาเรติ, อชินกฺขิพมฺปี ชาเรติ, กุสจิร์มปี ชาเรติ, วากจิร์มปี ชาเรติ,
 ผลกจิร์มปี ชาเรติ, เกสกมฺพลมฺปี ชาเรติ, วาลกมฺพลมฺปี ชาเรติ, อุลฺลภกฺขมฺปี
 ชาเรติ, เกสมฺส
 อาสนปฏิกฺขิตฺโต, อุกฺก
 กณฺณกาปสฺสยโกปปี โหติ
 กณฺณกาปสฺสย เสยฺยํ กปฺเปติ, สายตติยกมฺปี อุกโกโรหณานุโยคมนุยฺตโต วิหริติ. อิติ
 เอวรूपํ อนเนกวิหิตํ กายสฺส อาตาปนปริทาปนानุโยคมนุยฺตโต วิหริติ. อयํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว นิชฺฌามา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ กายานุสฺสึ
 วิหริติ อาตาปํ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ.
 จิตฺเต. ธมฺเมสุ ธมฺมานุสฺสึ วิหริติ อาตาปํ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
 อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา. อีมา โข ภิกฺขเว ทิสฺโส
 ปฏิปทาติ. (๑)

ทิสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา ทิสฺโส? อาคาฬฺหา ปฏิปทา นิชฺฌามา
 ปฏิปทา มชฺฌิมา ปฏิปทา. กตมา จ ภิกฺขเว อาคาฬฺหา ปฏิปทา ๖เป ๖ อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อาคาฬฺหา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว นิชฺฌามา ปฏิปทา ๖เป ๖ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว นิชฺฌามา
 ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา? อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาป-
 กานํ อกฺขลํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทย จนฺทํ ชเนติ วายมฺติ วีริยํ อารมฺมิ จิตฺตํ
 ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกฺขลํ ฐมฺมานํ ปหานาย จนฺทํ ชเนติ
 วายมฺติ วีริยํ อารมฺมิ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมานํ

สุตฺตฺตฺต. ๑๒/๓๓ ๑ จ.ม. ทิริฏฺฏกานิปี ๒ จ.ม. อชินมฺปี ๓ จ.ม. อุลฺลภกฺขิมฺปี

อุปปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทหติ. อุปปนฺนํ
 กุสฺสณํ ฐมฺมํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภิชฺชโยภาวาย เวปฺลฺลสฺสย ภาวนาย ปาริปุริยา
 ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปกฺกณฺหาติ ปทหติ. (๒)

ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาวเต. วีริยสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ
 อิทฺธิปาทํ ภาวเต. จิตฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาวเต. วิมฺสา-
 สมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคํ อิทฺธิปาทํ ภาวเต ฯ เป ฯ (๓)

สทฺธินฺทริยํ ภาวเต. วีริยฺนฺทริยํ ภาวเต. สตินฺทริยํ ภาวเต. สมฺมาธินฺทริยํ ภาวเต.
 ปณฺณินฺทริยํ ภาวเต ฯ เป ฯ (๔)

สทฺธาพลํ ภาวเต. วีริยพลํ ภาวเต. สติพลํ ภาวเต. สมฺมาธิพลํ ภาวเต. ปณฺณาพลํ
 ภาวเต ฯ เป ฯ (๕)

สตีสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต. ฐมฺมวิจยสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต. วีริยสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต.
 บิฏฺฐสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต. ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต. สมฺมาธิสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต.
 อุเปกฺขสมฺโพชฺฌณํ ภาวเต ฯ เป ฯ (๖)

สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาวเต. สมฺมาสงฺกปฺปํ ภาวเต. สมฺมาวาจํ ภาวเต. สมฺมากมฺมฺนํ
 ภาวเต. สมฺมาอาชีวํ ภาวเต. สมฺมาวายามํ ภาวเต. สมฺมาสตี ภาวเต. สมฺมาสมาธิ
 ภาวเต. อมฺรํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา. อิมํ โข ภิกฺขเว ติสฺโส ปฏิปทาติ. (๗)

อเจตกวกุโค ฉนฺทํ

ตสฺสทฺธานํ

สตีปฏิจฺจํ สมฺมปฺปฺธานํ	อิทฺธิปาทีนฺทริเยน จ
พลํ โพชฺฌณํ มคฺโค จ	ปฏิบัติปาย โยชเยติ.

๗. กมฺมปถเปยฺยาล

[๑๖๔-๑๘๓] ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถาภํ นิกฺขิตโต เอวํ นิริเย.
 กตเมหิ ตีหิ? อตฺตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรณฺจ ปาณาติปาเต สมากเปติ,
 ปาณาติปาเต จ สมฺนฺนฺโย โหติ. อิมํ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
 ยถาภํ นิกฺขิตโต เอวํ นิริเย.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถากํ นิภฺชิตโต เอวํ สกฺเค. กตเมหิ ตีหิ ?
 อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ ปาณาติปาตา เวรมณฺยา
 สมากเปติ, ปาณาติปาตา เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๒)

อตฺตนา จ อทินฺนาทายี โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทานเ สมากเปติ, อทินฺนาทานเ
 จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตฺตนา จ อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทานา เวรมณฺยา
 สมากเปติ, อทินฺนาทานา เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๔)

อตฺตนา จ กาเมสฺ มิจฺฉาจารี โหติ, ปรณฺจ กาเมสฺ มิจฺฉาจาเร สมากเปติ,
 กาเมสฺ มิจฺฉาจาเร จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตฺตนา จ กาเมสฺ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ กาเมสฺ มิจฺฉาจารา
 เวรมณฺยา สมากเปติ, กาเมสฺ มิจฺฉาจารา เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๖)

อตฺตนา จ มุสฺสาวาที โหติ, ปรณฺจ มุสฺสาวาเท สมากเปติ, มุสฺสาวาเท จ
 สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตฺตนา จ มุสฺสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ มุสฺสาวาทา เวรมณฺยา สมากเปติ,
 มุสฺสาวาทา เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๘)

อตฺตนา จ ปิสุณฺวาโจ โหติ, ปรณฺจ ปิสุณฺย วาจาย สมากเปติ, ปิสุณฺย
 วาจาย จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตฺตนา จ ปิสุณฺย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ ปิสุณฺย วาจาย เวรมณฺยา
 สมากเปติ, ปิสุณฺย วาจาย เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๑๐)

อตฺตนา จ ผรุสฺวาโจ โหติ, ปรณฺจ ผรุสฺย วาจาย สมากเปติ, ผรุสฺย วาจาย
 จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตฺตนา จ ผรุสฺย วาจาย ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ ผรุสฺย วาจาย เวรมณฺยา
 สมากเปติ, ผรุสฺย วาจาย เวรมณฺยา จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ (๑๒)

อตฺตนา จ สมฺมปฺปลาปปี โหติ, ปรณฺจ สมฺมปฺปลาเป สมากเปติ, สมฺมปฺปลาเป
 จ สมนฺนฺโณ โหติ ฯ เป ฯ

อตุตนา จ สมุสปปลาปา ปฏิวีโร ไหติ, ปรณจ สมุสปปลาปา เวรมณียา
สมาทเปติ, สมุสปปลาปา เวรมณียา จ สมณญโณ ไหติ ะเป ะ (๑๔)

อตุตนา จ อภิษณาลุ ไหติ, ปรณจ อภิษณาย สmaatเปติ, อภิษณาย จ
สมณญโณ ไหติ ะเป ะ

อตุตนา จ อนภิษณาลุ ไหติ, ปรณจ อนภิษณาย สmaatเปติ, อนภิษณาย จ
สมณญโณ ไหติ ะเป ะ (๑๖)

อตุตนา จ พยาปนฺนจิตฺโต ไหติ, ปรณจ พยาปาเท สmaatเปติ, พยาปาเท จ
สมณญโณ ไหติ ะเป ะ

อตุตนา จ อพฺยาปนฺนจิตฺโต ไหติ, ปรณจ อพฺยาปาเท สmaatเปติ, อพฺยาปาเท
จ สมณญโณ ไหติ ะเป ะ (๑๘)

อตุตนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ไหติ, ปรณจ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา สmaatเปติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิยา
จ สมณญโณ ไหติ ะเป ะ

อตุตนา จ สมฺมาทิฏฺฐิโก ไหติ, ปรณจ สมฺมาทิฏฺฐิยา สmaatเปติ, สมฺมาทิฏฺฐิยา
จ สมณญโณ ไหติ. อิมะหิ ไซ ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมฺนาคโต ยถากถํ นิกฺขิตฺโต
เอวํ สกฺเคติ. (๒๐)

กมฺมปถเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

ตสฺสทฺธานํ

ปาณํ อทินฺนมิจฺฉา จ	มฺสวาทิ จ ปิสุณา
ผรุสา สมุสปปลาโป จ	อภิษณา พยาปาททิฏฺฐิ จ
กมฺมปเตสฺส เปยฺยาลํ	ติกเกณ นินฺโยชเยติ.

๘. รากเปยฺยาล

[๑๘๔] รากสฺส ภิกฺขเว อภิณฺณาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กถเม ตโย ?
สฺสณฺโต สมาริ อนิมิตฺโต สมาริ อปฺปณฺหิตो สมาริ. รากสฺส ภิกฺขเว อภิณฺณาย
อิมะ ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. (๑)

[รากสฺส ภิกฺขเว อภินฺนํ ตโย ฐมา ภาเวตฺตพฺพา. กตเม ตโย ? สวิตกฺกสฺส วิจาโร สมาริ อวิตกฺกวิจามตฺโต สมาริ อวิตกฺกวิจาโร สมาริ. รากสฺส ภิกฺขเว อภินฺนํ อิมํ ตโย ฐมา ภาเวตฺตพฺพา]^๑

รากสฺส ภิกฺขเว ปริณฺณายํ เปวํ ปริกฺขยาย. ปหานาย ชยาย วยาย วิรํคย นโรธาย จํคย ปฏินิสฺสํคํคย. อิมํ ตโย ฐมา ภาเวตฺตพฺพา.

โทสสฺส เปวํ โมหสฺส โกรสฺส อปฺนาหสฺส มกฺขสฺส ปลาสฺส อีสฺสํ มจฺจนฺตํ มายาย สํถะยสฺส ญมฺภสฺส สรรภสฺส มานสฺส อติมานสฺส มทสฺส ปมาทสฺส อภินฺนํ ปริณฺณายํ ปริกฺขยาย ปหานาย ชยาย วยาย วิรํคย นโรธาย จํคย ปฏินิสฺสํคํคย. อิมํ ตโย ฐมา ภาเวตฺตพฺพาติ.

[อิทมฺโวจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิทํ อภินฺนํ นํติ.]^๑

ตสฺสํทํ

รากํ โทสญฺจ โมหญฺจ	โกธูปนาหปญฺจํ
มกฺขปลาสอิสฺสา จ	มจฺจนฺตํ มายาสํถะย
ญมฺภสสารภมฺมานญฺจ	อติมานมทสฺส จ
ปมาทา สทฺตฺรต วุตฺตา	รากเปยฺยาลนิสฺสิตา
เอเต โอบมฺมสฺสํเตน	อาปาเทน อภินฺนํ
ปริณฺณายํ ปริกฺขยา	ปหานกฺขยพฺพเยน
วิรํคณโรธจํ	ปฏินิสฺสํคํ อิมํ ทส
สญฺญโต อนิมิตฺโต จ	อปฺปณฺธิโต จ ตโย
สมาริมฺลกา เปยฺยา-	เลสํปี ววตฺติตา จาติ.

ติกฺกิปาโต นิฏฺฐิโต.

๑ [] จ.ม. ทิสฺสติ. อญฺจกถายมฺปน นํติ.

เอกก - ทุก - ติกนิปาตปาลิย์

ปทานุกกโม

ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก
[อ]		อกุชาตา	๗๓/๕๒
อกจุโณ	๖๘/๑๙๓	อกุตฺตทวารทา	๑๖๙/๙๐
อกทกฺลฺยาณา	๕๒/๑๕๐	อกุควตี	๔๕/๖๘
อกทกฺสลา	๕๒/๑๕๐	อกุเกิ	๑/๙๖
อกทณฺณ	๓๓/๖๐	อกุโค	๑๗๔/๒๒
อกทภีรุตฺตนา	๕๒/๑๕๐	อกุชฺกรโณ	๗๒/๒๑๐
อกทเวที	๓๓/๖๐	อกุจิมิ	๒๗๗/๒๙
อกนิฏฺฐคามิ	๘๘/๒๒๗	อกุจฺนฺตนิฏฺฐิ	๗๖/๕๖
อกนุโธ	๒๘๔/๓๐	อกุจฺนฺตสุมาโล	๓๙/๑๓๙
อกปฺปิยสฺสณิ	๙๙/๘๐	อกุจฺยโธ	๒๒/๕๘
อกสิรลภา	๖๔/๑๗๗	อกุจเยน	๗๑/๒๐๑
อกาลวาทิ	๗๐/๑๙๗	อกุจฺราสฺสจฺจมาตมกฺกํ	๕๓/๙
อกาลิโก	๕๔/๑๕๒; ๗๑/๒๐๒	อกุจฺริยมนฺตฺโส	๑๗๒/๒๒
อกิจฺจลภา	๖๔/๑๗๗	อกุจฺเชชฺชิ	๓๓/๑๒๙
อกุสฺสปกุชฺฌิ	๕๖/๑๐	อกุชฺชินฺนปฺปเวณิ	๖๔/๑๗๗
อกุสฺสภากิยา	๕๖/๑๐	อกุชฺเชพฺพา	๙/๕๑
อกุสฺสา	๗๘/๗๘; ๒๙๘/๓๒	อกุชฺชชฺคฺเค	๓๕/๖๒
อกุโกโร	๑๘๒/๙๑	อกุชฺชชฺคฺคฺสณฺโณ	๓๗/๖๒
อกุชฺชนฺติ	๙๒/๒๓๐	อกุชฺชชฺคฺคฺ	๖๔/๗๖

ปทานุภักโม	ปทุเพ/องฺเก	ปทานุภักโม	ปทุเพ/องฺเก
อชฺชฌตฺติกัม	๙๘/๑๖; ๑๐๖/๑๗	อชฺชฌตฺตเส	๓๑/๖๐; ๖๑/๗๕;
อชฺชฌายโก	๖๐/๑๖๒		๒๐๒-๒๓๐/๙๔
อชฺชฌาวสฺสตี	๔๒/๑๔๕	อชฺชฌาวที	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌเปกฺขตี	๑๐๓/๒๕๐	อชฺชฌาย	๑๐๙/๑๗
อชฺชฌเปกฺขิตฺตพฺโพ	๒๗/๑๒๐	อชฺชฌนํ	๗๑/๒๐๑
อชฺชฌตฺตติยิยา	๖๙/๑๙๔	อชฺชฌนนาทานสฺมี	๗๑/๒๐๑
อชฺชฌตฺตํ	๔๗/๑๔๖	อชฺชฌจฺจุลลํ	๑๕๐-๑๕๙/๒๐
อชฺชฌมมณฺ	๕๒/๗๓	อชฺชฌโจ	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌมมณฺภินนุทฺตติ	๖๘/๑๙๓	อชฺชฌโย	๑๗๔/๒๒
อชฺชฌาณกรโณ	๗๒/๒๑๐	อชฺชฌชา	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌาตฺตํ	๖๘/๑๙๔	อชฺชฌนิทานา	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌาวาเท	๖๘/๑๙๓	อชฺชฌปจฺจยา	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌเณนาณฺ	๖๘/๑๙๓	อชฺชฌสมฺมทฺยา	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌเณณวเวรฺสสิน	๖๘/๑๙๓	อชฺชฌโส	๗๐/๑๙๘
อชฺชฌวีสงฺกปโป	๖๓/๑๗๔	อชฺชฌตฺตา	๕๓/๑๕๑
อชฺชฌยิตฺติ	๓๙/๑๔๐	อชฺชฌมฺมวาทินี	๕๒/๗๒
อชฺชฌจํ	๒๖๘/๒๘	อชฺชฌมฺมวาที	๗๐/๑๙๗
อชฺชฌจํ	๗๐/๑๙๗	อชฺชฌมฺมิกัม	๕๒/๗๓
อชฺชฌโต	๖๒/๗๕	อชฺชฌโม	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
อชฺชฌาวิตฺตพฺพํ	๙๐/๗๑	อชฺชฌกรณํ	๕๒/๗๓
อชฺชฌาเวยฺย	๙๔/๒๓๕	อชฺชฌปฺปายโส	๖๙/๑๙๔
อชฺชฌโต	๒๗๐/๒๘	อชฺชฌาสนาย	๕๐/๑๔๗
อชฺชฌาธิปโก	๔๐/๑๔๔	อชฺชฌาเสติ	๑๒๔/๒๖๗
อชฺชฌาธิปเตยฺย	๔๐/๑๔๒	อชฺชฌกฺวตี	๔๕/๖๘
อชฺชฌพฺยาพาราย	๕๔/๑๕๒	อชฺชฌตฺวาที	๗๐/๑๙๗
อชฺชฌปฏฺฐิสงฺเวที	๔๓/๑๔๕	อชฺชฌถาย	๑๑๐/๑๗

ปทานุกรกโม

๒๙๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเถ	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเถ
อนนุโยโก	๗๒/๑๒; ๑๑๒/๑๗	อนุกุพฺพนุติ	๔๙/๑๔๗
อนนุทธธานาย	๑๑๕/๑๘	อนุกุคฺคเสฏฺฐามิ	๒๖/๑๑๙
อนนุยฺยสนํ	๗๐/๑๙๗	อนุชิวินโน	๔๙/๑๔๗
อนนภาวํ	๗๐/๑๙๙	อนุกตปฺปา	๕๕/๗๔; ๑๗๓/๒๒
อนนภิรทฺธิ	๖๔/๗๖	อนุกุทฺตริ	๑๘๖/๒๓
อนนยํ	๗๐/๑๙๗	อนุกุทฺตริยานํ	๑๗๕-๑๘๖/๒๒
อนนริยคุณมฺมาสซชฺช	๖๘/๑๙๓	อนุกุทฺตินฺนเณน	๖๘/๑๙๔
อนนริยสฺสขํ	๗๐/๗๗	อนุคฺคมฺมจารี	๔๐/๑๔๔
อนนริยา	๔๖/๖๙	อนุคฺคกฺขมฺมิตฺติ	๖๘/๑๙๓
อนนวกาโส	๒๖๘/๒๘	อนุกุทฺตทวโ	๑/๙๖
อนนวชฺชา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓	อนุกุปฺนาโห	๑๘๒/๙๑
อนนวณฺณตฺตติปฺปฏิสํยุตฺโต	๑๐๒/๒๔๗	อนุกุปฺนิโส	๖๘/๑๙๓
อนนวเสสา	๑๕๐-๑๕๙/๒๐	อนุกุปฺสกุโค	๑/๙๖
อนนากามิผลสจฺจนิกิริยา	๑๗๕-๑๘๖/๒๒	อนุกุปฺปาทา	๖๘/๑๙๓
อนนาคินฺณํ	๑๓๑-๑๓๙/๑๙	อนุกุปฺปายาสํ	๗๐/๑๙๙
อนนาคินฺนวทสฺสาวิ	๑๒๔/๒๖๘	อนุกุปฺปณฺณตฺตํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
อนนาคปฺตติ	๑๕๐-๑๕๙/๒๐	อนุกุปฺปตฺตสทฺทโก	๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙
อนนาคสวสฺสขํ	๖๘/๗๗	อนุกุปฺปนฺนา	๒๙๘/๓๒
อนนิจฺฉตฺตติพฺปลา	๕๒/๗๒	อนุกุปฺปวทฺเตติ	๑๘๗/๒๓
อนนิจฺฉโจ	๒๘๔/๓๐	อนุกุปฺปเวจฺเจยฺย	๓๔/๑๓๐
อนนิจฺฉพฺพานสํวทฺตนิโก	๗๒/๒๑๐	อนุกุปฺปาทมฺมา	๗๐/๑๙๙
อนนิจฺฉตฺตา	๗๘/๗๘	อนุกุปฺปาทาย	๕๐/๑๔๗
อนนิจฺฉสรณฺปญฺญา	๔๙/๗๑	อนุกุโมทิสฺสามิ	๖๕/๑๘๑
อนนิจฺฉสา	๑๘๒/๙๑	อนุกุโมทเยยฺย	๖๘/๑๙๔
อนนุกมฺบาย	๒๐๑/๙๔	อนุกุโยโก	๑๑๒/๑๗
อนนุกมฺเปยฺยาถ	๗๖/๒๑๖	อนุกุวิจฺจนฺติ	๓๗/๑๓๗

ปทานุภโม	ปทุเพ/องฺเก	ปทานุภโม	ปทุเพ/องฺเก
อนฺวิจุ	๑๘/๕๗	อนฺวเทว	๕๖/๑๐
อนฺุสาสติ	๖๑/๑๖๗	อปนาเมติ	๖๘/๑๙๓
อนฺุสาสตุ	๕๓/๑๕๑	อปนาเมสฺสติ	๖๕/๑๘๒
อนฺุสยฺยมาโน	๖๘/๑๙๔	อปริยาทินฺนิจฺจโต	๖๖/๑๘๖
อนฺุสฺสรติ	๗๑/๒๐๑	อปริทานาย	๑๘๖/๙๒
อนฺุสฺสรโต	๗๑/๒๐๒	อปริพาหิ	๗๐/๑๙๙
อนฺุสฺสรนฺทานิ	๒๒๗/๒๕	อปสาทเย	๖๘/๑๙๔
อนฺุสฺสรนฺทีนํ	๒๔๔/๒๖	อปพาโส	๖๘/๑๙๔; ๑๘๒/๙๑
อนฺุสฺสเรยฺยํ	๑๐๒/๒๔๙	อปายํ	๑๘๙/๙๓; ๒๙๐/๓๑
อนฺุสฺสโร	๗๑/๒๐๑	อปฺญณํ	๑๓๐/๑๙
อนฺุสฺสวปฺปสฺสนฺนํ	๒๖๗/๒๗	อปฺพพํ	๒๗๗/๒๙
อนฺุสฺสเวน	๖๖/๑๘๕	อปฺปคฺโข	๑๐๐/๒๔๑
อนฺุสฺสโต	๖๘/๑๙๔	อปฺปจฺยํ	๖๘/๑๙๓
อนฺเกราตฺตฺตฺวิเวโร	๑๗๕-๑๘๖/๒๒; ๕๗๗-๕๗๙/๔๕	อปฺปณฺณตฺตํ	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
อนฺเกราตฺตฺตฺตฺมกฺขา	๕๗๗-๕๗๙/๔๕	อปฺปฏิกมฺมา	๑๕๐-๑๕๙/๒๑; ๑๖๙/๒๑
อนฺเกวทิตานํ	๓๕/๖๑	อปฺปฏินิสฺสํกมฺนฺติโน	๕๒/๗๒
อนฺเฑตฺตฺปํ	๙๓/๘๐; ๑๘๑/๙๑	อปฺปฏิปุคฺคโล	๑๗๔/๒๒
อนฺเฑทโสโต	๖๘/๑๙๓	อปฺปฏิกโย	๑/๙๖
อนฺุทกฺกาหิกาย	๕๑/๑๔๙	อปฺปฏิกโก	๑๗๔/๒๒
อนฺุทมโส	๗๐/๑๙๙	อปฺปฏิม	๑๗๔/๒๒
อนฺุทธรานาย	๑๑๔/๑๗	อปฺปฏิวาณิศา	๕/๕๐; ๑๗๘/๙๑
อนฺุทธธาปนฺติ	๑๓๐/๑๙	อปฺปฏิวาณเ	๖๒/๗๕
อนฺุทธาปรีนิพฺพายี	๘๙/๒๒๘	อปฺปฏิสโม	๑๗๔/๒๒
อนฺุโฆโน	๔๙/๑๔๗	อปฺปมตฺติกาย	๗๖/๑๓
อนฺุทธกรโณ	๗๒/๒๑๐	อปฺปมาโท	๑๑๕/๑๘
		อปฺปสฺสนฺนํ	๒๐๑/๙๔

ปทานุกรกโม

๒๙๙

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/อญฺเ	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/อญฺเ
อปฺปสวชฺช	๖๙/๑๙๕	อภิสชฺชติ	๒๕/๑๑๘
อปฺปสฺสโก	๑๐๑/๒๔๔	อภิหฺรติ	๖๘/๑๙๓
อปฺปาพาทานํ	๒๒๖/๒๕	อภิหฺเร	๖๘/๑๙๔
อปฺปิจฺจตา	๖๓/๑๑	อภฺกฺวาทิ	๗๐/๑๙๗
อพฺภณฺณาสี	๑๐๔/๒๕๒	อภฺกํ	๗๐/๑๙๗
อพฺภากิจฺจนฺติ	๒๓/๕๙; ๒๔/๕๒	อภฺกฺโข	๑๘๒/๙๑
อพฺภากิจฺจิมฺหา	๖๑/๗๕	อภฺจฺจา	๓๗/๑๓๗;
อพฺภานํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔		๔๙/๑๔๗
อพฺภกฺกจฺจติ	๑๘/๕๗	อภฺจฺจริยํ	๑๘๒/๙๑
อพฺยาปชฺฌจิตฺโต	๖๖/๑๘๗	อภฺตตณฺณตา	๑๖๙/๙๐
อพฺยาปชฺฌา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓	อภฺยา	๑๘๓/๙๑
อภฺวิสฺส	๑๙/๕๘	อภฺพหฺวินโย	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
อภฺาสิตํ	๑๓๑-๑๓๙/๑๙	อภฺโพห	๗๐/๑๙๘
อภฺิชานาติ	๖๘/๑๙๓	อภฺมํ	๕๓/๙
อภฺิชฺฌาลุ	๖๗/๑๘๙	อภฺมฺหา	๗๐/๑๙๘
อภฺิณฺญา	๒๙๖/๓๑	อภฺมฺหานิทานา	๗๐/๑๙๘
อภฺิธมฺติ	๑๐๓/๒๕๐	อภฺมฺปจฺจยา	๗๐/๑๙๘
อภฺินินฺนาเมติ	๑๐๓/๒๕๑	อภฺมฺสฺมฺทฺยา	๗๐/๑๙๘
อภฺินิมฺมินฺนทานํ	๑๙๘/๒๔	อภฺโมโห	๗๐/๑๙๘
อภฺินิวิสฺส	๕๒/๗๓	อโยนิโส	๖๖/๑๑; ๖๙/๑๙๕;
อภฺิฏฺโต	๕๔/๑๕๒;		๑๐๖/๑๗
	๗๐/๑๙๕	อโยโย	๗๑/๒๐๑
อภฺิมทฺทติ	๖๘/๑๙๓	อธฺณวณฺนปฏฺธานิ	๓๑/๖๐
อภฺิมทฺเท	๖๘/๑๙๔	อธฺณวิหารินํ	๒๐๑/๒๔
อภฺิสงฺขโรติ	๒๓/๑๑๖;	อธฺติ	๑๓/๓
	๗๐/๑๙๖	อธฺตฺตผลสฺสจฺฉิกริยา	๑๗๕-๑๘๖/๒๒

ปทานุกรโม	ปทุเพ/อญเ	ปทานุกรโม	ปทุเพ/อญเ
อรหนุติ	๒๗๓/๒๘	อวินโย	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
อรหิ	๗๑/๒๐๑; ๒๗๙/๒๙	อวิรุทโธ	๖๘/๑๙๔
อริทตฺตชฎาโน	๕๓/๙; ๔๙๓-๕๖๒/๔๔	อวิสวาทโก	๗๑/๒๐๖
อริยจริตา	๖๘/๑๙๔	อวิหีสา	๑๖๘/๙๐
อริยสาวโก	๗๑/๒๐๒	อวุปสนุติ	๖๔/๗๖
อริยสุขิ	๗๐/๗๗	อเวจฺจปฺปสนฺนํ ๒๕๕/๒๗; ๒๖๕/๒๗	
อริยา	๔๖/๖๙	อเวทนา	๘๔/๗๙
อริยโปสโก	๗๑/๒๐๑	อเวรจิตฺโต	๖๖/๑๘๗
อรุณุปมจิตฺโต	๒๕/๑๑๘	อสงฺขตารมฺมณา	๘๗/๗๙
อรุปสณฺณิ	๔๓๐/๔๒	อสงฺขารปรินิพฺพายี	๘๙/๒๒๘
อรุปา	๘๓/๗๙	อสงฺขารา	๘๑/๗๙
อรุปรามมณิ	๗๗/๗๘	อสนฺนตฺตติพฺปลา	๕๒/๗๒
อลปิตี	๑๓๑-๑๓๙/๑๙	อสนฺนญา	๘๕/๗๙
อลุทฺโธ	๗๐/๑๙๘	อสนฺตา	๗๐/๑๙๕
อโลกชา	๗๐/๑๙๘	อสนฺนิยา	๕๘/๗๔
อโลกนิทานา	๗๐/๑๙๘	อสนฺตสนฺนิวาโส	๖๓/๗๕
อโลกปจฺจยา	๗๐/๑๙๘	อสนฺตญฺจสฺส	๖๔/๑๑
อโลกสมฺมยยา	๗๐/๑๙๘	อสนฺตญฺจจิตฺตา	๖๔/๑๑; ๑๗๘/๙๑
อโลโก	๗๐/๑๙๘	อสนฺโต	๖๓/๗๕
อวชานาติ	๗๐/๑๙๗	อสนฺปุริสญฺมิณฺจ	๓๓/๖๐
อวิกฺเขโป	๘๙/๗๙	อสนฺปุริโส	๓๓/๖๐; ๙๑/๗๒
อวิฆาติ	๗๐/๑๙๙	อสนฺมสโม	๑๗๔/๒๒
อวิชฺชูปกฺกิลฺลิจา	๓๒/๖๐	อสนฺมาธิสฺสุขิ	๗๔/๗๘
อวิณฺณาณา	๘๖/๗๙	อสนฺโม	๑๗๔/๒๒
อวินยวาทิ	๗๐/๑๙๗	อสนฺมุขณฺณิ	๖๘/๑๒; ๑๐๘/๑๗;
			๑๗๙/๙๑

ปทานุกรกโม

๓๐๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
อสมมุโพห	๖๖/๑๘๗	อาคนุทา	๓๗/๖๒
อสมโมสยา	๑๑๕/๑๘	อาฆาโต	๖๔/๗๖
อสหโย	๑๗๔/๒๒	อาจริยภริยา	๙/๕๑
อสังกิลฺลจฺจิตฺโต	๖๖/๑๘๗	อาจามกฺโขปปี	๑๖๓/๒๘๙
อสาทานิ	๕๐/๑๔๗	อาจารย์จรสมฺปนฺโน	๓๗/๖๒;
อสาเถยฺย	๑๘๒/๙๑		๙๗/๒๓๘
อสาทโส	๖๘/๑๙๔	อาจิเกฺเขยฺย	๖๑/๑๖๘
อสนฺนิมิตฺตํ	๖๙/๑๙๕	อาจิณฺณํ	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
อสนฺ	๒๗๙/๒๙	อาชฺชวํ	๑๖๕/๙๐
อสนฺโม	๑๒๗/๒๗๐	อาทปฺโป	๕๐/๑๔๗; ๗๐/๑๘๗
อสนฺสาขานิโย	๕๙/๗๔	อาทปปี	๓๙๐-๓๙๓/๔๑
อสนฺสาขานิยํ	๙๗/๒๓๘	อาทิตฺตเก	๕๓/๑๕๑
อสนฺสาขานิโย	๙๗/๒๓๘	อาทิตฺติ	๖๖/๑๘๔
อสนฺสาทานุสฺสึ	๖/๕๑	อาทิตฺตนิ	๕๒/๗๓
อสนฺสาโท	๑๐๔/๒๕๒	อาทิตฺติ	๖๑/๑๖๖
อสนฺสาโส	๖๖/๑๘๗	อาทินฺโว	๑๐๔/๒๕๒
อสนฺสุทวโต	๕๑/๙	อาธิปเตยฺยานิ	๔๐/๑๔๒
อสนฺสุทวา	๕๑/๙	อาณานิสนฺสฺติ	๒๙๗/๓๒
อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา	๓๓/๑๒๙	อาเนญชฺปคํ	๖๗/๕๐
อหิตานุกมฺปึ	๖๓/๗๕	อาปชฺเชยฺยํ	๙๒/๒๓๓
อหิตาย	๑๓๐/๑๙	อาปตฺติ	๑๕๐-๑๕๙/๒๐
อหิริกํ	๙๓/๘๐; ๑๘๑/๙๑	อาปตฺติกุสฺสตา	๙๘/๘๐
อหิสฺสา	๔๕/๑๔๖	อาปตฺติวฺจฺจานกุสฺสตา	๙๘/๘๐
อเหตุกา	๘๐/๗๘	อาปาทกา	๓๔/๖๑
[อา]		อามิสกรุ	๔๙/๗๑
อาการปริวฺตฺกเกน	๖๖/๑๘๕	อามิสฺปฺชา	๑๕๗/๘๙

ปทานุกรโม

๓๐๓

ปทานุกรโม	ปทุเพ/อจุเ	ปทานุกรโม	ปทุเพ/อจุเ
อุทกั	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	อุปปชฐติ	๒๓/๑๑๖
อุทโกโรหณานุโยคมนุญตโต	๑๖๓/๒๘๙	อุปปชฐเยย	๒๙๐/๓๑
อุทกิสเยย	๒๗๖/๒๙	อุปวาทิ	๑๘/๕๗
อุทฺธจกุกุกจจิ	๑๔/๓; ๑๙/๔	อุปวสติ	๗๑/๒๐๑
อุทฺธทา	๔๓/๖๘	อุปวสนฺติ	๓๗/๑๓๗
อุทฺธราเปย	๙๔/๒๓๖	อุปวตุโก	๗๑/๒๐๑
อุทฺธเรย	๗๐/๑๙๙	อุปสคฺคา	๑/๙๖
อุทฺธโส	๗๐/๑๙๗	อุปสมานุสฺสติ	๒๙๗/๓๒
อุปกุกเมน	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	อุปสมาย	๒๙๖/๓๑
อุปกุกิลิฏฺจสฺส	๗๑/๒๐๑	อุปสมปทา	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
อุปกุกิลิฏฺจ	๔๙/๙	อุปฺหจฺจปรินิพฺพายี	๘๙/๒๒๘
อุปกุกิเลสา	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	อุปฺหํ	๕๑/๑๔๘
อุปกฺจฺจนฺติ	๕๒/๗๓	อุปฺหริสฺสาม	๓๗/๖๔
อุปกฺจฺเจย	๒๖๔/๒๘	อุปารมภ	๖๘/๑๙๔
อุปณฺณตํ	๔๕/๑๔๖	อุปาสกาน	๒๔๘/๒๖
อุปณฺณาสี	๕/๕๐	อุปาสิกาน	๒๕๕/๒๗
อุปฺภจกาน	๒๒๓/๒๕	อุเปกฺขโก	๑๓/๕๓; ๖๔/๑๗๗
อุปฺภจัน	๔๕/๑๔๖	อุเปกฺขารมฺมณ	๗๖/๗๘
อุปฺภทฺติ	๗๐/๑๙๕	อุเปกฺขาสฺส	๗๓/๗๘
อุปฺภทฺวา	๑/๙๖	อุปปชฺชนฺติ	๕๓/๗๔; ๗๘/๗๘; ๘๗/๗๙; ๒๙๘/๓๒
อุปฺริสฺส	๖๗/๗๗		
อุปนาโ	๑๘๑/๙๑	อุปปชฺชมาโน	๑๗๐/๒๑
อุปนิสา	๖๘/๑๙๓	อุปปชฺชเยย	๒๗๗/๒๙
อุปนิสฺสาย	๔๙/๑๔๗	อุปฺปนโน	๖๙/๑๙๕
อุปฺนียติ	๕๒/๑๔๗	อุปฺปาทาย	๕๐/๑๔๗
อุปฺนียวาจา	๖๑/๑๖๘	อุปฺปาเทย	๒๗๔/๒๘

ปทานุภโม	ปพฺพ/อจฺเก	ปทานุภโม	ปพฺพ/อจฺเก
อุปปาเทสฺสติ	๔๒/๗	โอทาทวสนนํ	๙๔/๗๑
อุปปาโท	๔๗/๑๔๖	โอปนนิโก	๕๕/๑๕๒; ๗๑/๒๐๒
อุพฺพภูจโก	๑๖๓/๒๘๙	โอปปาติโก	๘๗/๒๒๖; ๙๘/๒๓๙
อุภยพฺพพาธาย	๕๔/๑๕๒	โอผฺนาเปยฺย	๙๔/๒๓๕
อุลกปฺกขํ	๑๖๓/๒๘๙	โอผฺนเนยฺย	๓๔/๑๓๑; ๗๐/๑๙๙
อุลฺลิตฺตาวลิตฺตทานิ	๑/๙๖	โอภาสสฺส	๑๗๕-๑๘๖/๒๒๒
อุสฺรีนาฬิมตฺตทานิ	๗๐/๑๙๙	โอวาทตุ	๕๓/๑๕๑
		โอวาทปฏิกโร	๕๓/๙;

[เอ]

เอภฺกํ	๑๐๖/๑๗	โอสธารณํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
เอภฺธมฺโม	๒๙๖/๓๑; ๕๗๕-๕๗๖/๔๕	โอสีทฺธิ	๑๒๘/๒๗๒
เอภฺนฺตํนิพฺพิทาย	๒๙๖/๓๑	โอหิตภาโร	๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙
เอภฺปฺกฺกโธ	๑๗๐/๒๑	โอหิตโสโต	๖๘/๑๙๓
เอภฺพิชี	๘๘/๒๒๗		
เอภฺสาร์ริกา	๖๑/๑๖๔		
เอภฺสพฺพากรณียํ	๖๘/๑๙๒		
เอภฺการิกํ	๕๑/๑๔๘		
เอภฺทกฺกํ	๖๕/๗๗; ๑๘๘/๒๓; ๒๑๙/๒๕		
เอภฺทวณฺณิกํ	๑/๔๘		
เอภฺปิสฺสโก	๕๔/๑๕๒; ๗๑/๒๐๒		

[โอ]

โอโกฏฺฐมโก	๑๓/๑๐๓
โอภฺกมฺติ	๒๒/๑๑๖
โอภฺตปฺปํ	๙๔/๘๐; ๑๘๒/๙๑

[ก]

กกฺกํ	๗๑/๒๐๑
กจฺโจ	๖๘/๑๙๓
กณฺจิ	๒๖๘/๒๘
กณฺฏกานํ	๕๐/๑๔๗
กณฺภกฺโข	๑๖๓/๒๘๙
กณฺฏกาสฺสยฺยโก	๑๖๓/๒๘๙
กตฺถกรณียโย	๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙
กตฺถณฺณ	๓๓/๖๑
กตฺถเย	๖๘/๑๙๔
กตฺถเวทึ	๓๓/๖๑
กถนาจเร	๖๘/๑๙๓

ปทานุกรโม

๓๐๕

ปทานุกรโม	ปพฺพ/อจฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺพ/อจฺเก
กถากาโม	๖๘/๑๙๔	กายิกัม	๗๑/๗๗
กถาสุมุขโยเคน	๖๘/๑๙๓	กาเรยฺย	๒๘๑-๒๘๓/๓๐
กทฺทมททธีเร	๓๘/๖๔	กาลวาทิ	๗๐/๑๙๘
กนฺโท	๒๘๔/๓๐	กาเวยฺยา	๔๘/๗๐
กบฺปิยสณฺณิ	๙๙/๘๐	กาฬิโครายปฺพุทฺโธ	๑๙๓/๒๓
กมฺมลกฺขโณ	๒/๙๗	กิญฺจนตสฺมี	๗๑/๒๐๑
กรณียํ	๕๐/๑๔๗	กิญฺจนตฺถิ	๗๑/๒๐๑
กลฺยาณมิตฺตททา	๗๑/๑๒; ๙๖/๘๐;	กิมกฺขายี	๓๕/๖๑
	๑๑๑/๑๗	กิมตฺถมฺนุโกติ	๓๒/๖๐
กลฺยาณวาทกฺรณานํ	๒๐๖/๒๔	กิริยวาทิ	๓๕/๖๑
กวิคฺคา	๔๘/๗๐	กิปฺริสา	๖๑/๗๕
กสมฺพฺพาโต	๑๓/๑๐๓	กิวาทิ	๓๕/๖๑
กามกามิโน	๔๙/๑๔๗	กิวทกัม	๘๑/๒๒๐
กามจฺจนฺโท	๑๑/๒; ๑๖/๓	กุกฺกุณฺฐกรรา	๙/๕๑
กามราคาภินิเวสวินิพนฺธปฺลิกฺเร-		กุกฺกทาลปฺปิกัม	๗๐/๑๙๙
ปริยฺญจฺานชฺโฆสถานเหตุ	๓๘/๖๔	กุนฺนทโย	๕๖๓/๔๔
กามสฺสขัม	๖๖/๗๗	กุปฺปติ	๒๕/๑๑๘
กายกมฺเมน	๕๑/๑๔๙	กุลปติ	๔๙/๑๔๗
กายกตาสติ	๒๙๗/๓๒	กุลปฺพุทฺโธ	๔๑/๑๔๕
กายทฺจจฺริตสมฺภุคิ	๒๙๐/๓๑	กุลปฺปสาทกานํ	๒๒๕/๒๕
กายทฺจจฺริตสฺส	๒๘๔/๓๐	กุลเลชฺฐจฺาปจายิโน	๓๗/๑๓๗
กายสฺสขี	๒๑/๑๑๓	กุลลสา	๒๙๙/๓๒
กายสฺสจฺริตสมฺภุคิ	๒๙๓/๓๑	กุลสิทฺตสฺส	๖๐/๑๐
กายสฺสจฺริตสฺส	๒๘๗/๓๐	กฺุฎาการานิ	๑/๙๖
กายสฺส	๒๙๐/๓๑	เกสฺมสฺสฺสโลจโก	๑๖๓/๒๘๙
กายานุปฺสฺสี	๓๙๐-๓๙๓/๔๑	โกฏฺฐาเปยฺย	๙๔/๒๓๕

ปทานุญโกโม	ปพเพ/องุเก	ปทานุญโกโม	ปพเพ/องุเก
โกโร	๑๘๑/๙๑	กรหาย	๗๐/๑๙๕
โกโลโกโล	๘๘/๒๒๗	กรุ	๖๖/๑๘๕
โกสชช	๑๑๖/๑๘	กรุกา	๑๕๐-๑๕๙/๒๐
กวจินิ	๗๑/๒๐๑	กหนนิตฺตโต	๕๑/๑๔๘; ๕๑/๑๔๙

[ข]

ขณฺทาขณฺทิกํ	๗๐/๑๙๙	กามธมฺมา	๗๑/๒๐๕
ขตํ	๕๑/๑๔๘	กาหเย	๖๘/๑๙๔
ขนฺติ	๑๖๖/๙๐	กิลานา	๒๒/๑๑๕
ขเมยฺย	๖๑/๑๖๔	กิลานุปฺภูจกัณฺ	๒๖๔/๒๗
ขรตฺตาย	๖๔/๗๖	กิหิสฺสํ	๖๕/๗๗
ขรวานํ	๕๐/๑๔๗	กุกฺกทวฺวารทา	๑๗๐/๙๐
ขลิตํ	๖๘/๑๙๔	กุกฺกทวฺวารานํ	๒๓๐/๒๕
ขาราปฺปิจฺจกํ	๑/๔๘	โกปาลกุปฺโปสโต	๗๑/๒๐๐
ชิปปวฺริวาทิ	๖๙/๑๙๙	โคมยภกฺโข	๑๖๓/๒๘๙

ชิปปาภินฺณานํ ๒๑๖/๒๕; ๒๔๓/๒๖

ชีณาสโว ๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙;

๕๙/๗๔

ชฺเฌนฺติ ๖๖/๑๘๔

[ชม]

ฆาสจฺจาทอ ๑๓/๑๐๓

[จ]

[ก]

กจฺจนฺตทานํ	๒๔๘/๒๖	จกฺกวทฺธิ	๕๓/๗๔; ๒๗๘/๒๙
กจฺจนฺตีนํ	๒๕๘/๒๗	จกฺกมามิ	๖๔/๑๗๗
กคฺคิมฺมทานํ	๒๒๑/๒๕	จกฺกโกฏฺฐิกํ	๑๒๙/๑๙
กคฺคิทา	๔๙/๗๑	จปฺลา	๔๓/๖๘
กเมนฺติ	๓๖/๑๓๕	จกานฺตฺสฺสฺสฺส	๒๙๗/๓๒
		จิตฺตกถิกานํ	๒๑๗/๒๕

ปทานุกรกโม

๓๐๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
จิตฺตทฺขร	๔๘/๗๖	ชีวมาโน	๕๒/๑๕๑
จิตฺตพฺยุฉนา	๔๘/๗๐	ชีวทมโ	๓๙/๑๔๑
จิตฺตภาวนา	๕๑/๙	ชีวิตา	๒๗๑/๒๘
จิตฺตํ	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	โชติมาลิกํ	๑/๔๘
จิตฺตานุสฺสึ	๓๙๐-๓๙๓/๔๑	โชเตนฺติ	๖๖/๑๘๔
จิวรกวาสิกํ	๑/๔๘		
จฺณณํ	๗๑/๒๐๒	[ฌ]	
เจตสิกํ	๗๑/๗๗	ฌายีนํ	๒๐๔/๒๔; ๒๔๐/๒๖;
เจเตติ	๕๔/๑๕๒		๒๖๒/๒๗
เจเตมิ	๖๖/๑๘๗	ฌาเยยฺย	๓๕/๑๓๒
เจโตวิมฺตฺติ	๖๙/๑๙๕; ๘๘/๗๙		
เจโตวิภูฏกฺสฺถานํ	๑๙๙/๒๔	[ญ]	
		ฌตฺติกมมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
[ฌ]		ฌตฺติจตฺตตฺถกมมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
ฉวทฺสฺสถานิ	๑๖๓/๒๘๙	ฌตฺติทฺตฺติยกมมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
ฉินฺทฺติ	๕๑/๑๔๗	ฌตฺสฺสฺติ	๔๕/๘
ฉินฺทฺเยยฺย	๗๐/๑๙๙	ฌาติปริหานิ	๗๖/๑๓
		ฌาติวฺชฺฌิ	๗๗/๑๓
[ฐ]		ฌาติสงฺฆา	๔๙/๑๔๗
ชรฺูปนํสฺส	๕๒/๑๕๐	ฌายปฺปฺปโน	๗๑/๒๐๒
ชาตฺติยา	๕๒/๑๕๐		
ชานนฺติ	๗๑/๒๐๑	[ฌ]	
ชานินฺยา	๗๐/๑๙๖	จเปนฺติ	๑๔๐/๒๐
ชฺคฺจฺจฺติ	๓๙/๑๔๐	จํ	๒๖๘/๒๘
ชฺคฺจฺจฺติทฺโพ	๒๗/๑๒๐	จํ	๖๘/๑๙๓
ชฺคฺคฺคฺคฺ	๕๒/๑๕๐	จิตฺติยา	๑๑๕/๑๘

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
[จา]		ทิพฺพพานํ	๕๐/๑๔๗
ทยฺหุติ	๕๓/๑๕๑	ทิจฺจฺจนานิโยนิ	๒๘/๕๙; ๙๑/๗๔
ทหฺติ	๑/๙๖	ทิจฺฐิกานิ	๑๖๓/๒๘๙
ทํสฺติ	๒๗/๑๒๐	ทิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๗๑/๒๐๘
[ท]		ทฺลยฺเสวี	๒๖/๑๒๐
		เทโธธาตฺตฺสฺสฺสฺส	๒๓๒/๒๕
ทกฺกเหตุ	๖๖/๑๘๕	[ถ]	
ทจฺปปฺปฏิกาย	๔๙/๑๔๗		
ทจฺเจนฺติ	๓๖/๑๓๖	ถามสฺ	๕๒/๗๓
ทชฺชฺนียกมฺมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ถีนมิทฺธํ	๑๓/๓; ๑๘/๔
ทชฺชํ	๗๑/๒๐๑	ถูปารหา	๕๖/๗๔
ทถาคํ	๗๑/๒๐๑	เถโร	๖๓/๗๙
ทถาจิตฺตํ	๓๗/๖๔	[ท]	
ทนฺทิ	๑๓/๓		
ทนฺนินทานา	๒๙๐/๓๑	ทกฺขิณฺณฺยฺยานํ	๔๑/๑๔๕; ๒๐๒/๒๔
ทปฺนียา	๓/๔๙	ททฺทฺลภกฺโข	๑๖๓/๒๘๙
ทปฺปจฺจยา	๒๙๐/๓๑	ทนฺธฺวโร	๖๙/๑๙๕
ทปฺปติ	๓/๕๐	ทเมติ	๖๑/๑๖๔
ทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ทโม	๔๕/๑๔๖
ทณฺ	๕๒/๑๕๐	ทสฺสฺสฺสกาโม	๔๒/๑๔๕
ทาลาวทฺตฺกฺกทา	๗๐/๑๙๙	ทสฺสฺสฺสสฺสฺสฺส	๔๕/๑๔๖
ทาเพนฺติ	๑/๔๘	ทสฺเสตาโร	๓๔/๖๑
ทินคณฺ	๕๑/๑๔๘	ทานสํวิภากรโต	๔๒/๑๔๕
ทินฺวิทฺตฺวารโก	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ทานํ	๔๕/๑๔๖
ทินฺนการา	๑/๙๖	ทายกานํ	๒๔๙/๒๖
ทิตฺติ	๑๐๙/๒๕๔		

ปทานุกรกโม

๓๐๙

ปทานุกรกโม	ปพฺพเหตุ	ปทานุกรกโม	ปพฺพเหตุ
ทายิกาน์	๒๕๕/๒๗	ทุนฺนิกฺขิตฺตญฺจ	๒๐/๕๘
ทาสกมฺมกรโปริสา	๗๑/๒๐๑	ทุนฺนึโต	๒๐/๕๘
ทัญญุจรมฺมสฺสวหาร์	๓๑/๖๐	ทุปฺปญฺเณ	๓๔/๖๑
ทัญญุจรมฺมิกาน์	๒๐๑/๙๔	ทุพฺภฏฺเจ	๖๘/๑๙๔
ทัญญุจนิชฺฌานกฺขนฺตียา	๖๖/๑๘๕	ทุพฺภาสิตภาสี	๓/๙๗
ทัญญุจิปลาโส	๖๔/๗๖	ทุพฺภาสิตํ	๖๘/๑๙๘
ทัญญุจิปฺปตฺโต	๒๑/๑๑๓	ทุมฺมกฺกนุ	๒๐๑/๙๓
ทัญญุจวิปฺตติ	๑๗๔/๙๐	ทูลฺลโก	๑๗๑/๒๒
ทัญญุจวิสฺสุทฺธิ	๑๗๖/๙๑	ทุสฺสึโล	๑๐/๑๐๐
ทัญญุจิสฺสพทา	๑๗๕/๙๑	เทยฺยจรมฺมสฺส	๔๑/๑๔๕
ทัญญุจิสฺสพฺนโน	๒๖๘/๒๘	เทวทาน์	๒๑๕/๒๕
ทินฺนปาฏิกงฺขี	๗๑/๒๐๕	เทวทานุสฺสฺสตี	๒๙๗/๓๒
ทิปทาน์	๑๗๔/๒๒	เทวทูโปสถ์	๗๑/๒๐๕
ทิปฺปนฺตติ	๕๐/๗๒	เทวทูทานิ	๓๖/๑๓๓
ทิมฺมตฺตาย	๖๔/๗๖	เทวมนุสฺสฺสทาน์	๗๑/๒๐๑; ๑๓๐/๑๙
ทิมฺ	๕๒/๑๕๐	เทวโลกสฺมึ	๔๙/๑๔๗
ทิมฺเปตฺติ	๖๖/๑๘๔; ๑๓๑-๑๓๙/๑๙	เทเสสฺสสามิ	๖๓/๗๕
ทุกฺกทกมฺมการี	๓/๙๗	โทวจสฺสตา	๙๕/๘๐
ทุกฺขวิปากา	๑๙๖-๒๐๐/๙๓	โทสชา	๗๐/๑๙๗
ทุกฺขาน์	๕๐/๑๔๗	โทสฺสพฺจุยา	๗๐/๑๙๗
ทุกฺขทฺรยา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓	โทสฺสสมุทฺยา	๗๐/๑๙๗
ทุกฺคตฺติ	๗๐/๑๙๗	โทโส	๖๔/๑๗๙
ทฺจฺจุจินฺตฺตจินฺตฺ	๓/๙๗	ทฺวาทสฺมาสิโย	๗๑/๒๐๘
ทฺจฺจุลฺล	๑๕๐-๑๕๙/๒๐	[ฐ]	
ทฺจฺจุโร	๕๔/๑๕๔		
ทฺจฺจุนโย	๒๐/๕๘		
		ฐมฺมกถิกาน์	๑๙๖/๒๓; ๒๓๙/๒๖; ๒๕๐/๒๖

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
ธมฺมเกตุ	๑๔/๑๐๔	ธิตินันทานํ	๒๒๒/๒๕
ธมฺมจุกํ	๑๘๗/๒๓	ธฺตวาทานํ	๑๙๑/๒๓
ธมฺมฐาปฐิสยฺยสุตฺตา	๖๘/๑๙๔		
ธมฺมทฺธโร	๑๔/๑๐๔	[น]	
ธมฺมปฐิสฺสเวทึ	๔๓/๑๔๕	นทิวทฺธกํ	๕๑/๑๔๘
ธมฺมปฐา	๑๕๗/๘๗	นทฺธิโน	๔๙/๑๔๗
ธมฺมรตนํ	๑๖๑/๘๙	นยเหตุ	๖๖/๑๘๕
ธมฺมราชา	๑๔/๑๐๔	นโว	๖๓/๗๕
ธมฺมวาทึ	๗๐/๑๙๘	นพาคารา	๑/๙๖
ธมฺมวทฺธิ	๑๖๐/๘๙	นทานกรณํ	๖๙/๑๙๔
ธมฺมเวปุลลํ	๑๖๓/๘๙	นทานธาตฺวปฐิวโร	๑๗๕-๑๘๖/๒๒;
ธมฺมสนฺนิจโย	๑๖๒/๘๙		๕๗๗-๕๗๙/๔๕
ธมฺมาติเถยฺย	๑๕๘/๘๙	นทานวาสสฺวสฺสนฺติ	๑๒๙/๒๗๓
ธมฺมาธิปเตยฺโย	๑๔/๑๐๔	นาพภากิจฺชนฺติ	๒๖/๕๙
ธมฺมาธิโป	๔๐/๑๔๔	นามํ	๙๐/๗๙
ธมฺมานุสฺสึ	๓๙๐-๓๙๓/๔๑	นิกามลาภี	๖๔/๑๗๗
ธมฺมานุสวรี	๔๙/๗๑	นิกกมธาทู	๑๘/๔
ธมฺมานุสฺสติ	๒๙๗/๓๒	นิกฺขิตฺโต	๑๘๗/๙๒
ธมฺมิกํ	๕๒/๗๓	นิกคฺจฺโปสโถ	๗๑/๒๐๐; ๗๑/๒๐๑
ธมฺมิกฺขิ	๑๕๙/๘๙	นิกคฺหาย	๒๐๑/๙๓
ธมฺมโปสฺถํ	๗๑/๒๑๒	นิจฺจโต	๒๖๘/๒๘
ธมฺโม	๗๑/๒๐๒; ๑๓๐/๑๙	นิจฺจาเรติ	๑๐๐/๒๔๑
ธโว	๗๐/๑๙๗	นิจฺจตฺตฺทิพลา	๕๒/๗๓
ธาทูกุสฺสลา	๙๗/๘๐	นิจฺจตฺตฺตี	๕๒/๗๓
ธาทเรยฺย	๖๑/๑๖๘	นิจฺจมาเปนนฺติ	๕๒/๗๒; ๕๒/๗๓
ธาทเรสฺสนฺติ	๖๙/๑๙๔	นินฺปิโก	๔๐/๑๔๔

ปทานุภกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุภกโม	ปพเพ/องฺเก
ปฏิกโรติ	๔/๙๘	ปฏิสมุทฺทิตาปุตฺตทานิ	๒๑๘/๒๕
ปฏิกโรติ	๙๒/๒๓๒	ปฏิสฺสเวเทติ	๑๓/๕๓; ๕๔/๑๕๒
ปฏิกฺกัจ	๗๖/๑๓	ปฏิสสารณียกมฺมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
ปฏิกฺกหา	๓๐/๖๐	ปณฺเฑทหายกานํ	๒๕๒/๒๗
ปฏิทมนิมิตฺตํ	๖๙/๑๙๕	ปณฺทิตโต	๑/๙๖
ปฏิทมาทาย	๒๐๑/๙๔	ปณฺทิตตนิมิตฺตทานิ	๓/๙๘
ปฏิจรรติ	๖๘/๑๙๓	ปณฺทิตตลกฺขณานิ	๓/๙๘
ปฏิจริสฺสติ	๖๕/๑๘๒	ปณฺทิตตสีลวํ	๕๑/๑๔๙
ปฏิจฺจ	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	ปณฺทิตตาปทานานิ	๓/๙๘
ปฏิจฺจนนํกมฺมณฺตสฺส	๒๗/๕๙	ปณฺทิตโต	๓/๙๗; ๔/๙๘; ๕/๙๘; ๖/๙๘
ปฏิชาลโรนฺติ	๓๗/๑๓๗	ปฏิกฺกจาเปติ	๓๔/๖๑
ปฏิชานาติ	๗๐/๑๙๗	ปฏิสฺสโต	๖๖/๑๘๗
ปฏิณฺณวาทกรณํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ปทโก	๖๐/๑๖๒
ปฏินิสฺสยคฺคณฺตนิโน	๕๒/๗๓	ปทพฺพชฺชํ	๒๙/๕๘
ปฏิปทาย	๖๘/๑๙๓	ปทฺฐจฺจิตฺโต	๒๗๔/๒๘
ปฏิปนฺนา	๑๓๑-๑๓๙/๑๙	ปเทสการี	๘๗/๒๒๖
ปฏิปฺจุจฺยาญฺจโรติ	๖๘/๑๙๒	ปธานํ	๑๗๗/๙๑
ปฏิปฺจุจฺยวินีตา	๔๘/๗๐	ปนฺทานิ	๓๑/๖๐
ปฏิปฺจุจฺยิสฺสามิ	๖๑/๑๖๔	ปพฺพชิตฺตํ	๖๕/๗๗
ปฏิภาณวณฺทานํ	๒๑๒/๒๔	ปพฺพชิตา	๔๖/๑๔๖
ปฏิภาณเยยฺยกานํ	๒๓๓/๒๕	ปพฺพชฺชํ	๔๕/๑๔๖
ปฏิภาตฺ	๖๙/๑๙๔	ปพฺพทวิสฺมํ	๕๑/๑๔๘
ปฏิสงฺขานพฺลํ	๑๑/๕๒; ๑๗๑/๙๐	ปพฺพทาทปฺปิ	๕๑/๑๔๙
ปฏิสณฺจิกฺขติ	๑/๔๙; ๑๕/๙๕	ปพฺพชาชนาย	๗๐/๑๙๕
ปฏิสณฺหาโร	๑๖๗/๙๐	ปพฺพชาชนียกมฺมํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
ปฏิสมุทฺทิตานํ	๑๗๕-๑๘๖/๒๒	ปมาโท	๑๑๔/๑๗

ปทานุกรกโม

๓๑๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ปยตปาณิ	๔๒/๑๔๕	ปริภูมฺชติ	๗๑/๒๐๑
ปยิรฺปาสนฺติ	๑๐๐/๒๔๐	ปริมฺชฺชติ	๖๑/๑๖๖
ปยิรฺปาสนฺตพฺโพ	๒๖/๑๑๙	ปริมฺสฺติ	๖๑/๑๖๖
ปยฺกํ	๖๘/๑๙๔	ปริมฺจุจฺติ	๖/๕๑
ปรกฺกมฺธาตุ	๑๘/๔	ปริยาทินฺนจฺติโต	๕๔/๑๕๒;
ปรจฺจิตฺตวิทฺโน	๔๐/๑๔๒		๗๐/๑๙๕
ปรธฺมมาปฺสํทนา	๗๓/๒๑๓	ปริยาเยกฺกตฺตโกชนานฺนโยคมนฺนุญฺตโต	
ปรพฺยาพาธาย	๕๔/๑๕๒		๑๖๓/๒๙๙
ปรมฺสฺซมาโล	๓๙/๑๓๙	ปริโยทปฺนา	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒
ปรมฺปฺราย	๑๖/๑๘๕	ปริโยธาย	๕๑/๑๔๘
ปรมฺมรณฺหา	๑๘๙/๙๓; ๒๙๐/๓๑	ปริโยนทฺโร	๗๐/๑๙๗
ปฺรชยฺ	๖๘/๑๙๓	ปริวาสทณฺ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
ปฺรณมฺสฺส	๕๒/๗๓	ปริสฺติ	๖๕/๑๘๐
ปฺรณามฺสา	๕๒/๗๒	ปริสฺ	๒๕๑/๒๗
ปฺรณํ	๕๒/๑๕๐	ปริสากสฺสโฏ	๔๗/๖๙
ปฺรณปฺเป	๖๘/๑๙๓	ปริสํมณฺโฑ	๔๗/๖๙
ปฺรณฺชฺฌณภวสฺสวโณ	๓๗/๑๓๘;	ปริหฺรฺติ	๔๐/๑๔๒; ๕๑/๑๔๘
	๓๘/๑๓๙	ปริหานาย	๑๘๕/๙๒
ปฺรณิพฺพาเปติ	๖๑/๑๖๔	ปริหานินฺ	๗๖/๑๓
ปฺรณิพฺพายติ	๗๐/๑๙๙	ปริหานนฺติ	๕๘/๑๐; ๓๐๐/๓๒
ปฺรณฺเ	๕๑/๑๔๘	ปริหาเยสฺสฺนฺติ	๓๗/๑๓๘
ปฺรณฺเรสฺสฺนฺติ	๓๗/๑๓๘	ปฺรลาลปฺจกํ	๑/๔๘
ปฺรณฺเรสฺสํมิ	๒๖/๑๑๙	ปฺรลิขณฺญ	๗๐/๑๙๙
ปฺรณฺโฝเสติ	๑๐๓/๒๕๐	ปฺรลิขปฺริวตฺตกํ	๑/๔๘
ปฺรณฺพชฺชิกา	๖๙/๑๙๔	ปวตฺตผลโกชฺ	๑๖๓/๒๙๙
ปฺรณฺวณฺติ	๖๖/๑๘๔	ปวตฺตติทํ	๑๘๗/๒๓

ปทานุกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องฺเก
ปวตฺตินี	๔๔/๑๔๕	ปาปสมฺปวงฺโก	๒๗/๑๒๐
ปวารณา	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ปาปิจฺฉานํ	๒๐๑/๙๔
ปวารณาภูฏปนํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ปามุขฺชํ	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒
ปวาเหยฺย	๓๔/๑๓๑	ปาเลนฺติ	๙/๕๑
ปสนฺโน	๔๒/๑๔๕	ปาหุเนยฺโย	๗๑/๒๐๒
ปสวติ	๔๑/๑๔๕; ๕๑/๑๔๘	ปิณฺณากภฺกโขปี	๑๕๗-๑๖๓/๒๘๙
ปสาทกฺกํ	๖๘/๑๙๔	ปิณฺณสมฺปทาเนน	๖๖/๑๙๕
ปสาทาย	๒๐๑/๙๔	ปีตํ	๒๗๒/๒๘
ปสํสํ	๗๑/๒๐๑	ปิยมนานํ	๒๑๕/๒๔
ปสฺสํ	๖๓/๗๕	ปีหิตวาทปานานิ	๑/๙๖
ปหฺยนิ	๗๑/๒๐๒	ปุกฺกถปฺปสนฺนํ	๒๕๖/๒๗
ปหฺตสฺสตรทนาย	๓๔/๖๑	ปุกฺกถา	๑๓/๑๐๓; ๒๑/๑๑๓; ๒๓/๑๑๖; ๒๔/๑๑๗; ๒๕/๑๑๘; ๒๖/๑๑๙
ปพาโส	๑๘๑/๙๑	ปฺจุเนยฺยํ	๖๙/๑๙๔
ปภาฏิกงฺขํ	๖๔/๗๖	ปฺจุณฺณปฏิปทา	๖๑/๑๖๔
ปภาฏิกงฺโขติ	๑๘/๕๗	ปฺจุจฺจา	๖๙/๑๙๔
ปาณหฺรณํ	๕๐/๑๔๗	ปฺจฺจตฺตทารา	๔๙/๑๔๗
ปาณฺเปตํ	๓๕/๖๒	ปฺจฺจโต	๗๑/๒๐๑
ปาติโมกฺขภูฏปนํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ปฺจฺจชฺชโน	๒๖๘/๒๘
ปาติโมกฺขสํวรํสํวโต	๓๗/๖๒; ๙๗/๒๓๘	ปฺพเพณิวาสํ	๒๒๗/๒๕; ๒๔๔/๒๖
ปาติโมกฺขทุทเทสา	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	ปฺรณสพฺพหฺมจฺจริ	๑๒๗/๒๗๐
ปาตฺตกริสฺสตี	๖๕/๑๘๒	ปฺริสคณฺโธ	๘/๒
ปาตฺตกริโรตี	๖๘/๑๙๓	ปฺริสทมฺมสวณฺตี	๗๑/๒๐๑
ปาตฺตภาโว	๑๗๑/๒๒	ปฺริสฺสปุกฺกถา	๗๑/๒๐๒
ปาปกา	๗๘/๗๘	ปฺริสฺสโณฏฺจพฺโพ	๑๐/๒
ปาปิกฺกขุ	๕๑/๑๔๘		
ปาปมิตฺตทา	๗๐/๑๒; ๙๕/๘๐; ๑๑๐/๑๗		

ปทานุกรกโม

๓๑๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ปฺริสยฺคานิ	๗๑/๒๐๒	พลวมฺหิ	๗๐/๑๙๕
ปฺริสฺรโส	๙/๒	พหิทฺฐาสนฺโฆชนํ	๓๗/๖๒
ปฺริสฺรุป	๖/๒	พหุชนสฺสชย	๕๓/๗๔
ปฺริสสทฺโท	๗/๒	พหุชนหิตาย	๕๓/๗๔
ปฺริสสฺส	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	พหุชนาสฺสชย	๑๓๐/๑๙
เปกฺขมาโน	๕๒/๑๕๐	พหุชนาหิตาย	๑๓๐/๑๙
เปสฺลนํ	๒๐๑/๙๓	พหุลลิกโต	๒๙๖/๓๑
โปสกา	๓๔/๖๑	พหุลลิกโรนฺติ	๕๓/๙

[ผ]

ผนฺทโน	๔๗/๘; ๗๐/๑๙๗	พาลโต	๑/๙๖
ผลกจีรมฺปิ	๑๖๓/๒๘๙	พาลนิมิตฺตานิ	๓/๙๗
ผลนฺตียา	๕๘/๗๔	พาลปทานานิ	๓/๙๗
ผลวิปาโก	๖๖/๑๘๗	พาลลกฺขณานิ	๓/๙๗
ผาเลยฺย	๗๐/๑๙๙	พาลอ	๒/๙๗; ๓/๙๗; ๔/๙๘; ๕/๙๘; ๖/๙๙
ผาสฺสวิหารานํ	๒๐๑/๙๔	พิลฺลํคถาลิกํ	๑/๔๘
ผุสฺสทิ	๖๘/๑๙๓	พาลิหิ	๑๑๐/๑๗
ผุสฺสทกฺกพานิ	๑/๙๖	พทุฐา	๕๗/๗๔
เผกฺกุสฺสเรน	๔๙/๑๔๗	พทุฐานุสฺสฺสติ	๒๙๖/๓๒

[พ]

พนฺธฺวา	๔๙/๑๔๗	พยุํนฺตีกโรติ	๗๕/๒๑๕
พนฺธฺเวน	๗๐/๑๙๖	พยุํนฺตีกโรติ	๓๖/๑๓๖
พนฺธฺเรยฺย	๑๐๓/๒๕๐	พยุํสนํ	๗๐/๑๙๗
พลตฺโต	๗๐/๑๙๕	พยุํยกรเรยฺยาถ	๖๙/๑๙๔
พลวณิสฺสโต	๕๑/๑๔๘	พยุํยกรเรยฺยาสี	๖๑/๑๖๔

ปทานุกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องฺเก
พฺยาปชฺชติ	๒๕/๑๑๘	ภยทสฺสวี่	๓๗/๖๒; ๔๗/๒๓๘
พฺยาปนฺนจิตฺโต	๖๗/๑๘๕	ภยานํ	๒๐๑/๔๔
พฺยาปาโท	๑๒/๒; ๑๗/๓	ภวทิกฺขิ	๕๒/๘๐
พฺยาพาเรนฺติ	๓๗/๖๔	ภวนฺติ	๔๙/๑๔๗
พฺรหฺมจรีโย	๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙	ภวานํเยว	๓๗/๖๓
พฺรหฺมตฺถํ	๒๘๑-๒๘๓/๓๐	ภวานาพลํ	๑๑/๕๒; ๑๗๑/๙๐
พฺรหฺมํ	๗๑/๒๐๒	ภาวีโต	๒๙๖/๓๑
พฺรหฺมณา	๗๑/๒๐๑	ภาวียติ	๓๒/๖๐
พฺรหฺมโปสถํ	๗๑/๒๐๑	ภเวทพฺพา	๒๓๑/๔๕
พฺรหฺมาเน	๔๙/๑๔๗	ภเวติ	๔๐/๑๔๒

[ก]

ภควํเนตฺติกา	๖๙/๑๙๔	ภาสนฺติ	๖๑/๗๕
ภควํปฏิสรณา	๖๙/๑๙๔	ภาสิตํ	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
ภควํมุลกา	๖๙/๑๙๔	ภาสิสฺสามิ	๖๓/๗๕
ภควา	๗๑/๒๐๑	ภิกฺขุโหวาทกานํ	๒๓๒/๒๕
ภชิตพฺโพ	๒๖/๑๑๙	ภิกฺขุณีนํ	๒๓๕/๒๖
ภเชยฺยํ	๙๒/๒๓๓	ภิกฺขุโนวาทกานํ	๒๒๙/๒๕
ภณฺติ	๖๖/๑๘๔	ภิกฺขุณํ	๒๑๙/๒๕
ภณฺนฺติ	๕๑/๑๔๘	ภินฺทเยยฺย	๒๗๕/๒๙
ภณฺนิมา	๖๑/๗๕	ภิชฺชโยภาวาย	๖๙/๑๙๕; ๒๐๑/๙๔;
ภณฺนิสฺสนฺติ	๕๑/๑๔๘		๒๙๘/๓๒
ภณฺเ	๖๘/๑๙๔	ภุทวาที	๗๐/๑๙๘
ภตฺตสมฺมโท	๑๓/๓	ภจฺจติ	๔๑/๗
ภตฺตา	๗๑/๒๐๑	ภททา	๒๙๐/๓๑
ภพฺพรูปทาย	๖๖/๑๘๕	โภควฺทฺธิ	๗๙/๑๓

ปทานุกรกโม

๓๑๗

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก
โกเก	๗๑/๒๐๑	มโนทฺจฺจริทฺสฺส	๒๘๕-๒๘๖/๓๐
โกชเน	๑๖๕/๕๐	มโนปฺพพฺงคฺมา	๕๗/๑๐
[ม]		มโนมยํ	๑๙๘/๒๔
		มโนสฺจฺจริทฺสมงฺกิ	๒๙๔-๒๙๕/๓๑
		มโนสฺจฺจริทฺสฺส	๒๘๘-๒๘๙/๓๐
มกฺเขติ	๒๗/๑๒๐	มนฺทโร	๖๐/๑๖๒
มกฺโข	๑๘๑/๙๑	มนฺตนา	๖๘/๑๙๓
มจฺจนฺมพํ	๔๕/๘	มนฺเตนฺติ	๖๘/๑๙๔
มจฺจฺริยํ	๑๘๑/๙๑	มรณฺเสสฺสทิ	๒๙๗/๓๒
มจฺจฺริ	๑๐/๑๐๐	มสฺถานานิปี	๑๕๗-๑๖๓/๒๘๙
มชฺฌิโม	๖๓/๗๕	มหปฺปโล	๗๑/๒๐๑
มณฺชฺสฺสรวานํ	๑๙๔/๒๓	มหลฺลกา	๕๒/๑๕๐
มตฺตญฺญูตา	๑๗๐/๙๐	มหาโจเรเนกาทส	๕๑/๑๔๙
มตฺตโสการี	๘๗/๒๒๕	มหาโจโร	๕๑/๑๔๘
มตฺติกํ	๗๑/๒๐๑	มหาชฺฐิโก	๗๑/๒๐๑
มทฺทวํ	๑๖๕/๕๐	มหานิสฺโส	๗๑/๒๐๑
มนสิกโรโต	๖๖/๑๑	มหาปญฺญานํ	๑๘๙/๒๓; ๒๓๖/๒๖
มนสิกโรถ	๖๑/๑๖๗; ๖๓/๗๕;	มหาปริสฺธานํ	๒๒๔/๒๕
	๖๙/๑๙๔	มหาภิณฺณาปฺปตฺตานํ	๒๔๕/๒๖
มนสิการกฺุสฺสตา	๙๗/๘๐	มหาวนฺตญฺทํ	๕๑/๑๔๘
มนสิกาโร	๖๖/๑๑	มหาวิปฺผาโร	๗๑/๒๐๑
มนนาปทายกานํ	๒๕๓/๒๗	มหาสาลา	๔๙/๑๔๖
มนนาโป	๒๘๔/๓๐	มหาสวชฺโช	๖๙/๑๙๕
มนฺุสฺสธมฺมา	๔๕/๘	มหิจฺจนฺตฺส	๖๒/๑๑
มโนกมฺเมน	๕๑/๑๔๙	มาตรํ	๒๗๑/๒๘
มโนทฺจฺจริทฺสมงฺกิ	๒๙๒/๓๑		

ปทานกุกโม	ปทุเพ/องุเก	ปทานกุกโม	ปทุเพ/องุเก
มาตาปิตโร	๗๑/๒๐๑	โมหชา	๗๐/๑๙๗
มาตาปิตุอุปฏฐาณ	๔๕/๑๔๖	โมหนิทานา	๗๐/๑๙๗
มาตาปิตุโน	๔๕/๑๔๖	โมหปจายา	๗๐/๑๙๗
มาตุกาโม	๖๒/๗๕	โมหสมุทยา	๗๐/๑๙๗
มานตุกมมัม	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	โมเหน	๕๔/๑๕๒
มานุสี	๖๑/๗๕	โมโห	๖๔/๑๗๙
มายา	๑๘๑/๙๑		
มายาสหรมมรูป	๖๑/๑๖๗		
มารทุท	๒๘๑-๒๘๓/๓๐	ยชติ	๖๑/๑๖๓
มาลวลลท	๗๐/๑๙๙	ยชมานาน	๓๖/๖๒
มาลวลลทาหิ	๗๐/๑๙๗	ยถาทิฏฐิสฺส	๑๗๗/๙๑
มิกราชา	๖๐/๗๕	ยถามถ	๑๙๗/๙๒
มิจฉาทิฏฐิ	๒๙๘/๓๒	ยทิท	๒๑๖/๒๕
มิจฉาทิฏฐิโก	๕๑/๑๔๙	ยโสปริหานิ	๘๐/๑๓
มุกโก	๑/๙๖	ยโสวฑฺฒิ	๘๑/๑๔
มุขรา	๔๓/๖๘	ยาจโยโค	๔๒/๑๔๕
มุฏฐสฺสจฺจ	๑๗๙/๙๑	โยกกุเขโม	๕/๕๐
มุตฺตจาโก	๔๒/๑๔๕	โยพพนฺนโม	๓๙/๑๔๐
มุตฺตธาภิสฺสโต	๑๒/๑๐๒		
มุลายปฏิกสฺสน	๒๐๒-๒๓๐/๙๔		
มูโพน	๕๔/๑๕๒; ๗๐/๑๙๖	รฏฐปีณทำ	๕๓/๙
เมตฺตาวาหาริน	๒๖๑/๒๗	รตนปติเวจฺน	๑๐๐/๒๔๑
เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา	๖๒/๗๕	รตฺตณฺณ	๑๘๘/๒๓; ๒๓๕/๒๖
เมธาวิ	๖๘/๑๙๔	รตฺตินฺทิว	๗๑/๒๐๘
โมฆ	๕๒/๗๓	รตฺติยา	๗๑/๒๐๑
โมทนฺติ	๔๙/๑๔๗	รตฺโต	๕๔/๑๕๒

[ย]

[ร]

ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปทุเพ/องเก
วทุณิสสาม	๗๘/๑๓	วิธิตสงคาโม	๑๒/๑๐๒
วณฺณวาทิ	๙๒/๒๓๒	วิฐฐติ	๒๖๘/๒๘
วทามิ	๗๑/๒๐๑	วิฐฐา	๙๑/๘๐
วเทยฺย	๖๓/๗๕	วิฐฐาจรณสมฺปนฺโน	๗๑/๒๐๑
วเรน	๗๐/๑๙๕	วิฐฐาวิมุตฺติผลสจฺฉิกริยา๑๗๕-๑๙๖/๒๒	
วนปฺปตฺติ	๔๙/๑๔๗	วิฐฐปมฺจิตฺโต	๒๕/๑๑๘
วมุณฺณติ	๖๖/๑๘๔	วิมฺบุกรหิตา	๖๖/๑๘๕
วโย	๔๗/๑๔๖	วิมฺบุปฺปสฺสตา	๖๖/๑๘๕
วโยนฺนปฺปตฺตา	๕๒/๑๕๐	วิมฺบุนํ	๕๑/๑๔๘
วรรณายํ	๓๘/๖๔	วิทกฺกยิตฺถ	๖๑/๑๖๗
วสฺสสทธีว	๓๔/๖๑	วิทกฺเกติ	๑๒๔/๒๖๘
วสฺสสททายโก	๓๔/๖๑	วิทกฺกเยยฺย	๔๐/๑๔๒
วสฺสฺสนายิกา	๑๐/๕๒	วิทฺทหนฺตา	๔๔/๖๘
วณฺธิชา	๒๔๘/๒๖	วิทฺถาเรน	๑๙๗/๒๓
วายามํ	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒	วินยฺยธรรณํ	๒๒๘/๒๕; ๒๓๘/๒๖
วาทฺสททาย	๖๔/๗๖	วินยวาทิ	๗๐/๑๙๘
วิกฺขลิตํ	๖๘/๑๙๓	วินยฺยานุกฺกหาย	๒๐๑/๙๔
วิกทพฺยุปาโท	๖๖/๑๘๗	วินโย	๑๓๑-๑๓๙/๑๙
วิกตมฺลมฺจุเนเรน	๔๒/๑๔๕	วินิปาํ	๑๘๙/๙๓; ๒๕๐/๓๑
วิกทาภิษฺโณ	๖๖/๑๘๗	วินิวิจฺจา	๖๘/๑๙๓
วิกทาโส	๑๓/๑๐๓	วินฺเนยฺย	๓๙๐-๓๙๓/๔๑
วิฆาตปฺกุชิโก	๗๒/๒๑๐	วิปฺจจฺติ	๓๔/๑๓๐
วิกฺกขณา	๔๙/๑๔๗	วิปฺสฺสนา	๑๗๓/๙๐
วิกิกริชา	๑๕/๓; ๒๐/๔	วิปาโก	๒๘๔/๓๐
วิฆมฺภิกา	๑๓/๓	วิปฺปมฺกฺกํ	๕๐/๙
วิชายนฺตฺส	๖๒/๗๕	วิฆนฺตฺตานํ	๑๙๗/๒๓

ปทานุกรกโม

๓๒๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
วิชชชัพฺพากโรติ	๖๘/๑๙๒	โวโรเปยฺย	๒๗๑/๒๘
วิภวทิกฺขุ	๙๒/๘๐	โวสฺสศกฺครโต	๔๒/๑๔๕
วิมุตฺติ	๙๑/๘๐	โวหรณฺติ	๕๒/๗๓
วิโมกฺโข	๙๑/๒๓๐		
วिरากาย	๒๙๖/๓๑		
วิรุทฺธา	๖๘/๑๙๓		
วิวเรยฺย	๖๑/๑๖๘		
วิสมนิสฺสโต	๕๑/๑๔๘		
วิสมา	๕๐/๗๑		
วิสทฺฐจิตฺโต	๖๖/๑๘๗		
วิเสโส	๖๙/๑๙๔		
วิโสเสยฺย	๗๐/๑๙๙		
วิสฺสชฺเชติ	๖๑/๑๖๕		
วิสฺสาสีกานํ	๒๖๖/๒๗		
วิหริสฺสณฺติ	๖๔/๗๖		
วิเหเสยฺย	๖๓/๗๕		
วีริยมฺโภ	๖๑/๑๐; ๑๑๗/๑๘		
วีรสฺสสฺสติกา	๕๒/๑๕๐		
วฺฐุณฺณิ	๗๗/๑๓		
วฺฐิตวา	๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙		
เวทนานํ	๕๐/๑๔๗		
เวทนานุปสฺสี	๓๙๐-๓๙๓/๔๑		
เวทิตพฺโพ	๗๑/๒๐๒		
เวทียติ	๒๓/๑๑๖		
เวปฺลฺลย	๖๙/๑๙๕; ๒๙๘/๓๒		
เวยฺยาการโณ	๖๐/๑๖๒		
		[ส]	
		สอฺปทฺทโว	๑/๙๖
		สอฺปนฺนิโส	๖๘/๑๙๓
		สอฺปสฺสโก	๑/๙๖
		สอฺปายาสํ	๗๐/๑๙๗
		สททาคามิผลสจฺจนิกิริยา	๑๗๕-๑๘๖/๒๒
		สททาคามิ	๘๘/๒๒๗
		สทลิกํ	๗๐/๑๙๙
		สทกฺกตํ	๒๘๑-๒๘๓/๓๐
		สทฺชวรกจลํ	๔๕/๘
		สทฺกํ	๑๙๐/๙๓; ๒๙๐/๓๑
		สทฺกสฺสรสมาจาโร	๑๓/๑๐๓
		สทฺชการมฺมณํ	๘๗/๗๙
		สทฺชมฺมณฺทิกํ	๑/๔๘
		สทฺชารํ	๒๖๘/๒๘
		สทฺชิตฺเตน	๑๙๗/๒๓
		สทฺกณฺหนฺตานํ	๒๕๑/๒๗
		สทฺกทฺทญฺหิ	๒๕๑/๒๗
		สทฺจสนฺโธ	๗๑/๒๐๖
		สทฺจเจ	๗๑/๒๐๑
		สทฺจนิกโรติ	๖๘/๑๙๓
		สทฺจนิกริยา	๑๗๕-๑๘๖/๒๒

ปทานกถโม	ปทุเพ/องฺเก	ปทานกถโม	ปทุเพ/องฺเก
สญฺญตฺตติพลา	๕๒/๗๓	สนฺทสนฺติ	๕๘/๗๔
สญฺญตฺตํ	๕๒/๗๓	สนฺทสนฺนิวาโส	๖๓/๗๖
สญฺญโม	๕๕/๑๔๖; ๕๒/๑๕๐	สนฺททานํ	๕๕/๑๔๖
สญฺญาเปนฺติ	๕๒/๗๓	สนฺทายํ	๖๘/๑๙๓
สญฺญาวินฺยวณฺณกฺขณํ	๒๐๐/๒๔	สนฺทํ	๕๒/๑๕๐
สญฺญํ	๔๒๗/๔๒	สนฺทญฺจิกา	๖๕/๑๑
สญฺจาติ	๖๘/๑๙๓	สนฺทโร	๑๒๗/๒๗๐
สฺสํ	๑๘๐/๙๑	สนฺทสฺเสติ	๙๒/๒๓๐
สฺสํ	๑๗๒/๙๐	สนฺทญฺจิกโก	๕๕/๑๕๒; ๗๑/๒๐๒
สฺสํ	๒๒๐/๒๕	สนฺธิ	๕๑/๑๔๗
สฺสํ	๒๐๒-๒๓๐/๙๔	สนฺนิวสนฺติ	๖๓/๗๕
สฺสํ	๗๑/๒๐๑	สปริพาหํ	๗๐/๑๙๗
สฺสํ	๕๓/๙; ๔๙๓-๕๖๒/๔๔	สปรุจฺยา	๘๒/๗๙
สฺสํ	๒๐๑/๙๔	สปรุจฺยมา	๑๖๙/๒๑
สฺสํ	๒๐๘/๒๔; ๒๔๗/๒๖	สปรุจฺโย	๑/๙๖
สฺสํ	๔๙/๗๑	สปรุจฺยํ	๗๒/๗๗
สฺสํ	๒๑๐/๒๔	สปรุจฺยการมฺมณํ	๗๕/๗๘
สฺสํ	๒๑/๑๑๓	สปรุจฺยโร	๓๓/๖๐
สฺสํ	๔๑/๑๔๕	สปรุจฺยปชฺชา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓
สฺสํ	๗๓/๒๑๓	สปรุจฺย	๔๔/๖๘
สฺสํ	๖๐/๑๖๒	สปรุจฺยชาติกา	๗๑/๒๐๐
สฺสํ	๗๙/๗๘	สปรุจฺยพฺราหฺมณา	๔๐/๑๔๒
สฺสํ	๗๘/๗๘	สปรุจฺย	๖๖/๑๘๕
สฺสํ	๖๓/๗๕	สปรุจฺย	๑๗๓/๙๐
สฺสํ	๑๒๔/๒๖๗	สปรุจฺย	๖๕/๑๘๑
สฺสํ	๓๗/๖๔	สปรุจฺย	๘๗/๖๙

ปทานุกรกโม

๓๒๓

ปทานุกรกโม	ปทุเพ/อจุเก	ปทานุกรกโม	ปทุเพ/อจุเก
สมนุปัสสัมมิ	๒๐/๔; ๒๓/๕; ๑๐๖/๑๗; ๒๔๘/๓๒	สมปัสสमानา	๖๑/๗๕
สมนุภาเสยฺย	๖๕/๑๘๑	สมปทิสเทติ	๙๒/๒๓๐
สมนุญฺญเชยฺย	๖๕/๑๘๑	สมุโพธาย	๒๕๖/๓๑
สมนุทปาสาทิกานํ	๒๑๓/๒๔	สมุภาวนติ	๗๐/๑๙๕
สมนุณาคโต	๕๑/๑๔๘; ๑๘๓/๙๒	สมุมกุกทา	๑๑๘/๒๖๒
สมเย	๗๑/๒๐๑	สมุมทญฺฉาย	๖๘/๑๙๔
สมา	๕๐/๗๑	สมุมทญฺฉาวิมุฑโต	๓๗/๑๓๘;
สมาทเปตพฺพา	๗๑/๒๐		๓๘/๑๓๙
สมาทเปติ	๑๑/๑๐๑; ๓๔/๖๑	สมุมาทิฏฺฐิ	๒๕๙/๓๒
สมาธิพลํ	๑๗๒/๙๐	สมุมาทิฏฺฐิกสฺส	๒๕๙/๓๒
สมาธิเยยฺย	๑๐๓/๒๕๐	สมุมาสมุพฺพุโ	๕๓/๗๔; ๗๑/๒๐๑;
สมาธิสมฺปนฺโน	๗๕/๒๑๕		๑๗๐/๒๒๒
สมาธิสฺสํ	๗๔/๗๘	สมุมิณฺชิทํ	๓๗/๖๓
สมาปตฺติกุตฺตทา	๑๖๔/๙๐	สมุมุชาวินโย	๒๐๒-๒๓๐/๙๔
สมาปตฺติวิญฺญานกุตฺตทา	๑๖๔/๙๐	สมุมุชฺชิจานกฺกวสํ	๕๑/๑๔๙
สมุฑฺเตเชติ	๙๒/๒๓๐	สมุมุชฺชีกาวา	๔๑/๑๔๕
สมุสฺสिता	๖๘/๑๙๓	สมุโมทิ	๕๔/๑๕๒
สมุสฺสเยยฺย	๖๘/๑๙๔	สมุโมตฺตาย	๑๑๔/๑๗; ๑๑๘/๑๘
สเมติ	๖๑/๑๖๔	สเยยฺย	๓๕/๑๓๒
สมฺปชฺฌณํ	๑๐๙/๑๗; ๑๘๐/๙๑	สรณํ	๕๒/๑๕๐; ๒๔๘/๒๖
สมฺปชาโน	๑๓/๕๓; ๖๖/๑๘๗; ๓๙๐-๓๙๓/๔๑	สรุปา	๘๓/๗๙
สมฺปโมหํ	๖๘/๑๙๓	สฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๖๘/๑๙๓
สมฺปฺปายิกานํ	๒๐๑/๙๔	สฺวิมาทํ	๗๐/๑๙๗
สมฺปวาเรติ	๑๒๔/๒๖๗	สฺวิณฺณานา	๘๖/๗๙
		สเวทนา	๘๔/๗๙
		สฺสงฺขารปรีนิพฺพายี	๘๙/๒๒๘

ปทานุกรโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺเพ/องฺเก
ตสงฺขารว	๘๑/๗๙	สามิสฺขุ	๖๙/๗๗
ตสฺสญฺญา	๘๕/๗๙	สามิจิปปิฏฺฐนุโน	๗๑/๒๐๒
ตเหตุกา	๘๐/๗๘	สายตติยกมุปี	๑๕๗-๑๖๓/๒๘๙
ตัมผาสฺสตาย	๒๐๑/๙๓	สาร์ชฺเชยฺย	๑๐๖/๒๕๓
ตัมมฺสฺสจฺจตาย	๒๐๑/๙๓	สาร์ริกาน	๕๐/๑๔๗
ตัมมิ	๗๑/๒๐๒; ๒๗๕/๒๙	สาลิ	๗๐/๑๙๗
ตัมมานุสฺสติ	๒๙๗/๓๒	สากสโม	๗๑/๒๐๒
ตัมปฏฺฐากาน	๒๕๔/๒๗	สากาน	๒๔๘/๒๖
ตัมมฺมฺมฺม	๑๐๖/๑๗; ๒๙๖/๓๑	สากฺโข	๕๑/๑๔๘
ตัมมฺมฺมฺมฺม	๖๔/๗๖	สากสส	๑๕๐-๑๕๙/๒๐
ตัมมฺมฺมฺม	๑๙/๕๗	สากาน	๒๑๙/๒๕; ๒๓๕/๒๖;
ตัมม	๒๐๑/๙๔		๒๕๘/๒๗
ตัมม	๗๑/๒๐๒	สากสฺขุ	๖๘/๗๗
ตัมมฺม	๖๑/๑๖๕; ๑๔๑/๒๘๑	สากฺขากามาน	๒๐๙/๒๔
ตัมม	๑๒๗/๒๗๒	สากฺขิตพฺพ	๗๗/๑๓
ตัมมฺม	๖๐/๑๖๒	สากฺเชยฺย	๖๘/๑๙๔
ตัมม	๑๖๒/๒๘๙	สากฺปิสมพฺก	๔๕/๘
ตัมม	๖๐/๑๖๒	สากฺนุโท	๔๖/๑๔๖
ตัมม	๑๖๗/๙๐	สากฺวิปตฺติ	๑๗๔/๙๐
ตัมม	๔๙/๑๔๗	สากฺวิสฺสทฺธิ	๑๗๖/๙๑
ตัมม	๗๓/๗๘	สากฺสมปทา	๑๗๕/๙๑
ตัมม	๗๖/๗๘	สากฺสมปฺนโน	๗๕/๒๑๕
ตัมม	๔๕/๖๘	สากฺนุสฺสติ	๒๙๗/๓๒
ตัมม	๑๘๑/๙๑	สากฺเลน	๔๙/๑๔๗
ตัมม	๕๑/๑๔๘	สากฺนาคิกาน	๑๙๕/๒๓
ตัมม	๑๕๗-๑๖๓/๒๘๙	สากฺโ	๖๐/๗๕

ปทานุกรกโม

๓๒๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
สกุทกมมการี	๓/๙๘	เสนานิธิตา	๒๕๘/๒๗
สุขโต	๒๖๙/๒๘	เสนาสนปณฺณูปกานํ	๒๑๔/๒๔
สุขปฏิสํเวที	๖๗/๑๙๒	เสวิตพุโพ	๒๖/๑๑๙
สุขวิปากา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓	โสเจยฺยํ	๑๖๘/๙๐
สุขาวทานิ	๕๒/๑๕๐	โสณสิกาธา	๙/๕๒
สุขุทฺธยา	๑๙๑-๒๐๐/๙๓	โสทาปตฺติผลสจฺฉิกิริยา	๑๗๕-๑๘๖/๒๒
สุขุมาลो	๓๙/๑๓๙	โสทาวธานํ	๖๘/๑๙๓
สุกติกามินํ	๔๙/๑๔๗	โสตุกโม	๔๒/๑๔๕
สุกที	๑๙๐/๙๓; ๒๐๐/๓๑	โสตุที	๗๑/๒๐๒
สุกโต	๗๑/๒๐๑	โสทรจํ	๑๖๖/๙๐
สุจินฺตฺติจินฺตฺติ	๓/๙๘	โสวจสฺสทา	๙๖/๘๐
สุทวโต	๕๒/๙		
สุตฺตฺตนโต	๒๕/๕๙		
สุเนหํ	๕๓/๑๕๑		
สุปฺปิปนโน	๗๑/๒๐๒		
สุปฺปฏิการํ	๓๔/๖๑		
สุภนํมิตฺตํ	๖๙/๑๙๕		
สุภาสิทภาสี	๓/๙๘		
สุวณฺณกาโร	๑๐๓/๒๕๐		
สุวปฺสนํ	๖๔/๗๖		
สุสฺสฺสนฺติ	๔๘/๗๐		
เสโช	๘๖/๒๒๕		

[ห]

หฏฺฐกฺโข	๑๖๓/๒๘๙
หตฺถปฺปชฺโชติกํ	๑/๔๘
หตฺถาชาณีโย	๕๘/๗๔
หนฺติ	๖๖/๑๘๔
หฺรติ	๕๑/๑๔๙
หฺรยติ	๓๙/๑๔๐
หิตานุกมฺปิ	๖๓/๗๕
หิริ	๕๔/๘๐; ๑๘๒/๙๑
โหติ	๗๑/๒๐๑; ๗๑/๒๐๒

เอกก - ทุก - ติกนิปาตปาลิย์

อสาธารณนามานี

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
[อ]			
อนนทาโกณฑาทนโณ (เถโร)	๑๘๘/๒๓	อุปปลวณฺณา (เถรี)	๒๓๗/๒๖
อนาถปิณฑิกโก (คหปติ)	๓๖/๖๒;	อุรุเวลกสฺสโป (เถโร)	๒๒๔/๒๕
	๑๑๐/๒๕๕	[ก]	
อนรุทฺโธ (เถโร)	๑๕๒/๒๓	กฺขชาเรวโธ	๒๐๔/๒๔
อภโย (ลิจฺฉวี)	๗๕/๒๑๔	กจฺจानโน	๓๘/๖๕
อมพฺภุโจ (คหปติ)	๒๕๕/๒๗	กณฺฑารายโน	๓๙/๖๖
อานนฺโท (อายุสฺมา)	๑๘/๕๗;	กปิฉวทฺธ	๑๒๗/๒๗๐
	๖๑/๑๖๔; ๗๒/๒๑๐	กสฺสโก (คหปติ)	๙๓/๒๓๓
อานนฺโท (เถโร)	๒๑๙/๒๕	กสฺสโปโกทฺโท (ภิกขุ)	๙๒/๒๓๐
อารามทณฺโฑ (พฺรหฺมโณ)	๓๘/๖๔	กาคิยานี (อุปาสิก)	๒๖๕/๒๗
อาฬวกโก (อุปาสิก)	๒๕๑/๒๗	กาปิฉานี (เถรี)	๒๔๔/๒๖
อุกฺกโก (คหปติ)	๒๕๔/๒๗	กาลี (อุปาสิก)	๒๖๗/๒๗
อุกฺโก (คหปติ)	๒๕๓/๒๗	กาฬุทายี (เถโร)	๒๒๕/๒๕
อุกฺกทรา (นนฺทมาตา)	๒๖๒/๒๗	กิสสาโกทฺมึ (เถรี)	๒๔๖/๒๕
อุทฺทายี (อายุสฺมา)	๘๑/๒๒๒	กุนฺฑารธาโน (เถโร)	๒๑๑/๒๔
อุปเสโน วรฺกนฺตปฺปโก	๒๑๓/๒๔	กุนฺฑาลเกสสา (เถรี)	๒๔๓/๒๖
อุปาลิ (เถโร)	๒๒๘/๒๕	กุมารกสฺสโป (เถโร)	๒๑๗/๒๕
		กฺรรฆริกา (อุปาสิก)	๒๖๗/๒๗

อสาธารณนามานี

๓๒๗

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺเก
กฎการสาธาย	๘๕/๒๒๔	[ข]	
เกสกมฺพโล	๑๓๘/๒๗๘	ชานฺตุสโธณิ (พฺราหฺมโณ)	๑๗/๕๖;
เกสปฺตติยา (กาลามา)	๖๖/๑๘๓		๕๖/๑๕๔; ๖๐/๑๖๑
โกมารภจฺโจ (ชีวโก)	๒๕๖/๒๗	[ต]	
โกณฺธิยธิตา	๒๖๓/๒๗	ทปฺสฺสภลฺลิกา (วณฺธิชา)	๒๔๘/๒๖
โกสเลตฺต	๑๒๗/๒๗๐	ทาวทีสา (เทวา)	๗๑/๒๐๔
[ข]		ทิกณฺโณ	๕๙/๑๕๘
ชฺชชฺชตฺตว (อุปาสิกา)	๒๖๐/๒๗	ทิสฺสา (เทวา)	๗๑/๒๐๔
เชมา (เถรี)	๒๓๖/๒๖	[ท]	
[ค]		ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโต	๒๑๔/๒๔
ทิสฺสณฺณ (ปพฺพโต)	๙๒/๒๓๑	ทารุจิริโย (ภิกฺขุ)	๒๑๖/๒๕
ทฺนทวเน	๓๙/๖๕	[ฐ]	
โกตมเก (เจติเย)	๑๒๖/๒๖๘	ธมฺมทินฺนา (เถรี)	๒๓๙/๒๖
[จ]		[น]	
จาทมฺมหาราชิกา (เทวา)	๗๑/๒๐๔	นกุลปิตา (กหปติ)	๒๕๗/๒๗
จิตฺโต (กหปติ)	๒๕๐/๒๖	นกุลมาตา (กหปตานี)	๒๖๖/๒๗
จุพนิกา	๘๑/๒๒๑	นนฺทโก (อายสฺมา)	๖๗/๑๘๙
จุพนุโธ (เถโร)	๑๙๘/๒๔	นนฺทโก (เถโร)	๒๒๙/๒๕
[ฉ]		นนฺทมาตา	๒๖๒/๒๗
ฉนฺโน (ปริพฺพาชโก)	๗๒/๒๑๐	นนฺทา (เถรี)	๒๔๐/๒๖
		นนฺโท (เถโร)	๒๓๐/๒๕

ปทานุกรกโม	ปทุเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปทุเพ/องเก
นาฏปุตโต (นิคณโจ)	๗๕/๒๑๔	[ม]	
นิมมานรติโน (เทวา)	๗๑/๒๐๔	มกุชลิ	๑๓๘/๒๗๕
		มจฺจนิกาสณฺโฑ (กหปติ)	๒๕๐/๒๖
[ป]		มรฺุรายํ	๓๕/๖๕
ปเจตโน	๑๕/๑๐๖	มหากจฺจโน (อายุสฺมา)	๓๘/๖๔
ปฏาจารา (เถรี)	๒๓๘/๒๖	มหากปฺปิโน (เถโร)	๒๓๑/๒๕
ปณฺฑิตกุมารโก (ลิจฺฉวิ)	๗๕/๒๑๔	มหากสฺสโป (เถโร)	๑๙๑/๒๓
ปรนํมิตวสวตฺติโน (เทวา)	๗๑/๒๐๔	มหาโกฏฺฐิโต (อายุสฺมา)	๒๑/๑๑๓
ปิกธา (นิคโม)	๙๒/๒๓๐	มหานาโม (สกุโก)	๗๔/๒๑๓;
ปิณฺโฑลการทวาช (เถโร)	๑๙๕/๒๓		๑๒๗/๒๗๐
ปิณฺฑทวจฺโณ (เถโร)	๒๑๕/๒๔	มหาปชาปติโกตฺถิ (เถรี)	๒๓๕/๒๖
ปฺนุณฺโณ มนฺตาณิปุตโต (เถโร)	๑๙๖/๒๓	มหาปนฺธโก (เถโร)	๑๙๙/๒๔
		มหาโมกฺกสฺสโน (เถโร)	๑๙๐/๒๓
[พ]		มิการมาตา (วิสาชา)	๒๕๙/๒๗
พกุกฺโข (เถโร)	๒๒๖/๒๕	โมฆราชา (เถโร)	๒๓๔/๒๕
พลฺลิหรณ	๑๒๔/๒๖๗		
พาหิโย ทารุจฺฉิโย (ภิกฺขุ)	๒๑๖/๒๕	[ย]	
พฺรหมกายิกา (เทวา)	๗๑/๒๐๔	ยโม (ราชา)	๓๖/๑๓๓
		ยามา (เทวา)	๗๑/๒๐๔
[ภ]			
ภทฺทา กจฺจนา (เถรี)	๒๔๕/๒๖	[ร]	
ภทฺทา กามฺปฺลानी (เถรี)	๒๔๔/๒๖	รฏฺฐปาโล (เถโร)	๒๑๐/๒๔
ภทฺทา กุณฺฑลเกสา (เถรี)	๒๔๓/๒๖	ราโธ (เถโร)	๒๓๓/๒๕
ภทฺธิโย กาฬิโกธายปุตโต (เถโร)	๑๙๓/๒๓	ราหุโล (เถโร)	๒๐๙/๒๔
ภรณฺฑุ (กาลาโม)	๑๒๗/๒๗๐	เรวโต ขทฺธิรวนฺนิโย (เถโร)	๒๐๓/๒๔

ปทานุกรโม	ปพฺพเหตุ	ปทานุกรโม	ปพฺพเหตุ
[ล]		สารีปฺพุทฺโธ (อายุสมา)	๒๑/๑๑๓;
ลกุณฺณภทฺทโย (เถโร)	๑๙๔/๒๓		๓๓/๑๒๙; ๓๗/๖๒
[ว]		สาวตฺถิ	๓๘/๖๕
วกฺกฺล (เถโร)	๒๐๘/๒๔	สิงฺการมาตา (เถรี)	๓๔๗/๒๖
วฏฺฐิโส (เถโร)	๒๑๒/๒๔	สึวฺล (เถโร)	๒๐๗/๒๔
วจฺจโกตฺโต	๕๘/๑๕๖	สุชาตา (เสนานิธิทา)	๒๕๘/๒๗
วิสาชา (มิกการมาตา)	๒๕๙/๒๗	สุทฺตฺโต (คหปติ)	๒๔๙/๒๖
เวนาคปฺร	๖๔/๑๗๖	สุปฺปาวาสา	๒๖๓/๒๗
เวสาลีโก (คหปติ)	๒๕๓/๒๗	สุปฺปैया (อุปาสิกา)	๒๖๔/๒๗
[ส]		สุภฺติ (เถโร)	๒๐๑/๒๔
สกุลา (เถรี)	๒๔๒/๒๖	สุโร (คหปติ)	๒๕๕/๒๗
สกุโก (ขทฺติโย)	๒๕๒/๒๗	โสณา (เถรี)	๒๔๑/๒๖
สกุโก(เทวานมินฺโท)๓๗/๑๓๘; ๓๘/๑๓๙		โสโณ กุฏฺฐิกณฺโณ (เถโร)	๒๐๖/๒๔
สรโก (ปริพฺพชาโก)	๖๕/๑๘๐	โสโณ โกฬิวิส (เถโร)	๒๐๕/๒๔
สวฺวิโจ (อายุสมา)	๒๑/๑๑๔	โสภิต (เถโร)	๒๒๗/๒๕
สํการโว (พฺรหฺมโณ)	๖๑/๑๖๓	[ห]	
สาคโต	๒๓๒/๒๕	หตฺถโก (อุปาสโก)	๒๕๑/๒๗
สามาวตี (อุปาสิกา)	๒๖๑/๒๗	หตฺถโก (เทวปฺพุทฺโธ)	๑๒๘/๒๗/๒
		หตฺถิกามโก (คหปติ)	๒๕๔/๒๗
		หิมวณฺฑ (ปพฺพทราฐ)	๔๙/๑๔๖

เอกก - ทุก - ติกนิปาตปาลิย์

ธมมปปเภโท

มาติกา	ปพฺพ/องฺเก	มาติกา	ปพฺพ/องฺเก
[ทุก]			
อทปนียา	๔/๕๐	พาลา	๙๙/๘๐
อติเถยยานิ	๑๕๘/๘๙	พทุฐา	๕๗/๗๔
อตุถวเส	๒๐๑/๙๓	รทนานิ	๑๖๑/๘๙
อิทุธิโย	๑๕๙/๘๙	วสฺสฺสนายิกา	๑๐/๕๒
กณฺหา	๗/๕๑	วฺทุฑฺธิโย	๑๖๐/๘๗
ทปนียา	๓/๔๙	เวปฺลฺลฺลฺลฺลฺล	๑๖๓/๘๙
ถุปรวหา	๕๖/๗๔	สนฺนิจยา	๑๖๒/๘๙
ธมฺมเทสนา	๑๔/๕๔	สฺกฺกา	๘/๕๑
ธมฺมา	๖/๕๑; ๘๘/๗๙;	สฺซานิ	๖๕/๗๗; ๖๖/๗๗;
	๑๖๔/๙๐; ๑๘๑/๙๑;	สฺซาโท	๖๗/๗๗
	๑๙๑-๒๐๐/๙๓; ๒๓๑/๙๕		๕๙/๑๕๙
ปณฺทิตา	๙๙/๘๐	[ติก]	
ปธานานิ	๒/๔๙	อฺกฺสฺสฺมฺลฺลฺล	๗๐/๑๙๕; ๗๐/๑๙๖
ปฺริสทา	๔๓/๖๘	อฺกฺเกทิ	๕๑/๑๔๘; ๑๓๔/๒๗๗;
ปฺกฺกฺกลา	๕๓/๗๔; ๕๔/๗๔;		๑๓๖/๒๗๘
	๕๖/๗๔; ๕๘/๗๔	อฺกฺกฺกฺก	๔๓/๑๔๕
ปฺฐา	๑๕๗/๘๙	อฺกฺกฺกฺกฺก	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๑
พฺลฺลฺล	๑๑/๕๒	อนวชฺเชน	๑๕๒/๒๘๖

รวมแปลไท

๓๓๑

มาติกา	ปพฺพ/อจฺเ	มาติกา	ปพฺพ/อจฺเ
อนฺตรายกโร	๕๘/๑๕๗	ปฏฺฐิหาริยานิ	๖๑/๑๖๕
อปณฺณกปฏิปทํ	๑๖/๑๐๘	ปาริปนุโก	๕๘/๑๗๕
อภพฺโพ	๑๙/๑๑๐	ปัสสฺสวาโจ	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๑
อภิขฺฌาสฺ	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๒	ปุกฺกสลา	๑๑๖/๒๖๐; ๑๓๓/๒๗๖
อสงฺขตลกฺขณานิ	๔๘/๑๔๖	ปพฺพเพ กรณิยานิ	๘๔/๒๒๓
อสุจฺฉินา	๑๕๐/๒๘๖	ผรุสฺสวาโจ	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๑
อเสเชน	๑๔๔/๒๘๔	พฺยาปนฺนจิตฺโต	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๒
อุโปสธา	๗๑/๒๐๐	ภทฺทา	๑๔๓/๒๘๓
กมฺมํ	๑๔/๑๐๕	ภยานิ	๖๓/๑๗๓; ๖๓/๑๗๕
กาเมสฺ มิจฺฉาจารี	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๑	มิจฺฉาทิฏฺฐิโก	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๒
กุสฺสมูลานิ	๗๐/๑๙๘	มุตฺตาวาทิ	๑๖๔-๑๘๓/๒๙๑
กนฺธชาตานิ	๘๐/๒๑๙	โมเนยฺยานิ	๑๒๓/๒๖๖
จาเนหิ	๔๒/๑๔๕; ๔๔/๑๔๕	วงฺกานํ	๑๕/๑๐๗
	๔๖/๑๔๖; ๕๐/๑๔๗	วทฺฐิหิ	๔๙/๑๔๖
กิตฺตถายตนาณิ	๖๒/๑๖๙	วนฺทนา	๑๕๖/๒๘๗
ทฺวจฺฉริทํ	๗/๑๐๙	วิทกฺโก	๑๐๒/๒๔๗; ๑๒๔/๒๖๘
โทสํ	๑๕/๑๐๗	วิปทฺติโย	๑๑๘/๒๖๑; ๑๒๐/๒๖๔
ธมฺมา	๖๙/๑๙๔	วทฺฐิโย	๑๔๐/๒๘๐
นิกานานิ	๑๑๒/๒๕๗; ๑๑๓/๒๕๗	สงฺขตลกฺขณานิ	๔๗/๑๔๖
ปฏฺฐิจนฺนํ	๑๓๒/๒๗๕	สทฺธาโร	๑๒๗/๒๗๑
ปฏฺฐิปทา	๑๕๗-๑๖๓/๒๘๙	สปรฺริสปรฺณตฺตานิ	๔๕/๑๔๖
ปรณฺทิตปรณฺทตฺตานิ	๔๕/๑๔๖	สมณกรณิยานิ	๘๒/๒๒๒
ปริสทา	๙๖/๒๓๖; ๑๓๕/๒๗๘	สมาธิ	๑๘๔/๒๙๒
		สมปทา	๑๑๘/๒๖๒; ๑๒๐/๒๖๔; ๑๓๙/๒๘๐

๓๓๒

เอกก - ทุก - ติกุณีปาตปาลิย์

มาติกา	ปพฺพ/องฺเก	มาติกา	ปพฺพ/องฺเก
สมุပ္ปลปถปี	๑๖๔-๑๘๓/๒๘๑	[ฦก]	
สาวชฺเชน	๑๕๒/๒๘๖	เทวานํ	๘๑/๒๒๑
สิกฺขา	๘๗/๒๒๕; ๘๘/๒๒๖	ฐาตุโย	๖๒/๑๗๑
สุจินา	๑๕๐/๒๘๖	ผสุสยตนาณิ	๖๒/๑๗๑
โตเจยฺยานิ	๑๒๑/๒๖๕		

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๔-๘๒๑๔, ๒๒๑-๘๘๙๒

โทรสาร ๒๒๔-๘๒๑๔

